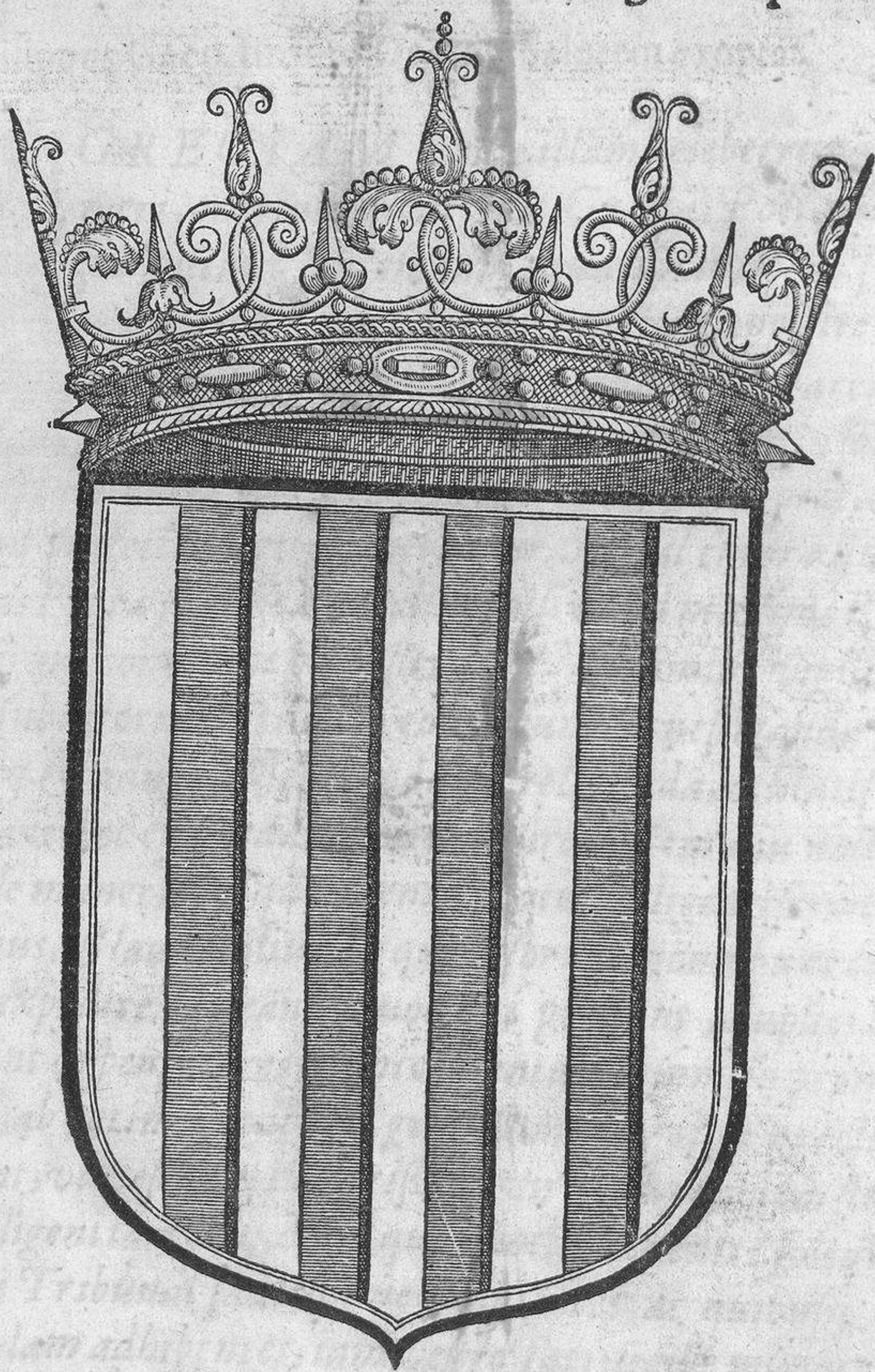

6
TRACTATUS
DE OFFICIO CVBERNATIO-
NIS, SEV PROCVRATIONIS GENERA-
LIS REGNI ARAGONVM.

*JBANDO DE BARDAXI DOMINO LOCO-
rum de Bellestar, & de la Selua, in Aragonensi Senatu
Regio Consiliario, Auctore.*

Ad Illustrissimos D. Prædicti Regni Deputatos.

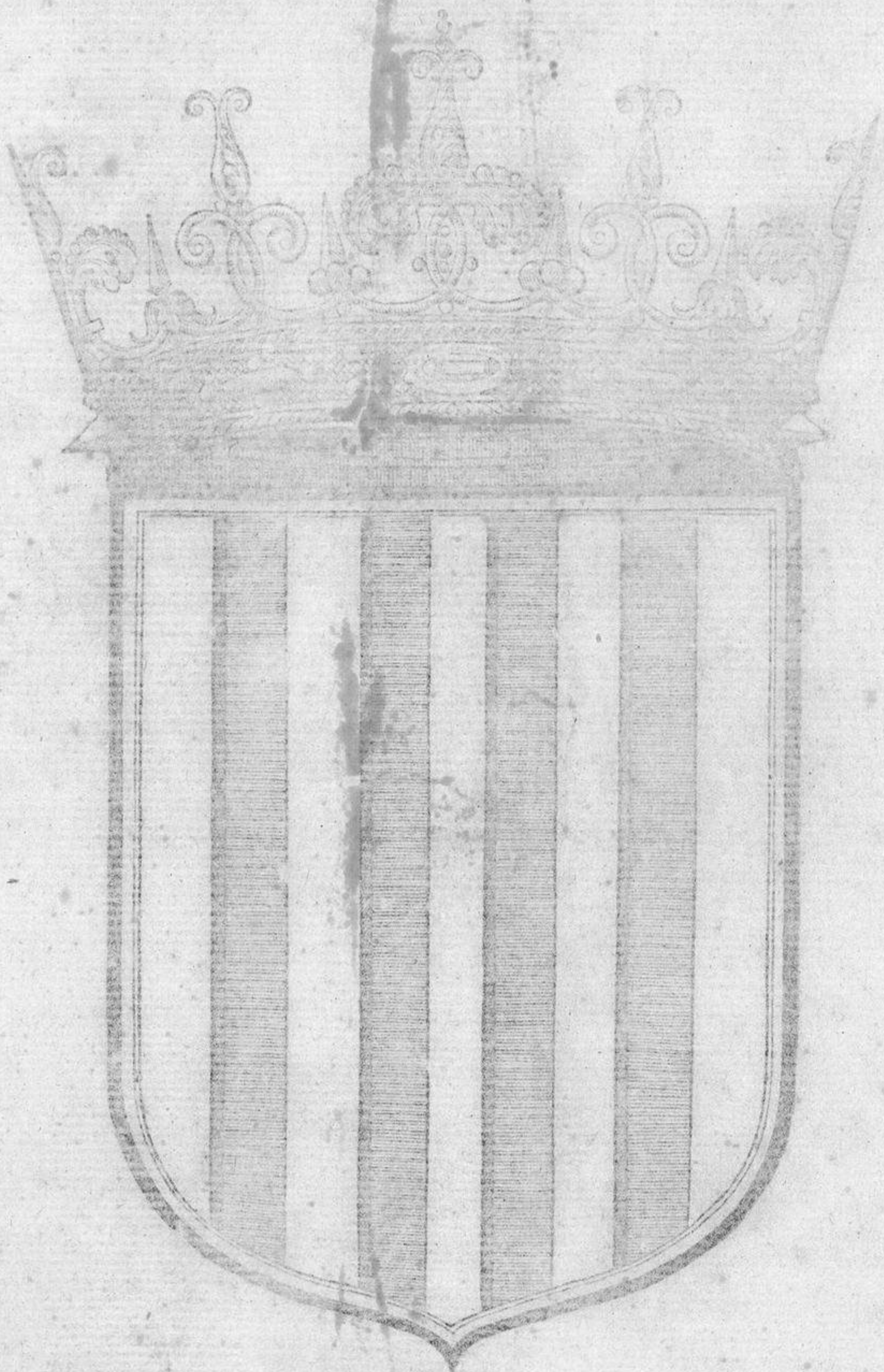
Cum licentia, CæsarAugustæ, Apud Laurentium
Robles Regni Aragonum, & Vniuersitatis Typographum. Anno
Domini MDLXXXII.

T R A C T A T V S
D E O F F I C I O G V B E R N A T I O N I S

N I S S E V P R O C V R A T I O N I S G E N E R A L I S
R E G N I A R A G O N I A M

J B A N D O D E B A R D A X I D O M I N O L O C O
R e g i o C o n s i l i a r i o A n t e r o

A d I l l u s t r i s s i m o s D. P r a e s i d e n t e m R e g n i D e p u t a t o r u m

Cum licentia, Caxaragulae, A. p. d. Laurentium
Robles Regni Aragonum, & Vniuersitatis Typographum. Anno
Domini MDLXXXII.

ILLVSTRISSIMIS DOMINIS
MARCO ANTONIO REVES I. V. D. ET
Montis Aragonum Abbati; Petro Andres, Canonico, & Ope-
rario Beatæ Mariæ de Pilari; D. Ioanni Carolo Fernandez de
Heredia, Fontensi Comiti; D. Henrico Palafoxio, Nobili: Mar-
tino Frances, Militi ciuitatis Borge: Mathiæ Pujadas, Infan-
tioni Ciuitatis Calataubij: Michaëli Almazan, Ciui
Cæsaraugustano: Stephano Costran, villeg
Montisoni Municipi: Octouiris
Regni Aragonum
Deputatis.

Philippus Gaço, Iurium Doctor, Salutem exoptat.

 GREGIAM valde illam celeberrimamq. Ho-
meri, omnium quos tulit Græcia, Poëtarum præ-
stantissimi sententiam, qua Principem solidam
nunquam debere dormire noctem, apposite cõscrip-
sit, si nostrates mente perpendere curarent sem-
per *Magistratus*, non dubium est, Quin longè præ-
stantius, suscepto munere fungerentur, & in ampliori prætio ab his
quorũ cure sunt præfecti, merito haberentur. Nihil enim aliud eo lo-
ciflorentissimus Poëta significare voluit, nisi quòd maxime Reipubli-
ce intersit, ut ij qui communi præpositi sunt Regimini vigiles sem-
per, ad ea quæ subditorum utilitati conducunt, inuestiganda, & ad
perniciosa quæq. & aduersa depellenda, & releganda, oculatissimi in-
ueniantur. Planè, hoc est solidam non dormire noctem, diu noctuq. sus-
cepti meminisse muneris, eòque mentis aciem diligentissime inten-
dere, quo fœlicius, & laudabilius, ea quæ ipsorum incumbunt cure, &
gubernationi, expedire *Queant*; quod qui præstant, duplici honore,
ut qui fideles sint dispensatores, digni censentur, summisq. proinde lau-
dum præconijs, ab optimis quibusq. grauissimusq. viris extolluntur.
Hæc, eò tendunt, ut vestrum Illustrissimi viri, commendem studium,
& admirer diligentiam; neq. enim quæ quotidie euenire solent, ad ve-
strum deuolui Tribunal sanctissime definientes; ac quibusq. morbis
oportune medelam adhibentes, iam vestro satisfacisse muneri iudica-

tis: Quinimo parum vobis id esse in animum inducentes, futuris etiã
prælucere saeculis, solidã nunquam transigentes noctem, vixq. dormiẽ
tes contenditis, dum ea vt in lucem prodeant doctissimorum viro-
rum opera, quæ eximie, & ingenti futura esse utilitati credantur, a-
uidissime exoptatis, & strenuè elaboratis. utq. alia nunc ommitam
quàm plurima, vnus iste de officio Gubernationis tractatus, ab Iban-
do de Bardaxi, Iurium doctore celeberrimo, & in huius Regni Am-
plissimo Senatu Regio Consiliario, ac in forensibus huius Regni cau-
sis, & legibus exercitatissimo compositus, qui vestro nunc iussu in lu-
cem prodit, satis superq. comprouabit. Postquàm enim alia eiusdem
viri opera, prælò mandare constituistis, hunc de Gubernationis officio
tractatum pro rostris etiam omnium ponere decreuistis. Quantum
autem vobis ipse debeam, vix explicare poterò, quòd me qualicunq. la-
bori in ipsius expeditione subeundo idoneum existimastis; precipien-
tes vt eorum de quibus in opere ipso instituitur disputatio, summam
suis digestã numeris singulis capitibus prescriberem & vt secundam
libri partem, quæ indistincta omnino ab auctore relicta fuerat, in
capita distribuerem, atq. alia quæ in ipsius Auctoris exemplari, ne-
scio cuius vitiosa vitio atq. inuersa erant, ad eum modum reducerẽ
quo & excudi, & magna cum utilitate perlegi possent. Id me hercle
ipse, quæ potui diligentia, vestris obtẽperans mandatis, peregi, ipsiusq.
excursionis operis, ne mendis ipsum scaterere cõtingeret, interfui, vt qui
in quorumcumq. aliorum expeditione laborum, alacri animo domi-
nationibus vestris obtemperare sim paratus. Tam ingenti ergo in me
collato beneficio, tãndiu me vobis deuinctum profitebor, quãndiu-
eum me esse iudicaueritis, qui vestris dignus sim obsequiis manici-
pari valete.

PHILIPPVS GAGO IV.

rium Doctor, Lectori

Salutem.

E officio Gubernationis tractatum istum (humanissime Lector) ab Ibando de Bardaxi, iurium eximio Doctore, viro me hercule clarissimo, qui plures annos in huius Regni causis pertractandis, & iudicandis, summa cum omnium laude, & diligentia, extitit versatus, compositum, qui nunc primum in lucem emittitur, non eo animo ab Auctore conscriptum existimo fuisse, ut praelo eum aliquando mandare decerneret, sed ut apud se ea quae ad Gubernationis Regni manus spectant, selecta atq. reposita haberet, ut qui multos annos eiusdem Gubernationis Assessoris officio, magna cum omnium approbatione functus fuit. Quod mihi quidem facile ipse persuadeo, tum quod variam Auctoris lectionem, eiusq. in comprobandis sententiis affluentissimam iurium, & Doctorum allegationem, meminerim, quam in huiusmodi opere desiderari percipies: tum quod multa eo digesta ordine aparuerunt, ut longe ab Auctoris animo fuisse typis hunc aliquando committere librum sit verisimile. Nihilominus tamen, dignus habitus est liber, qui, & in lucem prodeat, & in omnium iuris peritum manus deueniat: in eo enim utilia quam plurima, & iucunda, atq. eo suauiora, quo à strepitu recitationis, & iurium, & Doctorum, liberiora, scripta Reperiuntur. Quamobrem Illustrissimi huius Regni Octouiri Deputati, postquam alia eiusdem Auctoris opera excudenda curarunt, hunc etiam de Gubernationis officio librum, praelo committere decreuerunt. Cumq. mihi ut huic incumberem cure mandauerint, libentissime certe, ipsius expeditioni operam nauare, acriori quo potui studio, curatum, ut in iuncto mihi praeepto, ut par erat obtemperarem, tum ut in his quae ad intellectum, & praxim huius Regni Fororum, & obseruantiarum (quas vocant) spectant, amplius atq. amplius me ipsum exercerem. Postquam enim in publicis Academijs, plures annos, iurisprudentiam, tum discens, tum docens publici professoris, & interpretis munere fungens, Deo duce transegi, eò quidem per quam libenter, ac diligenter, animum appellere curavi, ut non minori indagine, & studio, peculiare huius nostri Aragonum Regni, leges, & consuetudines, perdiscere possem. Cum itaq. libri huius expeditio, credita mihi fuerit, Rerum omnium summam, magna ex parte, in capita diuisi, numerisq. adiectis exornaui, atq. aliqua, quae nescio quorum iniuria confussa, & deprauata fuerant, in suum pristinum locum germanumq. Auctoris sensum Restitui. Adhaec, qua potui diligentia praestiti, ut e praelo à mendis liberior exiret liber. Fruere igitur Auctoris labore eximio, & meum qualemcumq. laborem quem ad ipsius excussionem libri pertuli, Equi, boniq. Consulas deprecor. Vale.

INDEX QVAESTIONVM & Capitem, Quæ in hoc tractatu continentur.

Traçtatus iste de offic. Guber. in duas præcipuas partes, diuiditur Quarum Prima continet septem Quæstiones principales, & quatuor Capita. Quæst. 1. tractat de origine huius officij, & aliorum Regni magistratuũ. fol. 1. Quæst. 2. Gubernator gener. à quo creetur, & similiter Regens offic. Guber. fol. 6. Quæst. 3. Gubernator generalis, & similiter Regens offic. Guber. Quis creari olim poterat, & nunc possit. fol. 14. Quæst. 4. Quæ requirantur ut Gubernator, & Regens offic. Guber. officium suum exercere possint. folio. 24. Quæst. 5. qualis sit huius officij, vis, potestas, & iurisdictio. fol. 50. Quæst. 6. Gubernator, &

Regens offic. Guber. Quæ liter officium suum exercere debeant. fol. 123. Quæst. 7. & ultima, Quibus modis, & in quibus casibus, Gubernator & Regens offic. Guber. impediuntur uti sui officij exercitio, & iurisdictio. fol. 151. Primum caput, huius primæ partis, agit de Officio Assessoris Regen. Offic. Gub. fol. 169. Caput 2. de Officio Alguazil. Regen. offi. Guber. folio. 176. Caput 3. de Notario, Regen. offi. Guber. fol. 179. Caput 4. & ultimũ de Portario eiusdem. fol. 183. Secũda principalis pars tractat. de offic. Guber. gener. in causis criminalibus. folio. 185. Decem & nonem continens Capita, quorum Indicem reperies post folium. 183.

FINIS.

TRACTATUS DE OFFICIO Gubernationis, seu Procuratorionis generalis Regni Aragonum.

J BANDO DE BARDAXI DOMINO
Locorum de Bellestar & de la Selva, in Aragonensi Senatu Regio Consiliario Auctore.

Prima Quæstio.

S V M M A R I V M.

1 **D**E R. Foros non potest haberi notitia, originis huius officij, quia nec habetur, de origine Fororum æditorum ante tempora Regis Iacobi.

2 Circa originem Fororum, solum possunt considerari tria tempora, de quibus in præfatione Fororum, sicut & per DD. Iuris considerantur alia tria tempora circa leges quæ viguerunt & vigent in mûdo.

3 Enumerantur plures fori, ut sciatur ex eis non posse detegi, dictam originem, & sic in foris cessat titulus de origine magistratum, quo ad

hoc officium.

4 Et quo ad reliqua officia quæ sunt in Regno similiter cessat dictus titulus, ex quo de omnibus officijs, etiam de officio Iustitiæ Aragonum, loquantur fori ut de iam in esse productis: origo tamen est D. Rex, à quo ut riuuli à fonte, emanant iurisdictiones, quando tamen ceperint derivari, hoc non detegitur.

5 De gubernatore nato an idem sit dicendum? quod sic: nisi ad sensum naturalem recurramus, secundum quem, videtur cum gubernatore nato, id est primogenito nasci.

I. R. C. A
primâ quæstionē quæ originem huius magistratus concernit, prius est agendū ex sententia Caij & Pomponij Iuris consul-

torum in l. 1. & 2. de orig. iur. ff. cui tamen satisfieri non poterit: nā vix est ut ex dispositionibus foralibus de origine dicti officij, & noua illius in esse productione, quid certū admittamus: quoniam neq; de origine fororum æditorum ante tempora Regis Iacobi rectè agi potest, ex quo de voluminibus seu scriptis prædecessorum suorum, qui (ut in

A proemio

De Origine Officij Gubernationis, seu Procuratorionis Generalis v. omnino Michaelis del Molino verb. Primogenitus fol. 263. col. d. vey. Primogenitus Dñi Regis. et Auctor. Bando de Bardaxi in Commentarij ad lit. Quod Primogenitus possit officium Gubernationis, et ipsius Iurisdictionem exercere fol. 63. et ad lit. Quod Regis officium Gubernationis sit vultu simplex a fol. 81.

2
 proœmio suo ipse attestatur) fecit pro eorū correctione, detractio-
 ne, suppletionē, & declaratione, in
 sua curia recitari, non posset modo
 propter tot annorum curricula, ha-
 beri copia, nec haberetur, vt asseritur
 in præfationē fororum nouiter re-
 copilatorum: de quo etiam con-
 querebatur Vitalis Episcopus Os-
 cens, vt idem attestatur in proœ-
 mio sui libri in excelsis.

2 † Circa dictam tamen Foro-
 rum & legum originem, consi-
 derantur in dicta præfatione tria
 tempora, primum ante occupa-
 tionem factam per Mauros, quo
 tempore gubernabatur legibus Go-
 thilis. Secundum tempus, quando à
 dictis Mauris fuit Hispania occupa-
 ta, quo tempore, regebantur; legi-
 bus Maurorum, Tertium tempus,
 quo fuerunt expulsi seu cæperunt
 expelli dicti Mauri, quia cæperunt
 regi legibus, seu foris Suprarbij,
 quæ præcesserunt ipsum Regem:
 nam antea fuerunt leges Suprarbij,
 quæ sunt initium Fororum, quàm
 Reges: secus tamen apud Roma-
 nos, nam ante leges regebantur,
 & gubernabantur manu Regia, id
 est, Regum arbitrio: vt dicitur in
 d.l.2. de orig. iur. dicta tria tempo-
 ra fuerunt considerata à foristis in
 dic. præfatione, sicut à iuris professo-
 ribus, similiter considerantur tria
 tempora circa leges quæ in mundo
 viguerunt & vigent, primum tem-
 pus ab Adam, vsq; ad Moysen, quo
 tempore viguerunt ius naturale pri-
 meum, & secundarium, & ius gen-
 tium. Secūdum tempus à Moysē vs-
 q; ad Christum, quo tempore vi-
 guerūt alię tres leges, scilicet Mosay-
 ca, Prophetica, & ciuili, de origine,
 cuius legis ciuili agitur in d.l.2. Et

sicut leges duodecim tabularum fue-
 runt initium iuris ciuili, cui fuit ad-
 ditum per alias quinq; partes de qui-
 bus in §. constat de iure natu. Insti.
 sic etiam Fori Suprarbij, fuerunt
 initium Fororum, quibus paula-
 tim fuit additum. Tertium tempus
 est à Christo vsq. nunc, & vigent
 reliquæ tres leges, videlicet Euāge-
 lica, Apostolica, & Canonica, de qui-
 bus per Panor. in ca. firmiter de
 Summ. Trinit. & fi. Catho. & latius
 per Rober. Maran. de ordin. Iudici.
 in 3. par. prin. fol. 17. cum sequen. &
 etiam Ioan. de Terrarub. contra Re-
 belles. fol. 1.

3 † Omisissis his quæ ad originem
 Fororum expectant, redeundo ad
 propositam quæstionem originis
 huius magistratus, de qua magistra-
 tum Romanorum origine differi-
 tur in §. post originem vsq; ad §.
 iuris ciuili, quæ est tertia pars illius
 l.2. de orig. iur. ff. non potest ex fo-
 ralibus dispositionibus illi satisfie-
 ri vt dictum est, quoniam nullibi
 in dictis Foris de eius officij creatio-
 ne, & in esse productione cautum
 aliquid inuenitur, ex quo, omnes
 Fori de dicto officio, seu officiali-
 bus eius loquentes, loquuntur, & dis-
 ponunt, vt de officio tam in esse pro-
 ducto, vt est videre in Foro supra-
 iunctarij de Supra iun. qui est pri-
 mus Forus, qui de Gubernatore Lo-
 quitur, disponit, supra iunctarios de-
 bere exequi mādata Gubernatoris,
 item For. quod offic. Arago. simili-
 ter disponit, dictum gubernato-
 rem, sicut cæteros officiales debere
 esse de Regno. Et Forus quod Ri-
 pacur. & lite. enunciatiuē etiam lo-
 quitur de eo, dum asserit quod iur-
 rauit Luppus Ferrer de Luna Gu-
 bernator Aragonum: similiter Fo-
 rus

rus. De secunda confirmatione mone. qui est primus forus qui loquitur de primogenito gubernatore, similiter loquitur de eo enunciatiue, præmissa inquit faciemus iurare per Iacobum Charissimum Primogenitum Procuratorem Aragonum, eodem modo asseritur in declaratione priuileg. gener. dum dicitur præsentem Alphonso Primogenito, & generali Procuratore nostro: sic etiam in foro. Vt debitum non possit proba. per lite. sigil. enūtiatiue, & assertiue agitur de eo, & est primus forus qui loquitur de Regente officium Gubernationis, dum dicit quod iurauit Artaldus de Luna, gerens vices Procuratoris Aragonum, & in dicta declar. priuileg. gene. disponitur, quales commissiones debeant emanare à Curia Infantis. Hæc de Foris libri noni, ante decimum librum fororum, secundum antiquam impressionem, facientibus mentionem de dicto officio Gubernationis, seu Procurationis generalis, aut verius de officialibus dicti officij, videlicet de Gubernatore, & gerente vices Gubernationis: quia in anterioribus octo libris, secundum dictam antiquam impressionem, nulla fit mentio de dicto officio, nec officialibus eius.

Animaduertendo etiam, ad foros libri decimi, secundum dictam antiquam impressionem, in quibus passim fit etiam mentio de dicto officio, similiter in eis, enunciatiue de eò, vt de iam in esse producto agitur, nam in titulo de his, quæ Dominus Rex, Gubernator & gerens vices iurare tenetur, disponitur, quid ipsi iurare teneantur, & post eum forum quod Regens officium Gubernationis sit Miles simplex,

statuit, quod dictum officium regatur per militem simplicem; quoad exercitium Iurisdictionis ciuilibis, & criminalis, & in foro de iuramento præstando, iurat Regens officium Gubernationis, sicut cæteri officiales: & in foro quod. In Dubiis non crasis, consultat dictus Reges, Iustitiam Aragonum, sicut cæteri officiales consultare tenentur, & stare eius responsis: neq; in foris sub Rubrica de Regente officium Gubern. quod nõ possit aliud Reg. facere, aliquid perpendi potest de dicta origine, minus ex Procemio Regis Petri in secunda curia quam Cata-rangustæ celebrauit, licet asserat se affectionem ad Regnum Aragonum habere, propterea quod dū Primogenituræ & generalis procurationis titulo fungebatur, multa ætatis tempora ibi percurrit: neq; cõfert quod idem Rex Petrus statuit, vt Primogenitus maior quatuordecim annorum possit regere dictum Gubernationis officium, corrigendo in præmissis Forum Quia secundum, quod Regens officium Gubernationis sit Miles simplex; quoniam neq; in ibi dispositis, nec in aliquo cæterorum fororum, vsq; ad nouissimum eorum, de dicto officio, seu de officialibus illius, scilicet Gubernatore, & Regen. offic. Gubern. loquentium originis huius officij fit mentio, minus quæ in Obseruatijs de eis loquentibus vt sunt Obseruantia quod cuiusq; vniuersitatis, aliæ & nonnullæ in titu. de for. compe. in titu. de lite cõtesta. in titu. de appella. in titu. for. ædit. apud Exeã. in tit. de salua Infan. fa. in titu. articuli in quibus contra super. & in titu. actus curiæ & alibi in nulla earum parte, de dicta Gubernationis, seu Procurationis, generalis origine, aliquid cautum reperies

de his omnibus foris & Obseruantijs placuit meminisse, vt facile detegi possit id verum esse, dictos foros & Obseruant. non disposuisse aliquid de origine dicti officij & magistratus Gubernationis, seu Procuratoris generalis Regni Aragonum, sicut nec de origine cæterorū magistratuum, & officiorum dicti Regni, aliquid in Foris cautum reperitur; omnes enim fori simili modo de omnibus officijs loquuntur, vt de iam in esse productis, vt licet videre in dicto proœmio Regis Iacobi, in quo dictus Rex mandat obseruationem dictorum fororum, Maiordomo Aragonum, Bauiulis, Iusticijs, Calmetinis, Iuratis, Iudicibus, Alcaydis, Iunctarijs, & Officialibus, quibus ius cognoscendi pertinet. Sic etiam Forus de vsuris præcipit Vicarijs, & ibi incidenter, de Cancellario Domini Regis, & in foro de pace, fit etiam mentio incidenter de Locumtenente dicti Regis, & ad hoc ibi illum forum ponderat Pertusa & Vitalis dicto titulo in lib. in excelsis Dei Thesauris, idem notat. Vnde posset inferri, quòd forus quòd Dominus Rex, non possit facere Locumtenentem sui, nisi in casu absentiae vel impedimenti, quòd potius ibi de tollendo facultatem creandi, quàm de origine dicti officij agitur, & in foro de Confirmatione pacis, vbi incidenter de pluribus officialibus fit mentio, enumeratur etiã officium Iustitiæ Aragonum, & est primus forus qui de dicto officio loquitur, & quidem incidenter, vt de iam in esse productis, & sic de alijs quam plurimis Foris facientibus mentionem de officijs, vel officialibus, eorum officiorum si-

mili modo loquentibus, ita vt ex eis nullatenus perpendi possit dicta origo, & qualiter supra dictæ quæstioni scilicet, quando cæpit esse magistratus Gubernationis, seu Procurationis generalis Regni Aragonum satisfieri non potest, ex dispositionibus foralibus, ex quo in aliquo fororum nihil disponitur de dicta origine; quia omnes fori, tam de dicto officio Gubernationis, quàm de cæteris officijs & magistratibus Regni loquuntur, & disponunt de eis, vt de iam in esse productis neque id ex Chronicis detegitur, præterquam de origine magistratus Iustitiæ Aragonum, de quo Iustitia Aragonum, in sua litera inserta in volumine fororum, & Molin. in verbo libertates, agunt, & aliquantulum Curita in sua Chronica asserit aliqua. De reliquis tamē officijs, circa eorum originem nihil inuenitur dispositum, nec etiam per ipsum Vitalem, qui curiosè de officiorum Regni Aragonum significatione, latè disserit, in titulo de Iudicibus, aliquid de eorum origine tangit, & propterea hæc omissa faciendo, quia parum conferunt; solum pro solutione huius quæstioni dici potest, originem dicti officij Gubernationis, seu Procurationis generalis esse ipsum Dominum Regem, nam omnis iurisdicatio plenaria, est radicata in Rege, & in eo est originaliter, vt probatur in l. i. ff. de Constitutio. Princip. notat Bartol. in l. i. circa fin. ff. de iurisdic. omnium iudic. in For. de iurisdic. omnium iudic. Auenda. de exequend. manda. Reg. cap. i. numer. 6. 7. & 8. Couarru. Practicar. capit. 4. Menochi. respon. 2. numer. 7. fol. 38 ad quem spectat

spectat creare magistratus & conferre ordinariam iurisdictionem cap. 1 §. Iudices vbi Bald. de pact. Iuramento firm. in l. 1. ff. ad leg. Jul. de ambi. glos. in cap. 2. extra ne Præla. vices suas. Ita vt, omnes dignitates, & omnia officia, & gradus ab ipso Principe profluant, sicut riuuli à fonte vt dicit Angel. in Rubric. ff. de Iuris. omnium Iudicum Bald. in capit. 1. in princip. quis dicatur Dux, Comes, Marchio, Vitalis in titulo de Iudicibus.

Quãdo verò dicti riuuli ceperint deriuari à dicto fonte, scilicet Domino Rege, hoc fori nostri non aperiunt, vel quia fori qui de dicta magistratuu. origine asserunt, sunt de perditis, vel quia sine lege ex quo nisi ab ea prohibeatur dicta iurisdictionum deriuatio pendebeat à Principis potestate, & late per Abenda. de exequentis mandatis Regijs libro 5. capit. 1. Dicamus eum creasse magistratus secundum quod necessitas postulabat propter Imperij augmentum, & dilatationem. Quando tamen casus creationis euenerit hoc non apparet nec apparere confert.

† Hec de Gubernationis officio seu Gubernatore creato à Rege. Quid autem de Gubernatore creato à lege, videlicet ipso Primogenito qui dicitur Gubernator natus, vt infra dicitur in sequenti questione, videtur quod facilius de eius origine potest dari ratio: nisi dicamus id quod asserit Bages in Obseruantia secunda, & penultima de licis contesta. & Obseruantia. 2. Actus eun. & alibi sepe de quo in sequenti questione, quod dictus Primogenitus non ratione primogeni-

nituræ habet iurisdictionem, sed ratione mandati, & prouisionis quam habet à patre, & sic quod non diferat respectu dictæ Gubernationis, dictus Primogenitus ab alio Gubernatore.

Tamen si tenemus ipsum Primogenitum esse Gubernatorem natum tunc, constituto de lege quæ eum producit in esse, constabit etiã de origine, & productione ipsius officij in primogenito, sed tamen, licet admittamus eum esse Gubernatorem natum, de quo in sequenti questione non tamen constat de tali lege, quæ eum producat, sed tantum de legibus quæ eum productum à lege supponant, vt ad id ponderatur for. de secunda confir. monete, & Obseruant. 4. de appella. & sic licet sit dictus Primogenitus Gubernator natus à lege, non tamen ex dictis foris constat, quando dicti fori eum in esse produxerunt, nisi deficientibus foris recurramus ad ius scriptum Romanorum, pro vt recurri mandat Rex Iacobus in proœmio Fororum æditorum Ofcæ dum ibi dicitur, quod deficientibus foris sit recurrendum ad sensum naturalem, id est ius scriptum, tanquam in eo magis quam alibi luceat ratio naturalis, pro quo facit forus de Fide. Instrum. versic. Queremos impero. & ita non ad omnes leges, sed ad eas quæ nituntur equitate, & ratione non voluntate, vt declarat Bellug. in Specu. prin. §. his igitur ad graua. Simile est in Fræcia, vt refert Rebuff. 1. Tom. in proœ. pag. 22. num. 20. Recurrentes ergo ad ius scriptum cum deficiat forus, dici potest quod in primogenito quam cito cepit esse primogenitus Domini Regis cepit in eo esse Gubernator.

Por quanto. penult. ibi: segund raron escripta.

tio, & Procuratio generalis, quoniam sicut Regi statim, quod est Rex, debetur regimen, & Gubernatio, ideo dicitur Rex à Regendo, simili modo eius Primogenito debetur etiam regimen, quia Rex iuuenis appellatur. capitulo caput. 24. quæstion. 1. adnotata per Iasonem, & alios in. l. in suis ff. de liberis, & posthumis, latè per Ioannem de Terrarub. contra Rebelles. in articulo secundo primi tractatus ferè per omnes conclusiones. De quo latius in quinta quæstione dicitur, loquendo de viribus, & potestate dicti officij, ubi late, quod primogenito competit administratio, & gubernatio generalis in Regno, & quidem inuito patre, sicut & Domino Regi. Sed hæc missa faciamus tanquam parùm conferentia.

Secunda quæstio.

SVM MARIVM.

I **Q**UONIAM **M**NES Gubernatores, qui præter primogenitum fuerunt, pro tempore sunt creati à Rege, non à lege.

2 Circa Primogenitum sunt argumenta, quod sit natus, & non datus, & sic creatus à lege.

3 Bages glossator observantiarum asserit indigere mandato, ita quod non ratione primogenituræ, sed ratione mandati dicitur habere iurisdictionem; adhibetur distinctio ut ante forum. Quia secundum, cum mandato administraret; post forum verò statuimus necessarium non esse mandatum,

Domini Regis.

4 Regentem officium Gubernationis est certum, nunquam à lege esse creatum: sed an à Rege, vel à Gubernatore fuerit creatus, distinguuntur tempora: nam post forum. Quia secundum. certum est à Rege creari, & sic præter iuris ordinem, nam Regens seu Vicarius creatur de iure, vel ab eo, cuius vices gerit, vel à create illi cuius vices gerit: quod in Regente cessat, ex quo, cuius vices gerit, non creatur à Rege, sed à lege. fol. 5. num. 4.

5 Ante for. Quia secundum. creabatur vel à Rege, vel ab ipso met Gubernatore, ab inferiore; scilicet Gubernatore non poterat, præterquam in casu necessitatis creari, secundum regulas iuris, idquæ etiam in Regente à Rege creato servatur, ut non nisi in casu absentia, vel alterius impedimenti ipsius primogeniti deseruiat, nam primogenito in Regno existente, cessat officium Regentis.

6 Dominus Rex, an possit facere plures Regentes: quod non, ut omnes deseruiant; sed quod vnus in defectum alterius deseruiat, pro modo exigentis necessitatis, ita ut intelligatur adiunctus, quod sic; ut est visum in don Francisco de Gurrea, & eius patre.

CIRCA secundam quæstionem, scilicet à quo creetur Gubernator, & similiter Regens officij Gubernationis. In primis loquendo de Gubernatore dubitari

dubitari potest, an à Rege, vel à lege creetur. De Governatore qui non sit Primogenitus dubitari non potest, nam ex quo nihil à Foro dispositum reperitur, standum est regulæ generali, quòd ad eum spectet creandorum magistratum provisio, a quo emanat iurisdictione, ut de his plura, per Abendañum de exequendis mandatis, regula tertia libr. primo cap. primo. in principio, Couarruias, & latissimè Menochius, ubi supra, Maranta de Ordine iudiciorum folio. 54. numero tertio: Et ideo dato quòd aliquis præter Primogenitum potuerit esse Governator, & procurator. generalis Regni Aragonum (de quo in sequenti quæstione dicitur) videtur concludendum, dictum Governatorem fuisse creandum à Rege; nam omnis iurisdictione est in Domino Rege, tanquam in fonte. l. prima de constitutionibus Principum, & in Foro de iurisdictione omnium iudicum, Couarruias, Menochi, & Abendañus, ubi supra, & Boerius decisione octava numero tertio, & ab eo ut riuuli deriuantur Officia, & iurisdictiones: Baldus titulo de Allodijs, ideo dicebat Vitalis in libr. in Excelsis Dei thesauris, titulo de Iudicijs, quòd ut Diedema in capite Aron; & splendor in medio firmamenti illuminans totam machinam mundialem, sic splendet iurisdictione in Regia Magestare, in qua est sic totaliter constituta, ut quasi

à fonte in riuos, oportet, ab ipso in alios omnes ipsas iurisdictiones, & exercitium deriuari.

Et qui ab eo Iurisdictionem non suscipit, ut riuus (fonti subtracto fomento) aeri necessario exsiccat; sic viget ergo iurisdictione, & eius plenitudo potestatis, quòd institutio, & destitutio iurisdictionum præsentium, ab eius semper pendeat voluntate. Hæc Vitalis, & generaliter si qui probentur fuisse Governatores, præter Primogenitos Domini Regis, vel alios eius filios, habentes iura Primogenituræ; ut dicitur de Infante Ferdinando, Patruo Domini Regis Iacobi, inquit in quoddam Breuiario Fororum compilatorum per dictum Vitalem existentem, pænes dictas Cortes de Regio Consilio, ubi asseritur procurator generalis Regni Aragonum, & idem de quoddam Ferrench de Luna, & alio Egidio de Liorri, & alijs: de quibus fit mentio in Chronica Regis Petri, de quo verbo Curita; de quibus in sequenti quæstione dicitur. Omnes isti, & si qui plures reperiantur, est dicendum, mandatum habuisse à Domino Rege, ut esse potuerint Governatores, & exercitium illius Officij habere, ex dicta generali Regula; Et ita ex quo in Foris, circa præmissa nichil dispositum reperitur, ut præter Primogenitum ab ipso Foro, detur ius alicui ad ministrandi dictum Officium, est dicendum prædictos qui dictum

Officium exercuerunt, illud vigore mandati Regalis exercuisse, id quod ostenditur, ex his quæ refert Hieronymus Curita, secunda parte suæ Chroni. in libr. Octauo. cap. 5. Regis Domini Petri quarti, vbi asserit Regem Dominum Petrum concessisse dictum Officium Gubernationis, & Procurationis generalis Don Ferdinando eius fratri, quod prius abdicauerat Iacobo alteri fratri, & dederat Constantiæ eius filiæ, deinde vt dictum est concessit dictum Officium dicto fratri Ferdinando, de quo late per dictum Hieronymum Curita, dic. c. 5. folio. 141. & 144. Idem in c. 27. folio. 166. & folio. 162. 625. Ex his tamen quæ idem Curita dicit, hec quæstio dubitabilis est, nam asserit quod ex consuetudine antiquissima solebant Primogeniti, vel futuri successores in regno, hanc Gubernationem, & procurationem tenere, & sic, quod ex consuetudine, ibi competat, & futuris successoribus. Quæ consuetudo tribuit iurisdictionem sicut lex, de quo per Rochum de Curte in cap. final de consuetudine in lege. de quibus. ff. de leg. Moli. & quæ ibi habet in verbo consuetudo, licet ad hoc, ex his quæ ibi dicit detur solutio, quod intelligatur consuetudo quoad dationem, scilicet quod dicta Gubernatio dari solebat per Reges futuris successoribus, & ex eo oriri grauamen, si alijs daretur, non tamen quod citra mandatum Regis intelligerentur, esse illius procuratoris, id enim non est admittendum, vt quis alterius intelligatur procurator, ni-

si mandatum illius præcedat, quod nunquam præsumitur: de quo late per Cabret. de antiquitate tempor. folio. 89. & 90. nisi à lege constituatur mandataris, sicut dicitur, de legato nato, iuxta notata in cap. volentes de Officio legati. Et ita cum nullibi in Foris reperiat hoc Gubernationis Officium alicui competere, id quod de Primogenito dicitur, videtur concludendum, omnes qui pro tempore fuerint Gubernatores, præter Primogenitos, fuisse constitutos à Domino Rege, ad quem vt dictum est, spectat creatorum magistratum prouisio.

2 † Circa Primogenitum versatur difficultas, an is sit Gubernator creatus à lege, an à Rege, & pro eo quod censetur, à lege creatus, sicut dicitur de Legato nato iuxta notata in cap. primo, & in cap. volentes de Officio Legati, facit primus For. de secunda Confirmatione monete, in verbis enuntiatiuis, dum dicitur, quod Rex Iacobus promittit quod faciet præmissa iurare per Inclitum Infantem Iacobum, Charissimum, Primogenitum nostrum, Procuratorem Aragonum, cum fuerit ætatis 14. annorum. Certum est quod nisi is à Foro esset procurator, quod à patre non fuisset constitutus procurator generalis ante ætatem. 14. Annorum, cum propter lubricum ætatis, frustratoria, & superuacanea foret patris constitutio, quod aborret lex. l. quibusidem. ff. de verbo. obli,

obli. quia ante illud tempus in capax est ad regendum. l. impubes. ff. ad. l. Falc. Bar. in. l. de pupil. ló in principio. ff. de Noui operis nuntiatione. in. c. cum inter. extra de exceptioni. & sic videtur dicendum, prædictam Procuratoriam, sibi à lege competere, & esse Procuratorem, seu Governatorem natum, non datum; pro quo facit in expresso Obseruantia 4. de appellat. dum ibi dicitur, quòd potest prosequi appellatio coram Primogenito, cum sit Procurator generalis Domini Regis, in toto Regno. Hoc de Primogenito in genere dici non posset, nisi à lege fuisset constitutus.

Hinc est, quòd in quam plurimis foris dum loquuntur, de Primogenito, additur, Governatore Aragonum, vt in declaratio. Priuilegij generalis, ibi præsentente Infante Alphonso charissimo Primogenito, & generali Procuratore nostro; & in. §. Item que como in fine. ibi Signum mei Egidij de Bnylõ, scriptoris Infantis Alphonfi Primogeniti, & procura. Idem in prohem. Regis Petri in secunda Curia, quam Cæsaraugustæ celebrauit; ibi dum Primogeniture, & generalis procurationis titulo fugebamur, & in For. fin. de Supraunctarijs, ibi executiones quæ sunt de mandato nostro, vel nostri Primogeniti Governatoris, & in For. de Censualibus ibi, Porque las Sentencias que se darã por nos, o, nuestro Primogenito, Governador, & in For. de Alguazi. los Alguaziles del Primogenito Governador, & in Foro de Oficio Iustitiæ Aragonum,

Ibi no pueda ser vexado por el Rey, Primogenito Governador, & in quam plurimis alijs Foris: simili modo loquentibus; ex quibus arguit, quòd Gubernatio competit Primogenito à lege, Pertusa in dict. prohem. Regis Petri in secunda Curia quam Cæsaraugustæ celebrauit.

Imò si aduertatur, id potius detegitur, scilicet quòd sit procurator à lege, & non à Rege, ex quam plurimis Foris, qui nulla facta mentione de Officio Gubernationis, seu procuratoris generalis attestantur. De iurisdictione Primogeniti, quæ resultat, ex dicto Officio, quòd in dicto Primogenito non supponerent dicti Fori, nisi prædictum Officium sibi à lege competisset; ex quo si facta & prouisione patris obuenuisset, non presumeretur, quia facta non præsumuntur, nisi probentur. l. Consilio. ff. de Cur. fur. & isto argumento ad probandum sibi à lege competere dictum Officium, utitur Bages in Obseruantia secunda Actus Cur. allegando. c. 13. in declar. priuileg. gener. vbi Curia Infantis dat commissiones, non facta mentione constitutionis Procurationis; est ergo Infans generalis Procurator.

Ad hæc facit quòd per plura cumulat Ioannes de Terrarube. contraa Rebell. articulo secundo; primi tractatus decima conclusio. folio. 24. & articulo. 4. primi tractatus. folio. 28. scilicet quòd Primogenitus dicitur Rex, si Rex; ergo Regimen habere debet, & id quidem in inuito

uito patre de quibus infra dicitur in quinta quæstione prin. & ideo quia Rex Petrus volebat priuare Ioannem Primogenitum, dicta sua Gubernatione, firmavit super illius iure & possessione coram Iustitia Aragonum, vt refert dictus Iustitia Aragonum in sua littera post Foros situata & infra dicitur; ex quibus elicitur vt Primogenitus non à Rege, sed à lege seu Foro intelligatur constitutus procurator, seu Gubernator Generalis.

E

† Nihilominus tamen (adde quòd à Fabro in Apostilla super quarta quæstione prin. infra fol. 9. circa fi. dicitur) Bages Glosator Obseruantiarum in plerisque locis tenet, quòd dictus Primogenitus, debet habere mandatum, & provisionem à patre vt, sibi communicet de eius potestate, & cum ea se representare Iustitiæ Aragonum, vt ad iurandum admittatur iuxta For. hæc ille in Obseruantia penultima, de lite Contestan. & Obseruantia secunda Actus Curiarum, & Obseruantia de consuetudine. quòd cuiusque vniuersi nomine; nam vt idem dicit in fine Obseruantie primæ, Actus Curiarum. Si est Gubernator, seu procurator, ergo indiget mandato, id est procuratione, quam pater Rex, facit Primogenito; & sic fecerunt omnes Reges formam, cuius procurationis, seu potestatis asserit se inseruisse in quaterno Priuilegiorum, & dicit idem in dicta Obseruantia secunda, in quæstione sumpta occasione a. c. 13. declarata. priuileg. generalis vbi de commissionibus, quæ dabantur in

OIII

Curia Domini Regis, & Curia Infantis declarat ita demum, Infantem, aut Primogenitum posse in sua Curia iurisdictionem exercere, si dictus Infans, seu Primogenitus fuerit factus procurator a Domino Rege, nam ea ratione, quia Infans, seu Primogenitus non habet iurisdictionem, nec potest illam exercere, nisi constituatur procurator generalis à patre, & tunc exercet illam nomine procuratorio patris, saltem ex his, quæ ibi asserit inferri posse videtur, quòd licet à lege sit Gubernator, non tamen habet exercitium Gubernationis, seu procurationis, donec sibi à patre mandatum tribuatur; & pro his facere videtur, quòd asserit Vitalis in dicto titulo, de iudicibus supra relato, vbi quòd institutio, & destitutio, iurisdictionum præsentium pendet a patre primog.

Non tamen præmissa modo seruari videmus; nam Dominus noster Rex Philippus, qui in Annis. 1547. & 1552. vt primogenitus regnavit, & Curias generales, celebravit in Regno; nam licet, vt Primogenitus iurisdictionem exercuit, non tamen ostendit se à patre mandatum habere, nec cum eo se representavit Iustitiæ Aragonum, vt ad iurandum admitteretur, & pro eo facit Forus. Quòd Primogenitus maior. 14. Annorum, qui disponit quòd Primogenitus maior. 14. Annorum regat Officium Gubernationis & iurisdictionem exerceat, dummodo ante quam exerceat, iuret de seruando Foros, non dicit, dum tamen, an-

te

antequam exercent, habeat mandatum, & iuret si enim lex, id voluisset expressisset. l. Commodissime. ff. delib. & posthu.

Quia tamē hęc quæstio est modicæ utilitatis Ideo breuiter contrahendo concluderem esse tempora distinguenda, vt dicamus quòd ante æditionē Fori. Quòd primogeni. Gubernatores qui pro tempore fuerunt admittebantur ad iurandum, præcedente mandato, et hoc ex eo, quia dabantur Gubernatores citra Primogenitos, vt infra dicitur, imo, ipsi Reges etiam si primogenitum haberēt, alios creabant in Gubernatores, vt elicitur ex his quæ dicit Hieron. Curita in Chronica Regis Petri. c. 25. fol. 162. & c. 27. fol. 166. nimirum vt sciretur, quis esset Gubernator si mandatum facturum fuerat.

Post dictum verò Forum quòd Primogenitus maior. 14. annorum dicamus in primogenito, non fuisse, nec esse necessarium mandatum, ex quo iam per dictum Forum alius à primogenito, seu habente iura primogenituræ esse non potest gubernator; & sic in eo videtur iam per dictum For. magis radicata iurisdictio, & potestas dicti Officij, nec à dicto Foro aliud exigitur postquam fuerit effectus maior. 14. annorum, præterquā quòd præsens in Regno iuret, non autem, quòd mandatum obtineat; & ita factum fuit in persona Philippi primogeniti, vt factus maior, post quā iurauit absque mandato aliquo fuerit & sit admissus, ad exercitium Officij dictæ Gubernationis & si quæ prouisiones, seu mandata reperiantur de dicto Gubernationis Officio in personas primogenitorum, facta post dictum

Forum, id iudicari ex abundantia, non tamen quòd id necessarium fuisset, per supradicta; & ita in præmissa quæstione quoad Gubernatores, concludamus, omnes qui præter primogenitos, seu filios habentes iura primogenituræ, fuerunt Gubernatores, hij omnes fuerunt creati à Rege, non verò à lege; primogenitos verò fuisse & esse Gubernatores à lege non à Rege, saltem post For. quod Primogenitus maior. 14. annorum.

Quòd verò ad Regentem Officium Gubernationis, non potest militare quæstio præmissa de primogenito, scilicet si à lege creetur; nam certum est, non fuisse vllò vnquā tempore à lege creatum, licet alia ratione dubitari, possit à quo creabatur, & creetur, in quo etiam distinguenda sunt tempora scilicet tempus ante Fo. Quia secundum sæpius allegatum, & allegandum, quòd Regen. Offic. Gubernat. sit mil. simpl. & tempus post dictum For. certum est enim post dictum For. dictum Regentem Officium Gubernationis creari à Rege, ex quo in eo disponitur quòd ab eo creatur, & cum eius creatione, seu prouisione, teneatur se representare Iustitiæ Aragonum, de quo infra dicitur; vnde supposito quòd dictus Primogenitus, Gubernator creetur à lege, & non à Rege vt dictum est, sequitur dictum Regentem Officium Gubernationis, post dictum Forum. Quia secundum, creari alio & diuerso modo, quo de iure Vicarij, seu vicelgerentes creantur, nam secundum Alexan. in Rubric. de Officio eius. Et Marat. de Ordine Iudic. fol. 56. n. 17. qui refert dictū Alex. altero ex tribus modis

dis solet creari dictus Regens, seu Vicarius, vel à lege, vt dicitur de Archidiacono, qui absente Episcopo; est illius Vicarius ipso iure. c. 1. de Offic. Archid. vel creatur ab ipso superiore qui creauit eum, cuius vices gerit, vt est Dominus Rex, qui creat Iustitiam Aragonum, & similiter eius Locumtenentes, creat Calmetinam, & eius Locumten. de qua creatione, est tex. in. l. 2. C. de Officio eius qui vicem alterius gerit, in. l. 1. §. à Præfecto. ff. de leg. 3. vel creatur ab eodem cuius vices gerit, pro vt solebat antiquitus facere Iustitia Aragonum, qui creabat vnum Locumtenentem, iuxta Forum de Tenentibus locum Iudic. & superueniente tempore duos; de qua creatione loquitur. l. Aliquando. ff. de Offic. Proconsul. & tex. in Authentica de Collat. §. Adhæc prohibemus, & in Authentico vt Nulli Iudic. in princip. neutro tamen istorum modorum creatur dictus Regens Officium Gubernationis, non à lege, nec ab eo cuius vices gerit, non à creante, cuius vices gerit; sed à Rege, qui nō creat dictū Gubernatorem, cuius vices gerit dictus Regēs.

5 * Considerando tempus ante additionem dicti Fori ex quo nullibi in Foris reperitur à quo dictus Regēs officium Gubernationis creabatur, vt sciatur à quo creabatur, seu creari poterat, est recurrendū ad regulas artis considerando illam regulam, in primis quòd statuta, & leges municipales recipunt interpretationē, & declarationem, à iure communi, ideo dicebat Pau. de Cas. consi. 452. viffo puncto suprascripto colu. 2. lib. 2. Quod illud, quòd est de iure communi, dicitur esse demente statuti, quòd à iure communi recipit robur; statutum enim sic debet in

telligi, vt minus lædat, seu corrigat ius commune, quòd sit possibile. l. 2. de noxa. cap. cum dilectus de consue. c. ad audientiā vbi Abb. & Docto. de Cleri. non residen. Cabre. de antiq. temporis. fol. 193. numer. 25. Cū ergo forus supponat dari Regentem offic. Guber. nec statuatur aut disponatur aliquid, circa creationem, est dicendum dictum Regentem creari altero ex modis à iure communi dispositis, vel à lege, vel à creante eum cuius vices gerit, vel ab ipso cuius vices gerit, à lege non potest dici esse aliquo vnquam tempore creatum dictum Regentem cū id à lege non caueatur, dicendum est ergo ante dictum forū, quia secundum creari, vel à Rege à quo creabatur etiam Gubernator, vel ab ipso met Gubernatore, ex quo id à iure fieri posse censetur: & vt dictū est, dicta statuta intelligantur secundum ius, & vtroq. modo fuisse creatos, aperit Hierony. Curita in sua Chronica Regis Petri, c. 7. fol. 144. vbi asserit Regem Dominū Petrum amouisse ab officijs positos ab ipso Do. Iacobo Gubernatore, & alios creasse, & sic dicitur creatū officium ab ipso Rege, quod indubitatum videtur, & similiter supponit creatos ab ipso Gubernatore, & id quidem fieri posse ex eisdem Foris detegitur, & probatur per Fo. de tenen. locū iudicium in vim cuius fori datur Iustitiæ Aragonum posse vnum Locumtenentem creare a principio, licet postea in vim alterius fori datur ei posse duos creare ac etiam in vim dicti fori de Tenentibus locum Iudic. datur Regenti Cancellariam, se posse substituere loco sui, ac etiam Assessori Regentis Offic. Guber. licet quo ad dictum Assessorum iam particularis despositio emanat

emanauerit, id etiam quod ipse Gu-
bernator poterat substituere, & Re-
gentem facere deducitur, ex dicto
for. Quia secundum. circa finē ubi
remanente, ipso Rege creato à
Rege ad exercendam iurisdictionē
remouetur Governator, & Miles
qui pro eo regebat.

Sed ex prædicta regula quod statu-
ta fori intelligantur, secundū ius cō-
mune videtur dicendum quod à di-
cto Governatore non poterat crea-
ri dictus Regens, nam de iure infe-
rior à principe, non potest sibi con-
stituere vicarium, seu Vicesgeren-
tem regulariter loquendo, per tex.
in dict. §. ad hoc prohibemus in au-
ten. decolla. & in auten. vt nulli iu-
di. in casibus tamen absentia, vel in-
firmitatis permittitur Vicesgeren-
tem facere secundum Bar. in l. Ob-
seruare. ff. de offic. Proconsu. Bal.
in cap. si quis decesserit, si de fæu. fue-
rit contro. & idem Bal. in l. aliquan-
do. ff. de offic. Proconsu. de quo la-
tè per Maran. de ordi. iudi. fol. 56.
numer. 17. cum sequen. & latè an
tales substitutiones fieri possint, per
Auenda. de exequen. manda. reg.
lib. 1. cap. 3. Etsi omnia recte pensen-
tur in nihilo deuiatur à iure, nam de
foro, Ita demum substitutus, seu Re-
gens officii Gubernationis ad exer-
citiū sui officij admittitur, si neces-
sitas immineat, scilicet absentia, vel
alterius impedimenti, quo dictus
Governator vti prohibetur, nam vt
infra dicetur existente Governato-
re in Regno, & valente iurisdictionem
exercere, non potest illa vti di-
ctus Regens officium Gubernatio-
nis, etiam hodie creatus dictus Re-
gens à Rege; vt concludamus dictos
Governatores, si substitutos, & Re-

gentes creabant illud eis datū esse in
casibus à iure dispositis; deniquè in
præmissa quaestione, à quo Regens
officium Gubernationis creabatur
ante forum Quia secundum. est cō-
cludendum, creari, & à Rege, & ab
ipsis Governatoribus in casibus à iu-
re permisis, post dictum vero for.
Quia secundum. indubie creatur à
Rege tantū, adeo quod de ipsius
creatione non se potest intromitte-
re dictus Governator, nedū etiam di-
ctus Regens, quia id à foro cautum
est expresse, vt dictus Regens nō pos-
sit alium Regentem sibi facere, for.
1. de Regen. offic. Guberna. quod
non pos. alium Regentem facere,
nam vnus vicarius non potest alium
vicarium facere. c. Clericos de offi.
vicar. Maran. de ordi. iudi. 4. par-
te distinc. 5. num. 22. Et qui? Lo-
cumtenens, non potest Locumtenen-
tem facere, vt dicit. Bal. in l. 1. §. à
præfectis de lega 3. vide Firmia. in
repto. verbo Locumtenentis li-
cet regulariter.

† SED an dominus Rex, possit
constituere plures Regentes officii
Gubernationis, & vt in simul exer-
ceant iurisdictionē, clarū est, quod
non, quia statutus est iam à foro nu-
merus officialium iurisdictionem
exercere valentiū, sed vt vnus exer-
ceat in casum absentia, vel infirmi-
tatis alterius, ita vt censeatur adiun-
ctus, id fieri non prohibetur à foro.
Quare remanemus in regula abso-
lutæ principis potestatis, nam is om-
nia potest nisi ea quæ sibi à lege in-
terdicuntur. l. 1. de consti. prin. ff. &
ita videntur datum adiunctum don
Franciscum de Gurrea, eius geni-
tori don Michali de Gurrea Guber-
natori, seu Regete officium Guber-
nationis, vide in registris de Losilla,

B faciunt

faciunt quæ dico in materia Assessoris dicti Regem. in quarta quæstione in fine, & id ipsum fuit decisum tempore don Ioannis de Gurrea, cui fuit datus coadiutor Alphonsus Celtran de Alcaraz anno 1590.

Tertia Quæstio.

SUMMARIUM.

- I** **CIRCA** Governatorem considerantur duo tempora primum tempus est ante for. Quia secundum: & ibi ratio quare fuit editus; secundum tempus, post for. Statuimus quod Primogenitus maior ætatis: & ibi ratio quare fuit editus dictus for.
- 2** Ante for. Quia secundum. referuntur tres opiniones, prima quod solus Primogenitus, secunda quod quilibet, tertia quod ultra Primogenitum, potuerint alij de domo Regia proximiores futuri successores in Regno esse Governatores. Et hæc ultima opinio placet & respondetur ad fundamenta aliarum opinionum.
- 3** Post forum Statuimus editum post for. Quia secundum. in quo fuit ablatum, exercitium iurisdictionis Gubernationis potest esse Governator, cum exercitio iurisdictionis, filius Primogenitus Domini Regis, vel alter eius filius, habens iura Primogenitura: ut evenit in duobus filiis Regis Iacobi, scilicet Iacobo, & Al-

tit. Quod Regem
Officium Gubernat.

phonso, qui licet, Primogenitus, vocatur etiam Infans.

- 4** Circa Regentem etiam considerantur duo tempora; tempus ante for. Quia secundum. & tempus post dictum forum. Ante dictum forum non reperitur aliquis prohibitus esse Regens (nam de nobilibus, iuravit don Artaldus de Luna, gerens vices Procuratoris Aragonum) si tamen sit naturalis de Regno, & domiciliatus.
- 5** Secundo tempore: id est post dictum for. Quia secundum. potest solum esse Regens Miles simplex: & quare Miles simplex, item naturalis, & domiciliatus, & quare dicta naturalitas in eo requiratur, & declarantur dicti tres termini, scilicet Miles naturalis, & domiciliatus, & circa præmissa proponuntur nonnullæ quæstiones.

I Equitur nunc tertia quæstio, scilicet quis poterat, & potest creari Governator, & similiter Regens officium Gubernationis. Et quia hæc quæstio, sicut & præcedentes, parum utilitatis adfert id circo in ea sicut in præcedentibus breuiter agetur; concludendo pro decissione illius, loquendo prius de ipso Governatore, esse tempora distinguenda; primum tempus est ante æditionem dicti fori. Quia secundum. quod Regens officium Gubernationis sit Miles simplex, qui forus fuit editus per Regem Petrum, sub anno 1348. causis & rationibus ibi contentis: scilicet, quia Governatores, qui erant magnates, facientes contraforos, non poterant pœnis corporalibus, bono modo puniri, ideo

ideo traditum fuit exercitium iurisdictionis dicti officij Gubernatoris militi simplici, & ut ait Bages in Obser. 1. & 2. Actus Cur. & Observancia 2. de pace fuit facilè motus Dominus Rex Petrus ad dictam provisionem forem faciendam, ex quo tunc carebat filiis.

Secundum tempus, quod est in consideratione pro decisione dictæ quæstionis, est post æditionem Fori Statuimus. sub rubrica Quod Primogen. maior 14. annorū in quo Foro fuit restitutum, & datum exercitium iurisdictionis dicti officij Gubernationis dicto Primogenito, quod fuit factum anno 1366. Et sic decem, & octo annis post æditionem dicti Fori Quia secundum. & per eundem Regem Petrum, & ut in dictis locis dicit Bages illud fuit, ex quo iam nactus fuerat dictus Dominus Rex Petrus duos filios masculos, videlicet Ioannem, & Martinum, ex Eleonora filia Federici Regis Siciliae, qui Ioannes, & Martinus vnus post alium Regi successerunt, & voluit dictos suos filios restituere in regimine dicti officij Gubernationis, & Procuracionis generalis Regni Aragonum.

2 † Antè ergo dictū Forum Quia secundum. super ea quæstione quis poterat esse Gubernator, potest probabiliter dubitari: nam videtur posse dici, quod sicut hodie ut infra dicitur non potest esse Gubernator nisi Primogenitus, ita nec olim ante dictum Forum Quia secundum. & ita Molin. in verbo Primogenitus domini Regis olim iutelligit verbum Magnates, de Primogenitis Regum, pro quo videntur facere, quæ supra dicta sunt de Primoge-

nito, quod sit Gubernator à lege, & sic quod fuerit, et sit Gubernator natus non datus, ut elicitur ex illo foro de secunda cōfirmatione monet. & Observancia quarta de appellat. et ex multitudine Fororum asserentiū eum Gubernatorem. Quinimo ex quam plurimis Foris tribuentibus iurisdictionem Gubernationis ipsi Primogenito, nulla facta mentione de officio Gubernationis, ostenditur eū esse Gubernatorem natū, non datum: ut latè de his supra in præcedenti quæstione dictum est. Ex quo inferri videtur ad prædicta, scilicet quod solus Primogenitus fuerit semper Gubernator, nam non sunt dandi plures Gubernatores, sed vnus tantum, ut dictum est, quia statutus est numerus officialium exercere valentium iurisdictionem, & sic cum habeamus Gubernatorem à lege, non debet alius à Rege dari.

Quidam verò asserunt talia, ex quibus videtur inferri quod quilibet poterat esse Gubernator ante dictum forum Quia secundum. inter quos est Vitalis Compiler Fororū antiquorū qui in lib. incipiēti in in excelsis Dei thesauris, de quo facit mentionem Observancia de Venatoribus, asserit sub titulo de sententiis, & appellatio. supponere pro eodem Gubernatorem, & Mayordomum, ita reperies in lib. Francis. Cortes de Regio consilio; Sed sic est, quod ex serie Fororum detegitur fuisse Mayordomos Domini Regis, ultra Primogenitos quam plures, qui nec erant de prosapia Regum, ut fuit Petrus Cornelius, de quo in proce. Regis Iacobi, & A. de Focibus (de quo in Foro de cōfirmatione pacis) & A. de Vries, de quo in

Priuilegiò gene. & alibi sepæ enun-
ciatur officium Mayordomi in per-
sonis quæ non sunt de stirpe, & pro-
sapia Regū. Præterea videmus fuisse
Gubernatorem Aragonum Lup-
pum Ferrench de Luna, vt elicitur
ex fo. Quod Ripacur & Littera. Itē
in proœm. Regis Martini nomina
interuenientium in Curia vocatur
Gubernator Aragonū Agidius Ro-
derici de Liorri, & insuper forus
Quòd offi. Arago. sint de Aragonia
disponit quod Gubernator Arago-
num sit de Aragonia, sicut ceteri of-
ficiales debent esse de Regno. Ver-
bum Gubernator in dicto foro nō
potest adaptari ad Primogenitum,
nam cūm Primogenitus sit futurus
successor, & idoneus ad succedendū,
idoneus erit ad regendum, quia cui
licet quòd est plus, licere debet
quod est minus, vt in regula iuris
cui licet. Quo argumento vtitur
in hoc casu Ioan. de Terra Rube.
contra Rebell. in 2. tracta. in prin.
primi articuli. fol. 31. Et quod di-
ctus forus Quòd offi. Arago. nō lo-
quatur de filio Regis, hoc ex alio fo-
ro detegitur, scilicet ex fo. 1. de offi.
Cancel. vide etiam for. actus Curi.
super fil. reg. vbi etiam filius Regis
bastardus; nō comprehenditur in fo-
ro, ponit Moli. in verbo Alienige-
na, vers. alienigenæ non possunt. Nisi
arguendo à coniunctione duarum
legum, & fororum, quod argumen-
tum est validum adnotata in l. Gal-
lus. §. ille casus, vbi Ias. & alij, ff. de
libe. & posthu. Dicamus quod ver-
bū Gubernator, de quo in dicto fo-
ro, Quod officiales Arago. intelliga-
tur non de Gubernatore, sed de Re-
gente officium Guber. iungendo di-
ctum forum, foro, Quod nullus ex-
traneus à Regno. In quo disponitur
de Regēte officium Guber. quòd esse
debeat de Regno, prout iam à foro

dispositum est, & tamen non dispo-
suit de eo, nisi dictus forus Quod of-
fic. Arag.

Præterea quòd esse potuerit Gu-
bernator qui liber, facit forus Quia
secundum in sui generalitate, dum
ibi dicitur, quod Gubernatores, qui
dictum officium regebant, erant per-
sonæ magni status. Et Moli. in d. ver-
bo Primogenitus, licet illum forū
intelligat in Primogenito, non ta-
men restringit, ita vt de alio intelli-
gi nō possint verba generalia illius
fori, nec aliter est recedendum à pro-
prietate sermonis, nisi id detega-
tur aliàs ex mente disponentis l. non
aliter de legat. 1. c. intelligentia de
verbo. signific. vbi not. Et ita in d.
fo. Quia secundum. insistendo Per-
tusa in illius intelligentia, dicit illū
correctū respectu Primogeniti, iux-
ta fo. Statuimus. quasi censeat non es-
se correctum quoad reliquos mag-
nates. Et Bages in Obser. de consue-
tudine de foro compe. dicit quod
quando fuit creatus Regens officium
Guber. iuxta dictum fo. Quia secun-
dum ideo fuit creatus, vt adimere-
tur iurisdictionio Primogenito, aut a-
lio Gubernatori, & sic sentit alium
à Primogenito fuisse Gubernato-
rem: & in Obseruan. Item in codē,
registro Actus Cur. censeat alios fi-
lios à Primogenito esse Gubernato-
res.

Præterea de Ferdinando patruo
Regis Iacobi, de quo in proœm.
Fororū illius dicitur in quoddam
Breuiario Fororum antiquorū cō-
pilato per Vitalem (qui liber est pœ-
nes Dominum Franciscum Cortes
Doctorem de Regio cōsilio) quòd
dictus Ferdinandus erat Procurator
generalis quòd est idē quòd Guber-
nator Regni Aragonum. Id etiam
in Chronicis Regis Don Petri
compilatis per Hieron. Curia

in cap. 5. lib. 8. fol. 141. dicitur fuisse
Gubernatores fratres Regis Petri,
videlicet Iacobum, & Ferdinandū,
& idem in cap. 25. fol. 162.

Præterea, ex quo ante dictum fo-
rum Quia secundum non reperitur
foralis dispositio, per quā sit cautū,
cui dictum Gubernationis officium
fuisse tradendum, sequitur regula,
quod præmissa pendere debent à
Regis voluntate, de qua latè per Vi-
talem in titulo de Iudi. supra citato;
circa quam regulam cumulat plura
Auenda. de exequen. manda. Reg.
cap. 1. lib. 1. Et Couarru. in practi.
qq. cap. 1. & Maran. de ordi. iu-
dic. fol. 54. num. 3. & sic quod dictū
officium Gubernationis esse potue-
rit pœnes eum, quem Rex elege-
rit.

Tertia ex quorūdam scriptis eli-
citur opinio inter vtramq. volans,
scilicet quod nec sit vera prima sen-
tentia, scilicet quod solus Primoge-
nitus esse poterat Gubernator, nec
sit vera sententia, quod esse poterat
quilibet, quem Rex eligere vellet,
sed quod sit verū quod ante di-
ctum forum Quia secundū m. da-
bantur Gubernatores, non solūm
Primogenitus, & cæteri filij Re-
gam, habētes iura Primogenituræ,
sed etiam fratres, & alij proximio-
res Regis, futuri successores in Reg-
no: deniq. omnis ille qui erat futu-
rus successor in Regno, is esse po-
terat Gubernator, etiam si non erat
Primogenitus, & hæc opinio erat
in vsu secundum quod refert Hie-
ronymus Curita in dicta Chroni-
ca Regis Petri Quarti, in dicto ca-
pite quinto, fol. 141. & capite sep-
timo, fol. 144. vbi dicit in hæc ver-
ba: Que nunca se vio que dicha Go-

uernacion se administrase, sino
por el Primogenito, o por el mas
propinquo de la casa Real: & in di-
cto capite quinto dicit, quod dictus
Rex Petrus voluit priuare Iaco-
bum eius fratrem dicta Guberna-
tione, quæ sibi competebat, per la
antigua costumbre de darle al Pri-
mogenito, o al que auia de succe-
der en el Reyno: & in capite 25. fo-
lio 162. dicit, quod dictus Rex Pe-
trus otorgo la procuracion, o Go-
uernacion al Infante Don Hernan-
do, hermano de don Iayme ya di-
functo como la solian tener los Pri-
mogenitos, y legitimos successo-
res, y aun en calo que tuuiese hi-
jo varon, hasta que tuuiese edad pa-
ra regirla: idem dicit in capite vige-
simo septimo, fol. 166. Et sic ex re-
latione tanti viri, videmus consue-
tudinem conferendi hoc officium
Primogenitis, vel aliis de domo
Regia, futuris successoribus in Reg-
no, deficientibus filiis, & etiam illis
existentibus incapacibus ad regen-
dum. Cui Doctori attestanti de
consuetudine credendum est, secun-
dum Iassonem, & alios in l. de qui-
bus. ff. delegibus. Paris. cōsi. 25. vol. 1.
not. in cap. fin. de consuetud. Et ita
secundum hanc opinionem decla-
rando verba posita in dicto foro,
Quia secundum personam magni sta-
tus, & alia verba magnas personas,
magni status, quod sint illæ per-
sonæ, quæ erant futuræ successores
in Regno, siue illæ essent Primoge-
nitus, vel aliæ proximiores de do-
mo Regia, ad quas spectabat futura
Regni successio: quæ opinio iuuat
ex qualitate, & natura officij di-
ctæ Gubernationis, nā vt dicit d. fo.
Quia secundū est hoc officiū maius
omnibus aliis officiis Regni: de quo
infra dicetur. Qua ratione videtur

comparandū officio Cæsaris, quod officium apud Romanos, est maius omnibus aliis officiis populi Romani post Augustum, qui est Imperator, nam vt Eguina. Baro attestatur in Commentariis de beneficiis ad Obertum Hortensium in tit. de acquiren. benefic. cap. 6. Nobiles Romani sunt Augustus, Cæsar, l. si ex. C. de malefic. & mathema. Magister æquitum, &c. Et enumeratis officiis dicit, quod apud Franciam, Rex Franciæ cōparatur Augusto, qui est Imperator; Delphinus Franciæ comparatur Cæsari; Constabularius Magistro æquitum, &c. Quo fit, vt facile opponamus nostrum Primogenitum Gubernatorem ipsi Cæsari, cum non sit, cur non debeat Delphino Franciæ comparari.

Que sit hæc Cæsaris dignitas, seu officium, declarat Hieronymus Cagnol. in repet. Rubric. proæ. ff. veterum. 58. Vbi dicit, inter Cæsarem, & Augustum id interesse; videlicet quod Augusti dicebantur, qui regnabant, & autore Senatu Imperatorū nomine decorabātur, Cæsares vero qui ab ipso Augusto, ad regendam Prouinciam aliquam eligebantur, cum titulo Cæsaris successuri post illius mortem in Imperio, vt ex Amminiano Marcellino (inquit) cognosces: refert Anto. Sabell. li. 8. septimæ Enerad. fol. 126. dicentem Cæsarium declaratio non Imperij dignitas, sed qui gradum ad Imperium faceret, & velut per manus ab eo qui Augustus, & Imperator fuisset, Cæsaris Imperij regimen acciperet. Hinc etiam Sparta. in Elio. Augusti ergo nomine Imperator significabatur, atque Cæsar creabatur, tamquam Principis filius, & designatus Augustæ maiestatis hæres

creabatur, per quod intelligitur illud Maximinianū Ertuleū Ex Cæsare fecit Augustū. Dictū etiam officiū Cæsaris declarat Hieronymus Curita in 2. parte suæ chroniæ, lib. 6. fol. 4. col. 2. qui in effectu idem asserit. Ex quo Cæsaris officio, duo considerantur, primum quod est maius aliis officiis, secundū, quod Cæsar erat futurus successor Imperatori: quo fit vt si huic Cæsaris officio comparamus dictum Gubernatorem, iuri cōsona est hæc opinio, vt huius Gubernationis officium esse debeat illius, qui est futurus in Regno successor.

Et inhærendo huic sententiæ, illi non obstabūt, quæ dicta sunt de Mayordomo, de Lippo Ferrēch de Luna, & Aegidio de Liorri, qui nec fuerunt successores in Regno, nec de Domo Regia: nam non est verū, quod Gubernator, & Mayordomus pro eodem supponant, quia vt ex eodem breuiario Fororum cōpilatorum per dictum Vitale detegitur, dictus Ferdinandus Patruus Regis Iacobi erat procurator, seu Gubernator generalis: vt dicitur in verbis enuntiatiuis dicti proæmij, & tamen in eodem proæmio dicitur, quod pater Cornelij erat Mayordomus: & sic in eodem proæmio reputantur diuersa Procurator generalis, & Mayordomus, de quo tamen latius dicetur infra in 5. quæstione. Et quod dicitur in dicto libro in excelsis, titulo de sententiis, quod Mayordomus, & Gubernator videntur supponere pro eodem, hoc non reperitur in aliis Codicibus, præterquam in dicto Codice, qui est penes Don Franciscum Cortes, nam in libro Vitalis, qui est penes D. Didacū de Morlanes desunt dicta

dicta verba, per quæ possit inferri ad dictam æquiparationem.

ET ad id, quod dicitur de Lippo Ferrench, & Egidio deliorri, quod dicitur hos non Gubernatores, sed Regentes officium Gubernationis fuisse, nam quandoq. in foris verbum Gubernator sumitur pro Regente officium Gubernationis, vt in for. de Supraiunctariis, secundum Pertus. ibi, & arguendo à coniunctione fororum, verbum Gubernator, positum in for. quod offic. Aragon. sumitur pro Regente, vt per for. Quod extraneus à Regno. vbi loquitur de Regente, se refert ad for. Quod offic. Aragon. vbi loquitur de Gubernatore, vt supra dixi, & sic quod dicti Luna, & Liorri fuerint Regentes, nec obstat for. Quod offic. Arago. quia ibi, etiam verbum Gubernator intelligitur de Regente, vt dixi.

Nec illud, quod dicitur institutio, & destitutio præsentium iurisdictionum pendet à Principis potestate, obstat debet, licet verum fateamur, id esse regulare; consuetudo tamen (cuius vis, & potestas grandis est, quæ tribuit iurisdictionem ad notat in c. si. de consuet.) ac etiam qualitas officij in aliquo immutare potest dictam regulam, quæ consuetudo in occurrenti casu, adeo vim obviat, quia, vt refert Curita in dict. c. 5. fol. 141. & aliis locis supra citatis, ex quo contra dictam consuetudinem dictus Rex Petrus abdicauit à Iacobo eius fratre, & futuro successore in Regno dictum officium Gubernationis, & illud tradidit Constantiæ eius filia, quæ non erat capax tunc ad succedendum in Regno, fuit comotum Regnum, & ad sedanda scandala, quæ propter

unionem sperabantur suscitari, occasione dictæ prouisionis factæ contra consuetudinem, idcirco dictus Rex Petrus iterum inhærendo dictæ consuetudini, abdicauit dictum officium Gubernationis dictæ Constantiæ, & declarando Ferdinandum fratrem in eius successorem, tradidit eidem dictum Gubernationis officium. Hæc ibi Curita. Ex quo detegitur, quanta sit consuetudinis vis & potestas.

Neq. id, quod pro prima opinione adducebatur, non esse dandos duos Gubernatores, scilicet natum, & datum, obesse poterit etiam si id verum fateamur, quia quo tempore etiam si Primogenitus nascebatur is in rerum natura dabatur, Gubernator, non erat alius creandus, sed eo non existente in rerum natura, quod alius proximior de genere, qui sit futurus successor, constituitur Gubernator, non refragatur.

Concludendo igitur in præfata quæstione, scilicet qui poterant creari Gubernatores ante dictum forum Quia secundum, dicamus, (attenta consuetudine, de qua latè per dictum Hierony. Curita in locis supra citatis & attenta natura, & qualitate dicti officij facta adæquatione de eo ad dictum Cæsaris officium) quod poterat creari, vel Primogeniti, & alij filij Regum habentes iura Primogenituræ, & deficientibus illis, poterant esse Gubernatores alij proximiores de domo, & Regia prosapia qui erant futuri successores in Regno. Licet detegatur, etiam existente Primogenito minore quatuordecim annorum, alium proximiorum fuisse Gubernatorem durante minoritate, intelligentes tamen id potius

de facto, quam de iure factum fuisset, ut idem Curita refert in dict. c. 25. & 27.

3 + Secundum tempus, quod pro decisione huius questionis venit in consideratione, est post æditionem fori statuius, sub rubrica Quod Primogenitus maior quatuordecim annorum. qui forus fuit æditus per eundem Regē Petrum anno 1366. & sic octodecim annis post æditionem dicti fori Quia secundum. & quia in dictis octodecim annis, fuit abdicata iurisdicatio Gubernatorib⁹, ideo dictum tempus non consideratur in proposita quæst. A dicto ergo anno 1366. vsq. in præsens tēpus. Super ea quæstione, quis potuit, & potest esse Gubernator cum exercitio iurisdictionali, respondet dictus forus statuius, scilicet, quod Primogenitus Domini Regis maior quatuordecim annorum, & non alius; etiamsi sit filius domini Regis, quia solūm quod ad Primogenitum est correctus dictus forus Quia secundum, ut declarat Bages in dict. Observantia 2. in fi. Actus Cur. ubi etiam asserit, quod filij Regis post Primogenitum appellantur Infantes, & etiam ipse Primogenitus, ut probatur per for. de secunda confirmatione. Ibi (faciemus præmissa iurare per inclitum Infantem Iacobum charissimū Primogenitum nostrum.) Primogenitus ergo domini Regis maior quatuordecim annorum, est cum effectu, & exercitio iurisdictionis Gubernator Aragonum, ex dispositione dicti fori Statuius, qui quo ad Primogenitum corrigit dictum for. Quia secundum, per quem sublatum fuerat generaliter, & absolutè exercitium dicti officij omnibus Gubernatoribus, &

datum militi creando per ipsum Regem.

Et licet dictus forus Statuius loquatur tantūm in Primogenito, idem tamen intelligendum est in alio filio Regis Infante, habente tamen iura primogenituræ, prout euenit in duobus filiis Regis Iacobi, ut refert Bages in dict. Obser. 2. Actus Cur. nam Rex Iacobus habuit duos filios, Iacobum, & Alphonsum, qui Iacobus (licet desponsatus cum Eleonora filia Regis Castellæ) renunciavit iura Regnorum, & Primogenituræ, & fuit effectus Religiosus Sancti Ioannis, & Castellanus Ampostæ; deinde Magister Calatrabæ; & per eius renuntiationem Alphonsus Infans eius frater, qui fuit secundogenitus nactus fuit iura Primogenituræ, & fuit effectus Gubernator Aragonum, & ut talis Curiam tenebat, & conquerebantur Aragonenses, quod in eius Curia dabatur commissiones desafortatæ. Hæc Bages in dicta Obseruan. 2. Actus Cur. & ponit plura de his Curita in dicta Chronica.

ET sic quod dicitur de filio Primogenito, est dicendum de alio filio Regis habente iura Primogenituræ: nam Primogenito mortuo secundogenitus dicitur Primogenitus, quia primus est non solūm is, qui ante aliquem est, sed etiam is, ante quem nemo sit. l. Ex duobus in princ. ff. de vulga. Salomon se vni-genitum appellabat, quem fratrem vterinum scriptura 2. Regum. c. 12. præcisse attestatur, notat. in cap. 3. de verbor. signi. non enim videtur genitus, qui non durat genitus, vide Ioann. de Terra Rub. contra Rebell. in primo tracta. articul. 2. in fin. fol. 25. Et sic declarando dictum forum

forum Statuimus . est concludendum in dicta quaestione, quòd post æditionem dicti fori potest esse Gubernator Aragonum, seu Procurator generalis dictus filius Primogenitus domini Regis, vel alter eius filius habens iura Primogenitura, nam & is Primogenitus dicitur per supradicta. Et hæc de Gubernatore.

4 † Q V O verò ad Regentem officium Gubernationis, quis poterat, & potest creari, similiter sunt distinguenda tempora, videlicet tempus ante æditionem dicti fori Quia secundum, quod Regens officium Gubernationis sit Miles simplex, & tempus post æditionem eiusdem fori. Ante ergo dictum fori. non inuenitur dispositio aliqua tribuens qualitatem aliquam nobilitatis, vel alterius, dicto Regenti officium Gubernationis, quæ futura foret in prouidendo de dicto officio, & sic videbatur esse in facultate creatantis ipsum Regentem, vel creare illum, qui nobilis esset, vel miles, ex regula generali, de qua per Auenda. dicto lib. 1. cap. 1. Couarru. pract. qq. c. 1. & Maran. fol. 54. numer. 3. Nam licet forus Quia secundum. videatur detegere, quod Regens, quem Gubernator creabat, erat miles. ibi Nec nõ miles qui antea &c. Nihilominus tamen ex fori. Vt debitum non poss. proba. per lite. sigil. æditum multò ante dictum forum Quia secundum. detegitur, quòd Regens creabatur etiam de nobilibus, nam ibi numerando personas interuenientium in Curia, & qui iurarant, dicit, quòd de nobilibus iurarunt don Artaldus de Luna gerens vices Procuratoris Aragonum: & sic elicitur

ex illo foro enuntiatuè quòd, don Artaldus de Luna, qui erat nobilis, erat Regens officium Gubernationis Aragonum: & sic ante dictum forum Quia secundum. poterat creari Regens officium Gubernatio. siue is esset nobilis, siue miles, dummodo is esset naturalis, & domiciliatus in Regno, iuxta fori. Quòd officiales Aragonum. et fori. Quòd extraneus à Regno. & alias fuisset capax ad regendù iuxta regulas artis, quia non demens, nec impubes &c.

5 † Post quàm vero facta fuit dispositio dicti fori Quia secundum. iam clare vigore illius constat, quis potest esse Regens officium Gubernationis, statuimus (inquit Rex Petrus) quòd deinceps officium Gubernationis, seu Procurationis generalis regatur, & regi debeat per militem naturalem, & domiciliatum in Regno Aragonum, qui vatur, habeat, & debeat, uti dicto officio, & habeat exercitium iurisdictionis ciuilibis, & Criminails. Tria ergo requiruntur in dicto Regente creando, primò quòd sit Miles; Item, quòd sit naturalis; & quòd sit domiciliatus. Et declarando singula verba, primò circa verbum Miles, quia posset dubitari cum verbum Miles supponat pro milite magno, vt in foro de confirma. pac. §. Item Statuimus, quod si quis Miles magnus &c. & Observantia Ricus homo Miles de condi. Infantio. & etiam supponat pro milite simplici, qui non sit Ricus homo, & magnus, ideo verbum Militem positum in dicto fori. declarat rubrica eiusdem fori, dum dicitur, quòd Regens officium generalis Gubernationis, sit Miles simplex, non

non duplex, scilicet, quòd ultra militiam sit Richus homo, vel magnus & hoc ex rationibus dicti fori In quibus fundatur Rex, & Curia ad tollendum officium Gubernationis, seu illius exercitium magnatibus, quia Miles duplex, scilicet magnus, vel Richus homo, non posset bono modo pœnis corporalibus puniri, ideo verbum Miles debet intelligi de eo Milite simplici in quo pœnæ corporales locum habere possent: prout in dicto rubro declaratur, & ita seruat. Miles ergo simplex debet esse dictus Regens, & non nobilis, nam confidentes Regnicolæ damna, & incommoda grandia, quæ ex fractione libertatum Regnicolis inferebantur quæ causam dederunt (vt etiam ipsi Primogenito iurisdictione cum eo nata, seu exercitium illius auferatur, vt aduertit Pertusa super dicto for. Quia secundum.) prouissum extitit, vt dictum officium regeretur, per personam quæ posset pœna rationis damnari, quòd bono modo esse non potest in nobilibus: Observantia 2. de pace. per quam nobiles Aragonum non puniuntur pœnis corporalibus, Molin. in verbo Regens offic. Guber. versi. 3. & in verbo Nobiles: & elicitur ex dicto for. Quia secundum. vbi Pertusa, & Bages, super dict. Observantia 2. de pace. Nec est nouum vt nobiles non puniantur sicut ignobiles, & diuites, vt populares & plebei; Bart. in l. Capitalium. §. serui. ff. de pæ. l. Splendidiores de diuersis offic. lib. 12. C. vide posita in dict. for. Quod Regens officium Gubernationis sit Miles simplex.

CIRCA præmissa posset du-

bitari, an nobilis qui pœnis corporalibus non potest puniri, & ista ratione prohibetur esse Regens, an illi nobilitati possit renuntiare, & ita effici capax ad dictum officium obtinendum. Circa hanc quæstio. est videndus Couarru. in cap. quamuis pactum in 2. par. relectiones in princ. numer. 5. vsquè ad fin. Tirael. de Nobili. quæst. 35. & 36. Otalora de Nobilita. in 2. parte. 3. partis principa. cap. 9. numer. 7. cum sequen. & idem Couarru. 2. lib. varia. resolu. cap. 1. Ex quorum dictis vix est vt talis renuntia- tio sit admittenda, nam vt pœna rationis puniri possit, prohibetur esse nobilis, ita vt si iniuste flagellat, quòd is flagelletur, & si iniuste scindit in frustra, quòd eodem modo Regens puniatur. Hæc enim si nobilis pateretur, esset in dedecus status nobilium, in cuius status præiudicium dictæ nobilitati renuntiare posse non videtur, vt ex dictis Doctor. supra citato. elicitur signanter à Couarru. in d. cap. quamuis pactum vbi supra.

ET si is cui sit dicta prouisio non est Miles creatus, licet aliàs sit Infantio, dominus Vassallorum, vel Mesnaderius, nihilominus antequàm admittatur ad dictum officium, debet Miles creari, vt infra in sequenti quæstione latius dicitur. Et ita quando don Ioannes de Gurrea Mesnaderius, & dominus Vassallorum fuit prouissus de dicto officio Regentis officium Gubernationis, antequàm admitteretur ad iurandum, & se representaret cum sua prouisione Locumtenti generali, fuit ab eo creatus Miles in mense Aprilis, anno 1555. & facta creatione iurauit in continenti-

tinenti dictum officium.

DICIT præterea dictus for. Quia secundum. quòd creandus in Regentem debet esse naturalis de Regno, & natus in eo, vt dicit for. Attendentes. sub rub. Quòd nullus extrane. à Regno. Requirit ergo forus, quòd sit naturalis, & natus in Regno, vt possit creari Regens offic. Gubernationis. quid tamen si non est verè natus, sed habetur pro nato in Regno, iuxta forum Actus Cur. super fil. Regni. extra Regnū natis? Et videtur concludendū, quòd talis natus extra Regnum, quia habetur pro nato in Regno, possit creari Regens officium Gubernationis. quia quando à lege parificatur, in omnibus, & per omnia casus fictus, & casus verus, dispositum in casu vero, habet locum in casu ficto. c. ad Audientiam, & cap. dilectus de Cleri. non residen. l. cum ex oratione de excusa. tuto. l. cum in adoptiuis. ff. de adop. Socin. consil. 260. numer. 9. Sed sic est quòd per dictum. for. Actus Curia super fil. Reg. habetur in omnibus, & per omnia natus extra Regnum, pro nato in Regno: & sic per illum for. parificantur casus verus, & fictus in omnib⁹, & per omnia. sequitur ergo quòd disposita in verè nato in Regno, locum habebunt in fictè nato.

DICIT præterea dictus forus, quòd creandus in Regentem officium Gubernationis, debet esse domiciliatus in Regno; quis autē dicatur habere domicilium, vide Alex. in addi. ad Bar. & ibi eundem Bar. in l. lex Cornelia. §. si tamen in fundum. ff. de iniur. Abb. & Docto. in c. si. de parrochi. Fel. in c. dilectus. in 2. col. 3. & sequen. de rescrip. Ægidi. Boss. & alios per eum citatos in ti-

tulo de for. Compe. num. 26. Item quòd quis possit habere plura domicilia, & quando dicatur illa habere per eundem Bar. in dict. §. Si tamen in fundum, & in l. Assumptio. §. iuris prudentibus. ff. ad municipia. Iuxta præmissa potest dubitari, si est aliquis dominus Vassallorum, qui habet plura loca extra Regnum, & aliquem locum in Regno, vt sunt Comes de Ayrona, & dominus de Fabara: an isti si fuissent nati in Regno, dicerentur etiam domiciliati in eodē vt possint ad dictum officium promoueri; si degunt principaliter Cathalonie? & videtur quòd sic, per Doct. Bar. in dicto. §. iurisprudens. vbi quòd dominus Rex dicitur domicilium habere in qualibet Ciuitate sua, licet in ea non moretur.

Requiritur ergo, quòd creandus in Regentem officium Gubernationis, sit naturalis, & domiciliatus in Regno: ratio quare ista duo requiruntur in quolibet Iudice & execute iurisdictionis, potest esse triplex, vel illa quam refert Molin. in verbo Alienigena versi. 3. quia de intentione domini Regis, & Curia, fuit cuilibet conferre officium iudicandi in patria sua, cum ibi præsumatur habere magis notas condiciones hominum, ex quo multum instruitur offic. iudicandi, aut illa quæ elicitur, ex for. si. de Regen. offic. & offic. suæ Curia: scilicet vt facilius à dicto Officiali possit confici. qui iustitiæ complementum, & propterea statuitur ibi, quòd Turolenses, & Albarrazinenses, si contingat eos habere officium in Regno, ex quo habent alios suos foros vt in for. de Testamentis præstent cautionem de iudicio fisti &

consequi

sti & iudicatio soluendo.

VEL illa quæ ex eisdem foris inducentibus dictâ prohibitionem, ne sit alienigena admittendus ad officia, & beneficia elicitur: ut scilicet commoditas ex eisdem officiis obueniens distribuatur inter naturales. Sed hæ rationes non iuuant quominus de iure contrarium statuatur. l. fi. C. de crim. Sacrileg. per quem tex. Sali. ibi asserit in prouincia propria quem non debere administrationem assumere, ex rationibus, per glos. i. ibi traditis, scilicet ideo ne per gratiam multa fiant, & quia nemo propheta acceptus in patria. Et secundum Iacob. Butrig. ibi, licet possit esse de eadem prouincia non tamen esse debet de eadem patria, vide de his plura per Purpu. de officio Assesso. in rubri. numer. 10. Rebuff. in 2. tom. in titu. de literis naturali, pag. 94. num. 7. cum sequent. vbi attestatur, quod eadem prohibitio, ne extranei admittantur ad officia, viget in Regno Franciæ.

Quarta Quæstio.

SUMMARIUM.

QUO ad Primogenitum, ut exercere possit requiritur primû, quod sit maior quatuordecim annorum, nam minor ætas, demencia, furor, & similia impediunt, etiam per Tutorem, aut Curatorem regere, & quia Regimen cõpetit sibi iure proprio, & non commisso ideo sufficiunt 14. anni.

Secundum, quod sit iuratus ab Aragon. vel habeatur pro iurato, & debet iurari in dominû de presenti, & in Regem post dies patris.

- 3 Tertio quod habeat mandatû à Patre, in hoc distinguendo, tempora ante, vel post fo. Statuimus quod Primoge.
- 4 Tenetur iurare antequam admittatur, ne sit melioris cõditionis, quã pater, & plura de eius iuramento, & eius inseritur formula.
- 5 Debet habere Vicecancellarium, seu seu Regentem Cancellariam, ex quo per se nõ potest providere, nisi appellitus, emparas, & recomendationes in causis criminalibus, cætera debet per eum, seu de eius consilio, expedire.
- 6 Quoad Regentem, ut exercere possit requiritur. Primò quod habeat prouisionem à Rege, vel ab eo à quo ante fo. Quia secundum, creabatur, creatur modo à Rege, ad quẽ expectat potestas creandorum magistratum, item debet creari miles, ut fecit don Ioãnes de Surrea.
- 7 Tenetur iurare in posse Regentis, vel Locumtenentis generalis personaliter, ea quæ in eius formula inserta continentur, & de iuramento instrumentum conficere, & cõ prouisione, & iuramento Iustitiæ Aragonû se presentare, & ea in registro Curie cõtinuari debet, & gesta ante iuramentû sunt nulla, & Gubernator Valen. tenetur iurare.

- 8 Debet Assessorẽ habere, ut quæ per se non potest quæ sunt omnia præter appellitus, emparas, recomendationes, citationes, captiones, processum super notorio dẽpta sententia exercere, per Assessorẽ expediat.

IRCA quartã quæstionem, scilicet quæ requirantur, ut habes dictum Gubernationis officium, seu prouisus

nifus possit illud exercere, & sic in effectu est quærere, quæ requirantur, vt primogenitus a lege Gubernator Aragonũ, possit dictũ Gubernationis officium exercere, & similiter de Regere officium Gubernationis, de eo officio à Rege prius, quæ requiratur, vt dictũ officium exercere possit.

Et primò est videndum de dicto Primogenito Gubernatore, quæ requirantur, vt is, Gubernationis officium exercere possit.

* Requiritur primò, vt habeat ætatẽ quatuordecim annorũ, per dictũ forũ Statuimus. sub dicta Rubr. quòd primog. maior quatuordecim annorũ Guber. offic. exercere poss. nã ante illud tẽpus, non est aptus ad regẽdũ propter lubricũ ætatis: vide Daima. super cõcordia. in procem. fol. 50. cũ sequẽtib. l. Impuberes. ff. ad leg. fal. Bart. l. de pupillo in prin. ff. de nou. oper. nunciat. Felin. in c. cũ inter. extra. de exceptio: imo, licet ante dictũ tẽpus possit coronari Rex (vt per Bar. l. i. de muner. & honor. lib. 10. C.) nõ tamẽ ante illud tẽpus potest etiam coronatus Rex, Regis officium exercere, per supra dicta. Quis autẽ medio tẽpore possit Regis officium exercere, seu regere? Molin. in verbo Primogenitus asserit, quòd eius tutores: secundũ Abb. in cap. cũ vicissimum extra. de offic. deleg. secus tamen in primogenito, quia licet ipse. vt ex foris elicitur, iã ante decimum & quartũ annum suæ ætatis sit Gubernator, quia nascitur Gubernator (vt dictum est supra, per for. de secũda cõfirma. mone. & obseruantia 4. de appella.) non tãmen dictum officium reget eius tutor, aut curator, sed miles simplex, per dict. for. Quia secundum. qui prohibet administrationem alij quã militi simplici; & dictus forus non

recipit limitationem, nec corrigitur, nisi quoad primogenitum ætatis quatuordecim annorum, ita quod exercitium dicti officij non potest dari nisi in dicto milite, aut primogenito, maiore quatuordecim annorum. Et sic, si dictus Primogenitus fuisset demens, aut alia infirmitate vti prohibitus, non posset procurator, aut alius regere, nisi dictus miles, nec haberet locum distinctio Baldi, quam refert Molin. in dict. verbo Primogenitus versic. fin. Sed nec dicta ætas quatuordecim annorum sufficiens videtur, ad regendum dictum officium vniuersale in regno, & eius republica. l. ad rempublicam. ff. de Mun. & hono. l. non tantum, & l. spurij. ff. de Decurio. Hoc licet de iure procederet, dispositio tamen foralis est attendenda, quæ eum capacem reddit ad regendum, post decimum & quartum annum suæ ætatis. Et id quidem est etiam de iure, nam (vt Ioan. de Terra Rub. in tracta. cont. Rebell. articulo 3. i. tractatu. fol. 25. attestatur) rerum Gubernatio, & regimen est in duplici differẽtia: quoddam competit iure proprio formato, aut in re propria, vt regimen quod competit domino, vel quasi, aut simili, in re sua. l. in re mandata. C. mandati. Aliud est regimen, quod competit iure commisso, vt est regimen consularis &c. quando est regimen, quod competit iure proprio, pubes dicitur habere legitimam personã; & ideo illi competit. §. i. de Cura. & §. Item inuiti. in text. & glo. vbi patet, quòd puberi competit bonorum suorum regimẽ, nec cogitur suscipere curatorẽ; faciunt not. in ca. fin. de Iudi. in 6. de quo latẽ per dictum Ioan. de Terra. Rub. ibi. Et sic cũ dicto Primogenito, competat iure proprio

proprio regimen dicti officij, sequitur ad illud regendum esse capacem, statim maiorem factum quatuordecim annorum, concurrente praesertim dicta dispositione forali dicti for. statumus.

2 Item ut dictus Primogenitus ad exercitium dicti officij Gubernationis admittatur, tenentur ipsum Aragonenses iurare pro Rege & domino, post dies Domini Regis patris sui: obseruantia prima ibi & iuratus a Domino Rege, & obseruantia. Item ad hoc Actus cur. refert Moli. in dicto verbo Primogenitus versiculo Primogenitum. Et sic Aragonenses iurarunt in dominum, & Regem post dies Patris, Ioannem Primogenitum domini Regis Petri, in curia generali. quam Aragonen. celebravit Caesar Augustus. 1252. ut dicitur in proemio fororum reditorum in dicta curia sic etiam dicit Pertusa in for. coram quibus Dominus Rex, Primogenitus, quod in curia 21. Maij 1381. Iurauerunt Ioannem primogenitum in dominum, de praesenti, & in Regem post dies patris, si tamen dicti Aragonenses aliquo casu fuerint impediti, vel dilatauerint praestare dictum iuramentum, tunc habetur pro iurato, ut dicit ibi obseruantia, & eo iurante poterit exercere factus maior natis dilatantibus iuramentum defferre, iure civili receptum est ut conditio habeatur pro impleta, quotiens factum est per eum cuius inter est, quominus impleatur. l. iure civili ff. de condi. & demonstra. vbi glo. l. l. final. C. de pigno. actio. l. ut perfectius de anna. excep. & similiter non debet tale impedimentum esse dicto principi nocivum, ex his quae Ias. & alij not. in l. final. C. de Iudi.

3 Item secundum Bages glosatore in dictis obserua. 1. 2. Actus cur.

& obs. de litis contes. penul. & obseruantia de consuetudine quod cuiusque vniversi. ut dictum est supra in 2. quaestio. princip. ut dictos primogenitus possit dictum Gubernationis officium exercere, debet habere mandatum seu provisionem Regiam a patre. Egidius de Luna super glos. obser. primae & secundae, Actus curia. dicit quod non credit dicere verum Bages, imo quod non requiritur mandatum, per dict. for. Quod Primogenitus, & probatur in Primogenito Regis Petri, qui firmavit contra patrem, & facit obserua. 3. Actus curia. & quia dictus primogenitus non dicitur procurator Regis sed Regni, ut dicit dictus for. Quod primogenitus. Sed in hoc verum esse credimus quod ibi diximus, ut distinguantur tempora scilicet, tempus ante aditionem dicti for. Quia secundum. ut scilicet eo tempore credamus, dictum Primogenitum, se cum Regio mandato admissum fuisse ad iurandum, & exercendum dictum officium, sicut refert dictus glosator, ex quo alij a Primogenito creabantur Gubernatores, ut apparet de Infante Ferdinando Patruo Regis Iacobi, & de Iacobo, & Ferdinando fratribus Regis Petri, ut refert Curita vbi supra in dict. ca. 2. Et tempus post aditionem dicti fori statumus quod Primogenitus maior 14. annorum, & c. a quo tempore cum solus Primogenitus, vel habens iura Primogeniturae, ut dictum est sit Gubernator, & ab ipsa dispositione forali attribuatur sibi iurisdictio est dicendum sine mandato aliquo esse admittendum, ad exercitium iurisdictionis dicti officij, prout fuit admissus potentissimus Rex Philippus, qui ut Primogenitus iurisdictionem exercuit in annis. 1547. &

1552. Quibus in Regno Curias generales celebrauit, & alij principes anteriores, nam ex quo est Primogenitus & maior. 14. annorum competit sibi ab ipso Foro, dictum Officiū, & illius exercitiū, et consequenter non indiget prouisione, sicut Archiepiscopus Cātuariensis, & Eboracen. & Remen. & in Italia Pissanus, qui per adeptionem dignitatum, nascuntur cum Officio legationis, & illius exercitiū, sine aliqua prouisione: vt per docto. in d. c. 1. de Offi. lega. extra & c. volētes eo. titulo vbi Io. de Imo. & Frā. et alij in c. 1. de Offi. leg. in 6. & sic post dictū for. statuimus. iudicemus de dicto Primogenit. quoad Officiū Gubernat. & illius exercitiū, sicut iudicamus delegato nato vt dictum est 4 † Præterea antequā dictus Primogenitus maior 14. annorum ad exercitiū dicti Officij gubernationis Aragonum admittatur, tenetur & debet iurare foros, priuilegia, libertates, vsus, & cōsuetudines dicti Regni, quod iuramentum tenetur præstare publicē, in ciuitate Cæsarauguste, presente Iustitia Aragonum, et quod tenebit Cancellarium, vel Regem. Cancellariam & c. vt per actum Curie de quo Obser. 1. actus Curie: à quo actu Curie emanauit dictus For. statuimus quod Primog. m. 14. annorum, in quo idem disponitur, & in for. de his. quæ dominus Rex, in quibus foris & Obser. ponunt plura illorum glosatores, per-

tusa & Bages, quæ omnia absoluuntur per disposita, in foro coram quibus D. Rex, Locūtenens, & Primogenit. iurare ten. vbi apponitur solēnitas & forma iuramenti, statuendo quod antequā Primogenitus pelsit vti iurisdictione aliqua, siue sit voluntaria, siue necessaria, nam appellatione iurisdictionis vtraq. venit. l. 1. & 2. & si. iuncta glo. ff. de offi. proconsul. quanto magis addito verbo vniuersali, aliqua, dictus Primogenitus in presētia Iustitiæ Aragonum & in eius posse, & eo absente, vel impedito, in posse eius locūt. & in presentia Dipputatorum, & iuratorum Ciuitatis, tenetur iurare omnia, quæ sui prædecessores iurare consueuerunt, & signanter foros Calatajubij: refert aliqua Moli. in verbo Primogenitus. versiculo. 23. 4. 5. scilicet, de seruādis donationibus, vēditionibus, & permutationibus, seu cambiis, factis per D. Regē for. de iuram. vend. & quod non prouidebit appellitum, quem sciat fictum, nec super vsuris inquisitionē faciet, & plura alia cōtinēur in Regestris Prothonotarii, & Notarii Curie Iustitiæ Aragonum, recipientis & testificantis acta de dicto iuramento, & vt sciatur forma dicti iuramenti, & quæ iurat dictus Primogenitus, libet inserere formā iuramenti per potentissimum dominum Philippum Primogenitū, tunc & nunc Regem gloriosissimum quæ talis est.

Iuramentum Philippi Primogeniti.

ES V nōmine Inuocato. Sea manifiesto à todos, que en el A =

nō del Nacimiento de nuestro Señor Iesu Christo, de Mil quinientos quarēta y dos, dia Miercoles, que se contaua à 18. del Mes de Octubre en la

ciudad de Caragoça del Reyno de Aragon, y dentro la Iglesia de San Salvador de la dicha ciudad, fue personalmente constituydo el Serenissimo Señor don Phelipe Primogenito, y Principe de Castilla, y Aragon &c. nuestro Señor hijo de la Cesarea y Catholica Magestad del Emperador, y Rey nuestro Señor dō Carlos, ahora bienaueturadamēte Reyná te, presēte el circūspectoy Magnifico Mossē Lorēço Ferrádez de Heredia, Cauallero de la dicha Cesarea Magestad, consejero y Iusticia del Reyno de Aragon, à modo de Iuez asistente, y presentes aun los Illustres, y muy Reuerendo don Herná do de Aragon Arçobispo de Caragoça, Mossen Miguel Español Canonigo del Aseo de Caragoça, Diputados por el braço de la Iglesia, don Góçalo de Bardaxi Diputado por el braço de los Nobles, don Vgo de Vrries, Geronymo Lopez de Artieda Diputados por el braço de Caualleros Hidalgos, y Micer Pedro Pueyo Diputado por el braço de Vniuersidades, y los Magnifico Francisco Augustin, Geronymo de Oriola, Ioã Prat, Micer Ioã Sora, y Henrriq̃ Metelin Iurados de la presēte ciudad de Caragoça. E

así estando el dicho Señor dō Phelipe Primogenito, y Principe susodicho, ante el altar Mayor de dicha Iglesia, arrodillado ante la Cruz de nuestro Señor Iesu Christo, puestas las manos sobre vn libro Missal, hizo, y presto el Iuramento solemne infraescrito, en poder del dicho Mossen Lorēço Ferrandez de Heredia, Iusticia de Aragō, presentes y asisistentes los susodichos Diputados, y Iurados, y los testigos infraescritos, y otras muchas personas en el dicho juramento interuenientes: el qual dicho juramēto es del tenor siguiente.

NOS DON PHELIPPE Primogenito, y Principe de Castilla, de Aragon, &c. Prometemos en nuestra buena fe Real, en poder de Mossen Lorenço Ferrandez de Heredia Iusticia de Aragon, presentes los Illustres y muy Reuerēdo dō Hernando de Aragon Arçobispo de Caragoça, Mossen Miguel Español Canonigo del Aseo de Caragoça, Diputados por el braço de la Iglesia, don Góçalo de Bardaxi, Diputado por el braço de los Nobles, dō Vgo de Vrries, Geronymo Lopez, de Artieda, Diputado por el braço de Caua-

ualleros, y Hidalgos, y Micer Pedro de Pueyo, Diputado por el braço de las Vniuersidades, y los Magnificos Francisco Augustin, Geronymo de Briola, Iuan Prat, Mossen Iuan Sora, y Enriq̄ Meteli, Iurados de la presente Ciudad de Çaragoça, Iuramos sobre la Cruz de nuestro Señor Iesu Christo, y los santos Quatro Euāgelios delante nos puestos, è por nuestras manos tocados, en nuestra buena Fe, y palabra Real, sin ningun engaño, o otra qual quiere machinaciō, è aū firmamos à vosotros los Prælados, Eclesiasticos, Religiosos, Duques, Cōdes, Vizcōdes, Varones, Nobles, Caualleros, è Infançones, Ciudadanos, y hōbres de las Ciudades, Villas, Comunidades, è lugares del Reyno de Aragō: è aun à los Prælados, Eclesiasticos, Religiosos, Barones, Nobles, Mesnaderos, Caualleros, è Infançones, Ciudadanos, è hombres buenos, de las Villas y lugares del Reyno de Valencia, que tienen el fue de Aragon, presentes, è que por tiempo seran, que Nos en nuestra propia persona guardaremos y por nuestros Oficiales, y otros qualesquiere guardar, y obseruar mandaremos, y faremos inuiolablemēt los fueros

hechos en la Cortegeneral, por el Serenissimo Scñor Rey don Pedro de buena memoria, en la presente ciudad de Çaragoça, celebrada en el año de la Nutiuidad de nuestro Señor Iesu Christo. 1548. Y afsi biē los otros fueros, y Actos de Corte, y Prouisiones hechas en las Cortes, generales del dicho Reyno, è todos los priuilegios, donaciones, permutaciones, y todas las libertades, por los Illustrissimos Reyes predecessores nuestros: è por el Serenissimo Señor Rey dō Iuá, de gloriosa recordaciō, afsi como Lugar teniēte general del Serenissimo Scñor Rey dō Alonso, de buena memoria fechos, y hechas y atorgados. E Iuramos los otros fueros, Obseruacias, y otros priuilegios libertades, vsos, y costūbres del dicho Reyno de Aragō, y de los lugares de aql y todos los instrumētos de donaciones, permutaciones è libertades, las quales teneys, y tener deueys: y q̄ en nuestra propia persona, ni por otra persona interposita, o otro, o otros por nos, o mādamiēto nuestro, nos hauiēdolo por rato y acepto sin cogniciō iudiciaria, y deuida segū fueron o mataremos, ni estemaremos, ni desferraremos ni matar, ni estemar, ni de-

mandaremos, ni preso, o presos alguno, o algunos cōtra los fueros, Priuilegios, libertades, Vfos, y costumbres, del Reyno de Aragon, sobrefiaça de derecho, dada o ofrecida, o presentada, retendremos, ni retenerfaremos algũ tiẽpo. I a vosotros los hōbres de Teruel y Albarazin y sus aldeas, guardaremos vuestros fueros, Vfos costumbres, Priuilegios y todos los instrumẽtos de donaciones y permutaciones, y todas las libertades a vosotros atorgadas, las quales tenys, y tener de ueys como seays constituydos dẽtro el dicho Reyno de Aragon. E q̃ contra aquellas no faremos por nos, ni por alguna interposita persona en alguna manera, ni por alguna causa, o Razon. Emas juramos, q̃ la moneda la que es q̃ ahora es, y corre quedara è fincara perpetuamẽte en toda firmeza, segun q̃ agora es, è correrá firmement por todo Aragō, y en los otros lugares dōde es acostumbrada correr, en tal manera que por nos no pueda ser destruyda, mudada, ni diminuyda, o aumentada, o de nueuo fabricada, o fecha. Emas firmamos è cōfirmamos, y juramos el Statuto y ordinacion perpetua hecha por el Illustrissimo Rey dō

Iayme de loable memoria, por la qual el dicho Señor Rey Don Iayme estatuyo, ordeno, y quiso que en los Reynos de Aragon, Valencia, y Condado de Barcelona, con el direto Señorío, y otros qualesquiere derechos que al dicho Señor Rey las horas le sperauan, è pertenesciã, o podiã pertenescer en el Reyno de Mallorcas, y Islas a aquel adjacentes, y en los Cōdados de Rossellō, y Cerdaña, Cōstuet, y Val de Espin, y en los Vizcōdados de Amellades, è de Carlades, los quales por el Serenissimo Rey don Pedro, de loable memoria, fueron, y son por deudo de Iusticia a la Corona de Aragō applicados, y por el dicho Señor Rey unidos, allegados, y enteramẽte reducidos, en la forma y manera que agora estan, cō todos sus derechos, quedẽ, y sean perpetuamente a los dichos Reynos de Aragon, y Valencia, y Condado de Barcelona unidos, y en vno, y debaxo de vn solo y vnmismo Señor è señorío perseueren. E q̃ cosa alguna de aq̃llos, o alguno dellos no serã separadas: en aq̃sta manera, que qualquiere que sea Rey de Aragon, el mesmo sea Rey de Valencia, y Mallorcas, Cerdeña, y Corcega, y Conda-
do

do de Barcelona, Rossellon, y Cerdaña, segun q̄ todaseestas cosas y otras, así en el dicho Statuto, y Priuilegio, è ordinacion perpetua del dicho Serenissimo Señor Rey don Iayme, se contienen con Bulla Plumbea Plumbeado, como en otro priuilegio del mismo Serenissimo Señor Rey hecho de la dicha Reintegracion è nueua vnió à la Corona realde Aragón, por el dicho Señor Rey hecha como por la Bulla plúbea mas largamente se muestra. Otro si firmamos y Iuramos el fuero hecho por el Señor Rey dō Martin de buena memoria, sobre la prohibició de las sisas, y otras imposiciones, è todas las otras cosas en el dicho fuero contenidas: y que Nos nunca porremos ni imposaremos sisas, ni otras imposiciones, ni consentiremos, ni daremos licencia de imponer dichas sisas, imposiciones, ni otras cosas en el dicho fuero prohibidas. Otro si de nuestro proprio motu y en fauor del Patrimonio Real perpetuamente loamos, y aprobamos la dicha vnion al dicho Reyno y Corona Real de Aragón, por el dicho Señor Rey dō Ioan, así como Rey hecha, de los Reynos de las dos Sicilias de Cerdeña, cō las Islas àellos

adjacêtes, para que sean y queden perpetuamēte vnidas al dicho Reyno de Aragón, è a la Corona Real de aq̄l, è debaxo de vn mismo Señor è señorío, perfeueré y no se separē del dicho Reyno de Aragón: así que qual quiere q̄ sea Rey de Aragon, el mismo sea Rey de las dos Sicilias, de Valécia, de Mallorcas, de Cerdeña, y Corcega, Cōdad de Barcelona, y Rosselló, y Cerdaña. La qual vnió è incorporacion por nos perpetuamēte è inuolable tener, y obseruar firmamos, prometemos, y juramos, è queremos la presente vnió è incorporacion sea cōprehédida en los dichos Statutos, priuilegios, è ordinaciones de los dichos prãdecessores nuestros. Elos dichos Statutos, Priuilegios, è Ordinaciones de los dichos nuestros prãdecessores, ser estédidos à la prãesente vnió, è incorporacion. E mas juramos seruar las cosas cōtenidas en el fuero hecho en las cortes de Calatayut, sub rub. de iuramēto vendi. Que comiēça. Como nuestra voluntad sea &c. E mas juramos, q̄ sin fraude ni machinació alguna, Nos, guardaremos, y obseruaremos por nuestros Oficiales, è por otras qualesquiere personas obseruar faremos, las cosas con-

tenidas en el fuero nuevo, hecho en las Cortes de Calatayut, sub Rub. de subfi. y el decreto del Consejo de Constan. en el dicho fuero, especificado, y las Gracias, Priuilegios, y letras Apostolicas en el dicho fuero, especificadas, y todas las otras cosas en aquellas contenidas, è todas las cosas q̄ en virtud de aquellas son executadas, y exigidas, y se executará, y exigiran, no solaméte quanto à las Reducciones, y retassaciones de los beneficios, por virtud de las dichas gracias y priuilegios hechas: mas aũ quanto à todas las otras cosas en aquellas contenidas, que conciernen vtilidad y prouecho del Clero y del dicho Reyno de Aragon, segú en las dichas Bullas y decreto se cõtienen: y señaladamente las cosas ordenadas en el dicho fuero de subsidij, en fauor de los dichos priuilegios, y que contra lo suodicho, y las otras cosas en el dicho fuero contenidas, ni cõtra alguna parte dellas directamente, o indirecta no vendremos, ni consentiremos, ni procuraremos, ni permitiremos, por persona alguna publicamente ni oculta sea contrauenido. E mas Iuramos, que obseruaremos las cosas conte-

nidas en el fuero nuevo hecho en las Cortes de Calatayut, sub Rub. de apelli. q̄ comienza Por apellidos fictos. E aun Iuramos, q̄ por qualquiere apellido que sabremos, o creeremos no ser verdadero y ser el ficto, no mandaremos ni haremos ser proceydo à capció de alguna persona, ni mādaremos ni haremos ser fechas, citaciones para comparacer personalmente, las quales sepamos, y creamos no ser verdaderas, y ser fictas. E mas prometemos y juramos, que tẽdremos, y obseruaremos el acto Si quiere fuero sittiado sola Rub. Actus super inquisi. vsurarum, que comienza El muy alto. hecho en las Cortes vltimamente Celebradas en la Ciudad de Calatayut. E todas las cosas en aq̄l contenidas juxta su serie continencia y tenor: el qual queremos y nos plaze ser aqui hauido por inserto, assi como si en el presente nuestro juramento fuesse de palabra à palabra inserto, y no res menos. Iuramos seruar los fueros, hechos en las Cortes vltimamente Celebradas en las Ciudades, de Calatayut, Caragoça, y villas de Monçon. Y todas y cada unas otras cosas en aquellas contenidas, y todos los otros fueros

cho ficial sobre vn Missal abier-
to, dóde es el Canon de la Mis-
sa, y el Prothonotario estan-
do en pie al lado derecho de
su Alteza leyo el suso dicho
juramento: y hizo acto dello
tambien, y hecho, el Arçobis-
po torno à cantar ciertas ora-
ciones, y dichas, su Altsza se
fue à Palacio, que era en las
casas del Conseruador en el
Coflo.

HAEC omnia sunt hic inserta,
vt habeatur notitia solennita-
tis qua admittitur dictus Primoge-
nitus ad iurandum, & formæ, quæ
seruatur iuxta dictum forum co-
ram qui. Dominus Rex in præsta-
tione dicti iuramenti, ac etiam
eorum, quæ iurat, quorum non
nulla, vt dictum est, ponit Molin.
in dict. verbo Primogenitus, &
in verbo iuramentum. & in ver-
bo Dominus Rex. Quæ omnia, &
plura alia, sunt inserta, in supra in-
serta formula, cuius formulæ bo-
na pars continetur, & est desum-
pta, ex dicto foro de his quæ Do-
minus Rex. vbi interpretando ver-
ba illius dicit ibi plura Pertusa.
in primis, animaduertit in foro co-
ram quibus Dominus Rex &c.
quòd huiusmodi iuramentum, est
præstandum personaliter per di-
ctum primogenitum Gubernato-
rem, nam Dominus Rex, & om-
nes officiales debent personaliter,
& non per Procuratorem iurare,
vt ex dicto foro supra citato eli-
citur, dum dicitur in for. De his
quæ Dominus Rex, quòd tactis

proprijs manibus Sacro Sanctis
Euangelijs: quæ verba sapiunt per-
sonaliter: Abbas. in capit. quo-
niam de officio delegati in. § eis
autem, & ibi Felinus, & alij: Felin.
in capit. licet ex quadam colum.
2. extra. de Testibus. & sic, cum
Rex teneatur iurare personaliter,
eodem modo, eius Primogenitus
vt in foro quòd Primogenitus
major quatuordecim annorum. &
est for. El Lugarteniente general,
de officijs Iustitiæ Aragonum, cu-
mulat plura Auendañ. de exequen-
dis mandatis Regis lib. 1. cap. 2.

Dicit in super dictus Pertusa
in dicto foro de his, quæ Domi-
nus Rex, esse per Dominos Re-
ges, & primogenitos nimium pon-
deranda illa verba (sine omni frau-
de, & machinatione) & per om-
nes iudices: nam Reges & Prin-
cipes habent super se Deum in iu-
dicem, cui reddituri sunt ratio-
nem, si religionem iuramenti non
seruauerint, & alij iudices infe-
riores pœnas ultra hoc à foro
impositas non euitabunt, si inme-
mores iuramenti per eos præsti-
ti, aliqua fraude vel machinatio-
ne, contrarium facere attemptaue-
rint. Item ponderat etiam ver-
bum Aragonum, & locorum ip-
sius, quòd dictus Primogenitus te-
netur in vim iuramenti, seruare
non tantum consuetudines, & vsus
particulares, & vniuersales Re-
gni, sed etiam particulares loco-
rum, quòd etiam refert Molin.
in verbo iuramentū versiculo de
iuramento Domini Regis & suo-
officialium: not. in Authen. Cassa.
& irrita de Sacro sanct. Ecclesijs.

Ponderando igitur ea, quæ for-
mam dicti iuramenti concernunt,
in primis

fueros, obseruancias, priuilegios, libertades, Vfos y costumbres del dicho Reyno de Aragon.

I de todas y cada vnas cosas susodichas, yo Iayme Malo Notario publico de Caragoça, y Scriuano de las Cortes generales del Reyno de Aragon, abaxo nõbrado, instado, y requerido, hize y testifique, el presente instrumento publico. Hecho fue lo sobredicho, en los lugares, dia, mes, y año arriba nombrados y calẽdados presentes testigos fueron à lo susodicho, llamados y tomados, los muy Illustres y muy Magnificos Señors, el Duque de Alburqueque, el Duque de Maqueda, don Alõso de Gurrea y de Aragõ, Cõde de Ribagorça, el Marques de Cuellar, el Principe de Aculi, don Ioã de Cuñiga, don Antonio de Rojas, el Vizconde de Euol, y don Ioan Torrellas, y otros muchos, en numero copioso.

Este Iuramento hizo su Alteza venido de las Cortes de Monçon, Celebradas por la Magestad del Emperador su Padre. 1542. Fue à posar à la Aljaferia, y alli aguardo dos

dias, hasta ser todo aparejado para la entrada, y recebimiento, y dicho dia 18. de Octubre, por la mañana fueron todos los Oficios de la Ciudad con sus banderas, à dar buelta por la Aljaferia, y luego despues de medio dia, el Principe nuestro Señor, salio de la Aljaferia acompañado de todos los sobredichos, y llegado à la puerta del Portillo, donde le aguardauan los Iurados à pie con el Palio, y el Principe se puso baxo del, y los Iurados pusieron vnos cordones de Seda al freno del cauallo por llevarle, y asì fuero por la Ciudad hasta el Mercado, donde estaua vn cadahalso muy atauiado, y alli se apeo su Alteza, y pasaron los Oficios con sus banderas delante el, y despues caualgo, y fue a la plaça del Aseo, donde en medio della estaua puesto vn sitial de Brocado, y en el la vera Cruz, y de alli le tomo el Arçobispo, y lo dentro en la Seo. Su Alteza se rudillo en vn sitial, que estaua puesto al lado del Euangelio, junto al altar Mayor, donde hizo Oracion al Santissimo Sacramento: el Arçobispo canto ciertas oraciones, despues puso Su Alteza las manos sobre la vera Cruz, q̄ estaua puesta sobre el dicho

in primis requiritur, quòd iuret personaliter vt dictum est, & hoc elicitur ex dicto foro de his, quæ Dominus Rex, vbi dicitur quòd tactis Sacrosanctis Euangelijs suis manibus iuret: huic formæ non satisficit, nisi propriæ manus tangerent Euangelia. vide Bellug. in Specul. in quaestio. de iuramento per Princip. faciundo in fin. ad not. in cap. laudabile. extra de Frig. & Malef. vbi Abb. glos. & Doctores in cap. vt circa. de electione in 6. & in Clemen. 1. de hæreticis. nam licet vera, & communis sit conclusio, quòd iuramentum potest præstari per Procuratorem habentem speciale mandatum c. final. de iuramento calum. in 6. vbi Doctores, & in l. qui bona. §. Si alieno ff. de dam. infec. vbi Bart. & Doctores. fallit tamē quādo ex lege, vel statuto aliquid faciendū est in propria persona, nā id non potest per alium fieri. glos. in Clemen. 1. de vi. & honest. Cleri. Et ita in ea conclusione distinguit Covarru. in relectione cap. quamuis pactum. §. 5. num. 9. de pact. in 6. vbi si lex requirit iuramentum fieri & præstari propria manu, illud planè per alium fieri non poterit, & ad id cumulat ibi plura. Et de dicto iuramento Gubernatoris præstando personaliter, est decisio in foro. El Lugarteniente. De officio Iustitiæ Aragonum, si Gubernationis officium, sub generalitate verborum dicti fori comprehendatur, cum ab ipso foro maior prærogatiua tribuatur circa iurisdictionalia Locumtenenti generali, quia est alter nos, & cognoscit de re seruatis Domino Regi, & sic quòd æqualia, vel minora expressis comprehendantur argumento capit. Sedes Apostolica. de rescrip.

De iuramento Locumtenentis

generalis, & omnium officialium Domini Regis quòd fieri debeat personaliter, & non per Procuratorem, non potest dubitari, cum id disponatur, in dicto foro. El Lugarteniente general. de offic. Iustit. Arag. ponit plura de dicto iuramento officialium Paris de Put. de Syndica. in verbo Iustitia. versiculo iuramentum officialis fol. 139. & dictus Auenda. in dict. cap. 2. lib. 1.

Debet ergo dictus Dñs Primogenitus iurare personaliter, & non per Procuratorem, publicè in dicta Sede & Ciuitate Cæsaraugustæ, vt dicit dict. for. Primogenitus, nam ne ignorātia valeat allegari, est publicè præstandum dictum iuramentum, vt ibi de quo per Plateam in l. per hanc C. de eroga. milit. anno. Auenda. de exequend. manda. Reg lib. 1. ca. 2. circa princip. & similiter omnia alia quæ in dicto for. pro formula dicti iuramenti sunt, in dicta seruari debent, alias præstatio dicti iuramenti nulla, ac si non præstita esset censenda est: adnotata in cap. cum dilecti de Rescrip. ponit Abb. in dict. c. laudabile. de Frig. & malef. not. in dict. cap. Vt circa. de elec. anno 1317.

Iurare ergo tenetur modo præmissis, alias autem iurisdictionem exercere non poterit, ne sit melioris conditionis, quā Dominus Rex eius pater, vt dicit dictus for. Quòd Primogenitus, cum dicto ergo iuramento datur exercitium iurisdictionis, vt dicit Paris de Pute. vbi supra, adeo quòd si ante præstitum dictum iuramentū, iurisdictionem aliquam exercuisset tanquam à priuato, & sic nulliter factum censeri debet: vt in Rub. & nigro. in Auth. ius iuran. quòd præsta. col. 2. Angel. in autent. vt Iudi. sine quo. quo supra. §. Ius iurandi. col. 2. Paris de Pute. in dict. verbo

verbo Iustitia versic. iuramentum fol. 139. Auenda, in dict. cap. 2. circa prim. libr. 1. Et ideo sententia à iudice qui non iuravit, lata, nulla est, ut ibi Auenda. Matheus de Afflic. titu. de Sacramen. præstan. lib. 1. Rubr. 67. imo Iudex iudicans, qui non iuravit, tenetur ad damna, & interesse, ut per paridem; ubi supra, & punitur ut usurpans iurisdictionem, Lucas de Penn. in in. 1. hac sanctione. C. de diuersis offic. lib. 12. & qua pœna puniatur dictus offic. qui nō iuratus iudicat, ponit Thomas Grauia. decis. 49. eam quæstionem an gesta per offic. non iuratum sint nulla, ponit etiam Molin in verbo, iuramentum in casibus in quibus, & de iuramento Domini Regis, & est for. quod processus sit nullus in for. fin. de offic. Cancellar. qui non est insertus in volum. for. est in registro, allegat plura, ad probandam dictam nullitatem; Auenda. in dict. lib. 1. cap. 2. & Paris de Puteo ubi supra per eum allegat. Pertusa in for. de iuramento præstand.

Itē licet per dictum iuramentum & cum eo, detur exercitium iurisdictionis (Paris de Puteo. ubi sup.) quia tamē dictus Primogenitus Gubernator, ex dispositione forali est prohibitus per se solum exercere iurisdictionem, nisi certis casibus quos ponit for. de offic. Locumtenentis generalis, & Primoge. videlicet appellitus, emparas, & recommendationes personarum, in causis Criminalibus, ante vigesimum annum, non in causis Ciuilibus, ut concordet, cum for. de voluntad. de offic. Cancellar. & declarat Apostilla in dicto foro de offic. Locumtenentis generalis, cætera omnia tenetur exercere per suum Vicecancellarium, vel Regentē Cancellar. vel

de eius voluntate & consensu, ut dicit dict. for. De voluntad. de officio Cancellar. tenetur dictus Primogenitus ultra prædicta, creare & habere vnum Vicecancellarium, vel Regentem Cancellariam, ut per eum, seu de eius consensu possit dictam iurisdictionem exercere, qui sit naturalis de Regno, homo de scientia, & bona fama, ut dicit for. 2. qui incipit de fuero. de offic. Cancellar. ante dictum forum bene poterat creare dictus Primogenitus maior viginti & quinque annorum, Vicecancellarium, vel eius Locumtenen. de natione quam maluerit, ut dicit observantia prima, actus cur. corrigitur tamen dicta observantia per dict. for. 2. de offic. Cancellar. quia in omnem euentum debet esse regnicola: refert Molin. in verbo Primogenitus. versicul. 1. Ut ergo dictus Primogenitus, demptis dictis casibus, possit iurisdictionem exercere, etiā maior viginti annorum in ciuilibus Molin. in verbo primogen. debet tenere vnum Vicecancellarium, vel Regentem Cancellariam scientem foros, & leges, per quem, seu de cuius consilio exerceat dictum Gubernationis officium, iuxta dispositiones dictorum fororum, de offic. Locumtenen. & Primog. & for. de voluntad. de offic. Cancellar. nam consilio virorum sapientum debent Gubernatores regna gubernare, dicit Ioan. de Terra Rub. contra Rebell. artic. 3. primi tracta. 3. conclu. fol. 25. argumento not. in. 1. Humanum C. de leg. cap. ad Apostolicæ. §. nos autem. de re iudicata in. 6. & Hester. primo capitulo dicitur: Rex interrogavit sapientes, qui ex more Regio semper ei adhaerebant, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges, & iuramentorum.

iorum. Sic ergo dictus Regens Cancellariam debet scire leges, & iura maiorum, vide ibi in d. 3. conclusio ne apostillā, vbi plura deducuntur, vt consilio sapientum omnia Regantur: debet igitur Regens Cancellariam esse vir sciētix: ex quo fuit conclusum in consilio Iustitiæ Aragonum. 1482. quod d. Gaspar. de Arriño, Secretarius domini Regis, nō poterat vti officio Regentis Cancellariam, cū non esset homo scientie, nec aduocatus, & quod verbum scientia in d. for. sūponit scientiam Iudicandi. Hęc Pertusa super. d. fo. 2. de offi. Cancell. Nunc ergo vice Cancellaria. vel Regens. Cancellaria. creari tenetur necessariō, vt exerce re possit: nam licet verum sit (vt infra dicitur) quōd Primogenitus potest creare, & habere eosdem ferē Officiales, quos habet dominus, Rex, in signum quod est Rex iuuenis, vt dicit Bages in Obser. penul delit. contesta. tamen ex quo supra iūctarii tenentur eius prouisiones exequi, vt dicit fo. supra iūctarii. de supra iūctā. & Portarii similiter, vt in fo. 1. & 2. de Porta. & similiter Scribæ mandati domini Regis tenentur ei inservire, vt in fo. de Protho. et infra dicitur, solum necessariō indiget dicto Regente Cancellariā. Et Egidius de Luna Regens dicit, super Obs. 2. actus cur. ibi pquā maluerit, quod, d. Philippus Rex, quando vt Primogenitus iurauit, quod denouo creauit eosdem Prothonot. Scribam rationum, & scribas mandati, qui erant eius patris, & ita dictus. d. Rex Philippus Primogenitus creauit in Regentem eius Cancellaria. Perram Almenara qui erat assessor Regentis offi. Gubernationis anno 1547. Et eo mortuo Montiffoni, creauit alterum,

videlicet, Hieronymum Diez de coron, deinde eo mortuo anno 1552. quo venit iterum ad celebrādas Curias, creauit alium. Qui Regens Cancellariam antequā ad exercitium dicti officii admittatur, tenetur iurare, seruare fo. vt dicit dicta Obser. 1. actus Curia, & d. fo. 2. de offi. Cancell. & fo. quōd Primogen. maior. 14. annorum in fi. per regu. fo. vt omnes offi. iurent in Authen. ius. iurand. quod præsta. col. 2. & per ea que supra dicta sunt, ex Not. per Pari. de pute. in d. verbo iuramētū & Auēda de exquē. māda, reg. lib. 1. c. 2. vide Franciscum de auiles in expositione capit. præsto. in præmio fol. 19. vbi plura diuramēto offi. quibus omnibus præmissis dictus Primogenitus (præsens in Regno) nam extra Regnum & territorium ius dicenti impunē non paretur l. fi. de iuris. omnium iudicum, nec curandum est de his quæ sunt voluntariæ iurisdic. si an extra Regnum possit exercere pro vt de d. Rege dicitur iuxta Obseruantiam. 1. de Iurisdictione. omnium: iudicum & iuxta limitationes ad regulam dictæ l. fi. traditas per Ias. ibi tū quia concessiones, indulgentiæ, siue remissiones sunt de reseruatis D. Regi. vt infra dicitur, tū quia eo egresso à Regno, iam exercitium iurisdictionis residet in Regente officium Gubernationis.) Successor us ergo in Regno iuratus in dominū & Regē post dies patris & qui maior ætatis presens in ciuitate modo præmisso iurauerit, regere poterit & exercere dictum Gubernationis officium, per suum Vice cancellarium, seu regentem Cancellariam, vt dictum est.

QVO vero ad dictum Regentis officium Gubernationis, quæ requiran

D

quirantur, vt dictum Gubernationis officium exercere possit, cum & hic censetur habere de iure officium Rectoris Prouinciæ, & Rector Prouinciæ appellari possit, vt dicit Bages in glo. super Observantia in Curis quas Illustrissimus Rex Ferdinandus, post medium, de quo in sequenti quæstione, latius dicitur. In primis debet habere prouisionem à Domino Rege, vt dicit dictus For. Quia secundum. circa fin. ibi imo. nos & successores nostri &c. Cum qua commissione, & prouisione tenetur se præsentare iustitiæ Aragonum, vt dicit for. i. de Regen. offici. Gubernati. & offi. suæ Curie, deniq. post dictum forum Quia secundum. in vim dispositionis illius, prouisio dicti Regentis, facienda est per Dominum Regem, ante verò dictum forum, habenda erat commissio ab eo à quo creabatur, nam si à Rege prout nunc, ab eo habenda erat, prout, & nunc habetur. Si ab ipso Gubernatore, is prouisionem dare tenebatur, deniq. à quo creabatur, erat obtinenda prouisio: difficultas solū versatur in hoc, à quo dictus Regens ante dictum forum Quia secundum. crearetur, de quo dictum est supra, in 2.

quæstione circa finem versi. solū versatur difficultas. Primum ergo quod requiritur, est quod dictus Regens commissionem, & prouisionem obtineat à Domino Rege, ad quem vt dictum est, pertinet potestas creatorum magistratuum, cum in eo tāquam in fonte sit omnis iurisdicchio, vt dictum est supra: ex his, quæ notat. Auenda. de exequen. manda. Reg. lib. i. in prin. Et habita dicta commissione, si non est creatus Miles, quod antequam iuret creetur Miles, quæ creatio cum sit aliās Infancio, vel Melnaderius potest fieri per quemcumq. Militem, melius est vt fiat per eum, in cuius posse est iuraturus: sic factū fuit per Dō Ioan. de Gurrea, creatum in Regentem officium Gubernationis. 1555. in mense Aprillis, qui antequam juraret in posse Locumtenentis generalis, fuit per eum creatus Miles, cuius creationis militia, prouisionis Regiæ, & iuramenti, formulas in fine huius nu. inserere libuit Et dicta creatio, videtur necessario per d. fo. Quia secundum. ibi cuius vicemiles & domiciliatus ibi. regat, & sic sicut est necessariū domiciliū, ita & militia: facit. for. de iuramento præstado in pri. quod miles Reges.

Creatio Militis Don Ioannis de Gurrea, die quinta Aprilis anno. 1555.

ADEM die ante la preséncia del Illustrissimo Señor don Diego Hurtado de Mendoza, Conde de Melito, Lugarteniente y Capitan General por su Magestad, en

el Reyno de Aragon, comparecio el muy spectable dō Ioā de Gurrea, Señor dela Varonia de Argauieffo, el qual dixo y propuso ante su Señoria Illustrissima: que atendido que el deseaua ser promovido por su

Señoria

v. j. quæst. 5.
n. 9.

V. omnino Ioann. Gurrea
Practic. 29. lib. 4. q. 1. et seqq.
ubi late de Nobilitate Militaria

V. Bobadilla en
Su Policia tom. 1.
lib. 1. cap. 4. n. 30.
alli: En España no
bastaba para ser Cabal-

leros, serlo por linage,
à los quales llamaban
Donzales, pero era
necesario armarlos
Caballeros, velando

primero sus armas en la Iglesia,
en señal de que votaban, y prometian

ser principalmente defensores de ella, y

de la Sta. Fee catholica: à cuya imitacion se dan hoy
los habitos de las Ordones militares en las Iglesias jurando

Señoria à dignidad de Milicia y ser armado Cauallero, deuidamente y segú los fueros del Reyno de Aragon, y en su persona concurren las calidades reçridas, q̄ por tanto suplica a su señoria, sea seruido de armar lo Cauallero, y promouer lo ala dignidad de Milicia: & el dicho señor Lugarteniēte general, bien certificado q̄ en la persona del dicho don Ioan de Gurrea concurren todas las calidades, que segun fuero, y costumbre del presente Reyno se requieren de qualquiere manera para esto, que por tanto, & aliàs, en la mejor forma, via, y modo que hazerlo podia y deuia, lo armaua y armo Cauallero, y en verdadera señal, le dio dos vezes sobre los hombros con la espada desembaynada, y le dixo el dicho señor Lugarteniente general, Dios nuestro Señor, y el señor Santiago hos hagan buen Cauallero, y le dio facultad, que pudiesse llevar todas las insignias que todos los Caualleros de Aragon acostumbra, y pueden llevar, y que pueda gozar, y goze de todas, y qualesquiere libertades, o inmunidades, q̄ segun fuero del presente Reyno, puede, y deue, y se ha acostumbrado gozar, y juntamente con esto le mádo despachar,

y concedio priuilegio de Cauallero armado, en la forma acostumbrada, con todas las clausulas q̄ se requieren. Ex quibus fieri instrumentum, &c.

Eadem die.

ANTE la præsencia del Visorrey, comparecio don Ioan de Gurrea, el qual præsentibus me Notario, & testibus infra-scriptis, & multis aliis militibus &c. Presento y notifico, quoddam Regium priuilegium more solito expeditum tenoris sequentis.

Nos don Carolus &c. cum officia nostra Regia, etsi minima, per viros habiles, prouidos, & sufficientes, virtuteq. & integritate ornatos, administrari cupiamus, maioritame cura, studio, ac sollicitudine, iure, innitimur, vt ea que maximi momenti existunt, quæq. ad subditorum nostrorum bonum regimen, tranquillum statum, Iustitiæq. ministerium pertinent, non nisi his personis comendemus, in quibus fidem, integritatem, diligentiam, sufficientiam, & erga nos seruitiumq. nostrum perpensum animum, in quamplurimis rebus prospeximus, experientia ipsa comprobauimus: hinc est, vt cum fidelis nobis dilectus, don Fraciscus de Gurrea Reges nostræ generalis Gubernationis

exercebat officium, in presentē nostro Aragonum Regno dudum decesserit, & per eius obitum apud Curiam nostram in presentiarum vacuum existat, solita consideratione pensantes, cui officium huiusmodi committeremus, qui suo, uti par est oneri satisfaciat, multorum hominum ingeniis, & virtutibus presentatis, facile fuit de liberare, tibi magnifico fidei nobis, dilecte Ioannes de Gurrea, cuius dicitur, est locus de Argauiesso, præ ceteris committendum, & commendandum fore, quem propter seruitia à te nobis variis modis præstita, & impensa, prudentia, sollicitudine, & in pertractandis negociis dexteritate, ac consummata experientia, aliisque egregiis animi, & corporis dotibus, pollere cognouimus. Quam obrem tenore presentium, motu proprio ex certa scientia Regiaque auctoritate nostra, deliberatè, & consultò, ac matura facti pœnes nos assistentes Consilij accedente deliberatione, prædictum Regentis officium nostræ generalis Gubernationis dicti Aragonum Regni munus, modo quo præfertur, vacans, tibi dicto Ioanni de Gurrea, quamdiu de nostra mera, & libera voluntate processerit,

rit, cōcedimus, committimus, & fiducialiter commendamus: ita quòd, tu ipse, & non alius sit Regis officium nostræ generalis Gubernationis in prædicto Regno Aragonum, officiumque ipsum in eo habeas, teneas, regas, & exerceas fiducialiter, legaliter atque benè, ad honorem, fidelitatem, & seruitium nostrum, Iustitiæ ministerium, Curie nostræ commodum, ac Reipublicæ dicti Regni pacificum, & tranquillum statum, ius & iustitiam vniuersis, & singulis dicto officio submissis tribuendo, & equa lance ministrando; iura, & regalias nostras Regias, pro viribus conseruando, & augendo: nec non exerceas, & exerceri facias iurisdictionem, civilem, & criminalem, solitam, & consuetam, ac sic, & prout dicto officio incumbit, valeas quoque, contra malefactores, & delinquentes quoscumque, procedere, eosque, ut moris est punire, & alia omnia & singula facere, & liberè exercere, quæ ad præfatum officium de iure, foro, & consuetudine pertinere, quouis modo dignoscatur, & alij prædecessores tui in dicto officio facere, & exercere consueuerunt, potuerunt, & debuerunt, habeasque, & percipias

pias & fruaris tuisq. vsibus, & utilitatibus applies salarium annuum ordinarium, seu stipendium, iura, lucra, obventiones, & emolumenta ad dictum officium siue munus pertinentia & spectantia: gaudeas insuper & vtaris fruaris ac subiiciaris, omnibus illis priuilegiis, præminentis, prærogatiuis, gratiis, immunitatibus, exèptionibus, libertatibus, superioritatibus, iurisdictionibus, franquitatibus, & oneribus, ac aliis dicto officio incumbentibus, pro vt & quæmadmodum, dictus Gurrea cæteri in eodem officio prædecessores tui, melius, & plenius, vsi, gauissi, & subiecti sunt, potuerunt & debuerunt, vsq. quaq. præstito prius parte in posse illius ad quem spectet solito iuramento, de benè fideliter, & legaliter, in regimine, & administratione dicti officij te habendo, & omnia alia, & singula faciendo, ad quæ teneris & sis obnoxius. Serenissimo propterea Philippo Regi Angliæ, Franciæ, & Neapolie &c. Principi Hispaniarum filio Primogenito, & nepoti nostro charissimo, ac post felices, & longeuos dies nostros in omnibus Regnis, & dominiis nostris Deo propitio immediato hæredi, & legi-

timo successorî, intentum aperientes nostrum, ac sub paternæ auiteq. benedictionis obrentu, dicimus eumq. Rogamus illustri verò, spectabilibus nobilibus, magnificis dilectis Consiliariis, & fidelibus nostris Locumtenenti, & Capitaneo generali nostro in prædicto Aragonum Regno Cancellario, Vicecancellario Regentibus Cancellariam, Doctoribus de Regio Consilio, Iustitiæ Aragonum, eiusq. in officio Locumtenent. Magistro rationali, Çalmetinis, Merinis, Alguaziriis, Virgariis, Portariis cæterisq. demum vniuersis, & singulis Officialibus, & subditis nostris maioribus, & minoribus, quocumq. officio, titulo, auctoritate, potestate, & præminentia fungerentur. tã præsentibus, quam futuris in eodem Regno constitutis, & constituendis dicimus, præcipimus, & iubemus sub, iræ & indignationis nostræ incurfu, pœnaq. florenorum auri Aragonum, bis mille, nostris inferendorum ærarijs, quatenus, & præfatum Ioannem de Gurrea, quandiu de nostra mera, & libera voluntate, vt præfertur, processerit, pro Regente officij nostræ generalis Gubernationis, prædicti Aragonû

Regni habeant teneant, & reputent honorificent, atq. tractent, tibiq. & iussionibus tuis pareant, & obediant, & hi ad quos expectet in possessionem dicti officij ponant, & inducāt, inductūq. manu teneant, & defendant contra cunctos, deq. salario, seu stipendio iuribus lucris, & emolumentis prædictis soltis, & consuetis integrè respondeant, & responderi faciāt, per quos deceat, nostramq. huiusmodi gratiam, & concessionem omniaq. & singula de super contenta firmiter, & obseruent, teneriq. inuiolabiliter, & obseruari faciāt, per quoscunq. & contrariū, nullatenus tentari ratione aliqua, siue causa, si dictus Serenissimus Rex Princeps, morem gerere, cæteri autem officiales, & subditi nostri prædictæ, pæne, ire, & indignationis nostræ incurfu pœnam præ appositam cupiunt euitare, in cuius rei testimonium præfentes fieri iussimus, nostro sigillo impendent. munit. Dat. in oppido nostro Brussellarum 9. Ianuarij 1555. Imperij nostri 36. Regnorum nostrorum. 40.

Yo el Rey.

ET Prædicto priuilegio sic presentato, dictus don Ioannes de Gurrea supplicauit, al Virrey quatenus exequeretur, & cum effectu mandaret ad implere in eodem contenta, cum ipse esset paratus præstare iuramentum iuxta tenorem priuilegij in posse dicti Vice Regis, et dictus Locumtenens recepto dicto priuilegio, cum illis quibus &c. obtulit se recipere dictum iuramentum, & incontinenti dictus don Ioan. de Gurrea se arrodillo ante præsentiam Locumtenentis, libroq. missali manibus suis, & ore osculat. iurauit solenniter, & solitum præstitit iuramentum per deum, super Crucem Domini nostri Iesu Christi eiusq. sancta quatuor Euangelia coram eo, vt dictū est posita, quod obseruabit foros, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines, prælibati Aragonum Regni, & cōtra ipsos, ipsa, nec aliquid ipforū, non veniet, nec venire faciet, consentiet, neq. permittet ratione aliqua, siue causa nec obediet nec obedire faciet literis maiestatum dominorum nostrorū Regum, nec alicuius alterius, contra dictos foros priuilegia libertates vsus, vel consuetudines dicti Regni

Regni concessis, neq. procedet nec supersedebit, nec procedere nec supersedere faciet vlllo modo, ratione literarum, vel mandatorum dictorum dominorum nostrorum Regum, vel alicuius alterius in aliquo facto, vel negotio in quo procedere, vel supersedere non tenetur, nec debet iuxta, & secundum foros, priuilegia, libertates, vsus, & consuetudines dicti Regni, nisi in casu in quo, super eo prius per Iustitiam Aragonum fuerit declaratum, per dictum Regentem officium Gubernationis generalis posse, & debere procedi, vel supersederi, & etiam iurauit, tenere, & adimplere omnia, & singula contenta in foro de his quod Rex, & insuper iurauit contenta in foro Calatayubij, incipiente Por apellidos &c. Et finaliter iurauit tenere, & adimplere omnia alia, & singula contenta in foris æditis Calatayubij. Et quod seruauit & faciet, omnia alia, & singula ad quæ ratione dic. officij sit astrictus. Ex quibus tam Locumtenens generalis, quam dominus Don Ioan. de Gurrea, requisierunt per me fieri publicum instrumentum, presentibus, ibidem protestibus ægregiis, & magnificis

Io. Ximenez de Aragües Regens Cancellariam Io. Sora, C. de sancta Cruce, & Hierony. Seron Doctoribus de Regio Consilio, & Io. Perez de Nuevos, Fiscus Aduocato, & presentibus & assistentibus pluribus militibus, Infantionibus, & aliis generalibus officia. personis in multitudine copiosa habit. Cæsaraug.

7 † Præterea antequam dictus Regens officium Gubernationis exercere possit, tenetur iurare de seruando foros, &c. prout disponitur in foro de his quæ D. Rex, & in foro de iuramento præstando, vbi ponuntur, ea quæ iurare tenetur, tenetur insuper iurare de seruando foros de subsidiis, & de seruando foros por apellidos fictos de appelli. de quo meminit apostilla ad dictum forum de iuramento præstando. cuius iuramenti formula in præceden. fuit inserta.

Hoc iuramentum est præstandum in posse Domini Regis, vt dicit dictus forus de iuramento præstando. idem dicit for. de Regen. offi. Gubernationis, & offi. suæ cur. in prin. vel in posse eius Locumtenentis, vt elicitur ex dicto foro de Regen. offi. Gubernatio. Moli. in verbo Regens offi. Gubern. versic. i. de quo iuramento debet testificari carta per scribam mandati.

Et factis præmissis tenetur se representare Iustitiæ Aragonum, vel eius Locumtenentis cum dicta sua provisione, & cum instrumento publico dicti iuramenti, vt de eius provisione & iuramento innotescat, vt dicit dict. for. i. de Regen. offi. Gubernationis, & officia. suæ Curia, quæ

omnia continuari debent, in Registris Curiae dicti Iustitiae Aragonum, ut ibi in dicto foro, dicitur Molin. in d. verbo. Regens. versu. 1. 2. & 3. vide eundem in verbo iuramentum, de iuramento Domini Regis, & suorum officialium, & in verbo iuramentum in casibus, ubi ponit quaestionem an gesta per eum antequam iurauerit teneant, de quo sunt videntia quae supra retulimus ex sententia Paris de Puteo in verbo Iustitia, versiculo iuramentum, & Auendañ. de exequen. mand. regis. lib. 1. c. 1. vide Pertusam super dicto foro de iuramento praestando.

Simile iuramentum tenetur praestare vicisgerens Guber. Regni Valentiae, & si dictum iuramentum praestare recusauerint habeantur pro priuatis, dicit for. de popula. ad foros Aragonum in Regno Valentiae, Molin. in d. verbo iuramentum. de iuramento Domini Regis, & suorum officialium. Omnes siquidem officiales tenentur iurare, ut dictum est supra, ex regula for. ut omnes officiales iur. & iuris in auten. de iur. iurando, quod praestatur ab his qui administrant. susci. col. 2. Paris de Puteo in dicto verbo Iustitia. versu. iuramentum.

8 † Vltimus dictus Reges, ut possit exercere debet habere Assessorum, nam ex dispositione forali dictus Reges, licet possit quaedam sine Assessorum re prouidere, ut appellitus, emparas, recommendationes, citationes, captiones, caetera tamen expedienda sunt per dictum Assessorem: ut de his omnibus habetur in foro de offic. Regen. offic. Guber. & dictus Assessor debet esse iuris peritus, pro ut dictum est de Vicecancell. Primogeniti, & ut is exercere possit, tenetur similiter iurare, ut dicit dictus forus de offic. Regen. offic. Guber. & fo. de Re-

gen. offic. Guber. & offic. suae Curiae: de cuius Assessoris officio infra dicitur, indiget ergo dictus Regen. offic. Guber. dicto Assessore, nam licet habeat Alguaziriū, Notarium, & Portarium, poterit tamen cum Supraiuuantiis D. Regis exequi suas sententias: ut dicit fo. Supraiuuantiarum de Supraiuuantiis. & similiter Scriba mandati: solum ergo necessarium indiget Assessore, ut dictum est, quia ex forali dispositione, non potest sine eo causas expedire. De caeteris eius officialibus, videlicet Alguazirio, Notario, Portario infra dicitur.

Quinta Quaestio.

SUMMARIUM.

- 1 **P**rimo ostenditur praemittendo ex diuersis foris. Quod Procurator generalis, & Gubernator Aragonum pro eodem supponuntur, similiter gerens vices Procuratoris, & Regens officium Gubernationis.
- 2 Maiordomus, & Gubernator an supponantur pro eodem, afferuntur hinc inde rationes.
- 3 Officiū Gubernationis est maius omnibus officiis Regni, & id quare, & quomodo intelligatur.
- 4 Locumtenens generalis, & Gubernator. an idem officium supponant, & in quod vnus alium superet, vel alter ab altero superetur diligenter, & curiose examinatur.
- 5 Alia est potestas, & iurisdictio Gubernationis, si eius officium Regatur per primogenitum, & alia si regatur per Regentem; et licet per for.

for. Quia secundum. Videatur in omnibus translata in dictum Regentem: nihilominus tamen exercentur plura per Primogenitum, quae per Regentem non possunt exerceri, & distinguntur, & differunt uterque quoad honores, & munera.

6 Primogenitus in signum, quod est Rex decoratur in hoc, quod in sua Curia habet eosdem officiales, quos Dominus Rex. Et officiales Curiae dicti Primogeniti, creantur per eundem primogenitum Guber. & ibi quod Supra iunctarij, Portarij creantur à domino Rege.

7 A Primogenito non appellatur, sicut à domino Rege, non potest appellari.

8 Primogenitus iure proprio, & invito patre, est Gubernator, & exercet officium: ideo Rex Ioannes dum esset Infans, & Primogenitus, firmavit contra Regem Petrum, eius patrem.

9 Regens distat à praemissis, quia Rector provinciae censetur, & ad summum cum in Regia Audientia praesidet, praesidi provinciae comparatur, & obiter de Rectore Provin. & praeside, an idem esset officium, apud Romanos, vel diversa.

10 Regens in sua Curia non habet officiales quos Primogenitus, sed solum habet Assessorem, unum Alguazir. Portar. & Notar. & dicti officiales non creantur à Regente, & ab ipso, ut Rectore provinciae potest appellari, quod est immutatum quando in Regia Audientia praesidet per for. 1528. & similiter nullus invito Rege potest esse, Regens, & iuxta tenorem provisionis, potest amoveri pro libito Regis.

11 Considerando vim, & potestatem officij Guber. Circa negotia, distin-

guntur negotia, quia quaedam sunt reservata domino Regi, quaedam ei & Primogenito, quaedam ei, Primogenito, & Regen. quaedam eisdem, & Iustitiae, quaedam soli Iustitiae: nam de iure plura reperiuntur reservata principi, de foro similiter reperiuntur plura reservata domino Regi.

12 Elongatio debitorum, est de principi reservatis, in Regno: & quis literas elongamenti concedat.

13 Elongamenti literae, quibus concedatur, & concedi possint.

14 Quibus literae elongamenti dirigantur.

15 Literae elongamenti, in quibus casibus concedi non possint.

16 Quando dicta, elongatio concedatur.

17 Quae contra literas elongamenti opponi possint.

18 Elongamenti effectus quis sit.

19 Creatio notariorum est de principi reservatis in Regno.

20 Quis possit creare Notarios.

21 Et quis creari Notarius possit.

22 In instrumentis conficiendis quae observare Notarius debeat.

23 Qualiter Notarius, teneatur instrumenta recepta, in publicam formam redigere.

24 Divisio terminorum, est de principi reservatis in Regno.

25 Finium regundo. actio qualis sit.

26 Unde finium Regun. actio oriatur.

27 Finium Regud. actio cui competat.

28 Hanc actionem intentans, quae sit probaturus.

29 In iudicio divisionis terminorum, qualiter, procedatur.

30 Fines, seu motiones terminorum, quomodo probentur.

31 Finium Regun. actio, quanto tempore duret, seu praescribatur.

32 Infantionum salva, est de principi reservatis.

- reſeruatis in Regno.
- 33 Qualis ſit hominum conditio in Aragonia.
- 34 An quis poſſit creari Infantio.
- 35 De effectibus, ſine priuilegiis Infantionum, & traditur notabilis differentia, inter Infantiones, ex priuilegio, ſeu de carta, & Infantiones, natos.
- 36 Infantionum priuilegium, circa eorum personas.
- 37 Eorundem priuilegium, reſpectu regalium ſeruitutum.
- 38 Infantionis cauſa coram quo ventiletur.
- 39 Infantionia quibus modis probari poſſit: vbi de ſalua Infantionatus non nulla.
- 40 In Infantionis proceſſu qualiter procedatur, tã ſuper poſſeſſione, quã ſuper proprietate.
- 41 Infantionia, ſeu eius priuilegium qualiter amittatur.
- 42 Commiſſio cauſarum, cum clauſula appellatione remota, eſt etiam de reſeruatis, domino Regi: & ibi obiter, an à Primoge. Guber. appellari poſſit.
- 43 Licentia faciendi boalare, vltra id quod vniuerſitatibus conceditur, ſcilicet, quantum cõtinet vna balliſta (vt dicit forus) eſt etiam de reſeruatis domino Regi, & traditur notabilis differentia inter ius paſcendi competens vniuerſita. de foro, & quod ex pacto. vel alio titulo competit.
- 44 Creatio militis, eſt etiam de reſeruatis, & huius occasione, nonnulla de militia tractantur.
- 45 Quis poſſit milites creare.
- 46 Qui creari milites poſſint.
- 47 De ſolemnitate quæ in militis creatione obſeruatur.
- 48 Militie effectus, ſeu priuilegia.
- 49 Militia, & eius priuilegium quali-
- ter amittantur.
- 50 Militis exauthoratio, ſeu degradatio, eſt etiam de reſeruatis domino Regi, & traditur forma, & ſolemnitas illius, quæ tamen vix eſt in vſu.
- 51 Status reſtitutio, & natalium purgatio, & ea quæ ad remiſſionem, & indulgentiam pertinent reſeruata ſunt domine Regi, et an iſta etiam Primogenito Guber. competant.
- 52 Nominatio cõſiliariorum Regiæ Audienciæ, tam ſuper civili, quã ſuper criminali, eſt de reſeruatis.
- 53 Conuocatio Curiarum, eſt de reſeruatis domino Regi, adeo, quod nec per Locumtenen. gene. conuocari poſſunt.
- 54 Ex maxima tamẽ, & vrgenti neceſſitate, conuocari poſſunt, tam per Primoge. quã per Locumtenen. gene. adeo quod aliquando per Regen. offic. Guber. & Iuſtiti. Arago. Regnum fuiſſe conuocatum legitimus.
- 55 Sunt quedam reſeruata domino Regi, & Primogenito, quæ neq; Regen. offic. Guber. neq; Iuſti. Arago. nec aliis officialibus competunt, & nonnulla in quibus Primogenitus domini Regis præ cæteris honoratur enumerantur, cum tribus ſequentibus.
- 59 Reſeruata domino Regi, & primogenito, circa cauſarum cognitionem, & expeditionem.
- 60 De euocatione cauſarum queſtiones proponuntur.
- 61 Euocatio quid ſit.
- 62 Quotuplex ſit euocatio.
- 63 Quis cauſas euocare poſſit.
- 64 Quomodo euocatio fieri debeat.
- 65 Quæ cauſæ euocari poſſint.
- 66 Quando cauſæ euocari poſſint.
- 67 De quibus locis cauſæ euocari poſſint
- Quis

- 68 Quis sit euocationis effectus.
- 69 Euocatio presentata Iudici inferiori, magis operatur ad suspendendam iurisdictionem, quam appellatio.
- 70 Euocationis prouisio, qualiter sit exequenda.
- 71 Euocatio, siue euocationis effectus qualiter tollatur.
- 72 Euocare causas a Curia Iusti. Arag. Regens offic. Guber. non potest, sed tantum dominus Rex, & Primogenitus.
- 73 Adiunctionis prouisio, reseruata est domino Regi, & Primogenito, & huius occasione aliqua de adiunctionis materia tractantur.
- 74 Quis adiunctam dare possit.
- 75 Adiunctus quibus Iudicibus dari possit.
- 76 De processu forma, & solennitate, quae adhibetur in obtinenda adiunctionis prouisione.
- 77 In quibus causis dari non possit adiunctus.
- 78 Commissio, seu delegatio causarum in prima instantia, est de reseruatis domino Regi, & Primogenito: & enumerantur, ibi casus, in quibus talis commissio, seu delegatio per dominum Regem seu Primogenitum fieri possit, cum regula sit in contrarium.
- 79 Delegatio causarum in secunda instantia, quando fieri poterat, erat de Reseruatis Regi, & Primogenito. hodie enim in Regia Audientia necessario sunt terminanda.
- 80 A domino Rege, & Primogenito, non appellatur, & idem est in Regi. Guber. si in Regia Audientia praesideat, sed tantum fit electio iuris firmae in civilibus, & in criminalibus datur recursus ad Iustici. Arago. per diam manifestationis.
- 81 Est etiam de reseruatis domino Regi & Primogenito, quod censeatur legitime citati, facta citatione suorum Procuratorum Fiscalium, & idem est in Locumtenen. genera.
- 82 Creatio militis in bello, est etiam de reseruatis domino Regi, & Primogenito.
- 83 Olim nominatio Inquisitoris denuntiationum, in locum deficientis, erat Primogenito reseruata, patre Rege absente, hodie secus.
- 84 Quaedam esse reseruata domino Regi, & Primogenito. Guber. & Regi. offic. Guber. qua nec per Iustici. Arag. nec per alios inferiores, expediri possunt.
- 85 Euocatio simplex est reseruata Regi, Primogenito, & Regi. offic. Gubern. & aliqua in materia de qua supra. nu. 32.
- 86 Iudicis delegatio est de reseruatis Regi, Primogenito, & Regi. offic. Guber.
- 87 Treguas imponere guerreantibus, est de reseruatis domino Regi, & Primogenito, & Regi. offic. Guber. & quid hodie in hoc immutatum sit.
- 88 De diffidamento, siue duello, & quod illicitum sit.
- 89 Frangentes treguas per Diputatos impositas, ab eisdem Deputatis puniuntur.
- 90 De lenonibus & ad quos spectet eorum punitio.
- 91 Enumerantur alia nonnulla Regi, & Primogenito, & Regi. offic. Guber. reseruata, quae neque Iustici. Aragon. neque alijs officialibus competunt.
- 92 Quae sint quae in prima instantia, expediri possunt, coram Domino Rege, & Primogenito, & Regi. offic. Gubern. & Iustici. Aragon.
- 93 Nobiles sunt tantum de iurisdictione Domin. Regis & Locumte. general.

- ral & Primoge & Regent. offic. Govern. & Iustit. Aragon. tam in civilibus quam in criminalibus.
- 94 Extenditur & declaratur prædicta conclusio aliquibus modis.
- 95 Molini doctrina in verbo Rex, versiculo de reseruatis Domino Regi. ibi, Domino Regi tantum pertinet capere nobile & c. declaratur.
- 96 Nobiles non puniuntur pœnis corporalibus in Regno.
- 97 De nobilium priuilegijs remissiuè.
- 98 Domini vassallorum siue directi, siue vtilis, gaudent priuilegijs nobilium, excepto priuilegio quod non puniantur pœnis corporalibus, & cum limitationes remissiuè.
- 99 Quæ dicta sunt de Domini vassallorum procedunt etiam in Dominis Castrorum.
- 100 Vniuersitates sicut nobiles & Domini vassallorum coram Domino Rege, Primoge. Regen. offic. Govern. & Iustitia Aragonum solum conueniri possunt. Tam in civilibus, quam in criminalibus quod declaratur & extenditur num. sequent.
- 101 Vniuersitas an & quando criminaliter accusari possit, & traditur notabilis differentia, & effectus an appellitus qui contra vniuersitatem prouidetur, sit civilis, an vero criminalis, circa personarum capturam.
- 102 Officialium, quis sit iudex competēs, in quo distingtigitur, an conueniatur civiliter an vero criminaliter & ibi quod contra officiales delinquentes tripliciter procedi potest.
- 103 De Inquisitione contra officiales.
- 104 De denuntiatione contra eosdem.
- 105 De accusatione contra officiales, pro delictis per eos vt officiales commissis.
- 106 De accusatione contra officiales quæ do vt priuata persone delinquant.
- 107 Quando agitur contra officiales civiliter, quis sit eorum iudex competens.
- 108 Ratione mixturae singulares sunt de iurisdictione Domini Regis, Primoge. & Regen. officium Govern. & Iustit. Arago. vt puta si delinquerint simul cum vniuersitate vel officiali, vel Infantione, & ibi multa circa obser. de consuetudine, de for. compe. cum tribus num. sequen.
- 100 De supra dicta mixtura in viam iuris remissiuè: & quod laycus ratione mixturae, non gaudeat priuilegio clericorum, idq; ita decisum fuisse.
- 111 Mixtura in civilibus non est in consideratione.
- 112 Milites & Infan. habitan. in locis dominorum, sunt de iurisdictione Domini Regis, Primogen. Regen. officio Govern. & Iustit. Aragonum.
- 113 Secus in civilibus quia in illis subsunt ordinario locorum in quibus habitant.
- 114 Fractores apprehensionis, emparamenti, pacis, & tregue, sunt de iurisdictione Domini Regis, Primogen. Regen. & Iustit. Aragon. cummulatiuè cum ordinarijs.
- 115 Qualitas partem legitimans, differat à qualitate circumferente iurisdictione quod illa à parte non opposita, in Aragon. non est probanda, ista vero sic.
- 116 Idem est in delicto resistentiæ quod num. 114. in trac. apprehen. dictum est.
- 117 Colligitur species quadam resistentiæ, in proposito, ex for. de guerreantibus in criminalibus.
- 118 Colligitur exemplum simile præcedentibus, ex obseruant. item agatur

- agatur, la tercera de for. compe.
- 119 Aliud etiã colligitur exemplum ex for. vt null. cap. extra. à Regno.
- 120 Forus secundus de gene. Priuile. ad propositum etiam inducitur.
- 121 Inducitur similiter for. de homi. pro ser. Galea.
- 122 In for. de Rap. Vassall. reperitur alius casus in quo ratione qualitatis delicti fit delinquens de iurisdic. domi. Regis, Primoge. Regen. & Iust. Arag.
- 123 Idem est in rebellione Vassallorum.
- 124 Notarij non seruantes formam for. sub titul. Forma para testificar, &c. per quos puniantur, & ibi contra Notarium falsarium quot modis procedatur.
- 125 Obligati in contract. censualium, in quibus constituuntur procuratores, sunt de iurisdictione domi. Regis, Primoge. Regen. & Iust. Arago. quod dupliciter extenditur in tribus num. sequent. & de forma sententiandi censualia remissiuè.
- 129 For. sub tit. de las Albalas de los Mercaderes inducitur, & declaratur, et aliqua de albaranis mercatorum cum nu. 130.
- 131 Literæ ad capiendum, condemnatos criminaliter, in processu absentie à quo concedantur.
- 132 Appellitus apprehen. quorumcunq; bonorum sedentium existen. intra Regnum, per dominum Regem, Primogen. Regen. offic. Gubern. & Iustie Aragonum prouideri possunt, & id quare.
- 133 Idem est in emparamentis, & manifestationibus bonorum, cum distinctione tamen.
- 134 Ratione summisionis. Domi. Rex. Primogeni. Regens officium Gubernationis, & Iustitie Aragonum de causis singulorum cognoscere possunt, & declaratur forus fin. de executio. rei iudica. & alia nonnulla, circa clausulam summisionis, cum numeris sequentibus.
- 135 Forus primus. de fir. iur. declaratur.
- 136 De commissione ad recipiendos, & examinandos testes, ad for. penul. de testi. & for. por. proueer. & for. fin. de Tabellio.
- 137 De for. 2. de iudi. remissiuè.
- 138 De for. fin. de lit. abbre. quatenus loquitur de negatiuè relatione, & de negatiuè probatione remissiuè.
- 139 Inducitur obiter for. fin. de for. diffida.
- 140 Albarranorum, seu extraneorum, quis sit Iudex competens.
- 141 Fractorum guidatici facti per Deputatos Regni, quis Iudex competens.
- 142 Deputati negligentes accusare officiales non seruantes foros de modo, & forma proceden. coram quibus accusari possint.
- 143 Supraiuuentarij, seu eorum Locumte. negligentes in exequendis sibi commissis à quo puniantur.
- 144 Fori de prima, & 2. confirma. mone. ad propositum inducuntur, & de moneta, aliqua remissiuè.
- 145 In causa criminali vsurarum, quis sit Iudex competens.
- 146 De his quæ peculiariter ad Iustitiam Aragonum spectant remissiuè.
- 147 Multum interesse, an Gubern. offi. regatur per Primogenitum, an vero per militem simplicem, Regentem dictum officium.
- 148 Regens officii. Gubern. in locis in quibus consideratur prelatio, preferatur

tur Iustitia Aragonum.

149 *Quæ in Curia Primogen. Guber. expediuntur, aliquibus exceptis, possunt expediri, etiam in Curia Regen. offic. Guber. & multa exempla proponuntur. nu. 150.*

150 *Fori loquentes de potestate, & iurisdictione Regen. offic. Guber. à fortiori procedunt in Primogenito, & quare in aliquibus for. & obser. de Regen. offic. Guber. potestate tractantibus, non fiat mentio Primogeniti.*

IURCA quintã quæstionẽ, qualis sit eius officij scilicet, Gubernationis, vis, potestas & iurisdictione, est primò aduertendum pro declaratione fororum, ex quibus præsens quæstio terminatur, quòd ista duo supponunt pro eodem, scilicet Gubernator Aragonum, & Procurator generalis, nam loquendo de dicto officio quandoq; fori vtuntur isto verbo Procurator, quandoq; isto verbo Gubernator, quãdoq; utroq; simul, mediãte dictione seu, quæ in ducit repetitionem eiusdem multiplicatis verbis: vt in cap. exceptionis, delit. contesta. in 6. ibi exceptionẽ, seu deffensionem, quia utraq; deffensio est, vt dicit Albe. in suo dictiona. versicul. seu, vt est videre in procem. Regis Iacob. in dicto volumine Francisci Cortes, dicitur Ferdinandus Infans Procurator Aragonum in Fo. de 2. confirmone. faciemus iurare præmissa per inclitum Infantem Iaco. Charis. primog. nostrum, Procuratorem Aragonũ, & in declara. priuileg, præsentem Infante Alphonso charissimo Primog. & general. Procurat. nostro, & alibi sæpe, idem in Regente officium

Gubernatio. qui quandoq; in foris appellatur, gerens vices Procuratoris in for. vt debitum non pos. proba. per lite. sigilla. de nobilibus iurat Artaldus de Luna, gerens vices Procuratoris Arago. quandoq; fori de dicto officio loquentes loquuntur per verbum Gubernator, in for. de censu. ibi las sententias que se daran por nos, o por Primogenito Gouernador, & in for. de offic. Alguaziriorum, ibi, los Alguaziles del Primogenito Gouernador, & in for. de offic. Iustitiæ Arago. que la persona del Iusticia ni por nos, o el Primogenito Gouernador, & alibi sæpissime, idem in Regente offic. Gubern. in omnibus foris de Regent. offic. Gubern. & alibi passim, quandoq; inseritur, vtrunq; verbum, scilicet Gubernator & Procurator, vt in for. Quia secũdum. quòd Regen. offic. Gubern. ibi. sic quòd Gubernator, seu Procurator Aragonum, & ibi loquendo de dicto officio, à persona separato, statim inquit quòd de inceptis offic. Gubern. seu Procurat. & idem in for. Statuimus, Quòd primogen. pos. offic. Gubern. seu Procura. & in for. de Iuramẽto præstando, iurat Regens offic. Guber. seu Procurationis Arago. Et in for. actus cur. super reddi. Rega. ibi Primogenito, ò Gouernador general, & in Obser. Not. quod tres. de foro compe. ibi, infans vel Gubernator, & in diuersis, & quã plurimis alijs for. cũ ergo, fori loquentes de dicto officio Guber. loquantur, quãdoq; per verba Gubernator, quãdoq; per verbum Procura. coniungendo dictos foros, quod argumentum à coniunctione legum validissimum est: vt per Ias. & alios in. l. Gallus. §. ille casus indificali de lib. & posth cõsequens est vt ij duo termini

mini, Gubernator, & Procurator, pro eodē in for. supponi. dicantur.

2 † Præterea secundum Vitalem in lib. in excelsis ex his quæ dicit in titulo de Sententiis, & Appella. videntur supponi pro eodem Dispensator Domus Regiæ, seu Mayordomus Aragonum, & Gubernator, seu generalis Procurator: nam vt ipse dicit in d. tit. de Iudi. post Regem autem, dispensator domus Regiæ, qui dicitur Mayordomus in iudicando, obtinet Principatum, & sic est idem dicere, quod dicit fo. Quia secundum .dum dicit, quod officium Gubernationis est maius aliis officiis: Item dicit Vitalis ibi, quod dictus Mayordomus euocat causas, quod ad Gubernatorem ex dispositione forali noscitur pertinere: vt in declaratione Priuilegij gener. c. 13. vbi permittitur euocatio in differenter in Curia Regia, & in factis Gubernatoris, & eo adueniente, conquiescit officium ordinariorum, si à dicto Mayordomo fuerit imperatum, sicut, & per aduentum dicti Gubernatoris, conquiescit exercitium ordinariorum, præcipiendo, id est, euocando, prout quotidie fit, vt refert Bages in Obser. Not. quod tres. de fo. compet. qui asserit Mayordomum, non posse cognoscere de reser. D. Reg. refferendo Vitalem in titulo de diuersitate Iudicium in §. post Regem, & sic ab effectu resultat etiam officium Mayordomi, esse dictum Gubernatoris officium, nam sicut Dominus Rex dat Saluaguardiã, ita & Mayordomus, vt elicatur ex fo. de viola. rega. protectio.

de quo fit mentio in for. unic. de Violator. Regali Protectionij.

Item quod Gubernator, Procurator gener. & Mayordomus pro eodem supponatur maximè, quia idē Vitalis in tit. de sententia, & appella. hoc exprimit, asserendo posse appellare ad Mayordomū, seu Pro

curatorem, aut Gubernatorem Aragonum, & hoc asserit in dicto volutororū Vitalis, qui est domini Francisci Cortes, licet quo ad hoc, si Gubernator erat idem quod Mayordomus, posset dubitari, ex his quæ idem Vitalis dicit in d. titu. de Iudici. vbi declarando officium Mayordomi asserit, eum non posse sententias ferre, sed illæ sunt ferendæ per Iustitiam mayorem, qui vt creditur est Iustitia Aragonum, vel per iustitias locorum; sequi ergo videtur Gubernatorem, qui Iudex est, & sententias profert, à Mayordomo differre, vt infra dicitur. Item in dicto libro Francisci Cortes in d. tit. de senten. & appella. ibi quod potest appellari ad Mayordomum, seu Gubernator. illud verbū Gubernator, seu Procurator, non reperitur in aliis Codicibus dicti Vitalis, quia in eis tantum dicitur, quod possit appellari ad Mayordomum: præterea in d. volum. fororum antiquo. de romancio dicti Francisci Cortes in proem. Regis Iacobi enuntiantur, officium Procurator gener. Arago. in personam Ferdinandi Infantis, & officium Mayordomi in persona Petri Cornelij, & sic necessariò infertur, quod erant officia diuersa, si id verum est, quod tempore celebra. Curia per Iacobum primum Hosca Ferdinandus Infans patruus Regis Iacobi erat Procurator Aragonū & Petrus Cornelius erat Mayordomus.

3 † Secundum est præmittendum, quod dictū Gubernationis, seu Procurationis generalis officium, est maius omnibus aliis officiis iurisdictionalibus præsentis Regni, vt dicit dictus forus Quia secundū. quod Reges offi. Guber. sit mil. simplex, ibi cūq. officium Gubernationis Aragonum, maius aliis officiis nostri Regni

ni existat, & hoc non mirum videri debet si vt dictum est supra in 3. quæstione huiusmodi officiū opponatur officio Cæsaris, pro vt opponit Eguinarius Varo. in Commentariis de benefi. ad Obertum Hortensium in titul. de acquiren. benefic. cap. 6. quod Cæsaris officium est immediatè maius post Imperatorem, vt declarat Hieronym. Cagnol. in repe. rub. pro cæm. ff. veter. num. 58. & Hieronym. Curita 2. parte lib. 6. fol. 4. vide quæ supra dixi in d. quæst. 3.

Præterea vt latè diserit Francisc. Marci. decis. 626. Gubernator est Locumtenens Principis, qui habet regimen Prouinciæ, & potest exercere ea quæ sunt meri, & mixti imperij, l. i. §. cum vrbem. ff. de offi. Præs. vrb. vbi Bar. & Ioan. de Plat. l. i. C. de excusa. muner. lib. 10. Et dicitur Proconsul, vt ibi, & idem decis. 618. tractans de viribus, & potesta. Guber. differit si potest concedere prouisiones, cum clausulis non obstantibus. & motu Proprio, & decis. 619. agit si potest consensum præstare his, quæ speciale mandatum requirunt, tandem per tex. in l. Et ideo, ff. de offi. Procon. & Lega. dicit Marc. Ant. Natta consil. 54. n. 6. quod huiusmodi Gubernator, seu Prouinciæ Præses, dicitur habere maius offic. aliis, post Prin. ex quo est Præses Prouinciæ, & ei comparatur: vt dicit etiam Neuiz. consil. 83. nu. 2. cum sequen. facit quod dicit Bages in obs. 3. Actus Cur. vbi si propriè verba summantur asserit, Primogenitum Gubernatorem esse Locumtenen. D. Regis, nam dicit ibi, quod postquam Primogenitus est maior 14. annorum, non potest Dominus Rex facere alium Locumtenen. general. nisi ipsum Pri-

mogenitū, nisi Rex, & Primogenitus esset absens à Regno: deniq. si Gubernator gener. Procurator gener. & Præses Prouinciæ, & Locumtenēs gener. pro eodē supponūt, certū est de iure esse maius cæteris officiis Regni, vt dicunt Fran. Marci. & Neuiz. vbi supra, per d. l. Et ideo. ff. de offi. Procons. & Lega. de Procuratore gener. quod is sit Præses Prouinciæ, id etiā deducitur ex Euāgelio dū dicitur, in eo: procurante Pontio Pilato Iudeam, & alibi Præses dicitur: deniq. hij termini in viā iuris synonymi sunt.

De foro tamen, debet considerari si Locumtenens generalis, & Gubernator pro eodem supponatur, & importent idē officiū, & per supra dicta videtur dicendū quod sic, ex quo fori, vt dictū est supra, recipiūt declarationē, & interpretationem à iure communi: de quo per Ang. & Paul. de Cast. in l. si stipulatus sim Dānas. ff. de verbo. oblig. Natta cōs. 172 nu. 14. tamē ex alio videtur per quā plures foros esse diuersa officia, tū quia inter Locumtenen. & Primogenitū Gubernatorem apponitur copula, quæ solet inter diuersa poni: vt not. in Rub. de Iur. & fact. igno. & alibi sæpe, tū quia maiores effectus producit, & operatur Locumtenēs gener. quam Primogenitus, nā Primogenitus non cognoscit de reseruatō Locumtenenti, vt infra latè dicitur, & sic vt diuersa officia censeri debēt, & iudicari.

Pro declaratione tamē præmissorū quæ multū iuuant, pro decisione quæstionis principalis, ego cōfidero, quod potestas, & iurisdictio Locumtenen. regulatur solū à commissiōne, & potestate sibi in eius prouisione à Rege cōcessa, in Primogenito verò cōsiderari potest sibi à lege esse tributam

tributam iurisdictionem, quandoq. etiam à Rege ex commissione sibi facta, quando fieri solebat commissio, vt dictum est supra in 2. quæst. prin. vbi actum fuit si Gubernator, seu Procurator gener. indigebat mandato, quoniam si vera est sententia Glosatoris Bages in obl. 2. actus Cur. quòd debeat habere mādum Gubernator, seu Procurator generalis, quod rectè iudicetur eū esse Locumtenen. domini Regis, & dum eum habet, nō potest alium facere, tamen ibi diximus, quòd ex quo per dictū forum Statuimus. sub Rubri. Quod Primoge. maior. 4. annorum &c. Dicto Primogenito datur exercitium iurisdictionis, quòd non indiget mandato patris, & consequenter est necessariò dicendum, quòd sibi à lege est attributa potestas, & iurisdictione: ante vero dict. for. Statuimus. ex quo dictum exercitium non ita à foro erat radicatum in dicto Primogenito, nam detegitur alios à Primogenito fuisse Gubernatores, & quidem Rege habente Primogenitum, vt fecit Rex Petrus, qui fecit Procuratorem generalem, & Locumtenentem fratrem suum Ferdinandum, eo habente Primogenitum, vt refert Curita par. 2. lib. 9. c. 14. fol. 215. quòd fecit Rex Petrus anno 1357. De quo dixi supra: dicimus sententiam Glosatoris veram esse, vt mandato præcedente, Gubernator exerceret, & quidē eo tempore, & casu, credamus regulari potestas Gubernatoris, à regali mandato, & sic asserit dictus Curita in dicta 2. parte lib. 8. c. 54. fol. 193. quòd transmigrante dicto Rege Petro cum exercitu in Insulā Sardinia, dimisit in Procuratorem generalem Regnorum istorum, Infantem Petrum, cum amplissimis

potestatibus: ita quod circa eius iurisdictionem, & facultatem ad eius mandatum amplum habebatur relatio, & ita dictis priscis temporibus Procuratorem, Gubernatorem, idē supponere, videtur posse defendi, sicut de iure supponunt, licet modò non ita iudicari possit, vt dictū est, nam secundum varietatem temporum, statuta quoq. variantur humana, c. cum M. Ferrarien. de consti. videmus nunc non eosdem effectus operari iurisdictionem, & potestatem Gubernatoris, seu Regen. offi. Gub. siue is sit Primogenitus, siue is sit miles simplex, cum ea quæ Locumten. gener. tribuitur à Rege, vt dictū est; nam Locumtenens gener. cognoscit de reseruatis domino Regi, & hoc virtute verborum positorū in eius regali prouisione, scilicet ponentes vos in locum, & ius nostrum: quæ verba, vt dicit Pe. de Bellug. in Specul. Prin. tit. de potestate Locumten. gener. nu. 4. operantur hūc effectum, vt videatur constitutus Procurator in rem suam, & proprio iure Locumtenens exercet utiliter, quid quid ad Regem pertinet, vt in casu legis qui quadringenta. ff. ad Trebel. & ibi Angel. & Imol. Et idem Angel. in l. si cum emptore, ff. de pact. & in l. 3. ff. de Noua. vel saltem est verum quòd per illa verba dicitur habere mandatum cum libera: Bar. l. in prouintiali, §. si ergo. ff. de No. ope. nuntia. ex quo mādato, potest ea etiam, quæ spetiale mandatum requirunt. cap. qui ad agendū extra de Procura. Sed non est dubium Principem, seu Regem, & causas meri imperij quæ indelegabiles sunt de iure, l. 1. ff. de offic. eius cum concordantiis. Et etiam omnia illa, quæ in signum priuilegij, & prarrogatiuæ singularis, sunt

Principi reseruata posse cōmittere, vt notatur c. quòd translationē⁴ de offic. lega. & sic meritò virtute talis Regiē prouisionis poterit dictus Locumtenen. ea omnia, tanquam si specialiter essent sibi commissa; & ita videmus dictum Locumtenen. committere causas finium regundorum, elonga. & creationē Not. sicut idem Dominus Rex, committit, & hoc est quod sentit Molin. in verbo Locumtenen. versic. penul. Et per quæ verba intelligantur commissa illa, quæ sunt domino Regi reseruata, ponit Felin. c. quæ in Eccle. 3. colu. versic. quarta declaratio, Bossius in tit. de Principe. nu. 891. cum seq. ibi, & in titul. de regal. ponit plura pro declara. eorumq. dicit Bellug. & quòd ista cognitio competens Locumtenen. de reseruatis, resultet à vi verborum prouisio. constat, ex quo à dispositionibus foralibus non est aliquid cautum super eo; deniq. iurisdictionem dicti Locumtenen. intelligimus regulatam a vi verborū commissionis, in his quæ à foro cauta non sunt: Primogenitus verò nullum mandatum suscipit à patre, nec illo indiget, vt dictum est, idq. ostēdunt fori, nam post dicta. for. statuimus: saltem fori Calatayubij, & ab vnde iam de dicto Primogenito, & eius iurisdictione loquuntur, sine expressione qualitātū dicti officij, tanquam sibi à lege competens; & similiter Regen. officij. Guber. qui mandato suscepto, de exercendo iurisdictionalia quæ ad dictum officij. Guber. à foro competit, verūm est eos non posse exercere, nisi ea quæ in vim fororum exercere valent, & sic de reseruatis domino Regi non se poterant intromittere.

Hoc supposito resultant duo ex

præmissis, primum quòd potestas Locumtenen. domini Regis regulatur à Regia commissione, & potestate in ea concessa & attributa: iurisdictione verò Primogeniti Gubernatoris, seu Regentis officium dictæ Gubernationis, regulantur ab ipsis foris, ita vt ex eis deprehendatur eius vis, potestas, & iurisdictione. Secundum quòd, ex ipsis foris constat ipsum Gubernatorem, non posse cognoscere de reseruatis, vt infra latè dicitur. Ex quo videtur dubitabilis dicta conclusio præmissa, quòd officium Gubernationis est maius omnibus aliis officiis Regni, quia Locumtenens generalis potest omnia quæ Gubernator, & insuper cognoscit de reseruatis, de quibus Gubernator non se potest intromittere, vt infra latè dicitur: & sic videtur, quòd non est maius officio Locumtenentis, imo dictum officium Locumtenentis generalis, est maius cæteris ex præmissis: & ideo anteponitur in ordine literarū ipso Primogenito, vt est videre in omnibus foris Calatayubij, facientibus mentionem de omnibus, anteponitur Locumtenens ipsi Primogenito Gubernatori: vt in foro Coram quibus dominus Rex, & Locumtenen. & Primogenitus iurare teneatur, & alibi sæpe, nisi dicamus, id verum esse, tempore æditionis dicti fori Quia secundum. sub rubrica Quod Regens officium Gubernationis sit miles simplex: vbi id asseritur, quòd dictum officium Gubernat. est maius cæteris officiis Regni quo tempore pro eodem supponebant. Gubernator, Procurator generalis, & Locumtenens generalis, per ea quæ supra dicta sunt; vel si id verum non est, quòd eo tempore nō erāt idē, sed diuersa officia, quòd

quòd dicta cōclusio foralis intelligatur de officialibus habentib⁹ iurisdictionem ordinariam ab ipso foro regulatam, nō verò de officialij id est Locumtenenti generali, qui, suā potestatem, & iurisdictionem habet regulatam à regali prouisione, & elicita ex verbis eiusdem, vt dicit Petrus de Bellug. vbi supra, nam ex dictis verbis (ponentes vos in locum nostrum) efficitur alter nos, & nulli dubium, dictum officium Locumtenent. esse maius cæteris officiis Regni, respectu exercitij iurisdictionis, quia vt dixi exercet ea omnia, quæ Primogenitus, & vltra exercet ea quæ sunt de reseruat; licet aliquo respectu, dictum officium Gubernationis, sit maius in eo, quòd Primogenitus Gubernator existens in exercicio sui officij, facit cesare officium dicti Locumten. scilicet per for. Quod dominus Rex, non pos. face. Locumt. general. & ex eo etiam quia dictus Primogenitus Gubernator, opponitur Præfecto Prætorio, Locumtenen. verò, opponitur Præsidi, vel Proconsuli, vt dictum est supra proximè, & infra latè dicitur. Et sic respectu ad euationis ad officia de iure introducta, maius videtur officium Gubernationis, quàm Locumten. cùm Præfectus Prætorio, sit multò præexcellentiore, ipso Præsidi, vel Proconsuli, vt ex tit. de offi. Præfec. Præto. & tit. de offi. Proconsul. & de offi. Præsidi. de sumi potest, & infra dicitur. Et in plurimis foris æditis per Reginā Mariā, ante Locumte. generalē, ponitur Primogenitus, vt in foro de officio Alguaziriorū in for. Quòd offi. executo. & minif. iurif. reg. sint secula in fi. & in for. Los Lugarestnientes de offi. Iusti. Arago. in correctis, & in fo. de iuramento vendi. & in for. i. de offi.

Locumte. & Primoge. licet in rub. contra, & in fo. de processu super Notor. & in foro de officialibus alienige. & hoc est quòd voluit dicere Mol. in verb. Regens versu. Regen. offic. Gubernationis Curie. vbi dicit quòd in Primogenito est mai⁹ aliis.

Tertio proprius accedendo ad materiā propositæ quæstionis, est ad vertendum quòd huiusmodi offic. Gubernationis, seu procurationis generalis, potest regi vt dictum est, vel per Primogenitum, vel habentem iura Primogenituræ, maiorem quatuordecim annorū, vel per militem simplicem: & licet forus. Quia secundum quòd Reg. offic. Gubernationis, disponat, quòd dictum officium, regatur per militem simplicem, qui vtatur, & debeat vti dicto officio, & habeat officium iurisdictionis ciuilibus, & criminalis eiusdem, & sic videtur, quòd ea omnia quæ pertinent ad dictum officium, exercentur per militem, sicut exercebantur per magnatem, seu Primogenitum: nihilominus tamen plura exercentur per Primogenitum, quæ per militem Regentem officium Gubernationis exerceri non possunt; Primogenitus enim in Curia sua ferè omnia potest exercere, quæ dominus Rex exercet in eius curia, exceptis domino Regi reseruat: Bages in obseruantia 4. de appella. nam Primogenitus Gubernator, Præfectus Prætorio appellatur, à quo non appellatur, sed supplicatur, secus à Rectore prouintia, qui est Regens officium Guber. vt dicit Bages in Obseruantia in Curis quas illustrissimus Rex Ferdinandus: post mediū Actus curia, & in obser. domino Rege de appella. in cuius Præfectu Prætorio locum, succedunt Reges nostri temporis: Bal. in l. 2. C. de appella

tio. Bart. in l. omnes populi. de iust. & iure num. 8. & sic idem officium cum domino Rege habere videtur tam nomine, quam re: Rex inquam iuuenis appellatur Primogenitus Gubernator, in Regno successurus, c. cepit Erminigildus 24. quest. 1. Bal. & Iass. in l. in suis. ff. de lib. & posthu. Oldra. consil. 94. ponit plura notanda glosa in verbo Rex iuuenis, in tracta. contra Rebell. artic. 2. primi tractatus. 6. conclu. fol. 23. & idem in 6. & 7. & etiam dominus potest appellari, sicut pater, vt dicit Ioan. de Terra Rub. ibi, in d. 6. conclu. quod in Primogenito. d. Regis Arago. clarè detegitur, cum per Aragonenses dictus Primogenitus iuratur, in dominum de præsentis, & Regem post dies patris: vt vidimus supra in 4. quest. prin. in 2. requisito, deniq. nomine, idem officium habere videntur, quia vterq. Rex appellatur, vterq. Præfecti Prætorio dicuntur, vterq. domini, & in dominos iurantur.

Prætera dictus primogenitus, decoratur ultra nomen, vt supra dictum est, etiam re, quia sedet à dextris patris. c. quam periculosum. vbi glo. 7. quest. 1. Ter. rub. in d. trac. contra Rebell. 1. tract. in 2. articulo vbi de iuribus Primoge. in 2. & 4. conclu. fol. 22. & 23. glo. in l. decernimus. C. de Sacro. S. Eccle. vbi Bal. dicit quod Primogenitus Regis, sedet à dextris Regis, tum ad dexteram Dei sedet in gloria Patris, vide plura de eis, & quæ per manum dexteram significantur per glo. not. in d. 4. conclu. 2. articuli primi tracta. contra Rebell. in verb. à dextris patris.

Sed videtur dicendum, quod ista non obeniunt Primogenito ratione officij Gubernationis, & Procu-

rationis, sed ratione filiationis, & Primogenituræ, cuius filiationis, & Primogenituræ causa, & ratione dicuntur sibi plura competere: vide Mol. de Primoge. c. 2. lib. 1. vt est ius succedendi in Regno, quæ consuetudo est iuri conformis, vt per plura comprabat Terrarub. in d. 2. articul. pri. tracta. fol. 21. 1. conclu. quod habeat præceteris fratribus excellentiorem vestem, ibi conclu. 2. quod præceteris honoretur, ibi conclu. 3. quod sedeat à dexteris patris, vt dictum est, ibi conclu. 4. quod comperat ei ius conregnandi, vt ibi conclu. 5. quod sit Rex iuuenis, & quare iuuenis appelletur. ibi 6. & 7. conclu. ex quo in 8. conclu. infert quod si Rex appellatur, regimen debet habere, & propterea posset dici quod potiùs Gubernatio, & procuratio competit ratione Primogeniture ipsi Primogenito, quam quod ratione Gubernationis competant præmissi honores: non enim quia Gubernator ideo Rex appellari, nec vt Rex honorari debet, etiam si dictum Gubernationis officium opponatur Cæsari: vt dictum est supra in 2. quest. & dicit Hieronymus Curita in 2. parte fol. 4. que el Cesar aunque tenia las vezes del Emperador en paz y guerra, pero que se diferenciaua en el assiento, que tenia la silla medio palmo mas baxa, que la del Emperador, y en el vestir, que el Emperador yua de colorado, y el de azul. Et sic videtur quod præmissi honores, non debentur à foro, ratione dicti officij Gubernationis, seu procurationis, sed ratione filiationis, & Primogenituræ, non enim personis magni status que dictum officium rogebant debebatur: propterea, nec Reges nominari, nec à dextris Regis sedere: licet

Quarta
lib. 6.
annaliu
cap. 3. ul. 3.

licet Bages contrarium dicat, quod ideo exercet iurisdictionem, non quia Primogenitus, sed quia habet mandatum a patre, ut dictum est supra in 2. quaest. prin.

6 † Praeterea dictus Primogenitus Gubernator, dum Primogeniturae, & Gubernationis. titu. fungitur, sicut fungebatur Rex Petrus 2. ut idem asserit in proce. in 2. Curia quam Aragonensibus celebrauit Caesarauguste, decoratur alio honore, quia insignum quod est Rex, tenet omnes Officiales, quos Dominus Rex tenet in curia sua, ut dicit Bages in Obser. penul. de lit. contes. & deducitur ex foris de offi. Cancellariae, & Vicecancel. ubi habet Cancellariae. Vicecan. Regen. Cancell. sicut dominus Rex, Alguazirios duos ut in for. de Alguazi. & offi. Alguazi. Supra iunctar. ij: similiter sicut tenentur exequi mandata, & prouisiones domini Regis, sicut etiam prouisiones Primogeniti, Gubernatoris, & sic tenentur inservire Curiae Infantis sicut Curiae Regis, ut in fo. Supra iunctar. ij de Supra iuncta. & in aliis foris dicti tituli: similiter etiam de Portariis dicendum est, ut Curiae Infantis, sicut Curiae, domini Regis teneantur inservire: ut in for. de Porta. similiter de Scriptoribus dicendum est, ut Protho. Scribas mandati habeat, sicut dominus Rex, ut in for. ubi Reges. & in foro, de Prothono. & sic dictus Primogenitus, circa officiales, & ministros iurisdictionis, eodem honore decoratur, quo dominus Rex, adeo ut uterq. suum Procuratorem Fiscalem habeat for. i. de Procura. Fisca.

Posset dubitari, an creatio dictorum officialium Primogeniti, per-

tineat ad dictum Primogenitum, vel ad dominum Regem, nam ex quo a domino Rege emanat omnis iurisdictionis, videtur quod ad eum spectet creandorum officialium iurisdictionis, & potestas, ut dicit Auenda. de exequen. manda. reg. lib. 1. cap. 1. in prin. & dictum est supra in 1. quaest. in fi. & ita videmus quod dominus Rex Petrus, quando in Insulam Sardiniae ad eam debellandam transfretauit, dimisit in Procuratorem generale, Infantem Petrum, eius patruum, & nominauit in principalem, seu Vicecancellarium sui consilij, a micer Bernardo de Olzinillas, ut refert Curita in 2. parte lib. 8. cap. 54. fol. 193. Similiter etiam videmus, quod licet fori loquantur de Vicecancel. & Regem. Cancellaria. Locum tenen. domini Regis; nihilominus ipsi a Rege creantur, ut videmus; praeterea Assessor Regen. officii. Guber. est officialis ipsius Regen. & tamen non creatur ab eo, sed ab ipso Rege, & sic non videtur inferri, ex dictis foris loquen. de Cancellaria. Vicecancel. Regen. Cancellaria. domini Primogeniti, & Alguaziriis, & aliis offic. eiusdem, quod sint eius officiales, & propterea ab eo creentur.

8 Na oppositum videmus: nam dictus dominus Rex Philippus, dum Primogeniturae, & Gubernationis titulo fungebatur in annis 1547 & 1552. creauit suum Regentem Cancellariam, Petrum de Almendra, & D. Descoron, ut dictum est supra in 4. quaestio. prin. pro quo facit Obseruantia 2. Actus Cur. ubi donec sit aetatis viginti quinque annorum, debet Primogenitus tenere Vicecancellarium, & Regentem Cancellariam Aragonenses; effectus

fectus tamen maior viginti quinq. annorum, potest illum tenere de natione qua maluerit, si ergo eius arbitrio, & non alterius relinquatur eius erit creatio, & constitutio dicti Vicecancell. & Regen. facit prætere for. i. de offi. Cancell. ibi tenetur Primogenitus tenere Cancell. Aragonens. Episcopum, vel Archiepiscopum: ita quod ipse oneratur à for. ad tenendum, siquidē si creatio ad patrem spectasset, non oneraretur filius, nec prohiberetur tenere Cancellarium alienigenam, sed pater fuisset à foro prohibitus, creare Cancellarium Primogenito, nisi Aragonensem.

Supraiunctarij, & Portarij, quorum numerus certus est, creantur à domino Rege, vt dicunt for. de Supraiuncta. & Porta. & Locumtenen. Supraiunctariorum, à Deputat. Regni Aragonum, vbi casus se offerat necessitatis, vel diminutionis numeri dictorum Supraiunctariorum, vel Portariorum, siquidem se offerant præmissa regnante Primogenito, nulli dubium quin ab eo potuisset numerus suppleri, idem de scribis mandati, & aliis officialibus, qui omnes officiales debent esse Regnicole, & ideo dicta Obser. 2. Actus Cur. est correctæ per dictum fo. de offi. Cancel. & Vicecancell. vt dictum est supra in 4. quæstione princ.

De eius Procuratore Fisci, dubitari non potest si ab eo constitutur, cum illud expressè caueatur in for. i. de Procura. Fisci. vbi dominus Rex ait, quod Procura. Fisca. qui ab eo, vel Primogenito constituentur, ultra salarium constitutum non recipiant, facit for. Item por

conseruacion sub rub. for. Inquis. Cæsaraugustæ. fol. 220. vbi in constitutione officialium, datur parificatio inter Regem, Locumtenent. & Primogenitum. Item sicut dominus Rex, ita & Primogenitus in casu necessitatis potest creare ultra numerum statutum Alguaziriorum, For. Como por fuero. de Supraiunctariis, & etiam absente Rege, solebat creare Regentem Iustitiatū, iuxta For. Los Lugartenientes de offic. Iustitiæ Aragonum.

7 † Ex præmissis inferitur ad aliud, in quo Primogenitus honoratur sicut Rex, nā sicut à domino Rege nō appellatur, sed supplicatur: similiter nec à Primogenito, nā vt dictū est, vterq. Præfe. præ. appellatur, à quo de iure non appellatur, sed supplicatur. l. Si quis. C. de Præci. Impe. offe. Et sic cum Primogenitus dicatur de iure Præfectus Prætorio, consequens erit, vt ab eo appellari non possit: ponit Bages in Obseruantia domino Rege in fin. de Appella. & in Obseruan. in Curiis quas Illustrissimus Rex Ferdinand. Actus Cur. & ibi in fin. qualiter non potest haberi recursus à sententia Primogeniti, nisi is qui, à sententia domini Regis haberi potest, licet Sancius, Egidij, Iustitia Aragonum tenuerit, quod à sententia Primogeniti, potest appellari, ad dominū Regem, tamen dominus Egidius Petri de Salanoua, Iustitia Aragonū, dixit, quod hoc non auderet dicere pro toto mundo, refert ista Bages in Obser. Nota. quod tres. de Fo. Competen. & ibi Pertusa, & idem Pertusa super For. i. fini. regundo. qualiter tamen ista procedant hodie, infra videbitur.

8 † Prætere ad paria etiam iudicatur

tur Primogenitus cum domino Re
 ge, in eo quòd iure proprio, & à
 lege sibi quæsito iure, iurisdic-
 tionem exercet, nam vt dictum est su-
 pra in 2. quæst. prin. exercitium iu-
 risdictionis dicti officij Gubernationis,
 fuit per dictum For. Quòd Primogenitus
 pos. offi. Gubernationis, & ipsis iurisd.
 exer. & ideo quia à dicto For. sibi restitu-
 tur, & tribuitur dicta iurisdic. potest
 illam exercere inuito patre, adeo quòd,
 si dominus Rex vellet impedire suum
 Primogenitum in exercitio, & iurisdic-
 tione dicti officij, illud non posset fa-
 cere, salva clem. & ita Rex Petrus
 secundus, odio prosequens eius Pri-
 mogenitum Ioannem, & reliquos, eius
 filios, contemplatione cuiusdã Siuiliæ
 Fortianę eorum nouerçæ, volens priuare
 dictum eius Primogenitum, & eum impe-
 dire in exercitio dicti offi. Guber. dictus
 Primogenitus firmavit coram Iustitia
 Aragonum contra eius Patrem, super
 dicto officio, & eius exercitio, & fuit
 sibi recepta Iurisfirma, vt idem Iustitia,
 coram quo firmavit dictus Primogenitus
 attestatur de præmissis in sua epistola,
 inserta in vol. For. ponit de his plura
 Bages in Obseruan. 1. & 2. Actus Cur. &
 Hieronymus Curita in 2. parte in lib. 10.
 & ratio quare inuito patre potest
 exercere, ea est, quia iure proprio sibi
 competit dictum exercitium l. Si Arrogator
 ff. de adop. l. Qui fundum. ff. ad leg. fal.
 & in l. eius. ff. de reg. iur.

Præmissa etiam iuuantur, ex his quæ Ioan. de Terra. Rub. in d. tracta. contra Rebell. ponit in 2. articulo
 primi tracta. in 10. conclusione, vbi quòd
 Primogenitus, ideo quia est patri conregnans,
 & eum

fit Rex, ideo regimen habere debet, & consequenter etiam inuito patre regere, & conregnare potest: idem in 3. articulo primi tracta. in 1. & reliquis duabus conclusio. sequen. præmissa attestatur, vbi supponendo dictum regimen competere dicto Primogenito iure proprio infert, ergo & inuito patre illud exercebit, per d. l. Si arrogator, de adop. & l. Qui fundum. ad leg. fal. & in dicta lege Eius. de reg. iur. licet glos. in dict. 10. conclusio. in verbo inuito Patre, ponat plura circa veritatem dictæ conclusionis, nam asserit non ita crudè, nec amarè esse sumendum, dictum verbum inuito patre, quinimo asserit ibi glosator multa damna oriri ex diuersis capitibus, nam pro bono Regimine Reipublicæ, vnum habere debet caput, nam ab ipsa natura nullus in domino, vel potestate desiderat neq. facile tolerat consortem c. quod ante xxij. quæst. 7. & licet in terminis iuris procedere possint dicta per glosatorem ibi in dict. verbo patre inuito, fol. 24. tamen de foro ita amarè, & crudè sumi potest. dictum verbum, patre inuito: ex quo vt dictum est, à dicto Fo. datur sibi dictum exercitium iurisdictionis, & cum For. Arago. sint leges pactionales, ideo dominus Rex eis stare tenetur.

HÆC omnia quæ supradicta sunt de Primogenito, longe distant à milite Regente officium Gubernationis, seu Procurationis generalis, nam dictus miles Regens, non Præfectus Prætorio dici potest, quorum loco vt dictum est successerunt Reges nostri temporis & Cardinales, secundum Bar. & plures alios quos allegat Marcus Anto. Natta consi.

consi.

quantus

Zurita
Annal.
lib. 10.
cap. 37.
ad mediu.

confi. 84. numer. 7. Sed potius dicitur debet dictus miles Regens, Rector Prouintiae, ut dicit Bages in glos super Obser. in Curia, quas Illustrissimus Rex Ferdināus, post medium Actus Cur. & in Obser. Domino Rege. de appella. & quidē iudicio meo optimo iure, ut ex qualitate vtriusq. officij detegitur, nam ut dicit Ioann. Fab. in l. Ciuitas. per illum tex. C. de offi. Recto. Prouin. officium dicti Rectoris, est nō morandi in eodem loco, sed vagandi per Prouintiam, ut eius praesentia homines à malis coherceantur: hoc idem disponit For. 2. de Regen. offi. Guber. ut non poss. alium reg. fa. debet enim vagare per Regnum, ut eius metu à malis coherceantur: potest tamen iudicio meo considerari dictus Regens dupliciter, vno modo quando praesidet in Regia Audiētia, & isto casu cōsensus est, & iudicari debet, ut praeses Prouintiae: praesidet enim in Prouintia, ut per plura ostendit dictus Mar. Anto. Nata. in dict. confi. 84. post numerum 7. vbi quod isti Gubernatores, ut Praesides Prouintiarum, censentur. Si vero dictus Regens, officium Guber. non praesideat, quo casu, eius officium inuagando per Regnum consistit, sicut officium Rectoris Prouintiae, quod eo casu iudicetur Rector Prouintiae, & isto casu procedant dicta per Bages in dictis Obser. supra allegatis, vel potius, quod Praeses, & rector Prouintiae pro eodem supponatur, & sic in ff. non est titu. de officio Recto. Prouin. sed de offi. Praes. & in C. non est titu. de offi. Praes. sed de offi. Recto Prouintiae, & Christophorus, in Paratill. ad d. titu. de offi. Recto. Prouin. videtur innuere, vnum officium esse Rectoris, & Praesidis

prouintiae, & resultat ex l. i. de officio Recto. Prouin. ut ad titulum faciat, & ita, hoc modo probant idē esse omnes ferē leges dicti tituli: deniq. respectu nominis non honoratur ut Primogenitus, cum longē distent Rector, & Praeses Prouintiae à Praefecto Praetorio, ut ex eorum titu. detegitur.

10 ¶ Neq. etiam dictus Regens honoratur in habendo in sua Curia, eosdem officiales, quos Primogenitus habet in sua, non enim habet Vicecancell. nec Regen. Cancell. sed vnum tantum Assessorum, vnum tantum Alguazicum, vnum tantum Scribam, & vnum Portarium: de quorum, quolibet ex dictis officialibus, suo loco dicetur: vide per dictū Bages in Obser. i. Actus Cur. vnum tantum debet esse Assessor iuxta For. de Tenen. locum Iudicum quo, vel eius substituto debet ferē omnia expedire dictus Regens officium Gubernationis, & non cum alio Assessore, ut dicit For. de Assessore Regen. Officium Gubern. vnum debet esse Alguazirius, ut dicit For. Quod Regen. offi. Guber. non poss. habere nisi vnum Alguazi. Item vnum est eius Scriba, de quo loquitur, For. de Iusti. adminis. & For. de Regen. offi. Gubernationis & offi. Curiae For. Necessari. de Iudi. de quibus offi. & Portario, quia de eorum quolibet suo loco dicetur, subisto: hoc vnum superest ex praemissis, quod dictus miles Regens, non honoratur sicut Primogenitus in habendo eosdem officiales.

Similiter nec Officiales dicti Regent. creantur ab eo, nec aliquis eorū, sed à domino Rege, praeterquam in casu necessitatis, quo casu possit Alguazi-

Alguazirium, & etiam Notariū, & Portarium creare, vt suo loco dixerur.

Præterea si dictus Regens Rector Prouintiae censetur, poterit ab eo appellari, sicut de iure à Rectore appellatur, vt refert dictus Bages, in dicta Obseruantia, in curijs quas illustrissimus Rex Ferdinandus, adus curiae, de quo dicitur, infra nã si praesidet in Regia Audientia solum potest haberi ille recursus, qui habetur à sententijs latis per Locumtenentem generalem per viam electionis firmæ, vel alterius recursus, præterquã appellationis, secus si non praesidet vel si praesidet, tamen se absentat cum vno ex Consiliarijs Regiae Audientiae, & in locis extra locum vbi Audientia residet profert sententiam, quia ex quo iudicat vt ordinarius illius loci poterit appellari, idem in Locumtenentem generali dicitur.

Neq; vltimum quadrare poterit, vt inuito Domino Rege, exercere possit miles aliquis dictum officium, ex quo institutio, & destitutio, dicti officij à mera & libera principis, id est Regis potestate pendet. Vt in dicto titul. de Iudic. nam nullus potest præterire dictum officium, nisi fuerit de eo à Dom. Rege prouisus, vt dictum est supra in 4. quaestione. Similiter cum dictum officium provideatur, ad meram, & liberam Domini Regis voluntatem, poterit quocumque tempore ab eo dictum officium auferre, licet in hoc, sint ponderanda verba Priuilegij, quia regulariter concessio, & priuilegium, seu prouisio dicti officij, & alterius cuiuscumque, censetur esse perpetua, etiam si ad beneplacitum concedatur, vt not. Rebuff.

3. tom. pag. 269. quia postquam eos creauit, ordinarij sunt, & iure proprio iurisdictionem habent. l. i. de Offic. eius ff. et id quod nostrum est, sine facto nostro non potest à nobis auelli, per reg. Iur. Id quod nostrum. vide ibi nota. verba per Rebuff. vbi supra.

II * Visso de viribus, potestate, & iurisdictione dicti officij Gubernationis, seu Procurationis, circa honores, & præheminentiam, nunc videndum restat de eius potestate, viribus, & iurisdictione circa causas, & negotia. Et pro introductione dictae quaestionis est sciendum, quod sunt quaedam causae reseruatae domino nostro Regi, de quibus is solus, vel cui specialiter demandauerit se potest intromittere, sunt quaedam quae per Dominum Regem, & Primogenitum tantum expediri possunt, quaedam quae per eos, & Regentem officium Gubernationis tantum possunt expediri, quaedam quae per eos, & Iustitiam Aragonum, alia quae per solum Iustitiam Aragonum expediuntur, seu eius Locumtenentem: quibus animaduersis, facile erit iudicare de potestate, & iurisdictione dicti officij, circa dictarum causarum expeditionem.

Quaedam sunt Domino Regi reseruata, in quibus ipse solus habet potestatem, & cui ipse demandauerit, & hoc tam inspecto iure communi, quam iure nostro municipalium fororum Aragonum, nam Bald. in l. rescripta C. de praecipuis Imperatori offerendis, ponit decem & nouem capita, soli Regi reseruata, & infinita Pape reseruata, Idem Bald. in l. i. C. de Iure Aureo. annulo. ponit multa quae Princi-

pi idest Regi soli, propter eius excellentiã sunt reseruata, Match. de Afflict. in titul. Quæ sint regali. in prin. in vfi. feudo. pōnit, centum viginti & sex calus principi de iure reseruatos, ponit etiam Bald. & alij in. l. Imperium. ff. de Iurisd. omnium iudi. Felin. in cap. cum nobis col. 3. de Præscri. vbi dat regulam & signa ad cognoscendum, quæ sint Principi seu Regi reseruata, latè per eum, & alios, in cap. quæ in Ecclesiarum de Constitu. vbi latè de potestate Principis, & Papæ, tam iure diuino, quàm gentium, vide Bōsium titul. de Principe fin. col. Cassane. in Cathalog. Gloriæ Mundi parte quinta, consideratione 24. Velascū de iure emphiteo. quæstione 8. num. 32.

De Foro autem, plura etiam sunt domino nostro Regi reseruata, de quibus vt dicit Bages in Obseruan. Nota quòd tres. de foro compe. solus Dominus Rex potest cognoscere, & cui Dominus Rex demandauerit, nam vt dictum est supra in 2. præmisso huius 5. quæstion. etiam Domino Regi reseruata, possunt per eum specialiter delegari, vt not. in cap. Quoad translationem. de offi. lega. ita quòd vt ipse asserit, Primogenitus Gubernator, in vim dictæ iurisdictionis, non se potest intromittere: in primis sunt Domini Regi reseruata illa tria, de quibus in dic. Obseruã. Nota quòd tres. de foro Compe. nota inquit quòd tres sunt causæ reseruatæ Domino Regi, de quibus Infans vel Gubernator Aragon. intromittere se non potest, Prima est in litteris elongamenti debitorum, Secunda in creatione Notariorum, Tertia in diuisione terminorū, de qua nullus nisi Rex, intromittere se potest.

12 † De hac elongatione debitorum, quã Iurisconsultus vocat moratoriã cautionem, in. l. cum Possessor. §. fi. ff. de censu. & Imperator vocat illam moratoriã præscriptionem, in. l. 2. C. de Præci. Imper. offe. de iure viderè poteris in dict. l. 2. & l. Vniuersa. de Præci. Imper. offer. vbi Bal. Sali. Pau. & alij Hostien. in titul. de Dila. ponit longum tracta. Rebuff. 2. tom. in titul. de Literis dila. pagi. 64. & Aymo. Publi. fol. 98. & Papon. §. 68. fol. 92. cum sequen. de for. poteris viderè in for. & Obseruan. de elonga. debitorum, vbi glosatores Moli. in verbo. litteræ: elongamenti super introductione: cuius materiæ possunt considerari, quæstiones positæ per Rebuff. dict. titulo de dilat. Primo à quo concedatur littera elongamenti, & huic quæstio. respōdet dicta Obser. Nota quòd tres. de for. Cōpet. quòd solus Dñs Rex illã concedit, ratio est, quia priuilegium quòd alijs præiudicat, nō potest concedi per alium extra Regem, Arch. idi. in ca. peruenit 16. quæst. prima: & ita dicit procedere de iure Rebuff. in 2. quæst. pag. 63. dict. 2. to. titu. de Dila. † Secundo potest quæri quibus cōceditur littera elongamēti seu concedi valeat, & huic quæstio respondet. Obser. 1. & 2. de elonga. debito. vt nō solūm debitor scriptus, sed & is cuius cōtēplatione debitū est contractum, possit illam obtinere ad vtilitatem debitoris scripti: debitor inquam, passus aliquod magnum damnum obtinebit dictam litteram, vide per Rebuff. dict. titul. de Lite. dila. in 3. quæstion. pag. 67. † Tertio potest quæri, quibus dictæ litteræ elongamenti dirigantur: cui potest responderi ex regula generali, ex quo ex dictis for. & Obseruan. de elonga. debitorum

13

14

bitorum non elicitur responsio, de qua regula vide eundem Rebuff. distinguentem inter litteras gratiæ, & iustitiæ in tit. de Rescriptis. in 8. quæstion. pag. 13. † Quarto potest quæri in quibus casibus, non potest impetrari dicta littera elongamenti: & huic quæsito respondet for. de elonga. debito. & obseruan. fin. de elonga. debi. quando debitum est ratione emptionis hæreditatis, vel matrimonij, vel sententiæ latæ non admodum Serraniæ, vel debiti creditoris extranei, vel debitoris habentis mobilia, videndus est Bages in dict. Obseruan. de elonga. debito. Molin. in verbo literæ elonga. vide plures casus in quibus non habet locum elongatio, per Rebuff. in dict. tom. 2. tit. de lite. dila. quæstion. 4. pag. 61. † Quinto quæri potest quando dicta elongatio cõcedatur: respondet Rebuff. in 6. quæstion. quando se offert causa elongandi, vt si se offerat aliquis casus fortuitus, incēdij, vel id genus. † Sexto quæri potest, quæ contra dictam litteram elongamenti opponi possunt: & primo id quod dicit tex. in l. vniuersa C. de Præci. Impe. offeren. scilicet, quod deficit cautio, super quo vide Bald. in dict. l. vniuersa. quæ lex, non seruatur in Francia, vt dicit Rebuff. 1. tom. pagina 26. numer. 42. super quo vide per Rebuff. quæ possunt contra litteram seu gratiam elongamenti opponi, in dict. tit. de l. te. dila. quæstion. 8. pagin. 78.

18 † Et quis vltimò sit effectus elongamenti, ponit ibi Rebuff. in vltima quæstione scilicet, vt pendente dilatione non fiat aliqua innouatio, ibi pag. 78. an operetur ad effectũ præscribendi, vt si stetit creditor per 25. annos, quod non perat, ita quod debitori tantum defint quinq; anni,

ad complendam præscriptionem, si obtinet litteram elongamenti, per quinquennium, an cum ea compleatur præscriptio, vide Bald. in dict. l. Quoties C. de Præcibus Impe. offe. & de eadem elongatione debitorũ vide Rebuff. 1. to. pag. 26. in fine.

19 † Secundus casus reseruatus domi no Regi de positis indic. Obse. Nota quod tres. est creatio Notariorum, intellige generalium per totum Regnum, vt dicit Bages in dicta Obseruantia Nota quod tres. nam particulares, ad limites iurisdictionis, possunt per alios creari, vt deducitur ex Obser. Not. Quod de for. de fide. in instru. & per obser. Item quod dicitur Interpreta. qualiter. vbi latè per Bages de mat. Notariorum, quæ latissima est in iure, & for. vt videre potest ex tot rubricis, & foris à titu. de Nota. & de creatio. Notar. abundè Molin. in verbo Notarius. † Possunt tamen circa dictam mat. proponi nonnullæ quæstiones, quarũ prima quæstio est, quis potest creare Notarios, cui quæsito respondet dict. Obser. Nota. quod tres. scilicet quod dictus Dominus Rex solus, tamen vt dixi, sunt Obseruatiæ, & fori, qui innuunt ab alijs etiã posse creari. vt sũt dict. Obser. Nota. quod de foro. de fide instru. & for. de priuileg. gener. ca. Item los Scriuanos sean puestos por los Jurados &c. Et in obser. Itẽ quod dicitur. q̄ los Scriuanos. Interpre. qualiter, & in quib; & nõ est dubiũ Notarios creari posse per Duces, Comites, &c. ad limites eorũ iurisdictionis, vt per Molin. in verbo Notarius creatur, versi. si. clare enim detegitur, à pluribus posse creari Notarios ex fo. à la creaciõ titu. de Tabell. Tamẽ loquẽdo de Notarijs cũ auctoritate cõficiẽdi iustitiã per totũ Regnũ, pro hac distinctio.

vide Papon. pagin. 6. versiculo. 2. principaliter solum eos posse creari per Dominum Regem, & cui ipse demandaverit, est dicta observantia Nota quod tres. ponit Molin. in dicto verbo Notarius creatur versicu. Notariorum creatio est. Tu tamen attende ad dispositionem novissimam for. De creatione de Notarios, de anno. 1552. ubi statuitur, posse eos tantum creari per Vicecancellarium, aut Regentem Cancellariam Domini Regis, eius Locum, vel Primogenitum: ita quod ex dicto for. potest elici ut dictus casus non sit de reseruat. Domino Regi tantum, ex quo per Vicecancell. vel Regentem Cancellariam vel Primogenitum possunt creari: de iure ad quem spectet creatio dictorum Notariorum, post alios vide Felin. in cap. cum P. Tabellio. de fide instrumentum. 14. idem in suo reperto. verbo Notarius versiculo fin.

21 † Secunda quaestio potest esse ut sciamus quis potest creari Notarius: imprimis debet esse homo legalis, & sufficiens, ut dicit for. de Not. & ut certus sit numerus, item debet esse maior aetatis 20, annorum for. Ala creacion. de Tabellio. Notarius tamen ad examinandum testes debet esse aetatis. 22. annorum, & trium annorum de practica in iudiciario, for. Item que los Notarios que recibē testigos de Tabelli. Itē debet practicasse per quatuor annos, duos quidem in iudiciario, reliquos duos cum Notario de Caja, for. i. de creatio. nota. Item non debet esse in Sacris constitutus, for. i. de Tabellio. Rebuff. 1. tom. pag. 89. num. 42 Couar. pract. quaestio. c. 19. nu. 8. Item creatus semel, si fuerit priuatus, non potest iterum creari Ias. in l. Barbarius Philippus nu. 52. ff. de Offic. Praeto.

Item si ad curias, & acta iudiciaria creentur: ut sunt scribae mandati, & reliqui, ad regendum Scribanias curiarum, quos creat Dominus Rex, ut dicit observan. Item que las scriuanias. de privilegio general, & observan. Item quod dicitur ibi de scriptoribus, Interpre. qualiter, & in quibus. isti tales debent esse Aragonenses, in foro de Protho. & in foro, Quod Commissa. Porta. & Nota. & c. & in foro Placitum gerimus de Tabelli. reliqui vero possunt esse alterius nationis, tenentur tamen in signatura exprimere unde est habitator, ut in foro Quod Notarius tene. exprim. unde sunt habitata. qui Notarius postquam fuerit creatus, tenetur iurare ea quae refert Molin. in verbo Notarius iurat, ubi cumulantur omnia quae tenetur iurare, quae sunt plura, allegat Abb. in cap. sicut extra Ne Cler. vel Monach. ad probandum ea, quae Notarius de iure iurare tenetur.

22 † Tertia quaestio potest esse qualiter Notarius tenetur conficere instrumenta, & primo requiritur quod sit rogatus & requisitus, for. 2. de Nota. ut certus sit nu. de quo per Abba. Feli. & alios in cap. i. de fi. Instrum. & an praesumatur rogatus, Feli. ibi num. 20. Requisite autem tenetur conficere, sub poena a dicto for. imposita, de quo Molin. in verbo Notarius versiculo i. Secundo requiritur quod conficiat instrumentum de gestis a se, vel coram se, & de his quae aliquo ex sensibus corporis a se, & testibus adhibitis perpenduntur, alias non valet. l. Tutor. §. finali ff. de Usu. Bald. consilio 28. volumin. 1. Rebuffus primo tomo, pagina 215. nu. 16. Tertio requiritur, quod antequam instrumentum testificetur, legatur

legatur partibus, de quo late per Couarru. in cap. Relatum r. de testam. num. 10. cum sequen. & eo tempore dari debent confrontationes, & kalendaria, iuxta for. statutos que de oy auant. & for. Item statuimus de Tabellion. Quarta quod seruetur forma fori, in Nota, scilicet, quod apponantur subscriptiones testium, & partium, iuxta for. forma para testificar, in casibus ibi contentis.

23 + Quarta quaestio esse potest, qualiter instrumenta recepta teneantur in publicam formam redigere, nam postquam fuerit testificatus, seu receperit instrumentum in prothocollo, tenetur illud registrare in suo registro, ut dicit for. secundus, de Tabell. & demum in publicam formam redigere, & requiritur primo quod duae primae lineae scribantur propria manu Notarij actitantis, deinde testes, & Kalendarium: de quo late per Molin. in verbo Kalendarium, & ibi an Kalendarium possit incipere ab era, vel indictione, & qualiter fiat computatio ab era & ab indictione, ponit Bages in obseruantia nota. etiam. Interpre. qualiter & in quib⁹, Couarru. ponit plura, quando annus debeat incipere ab era, quando a natiuitate, quando ab incarnatione, cap. 12. lib. 1. resolu. & dictum Kalendarium debet extensè apponi, & non per abbreviaturas, nec cum tulle: vide Molin. in dict. verbo kalenda. Bages, in dict. obser. Item quod dicitur de scriptoribus, Inter. qualiter, & Inqui. vbi videas plures not. quaestio. & ne extra materiam vagueamus, vide in Reperto. Molin. Fel. Iaf. Abb. & Borsiu, in m. verbo Notarios. Ad vnum tamen est aduertendum, quod si plura instrumenta extrahantur in publicam formam sub

vnica signatura, quod quodlibet instrumentum, debet habere duas primas lineas, & kalendarium, de manu Notar. conficien. seu actitantis: ita fuit deter. in Curia Iustitiae Aragonum. 5. Martij. 1571. vide in foro Prouidendo. de fid. instru.

24 + Tertius casus reseruatus per dictam obser. Nota quod tres, est diuisio terminorum, quae soli Regi, & cui ipse demandauerit est reseruata, de quo ibi Bages, & Pertusa, & in obserua. i. de Genera priuilegijs, & in obser. fin. finium regundo. & in for. finium regundor. vbi Pertusa, Molin in verbo diuisio, versiculo ante penul. & fin. idem in verbo Dominus Rex. De reseruatis Domino Regi, dicit tamen Bages in dict. obseruan. fin. & etiam in dict. obseruantia prima, quod licet de diuisione cognoscat solus Rex, vel eius Commissarius, tamen si violètia fiat circa ipsos fines, bene de ipsa cognoscit Iustitia Aragonum, diruit moliones, & tollit fortias. + Et vt aliqua introductio detur ad materiam finium regundorum, potest de pluribus dubitari. Primo qualis sit haec actio, & quod sit personalis, elicitur, ex l. i. vbi not. ff. finium regu. Ioan. Fab. in §. omniū Instr. de actio. & in §. quaedam potest. nu. 20. dicitur in rem, & in personam, & sic mixta, vt declarat Floria. in d. l. i. ff. finium regun. + Item potest quaeri, vnde talis actio oriatur: quidam asserunt, ex delicto, alij ex contractu, alij & verius, ex varijs figuris causarum, hoc est, secundum diuersa facta: Auendaño de exequendis mandatis Regijs. libro 1. capit. 4. numero 26. Hieronymus de Monte. in tractatu de finibus Regendis. ca. 38. num. 11. & eo casu, quo ex deli-

cto oriatur, vt quia vi sint expulsi, seu auulsi limites, agi potest coram Iustitia Aragonum, vt dictum est.

27 † Item potest queri, cui competat hec actio: & certum est competere habenti terminos continguos, ex quo nemo compellitur esse in comunione. † Item potest queri si intentans hanc actionem, debeat probare se dominum fundi, vel possessorem tantum, cum in ea de proprietate agatur: de quo in. l. si quis C. finiū. regun. † Item potest queri, qualiter in hoc iudicio diur. procedatur, & vt dicit Bages in dicta obseruantia final. & alijs locis supradictis procedetur summarie: vide modum procedendi, per Ferrerium, in sua methodo in processu super diuisione terminorum, in quo processu per cedulas agetur, quantum fines cuiusque partis sunt extendendi, quo cognito ponit fines, commissarius, vel mitet agrimensorem si materia exiget, & ita seruetur, vt ex dicta methodo deprehenditur, quidquid dicat glos. in. l. si Irruptione. ff. fin. regun. vide Ioann. Fab. in dict. §. quaedam num. 22. circa finem: & Ferrerius in dicta methodo, Hieronymus Bux. in dict. tracta. cap. 30. † Item potest queri, qualiter probentur fines, seu moliones, & primo per instrumenta de præmissis confecta, & sic per tacitas, aut expressas partium assertiones. l. optimam de contrahē. stipu. Hieronymus Buxensis. dic. tracta. de regen. si. cap. 60. Item per lapides antiquos, & signa apparentia, vt sunt viæ regales, montes, valles, & flumina. l. qui tabulas

30 in princip. ff. de fur. Item per famam, cap. cum causam de proba. & ibi Felin. in fin. Item per custodes appositos. l. in nomine. §. lanci.

mus. ff. de offic. præfecti præto. Ahri. It em per libros antiquos dict cap. cum causam. iuncto cap. ad audientiam. de Rescrip. Item per scripturam in columna, vel lapide impressam. l. 2. de Alb. scriben. not. glos. in dict. cap. cum causam. Item per testes de præmissis deponentes, dict. cap. cum causam. attestantes de visu, & auditu, maiorum. l. in summa. §. Item labeo de Aqua plu. ar. cen. vbi Bart. Item per voluntatem Domini declaratam. l. si seruus plurium de leg. 1. §. fin. Item per comunem, oppinionem, & reputationem, Specul. tit. de proba. §. 1. verficul. hoc etiam nota. Item per præsumptam probationem, vbi essent difficiles probationes: Bald. in Authen. quas actiones de Episco. & cleri. Item per solutionem collectarum, & exactionem taliorum. l. si quis C. fin. reg. Bald. cōsi. 404. li. 1. Item per sententias arbitrorum, & Iudicum. l. inter Castellānum. ff. de Arbi. Item per perceptionem reddituum dict. l. si quis, Fin. reg. circa quam quæstionem, vide Bald. in dict. consil. 404. lib. 1. 468. lib. 3. Auenda. de exequen. mandat. reg. lib. 1. cap. 4. Guid. Papæ, decil. 192. Bald. 420. lib. 1. Hierony. Buxien. in dict. tract. de Regen. finibus, c. 17. & cap. 21. & cap. 22. & cap. 50. & cap. 51. & 52. & 58. in final. & 60. 64. & cap. 66. & in cap. 67. vbi in probationibus dubijs, in quam partem debeat Iudex inclinare. † Itē queri potest, per quantum tēpus duret actio finiū Regundorū: respondetur quod per 30. annos, vt per Buxien. cap. 74. & ibi quod incipit currere, a die turbationis, & qualiter in præscribēdis finibus requiritur sciētia, & paciētia quæ præsumitur, cōcurrēte loci vicinitate, vna cū tēporis diuturnitate.

cap. 75.

c. 75. in fi & 77. n. 6. & ibid. num. 31. quòd per exercitium iurisdictionis, melius quàm ex alia causa demonstra- tur territorium, & quòd moliones positi per triginta annos, intelligan- tur positi de consensu partium, seu Vniuersitatum, c. 105. Item quales sunt hodie confines, tales præsumuntur fuisse, Alcia. de præsump. regula. 2. præsump. 13. pag. 171. idem est contra, vt stetur vetustati, nisi probetur contrarium. l. in finalibus vbi Flo. ff. fini. reg. asserens fines antiquos esse attenden. nisi per agrorū possessores, vel eorum successores probentur noui apppositi, vbi vidē- dus est dictus fo. Item qualiter in dict. processu diuisionis sit ferēda sē- tentia ponit. D. Brixensis. c. 101. cū sequen. super quo potest videri sen- tentia lata in processu de la Almu- nia, & Ricla, & an appellatione pē- dente, possint apponi dicti termini, & sic exequi sentētia, respōdet quod non dictus Hiero. Brixen. in c. fi. & ita fuit seruatum in causa de la Al- munia & Ricla, super dicta diuisione terminorum.

32 Sunt præterea alij casus. D. Regi reseruati, de quibus d. Primogeni- tus se non potest intromittere, quos refferunt glosatores in d. Obser. no- ta quòd tres. de fo. compe. & in fo. finium reg. quorum vnus est, salua infantionæ de qua solus Rex, vel cui ipse demandauerit, cognoscere po- est, salua enim eorum Rege facien- da est, nam illius auctoratio, per eun- dem dominum Regem facienda est, non per alium: for. Omnis homo de Probat. for. Fatigatus, & for. Itē qui cumq. de condi. Infan. & obser. Item circa de priui leg. mili. Moli. in ver- bo Rex. versic. de reserua. Domino Regi. Videndus est Bages in d. obs.

nota. quòd tres. & in obs. Item circa. allegat Vitalem in titulo de appella. §. Iure autem latores, vbi inter alios casus enumeratos de Regia Maie- state, & supræma eius iurisdictione, dicit esse infantionæ probationē, circa quam infantionatus materiā pro aliquali eius cognitione, potest queri de sequentibus.

33 † Primo qualis sit hominum cōdi- tio in Aragonia, cui quæsito res- pōdet Vitalis, in titulo de statu. ho- minum, quem fideliter refert Bages in Obser. in curiis quas idem D. Pe- trus Actus cur. dicens Aragonen. cō- ditionem sic esse discernēdā, vt qui- dam sint infantiones, alii verò sig- ni Regis, siue de signo seruitio: In- fantionum autē alij hermuneij, alij franchi qui de carta vulgariter ap- pellantur, hermuniarum autem in- fantionum, alij Barones, vel Richi homines, alij Mesnaderij, alij simpli- ces milites, alij Infantiones simplici- ter nominantur: quòd in effectu est idem, quod dicit obser. 2. de condi. Infantio.

Hominum autem signi seruitij, seu signi Regis, alij sunt Ciues, siue Burgenses, alij villani, vel pagenses, alij villani de parada: de significatio- ne istorum terminorum, & cuiusli- bet eorum, vide dictum Vitalem in d. tit. de statu. hominum, & Bages in in d. obser. in curiis, aliquid per Mo- lin. in verbo Infantio circa fin.

34 † Secundo potest queri an, quis possit creari Infantio: & huic quæsi- to respondet Mol. in verbo Infan- tio, versic. Infantionis filius, vbi di- cit, quòd Milites creantur, quia mi- litia non transit in successorem, In- fantiones verò nascuntur, quia non

potest quis creari Infantio: in hoc ta-
men vt ex Apostilla ad for. interest,
de creatio. Milit. detegitur, videtur
quòd sit facienda distinctio tempo-
rum, nam post dictum forū, qui fuit
æditus 1461. clarum est, quòd non
potest quis creari Infantio, nec ei da-
ri priuilegia Infantionum, quia hoc
clare disponitur in d. tex. tamē Apo-
stilla ibi dicit in litera. c. quòd ante
illum for. id fieri poterat, per Obs.
fin. Interpre. qualit. & in quibus. &
sic quòd vocabantur Infantiones de
carta. Omissis tamē priuilegiis vni-
uersitatis Cæsaraugustæ, & aliarum
ciuitatum, dicit Vitalis, in d. titul. de
de sta. u. hominum, quòd isti Infan-
tiones de carta, id est, quibus daba-
tur Priuilegiū infantionatus, quòd
tantūm consequebantur immunita-
tem seruiendi & præstandi seruitia;
ab alijs tamen infantionum priuile-
gijs, prænitus sunt experti. Et ita iu-
dicatum fuit in curia Iustitiæ Ara-
gonum, inter Infantiones de carta,
Villæ de Luna & Erla, litigantes, cū
domino, anno 1572. videantur mo-
tius ludicum, quæ sententia fuit cō-
firmata in Regia Audientia anno
2573.

35 Tertio potest queri de effectu
seu Priuilegio Infantionæ, & sic
quos effectus operatur. Et Impri-
mis operatur effectum immunitatis
circa eius domum seu palatium, de
qua loquuntur plures fori, &
Obs. adeo quòd secundūm fo. æ-
quiparatur, immunitas Ecclesiæ, &
domus infantionis, quos allegat Per-
rusa in Obs. 2. de his qui ad Eccle-
confug. de qua immunitate, loquun-
tur docto. in l. pleriquæ de in-
iuis vocan. refert plura Gonnus in
tracta. de immuni. Eccles. 21. amplia-
tione, & refert similem dispositio-
nem immunitatis, de qua in for. de

his qui ad Eccle. & Pala. Infant. con-
fu. esse in Regno Nauarreg. Et ibi de-
clarat istos terminos Infantio, Bal-
vessor, & Melnaderius: hec ergo est
regula quòd Palatia infantion. gau-
dēt immunitate, quam ponit Moli.
in verbo Infantio versiculo. 2. In
declaratione cuius regulæ, ponunt
plura Bages & Pertusa, in Obser. de
his qui ad Eccell. confu. quæ regula.
limitatur in pluribus casibus relatis
Per Molin. in d. versiculo 2. scili-
cēt quando non pro maleficio, sed
pro debito se aliquis recolligisset, &
in hoc differt ab immunitate Eccle-
siæ. Item si maleficio est commi-
ssum cum cōsilio Infantionis in, cu-
ius domo se recolligit malefactor,
quia tunc ab eius domo potest extra-
hi, Obseruan. 4. de sacro sanctis Ec-
cle. sed de ratione dictæ Obser. po-
test dubitari, ex quo si ipse Infantio
consulens deliquisset posset, se ipsum
in sua domo saluare. Obser. 5. de sa-
cro san. Eccle. & sic videtur quòd
nō debuerit esse deterioris condi-
tionis consulens, quā delinquens,
ad not. in l. Consilij non fraudulen-
ti. de reg. iur. vbi Deci. quem vide
pro solutione: vide alias fallen. per
Moli. ibi, hodie verò non serua-
tur dicta Immunitas in casibus con-
ten. in fo. de homici. quo ad dicta Pa-
latia infantionū, secus quoad Immu-
nitatē Eccle. vt dico super dicto fo.
de his qui ad Eccle. cōfu. vbi etiam
36 queritur, an idem sit in locis Infan-
tionum, quod in eorum domibus.
Secundo operatur effectum circa
eorum personas, nam Infantiones
non possunt accusari nec puniri, nisi
per Officiales Regios; & ideo dici-
tur, quòd Infantiones habitant in lo-
cis dominorum, subsunt tantūm Of-
fi. vniuersalibus: vt in fo. Con color
& fo. Con calidades de appelli. vide
Moli.

Moli. in verbo. Infantiones de In-
fan. habitan. in locis dominorum:
intellige nisi delinquat in locis re-
galibus, quia licet sint habitan. in lo-
cis dominorum, ex quo ibi sortiun-
tur forum ratione delicti commissi,
iuxta not. in c. si. de fo. compe. ibi
per Officiales regios illius loci po-
terit cognosci de delicto, & ita fuit
factum contra Dominicum Casti-
llo Infantionem, qui deliquerat in
locis regalibus, nam sicut Milites &
Infantes qui habitant in locis regali-
bus, ibi ratione domicilij sortiun-
tur forum actiue & passiuè Mo-
li. in verbo Miles versiculo mili-
tes verò qui habitat. sic etiam si ibi
delinquat, vltatius infradicetur. Itē
priuilegiantur quia non ita sunt pu-
niendi sicut plebeij: l. Quotiens. vbi
Lucas de Pen. C. de digni. l. xij.

37

Tertio operatur effectum immu-
nitatis, circa seruitutes Regales &
personales, de quo latè per Moli. in
d. verbo Infantiones, & in fo. & Ob-
ser. de priuileg. milit. & infan. & de
condi. infan. proprium enim Infan-
tionū est, recipere & nihil dare pro
aliqua villania, de quo vide Auēda.
de exequen. manda. Reg. li. 2. c. 14.
Et de pluribus eorum priuilegijs,
per Io. Licier. de Primog. in quæst.
4. lib. 2. fol. 59. col. 4. & supra dictis
omnibus priuilegijs vtitur, penden-
te lite super Infantionia, fo. si aliquis
Quomodo quis deb. suam infan.
salua. l. lite ordinata & l. ordinata C.
& ff. de libe. ca. de quo vide Co-
uarru. in c. 16. nu. 10. lib. 1. resolu. &
de effectibus nobilita. seu ingenui-
tatis, vide Otaloram & Tiraq. in
suis tract. de Nobili.

38

Quarto potest queri coram quo
super ipsa Infantionia agi possit, et

quidē si de salua Infantionia agen-
dum est, quod est quando per posses-
sionē intenditur probari & agi, vt ad-
mittatur ad dictam saluam faciendā,
& sic quādo agitur vt admittatur ad
faciendum saluam, de eo non potest
agi nisi coram domino Rege, vel
Iustitia Aragonum, seu eorū locū.
ex demanatione. d. Regis: & in su-
per quando, post quam quis est ad-
missus ad faciendam saluam, petitur
illius auctoratio per cartam perpe-
tuò valituram, iuxta fo. omnis ho-
mo de proba. ista sunt de reseruatis
domino Regi, per iura supra allega-
ta in prin. versu. incipien. sunt præ-
terea, nu. 33. Si vero de Infantionia
agitur per gradus, tunc quia non est
facienda salua, nec agendum an sit ad-
mittendus ad faciendam saluam, sed
solum an sit Infantio, vel salua Fra-
tris pro sit sibi, isto casu sine demā-
natione potest cognoscere Iustitia
Aragonum: & sic iste casus non est
de reseruatis domino Regi, & ita ser-
uatur, vt per Molin. & Ferrerium in
methodo super Infantionia in pra-
tica processuum super Infan. in versu
culo & est notandum.

39

Quinto potest queri, qualiter
probatum quem esse Infantionem. Et
ex deductis per glosatores fororū &
Obser. & Molin. indicto verbo
Infantiones versu. in proprietate, re-
sultat posse probari per instrumētū
militiæ Patris, Aui, vel alterius ascen-
nam filius militis est Infantio, vt di-
cit Obser. 1. de condi. Infantio. Itē
per litteras dicissorias saluatis, quæ
salua est maioris efficacitæ & effectus,
quā priuilegium militiæ, nam illud
solum prodest militi & eius des-
cenden. salua verò non tantum pro-
dest saluanti, & eius descendenti-
bus, sed etiā Fratri ex eodem patre, &
eius

eius descenden. & non tantum fra-
tri & eius descen. sed etiam fratri
Patrueli, seu consanguineo germa-
no & eius descenden. intellige, des-
cendentibus per rectam lineam mas-
culinam. Obser. 1. de Salua Infan. fa-
cien. vbi Bages. Item per milites Iu-
ratores qui iurant eum esse Infantio-
nem, & cassale ostendunt, a quo sua
ingenuitas procedat, seu procesit.
Sed hæc probatio militum, solum
iuuat ad saluam faciendam, nam vt
dicit fo. Fatigatus, de condi. Infantio.
dictus existens in possess. Infantio. se-
cundum Patos, ibi. cum dictis mili-
tibus saluam faciet coram Rege, vel
eius commissario, de quibus mili-
tibus sunt quatuor fori diuersimodè
loquentes scilicet: dictus fo. fatiga-
tus & fo. 1. 2. & fo. Si aliquis quomo-
do quis deb. suam Infan. salua. Pro-
quorum fororum declaratione, est
præmittenda dispositio fo. Omnis ho-
mo de Proba. & quæ ibi dicit Patos
scilicet omnis homo qui dicit se In-
fantionem, est in possessione Infan-
tionatus, non contribuendo: sed qua-
re eum sit in possess. cōpellitur p o-
bare, respondet, quia est præsump-
tio contra eum: ideo cōpellitur,
& quia dicebat se Infantionem, ideo
cōpellitur probare, quia ei qui di-
cit incumbit onus probandi. l. Ei
qui ff. de proba. Couarru. li. 1. va-
ria, Resol. c. xvj. nu. 10. & secundum
leges Longobardorum, quibus nos
vtemur, qui ex patre Infantione nas-
citur, habetur pro Infantione, fo. Vil-
lanus, de condi. Infan. & ideo si du-
bitatur se talem patrem habuisse,
debet probare, vt de condi. Infantio
fo. Fatigatus. et sic per dictos milites
iuratores: intrat modo forus Fatiga-
tus. Fatigatus ergo pro sua Infantio-
nia, quia dubitatur se patrem habui-
sse Infantionem (est tamen in posses-

sione Infantionis secundum eundem
Patos) habeat duos milites consan-
guineos ex parte patris, qui tactis sa-
cro sanc. Euāgelij. &c. & sic per istum
fo. iuncta declarat. Ioannis de Patos,
quilibet probata eius quasi posses-
sue Infan. cum duobus consanguineis
ex parte patris, iurantibus eum
esse Infantionem, erat admittendus
ad faciendam saluam: venit postea forus
Item quod de cætero. & præmissa
dicta quasi possessione, cum duobus
militibus etiam non consanguineis
iurantibus, vt supra in fo. Fatigatus
erat quis admittendus ad faciendam
saluam: venit postea fo. Cum totum.
& ex causa ibi recitata, reuocat di-
ctum fo. Item de cætero, & addit foro
fatigatus. vt sciatur in quo gradu cō-
sanguinitatis sint coniuncti dicti mi-
lites saluantes, seu iurantes esse In-
fantionem, & apponitur maxima
pœna dictis militibus iurantibus fal-
sum, facta fuit alia dispositio in ea-
dem curia, quod Infantio, qui se
vult saluare sit in possess. sue Infan-
tionis, vt præmittitur in omnibus
supra dictis foris, secundum Patos,
& additur in isto, quod non fecerit
seruitutem regalem in tota vita sua,
nec reperiri poterit, quod pater, nec
auus fecerint seruitutem, & statui-
tur quod talis fatigatus, possit suam
Infantioniam saluare, cum duobus
militibus, etiam non consanguineis,
& illi duo milites possunt alios sal-
uare: & sic constat probari Infantio-
niam per cartam scilicet, per priui-
legium militiæ, vel literas dicisso-
rias saluantis: probatio verò posses-
sionis, & attestatio militum iuran-
tium, confert, ad saluam faciendam,
& inde ad obtinendam auctoriza-
tionem illius, per cartam perpetuam
valituram, iuxta dictum fo. Omnis
homo. & hoc est quod dicit Moli.
quod

quòd ad probandam proprietatem & dominium dictæ Infantionæ, nō prodest sola possessio, in dicto verbo Infantiones, versiculo in proprietate: vel dicamus quòd illa attestatio militum habeatur loco tituli, qui requiritur in causis possessorijs habentibus mixtam causam proprietatis: Anto. de butri. in c. si. de causa posses. & proprietat. ista causa immunitatis est huiusmodi, tamen licet Mol. in d. versicul. in proprietate, asserat dictam Infantioniam, non posse probari quo ad proprietatē & dominium sine priuilegio, quod verum crederem, ex quo nulla præscriptio iuuat, præterquàm immemorialis, & ipa. li. 2. respon. c. xxvj. Tiracquell. de Nobilita. quæstio. 14. Couarru. lib. 1. resolu. c. xvj. nu. 10. in si. tamen immemorialis vt per eos ibi, prodest, ex quo illa, vim tituli & priuilegij habet: c. super quibusdam §. Præterea de verbo. signi. l. hoc iure. §. Ductus aquæ. de aqua quotidiana, & estiuâ, vide quæ habent in Reperto. in verbo præscriptio immemorialis, & supra fo. 26. super dicto Reperto. & Anto. Grab. communi. oppi. 1. conclu. vbi tit. de præscriptura de effectu huius præscriptionis.

40 Sexto potest quæri, qualiter in processu Infantionæ procedatur, & in hoc nihil ferè potest addi, eis quæ Moli. & Ferrerius tradunt, aliter in Verbo Infantio versi. Pratica proceden. super Infantionia, tam super proprietate, quàm super possess. alius in methodo de processu super Infantionia, vt siquidem interrogetur qui se asserit Infantionem, si velit eam probare per posse. aut gradus, & vtroq. casu exprimitur ab eis forma proceden. nam si per possessionē, cōmuniter fit articulatio

de possessione propria patris, & aut iuxta dictum fo. Si aliquis, non tamen negare posse admitti ad faciendū Saluam iuxta dictum fo. Cum totum. ex quo dictus fo. Si aliquis. æditus in eadem curia, non corrigit eum, sed ponit diuersum casum, & sic ad limites cuiuslibet ex dictis foris, esset admittendus ad Saluam faciendam, & isto casu quando agitur de probanda dicta Infantionia per possessionem, & per eam ad se Saluandum, expectat dicta causa, iudicium proprietat. & licet fuerit disputatum super hoc asserendo, quòd attestatio dictorum militum, est iudicium proprietat. quod iuuatur ex dicto fo. Omnis homo. vbi dicta Salua auctoratur per cartam perpetuò valituram, & ita quòd dicta sententia nō possit retractari, nisi in casibus quibus sententia lata ex probationibus priuilegiatis retractari potest: de quo per Docto. in c. Proposui. vbi Deci. nu. 14. ext. De proba. nihilominus tamen post dictum processum saluæ, fuit intentatum iudicium proprietatis, & ita fuit declaratum in processu de Lastanosa de Mōçon, & in omnibus de Larues, & etiam credo in processu de los Ruijes, de la Comunidad de Daroca, & dictus Moli. & Ferrer tanquam de re certa, ponunt formam procedendi in articulo proprietatis, vel secundum fo. antiquos, vel fo. secundum de Rei vendi. dicta siquidem immunitatis, seu ingenuitatis causa, iudicium habet possessionis & proprietat. vt per Couarru. & quos ipse allegat in d. c. xvj. nu. 10. & 11. lib. 1. Resolu. supra allegat. & de quæstionibus quæ in ritu dicti processus se offerunt, vide vbi supra dictos Molinum & Ferrerium.

Ultimo

41 † Ultimo quæri potest qualiter amittatur Infantio, & amittitur. I. quidem per sententiã super ea laram, ex quo res iudicata pro veritate accipitur; quia & si non esset Infantio, ex quo per d. Regẽ iudicatur Infantio, amodõ pro Infant. habetur, quia res iudicata pro veritate habetur, & ita dicit lex, ingenuũ accipere debemus eũ, pro quo lata est sētētia, etiam si fuerit libertinus. l. Ingenuũ ff. de statu homini, hæc Patos in d. fo. omnis homo. de proua. idem e contra dicendum est, ex quo contrariorum eadem est disciplina, dicit glo. in Rub. ff. de acqui. posses. glo. in c. deniq. 21. distinc. in verbo etiam, allegat. l. inter stipulantē. de verbo obli. Item amittitur priuilegium Infantionis, si Infantio exerceat mercaturam, seu artem aliquam mechanicam suis manibus: vs in Obser. Item si aliquo sera, tit. declara. d. reg. ponit. Moli. in verbo Infantio. versi. Infantiones si exercent, super quo potest dubitari si perpetuo amittant priuilegium Infantionis, vel pro eo tantum tempore, quo dictam artē exercent: cui dubio respondet Cassa. in consuetu. Burgun tit. des droitz: §. 19. nu. 31. distinguendõ, quod si est nobilitas sanguinis, quod non amittitur, sed suspenditur durante tempore impedimenti, quia iura sanguinis tolli non possunt, si verõ nobilitas peruenit ex priuilegio, illa perditur in totum, vtribi per eum, & eundem latius in cons. 64. n. 37. ex quo benè infertur quod cum Infantio nascatur, & non creetur quod sublata arte impedimenti, remanebit Infantio. Bages. in Obser. 1. ad fi. de condi. Infantio. vi. Rebuff. 2. to. pag. 217. Itē, an illi expressè possit renuntiare Infantio,

sicut potest tacitè, cum sit par virtus taciti & expressi vide Couarru. in c. quãmuis pactum 2. relectio in prin. num. 5. vsq. ad fi. Tiraquel. de Nobili. quæst. 35. & 36. Otolorã de Nobilita. in 2. parte 3. partis principalis. c. 9. num. 7. cum sequen. idem Couarru. c. 1. varia. res. fo. lib. 2.

42 † Est etiam de reseruatõ Domino Regi commissio causarum appellatione remota, quoniam ex quod Domino Rege nõ appellatur (nã licet regula sit, quod appellari possit à quolibet iudice, c. omnis & c. ad Romanã. 2. quæst. 6. Specu. tit. de appella. §. Videndum. in prin. tamen à Rege, vel alio non recognoscente superiorem, non appellatur l. 1. ff. à qui appella. non licet Maran. de appella. nu. 237.) nimirum si potest causam committere appellatione remota. Hæc tamen commissio fieri non potest, nisi a Domino Rege, secundum Bar. in l. si. C. de senten. idem l. 1. §. si. ff. à qui. appella. non licet; vbi, not. secus esse in interlocutiõs siquidem clausula appellatione remota, nullus, præter Principem vti potest, d. l. 1. in fi. ff. à quibus appella. non licet Maran. de appella. nu. 226. fol. 287. & sic dicitur hæc commissio de reseruatõ domino Regi. Et hæc dicit Bages. in d. Obser. not. Quod tres. esse de mente Sancij Egidij Iusti. Aragon. qui asserbat à Primogenito Gubernatore posse appellari: tamen eximius Petri de Salanua Iustitia Aragonũ, dicebat oppositũ, & quod ipse non audere dicere pro toto mũdo, quod a dicto Primogenito possit appellari, vt retuli supra, quia primogenitus, præfectus prætorio appellatur, vt dictum est supra, à quo similiter

similiter non appellatur. l. Præfetti. ff. de Mino. l. i. §. his cunabulis. ff. de offic. Præfect. Præto. Maran. de ordin. Iudi. titul. de appella. numer. 239. & consequenter hæc commissio non potest dici de reseruatis domino Regi tantum; quinimo attentis dispositionibus foralibus, dominus Rex non potest, salua clementia, tollere ea, quæ Regnicolis competunt à Foro, cum & ipsi fori in contractu transferint, quibus contractibus, dominus Rex stare tenetur Iaf. latè, consi. i. vol. i.

43 * Est etiam de reseruatis domino Regi tantum, licentia faciendi boalare, vltra illud quod fieri potest per vniuersitates, scilicet quantum continet vna ballistata: nam faciendi maius boalare licentiam, solus dominus Rex concedere potest: vt per illam Obseruan. dicit Bages in Obser. i. de Pascuis, dicit ibi, esse dictam licentiam de reseruatis, sicut est diuisio terminorū, & creatio Notariorū adeo, quod Primogenitus quantūcumq. sit Procurator, seu Gubernator generalis, illam non potest concedere. Prohibetur siquidem dictum boalare, vltra dictam ballistatam, ne ius depascendi locis circumvicinis impediatur, competit enim ius de pascendi eis, de area, ad aream, & de sole, ad solem, iuxta dictas Obseruan. de Pascuis, & Obseruan. Item, in Aragonia in omnibus Villis. de Genera. priuile. & in Foro de Villis, de Pascu. quam rationem reddit Molin. in verbo Boalare, quæ iuri consona est. l. Si domus. ff. de serui. vrba. præ. l. Si eo loco. ff. si serui. vendi. Soci. consi. 105. cum sequen. lib. i. Cassa. in consuetu. Burgundiæ. fol. 396. col. 2. Couarru. lib. i. Variarum resolu. cap. 17. numer. 11. ad fi. licet in

hoc sit maximè aduertendum, an seruitus de pascendi, competat pacto, aut titulo aliquo, vel ex eo tantum, quia vicinus, quæ distinctio elicitur ex his quæ ponit Cepola in tract. de Serui. in tit. de seruit. iuris de pascen. nu. 25. cum sequen. vide Couarru. in c. pe. pratica quæst. Auend. de Exequen. manda. Reg. c. 4. quæ, Couarru. & plures alios allegat in d. quæstio. num. 4. cum sequen. & ibi numer. 6. tractat de huiusmodi seruitute areæ foralis, scilicet quæ est, inter loca vicina, & ex ibi dictis resultat, quod non est tantæ potentia hæc seruitus, quæ competit ratione vicinitatis, quantum illa quæ ex pacto, per prescriptione, aut alio titulo competit ratione vicinitatis, nam nihil fieri potest quod ius seruitutis competens, ex titulo deteriore tur: secus si ius pascendi competat ea ratione, quia Incola, vel vicinus, nã tunc bene potest dominus Prædij, in quo nō erāt arbores, vel vites (quo casu collectis fructibus poterat depasci per vicinos) plantare dictas arbores, vel vites, & impedire per indirectū dictū pastum, vt ex pluribus comprobatur Couarru. à nu. 2. in d. c. pe. & ideo, quia non est tantæ potentia hæc seruitus ratione incolatus, vel vicinitatis, permittitur D. Regi, dare licentiā faciendi boalare, præambula causæ cognitione, & sic impedire dictā pasturā, quod aliàs non liceret, ex quo salua clementia, non permittitur D. Regi auferre ius quæsitū: iuxta not. per Feli, & Dec. in c. quæ in Ecclesiarū. de Consti. Itē dominus Rex, hanc licentiam faciendi boalare, præambula causæ cognitione concedit, dando commissionem, pro vt fuit mihi data, instantibus hominibus de Boquiñen. petentibus dictam licentiam, vt accederem ad

G viden

videndum terminos, & partes quibus sine incommodo dicti iuris areæ foralis, vel saltem cum minori incommodo, quo fieri posset daretur dicta licentia, & ad considerandum causas, quæ possint dominum Regem mouere, ad concedendum licentiã faciendi boalare in tali loco, & tantæ latitudinis, & longitudinis; & quoniam ex dicta licentia parum præiudicij paratur vicinis, adhibita causæ cognitione; & quia iuxta dictas Obseruantias, & signanter. d. Obser. Item in Aragonia in omnibus. & dict. For. 2. de Pascuis, in dicto boalari, ad paria iudicantur omnes, quia quando vni vtuntur eo, & alij vti possint: vt dicunt dict. For. & Obseruan. & Bages latè in dict. Obseruan. 1. de Pas. & Vitalis titul. de Minut. animalibus decolla. & in titulo de vetato, nimirum, si domino nostro Regi competat dicta facultas dandi licentiam, ad faciendum boalare vltra dictam Ballistam: vide Pertus. in dict. For. 2. de Pascuis.

44 † Est insuper de reseruatis domino Regi Creatio militis, quia ex hominibus conditionis, solus Rex creat Milites, Obseruan. 1. de Condi. Infantio. For. 1. de crea. Mili. ponit Pertusa in For. 3. de crea. Mili. & Bages in dicta Obser. 1. de condi. Infantio. vbi quod Villanus, non potest Miles creari, nisi per dominum Regem, vel cui ipse demandauerit: in hoc tamen sunt distinguenda tempora, quia ante For. Interest. de crea. Mili. de anno 1461. Villani creabantur per dominum Regem, post dict. For. neq. per Regem, nisi in batalla, modo, & forma ibi recitatis; Infantiones, & ciues honorati, sicut & olim, & hodie possunt promo-

ueri per militem, & tamen vt in hoc aliqualis introductio dari possit, potest quæri.

45 † Primò quis potest Milites creare: de hac quæstione attenda iuris dispositione est rex. in l. neminem. 17. C. de re mili. lib. 12. disponens neminem, præter Principem posse militem approbare, & ibi Luc. de Pen. & in l. 1. C. Qui milita. poss. eo lib. & in l. 1. de Digni. vbi etiam Bar. à numer. 79. cum sequentib. quem ad hoc alleg. Molin. in verbo Miles potest promouere: de For. vide eundem Molin. ibi, & in verbo Batalla, versi. in Batalla potest. Pro quo faciunt, supra proximè scripta, vt distingamus tempora, & personas, scilicet, tempus ante Forum de crea. militum. 1461. & personas Infantionum, & ciuium honoratorum à Villanis, nam ante dictum For. 1461. solus Rex poterat villanos creare Milites, Molin. in verbo Batalla. versi. ante pen. & in verbo dominus Rex non potest, post dictum For. solùm ipsi villani, possunt creari in batalla per dominum Regem, vel eius Locumtenentem, vel Primogenitum, vt dicitur in dicto For. Interest. de crea. Mili. Calat. vel etiam per Regem extraneum in dicto bello, cum approbatione Regis naturalis, For. si. de creat. Mili. quo verò ad Infantiones, & ciues CæsarAugustæ, & aliorum habentes priuilegia Infantionum, ipsi possunt per quemcumq. Militem promoueri, vt ex dictis For. 1. & 2. de Crea. Mili. elicitur, & ex Obser. de Condi. Infantio. vide Molin. in dict. versicu. Miles potest promouere, & Pertus. in for. 1. de Re mili. & in li. deter. titul. de Militibus, & in dicto For. Interest. vide Carol. de Grassa. de Regal.

de regal. li. 1. in 2. iure. vbi asserit quod de iure quilibet miles potest alium milite creare.

46 † Secundo potest quæri qui possunt creari milites, & super hoc de iure vide Rubi. & iura ibi contenta Qui milita. poss. vel non li. 12. C. & certum est, damnatos iudicio, ex quo irrogatur Infamia, non posse milites creari, l. qui cum vno. §. Adulteri, de Adulte ff. Infamis enim non potest esse miles, glo. in l. 2. §. Miles. ff. de his qui not. infa. Bal. in l. de positi. C. de de pos. & similiter debet habere creandus miles plura requisita de quibus per glo. in l. milites. ff. ex quibus causis maio. glo. in Auten. de manda. prin. §. si. & glo. in §. Item in milite. de excusa. tut. Iusti. & Bar. in l. vnica. C. de Athl. dicit, vt miles in bello promovetur possit, debet habere trinam victoriã, Archi. in c. de quibusdam. 37. distinc. Panor. in c. cum secundum: de præb. col. 4. & sic regula erit, quemcumque posse in militem promovetur, nisi qui prohibetur, & cum a fo. nihil ex his que a iure traduntur, reperiatur immutatum, erit recurrendum ad regulas artis, ex his que d. Rex Iacobus in præ. fo. disponit, deficiẽ. for. esse recurren. ad sensum naturalem & æquitatem, quod est ius commune, in quo Relucet naturalis equitas, & sensus, vt declarat, pe. de Belleg. in Specu. prin. fol. 25. vide que habeo in fo. antiq. in d. prohemii.

47 † Tertio potest quæri qualiter miles creetur, & sic que solennitas est seruanda in creatione militis, de iure, vt notatur in auten. de mada. prin. §. pe. in glo. verbo certe & in l. penul. ff. ex quibus causis maio. & 2.

quæst. 1. c. prohibentur. Lucas de Pẽ. in d. l. C. qui mili. lib. 12. tenentur præstare certum iuramentum, in quo iurantur sex, vt dicit glo. in l. penul. ff. ex quibus causis maio. vide in Reperto. Abba. in verbo miles: de Foro qualiter quis miles creetur, vide eundem Pertusam in d. suo libro, deter. in titu. de militibus, & remissive in di. Fo. inter de Re mili. & ex dic. Fo. 1. de re militari, potest elici forma creationis, ex forma degradationis, vt per Regem, aut militem creantem, cingatur ense, dicendo verba que ponit Lucas de Pen. in l. his quidem. qui mili. poss. in verbo cingulo, scilicet accipe sanctum Gladium, in quo deijcies aduersarios populi mei, Israel. vide ibi not. verba per eum vbi asserit, dictum gladium seu ensen, debere esse deauratũ. Item solet in signum creationis, Dar dos golpes con la spada desembaynada, encima el hombro, diciendo Dios y Santiago os haga buen Cauallero. Vt videbis in forma creationis milita. don Io. de Gurrea supra inserta in. 4. quæst. prin. sub n. 6. pag. 38.

48 † QVARTO potest quæri de effectu dictæ militiæ, & in primis, dicta militia de Fo. dicitur dignitas, vt elicitur ex Obseruan. 2. de condi. Infantio. Molin. in verbo miles versu. militi dicitur, Pertusa in Fo. 1. de re mili. secus de iure, nisi dignitati iungatur, quia tunc non aliã dicitur dignitas: l. 1. de equestri. digni. libro. 12. Alb. in l. militia C. loca Bar. in l. C. de digni. lib. 12. Martin. Laud. in tracta. de militibus, vide quos allegat Molin. in dicto versu. militia. Item operatur alium effectum, quia generat Infantiones

nam miles creatus, generat filios Infantiones. Obser. 2. de condi. Infā. Moli. in verbo Miles, versi. militis filius. vbi quærit de quæsti. an generatus ante adeptam militiam dicatur Infantio, & ibi, tandem concludit esse Infantionem, vide quæ habeo in Reperto, & Abba. in verbo miles.

Item sunt priuilegiarij circa immunitates domorū, sicut Infantiones. Itē circa earum personas, adeo quod dubitatur, secundum Molin. in versi. miles magnus, si possunt puniri pœnis corporalibus, tamen concludendum est in hoc, quod miles simplex, puniri potest pœnis corporalibus, nam ea ratione quia potest puniri, statuitur Regen. officium Gubernat. debere esse militem simplicem, fo. Quia secundum quod regē. offi. Gubernationis sit miles simplex: circa verò iurisdictionalia est miles, sicut Infantio, vt non possit accusari, nisi coram Regijs officialibus, vt dictum est de Infantione: vide Moli. in verbo miles versi. de militibus habi. in locis domorum.

Item habent priuilegium creandi, milites, eos, qui sunt Infantiones, & ciues honoratos Cæsaraugustæ, nā miles de iure potest militem creare: vide Carol. de Grassa. supra relatum, similiter, & saluandi Infantiones, vt de eis latè per Moli. in verbo miles. Item habent circa onera, immunitates non soluendi, nec contribuendi, vt in foris & Obseruan. de priuileg. mili. & condi. Infan. in quibus milites, & Infantiones ad paria iudicantur: de iure quæ sint militum priuilegia, & an milites nostri tēporis gaudeant priuilegijs militum, vide in l. Centurio. ff. de

Vulga. & pupil. substi. vide in Reperto. Abba. & quæ ibi habeo in verbo, miles & l. i. C. de iur. & Fac. igno. vide etiam tracta Martini Lauden. de mili.

49 * **VLTIMO** potest quæri qualiter perdatur dicta militia, seu eius priuilegiū, & quidem si saluante Infantioniam alicuius, in casu non permissio, perditur militia, vt dicunt fo. Fatigatus. de condi. Infan. & fo. 1. & 2. de crea. mili. Item si exerceant artem vilem, vt dictum est de Infantione, quæ sunt hic rependa, si amittat in totum, vel durante tempore & exercitio illius artis; & per ibi dicta videtur quod perpetuo, ex quo non habet nobilitatem ex sanguine, sed ex priuilegio militari. Item exigentibus eius demeritis, vt si alia crimina perpetrasset, per quæ venerit degradandus; de qua degradatione infra proximè dicitur: vide Moli. in verbo miles. versicu. milites pro delictis, de iure vide in l. desertorem. §. Poena militum vsq. ad fi. legis. ff. de Re mili. & in titu. de Deserto.

50 * **EST** in super de reseruat. domino Regi, militis exauctoratio, seu degradatio, quia solus Rex potest deponere militem, & illum degradare à cingulo militiæ, fo. Conditor orbis. de re milita. vbi ponitur forma degradationis, vt scilicet ipsemet degradandus cingat sibi ensē, quo facto, Princeps terræ, scilicet Dominus Rex, accepto cultello supra renes, scindat ensis corrigiam, ita vt cadat in terra ensis, & ita sit à militia depositus: nam vt dicit Lucas de Pena. in l. Is quidem

id est reputatur

quidem in verbo cingulo, Qui milita. non poss. quòd hoc cingulo spoliati perdunt omne militiæ privilegium, solus ergo dominus Rex degradat militem, vt dicit Vitalis in tit. de appella. §. Iure autem latores. quem refert Bages. in d. Obser. Nota quòd tres. & in Obser. Item circa. de privileg. mili. quem etiam refert, & sequitur Pertusa in d. fo. Conditor. Bages in Obs. pena militis. de le. Aquil. qui allegat dic. fo. sed quia hæc parum seruantur non est, quòd super eis, quæ super hac degradatio ne faciendæ sunt insistamus, scilicet quæ causæ cognitio præcedere debeat, & declaratio, & si potest dupliciter fieri verbaliter, & solemniter, seu actualiter, & si iudicatur ad paria cum degradatione militis celestis militiæ, de qua in c. Degradatio. 2. de Pœ. li. 6. vide in Reperto. sanctæ Inquisi. verbo Degradatio Moli. in d. verbo miles versm. il. pro delictis vbi alegat. d. c. Degradatio, vbi quæritur vltra militiam amittat privilegia, quæ alias ex Infantonia vel alio privilegio competebat, de quo etiã agunt Patos super dicto fo. Conditor. & ibi etiam Pertusa, asserentes idem quod ipse Moli. scilicet quòd ex degradatione non amittat nisi militaria privilegia, & solet hodie miles exigentibus meritis decapitari, sicut fit in Italia, non furca suspendi, sicut fit in Francia, vt refert. Bar. in l. Desertorem. §. 1. ff. De re mili.

51 Item beneficij absoluendi ab infamia, concessio, status restitutio, natalium purgatio, & ea quæ ad remissionem, & indulgentiam pertinent: dicit enim Vitalis, pertinentia ad remissionem & indulgentiam,

vt infamiam abolere, statum restituere, purgatio natalium, crimina remittere libertates, & similia concedere, de defectus processuum supplere, contra Officiales inquirere, venditiones bonorũ Sarra. a probare, illos torquere, cotos facere, nobiles castigare, Regi esse reseruata; in dicto titu. de appella. iure autem latores esse de supræma, & præ excellenti Regis iurisdictione, quod iure ciuili etiam fundatur, & de aboblitione vide Papon. §. 3. in prin. fo. 7. l. generaliter C. de senten. pass. l. si. de gene. aboli. l. ad tempus C. ex quibus causis Infa. irrogetur. Et sic crimina relaxare, privilegia siue libertates, & immunitates facere, & concedere, ad Dominum Regem pertinet, vt dicit Bages in dicto Obser. Nota quòd tres. & hoc est in causis prædictis, & etiã supplere processuum defectus & nullitates, facere contra officiales Inquisitiones: Molin. in verbo Officiales delinquen. venditiones bonorum Sarracenorum, & Iudæorũ Christianis factas approbare, Iudæos & Sarracenos quorum corpora sunt Domini Regis, Foro de Iudæ. & Sarrace. torquere. Prohibere ne extra Regnum, extrahant equos, Ganatum. & c. §. Item que los Cotos de Privileg. generali captio nobilium, & eorum castigatio, de quò infra latiùs, dicitur. Hæc omnia sunt de reseruatis d. Regi, vt asserit Bages. in dicta Obseruan. Nota quòd tres. & Molin. in verbo d. Rex, versicu. de reseruatis Domino Regi, quæ omnia dicuntur ad Dominum Regem pertinere, & eidem esse tantum reseruata, respectu Primogeniti, in vim fori iurisdictionem exercentis, vt supra diximus: secus

respectu locumt. generalis, locumtenens generalis solet omnia supra dicta Regi reseruata exercere, vt dicit Moli. in verbo Locumt. generalis: ratio est, quia Rex potest ea que sunt sibi reseruata, delegare. c. quoad translationem ext. de Offi. lega. & preterea attendenda est vis & potestas verbotum contentorum, in regio Priuilegio, vt dicit Petrus de Bellug. in Specu. prin. titu. de potesta. Locut. vbi dicit, quod propter illa verba que in eorum prouisionibus apponuntur, scilicet, ponentes vos in Locum & ius nostrum, ex quibus verbis indubiè Locumt. generalis videtur constitutus, vt in rem propriam procurator, & proprio iure, Locumt. exercet vtiliter, quid quid ad Principem pertinet, vt in casu legis ^{qui} quadringenta. ff. ad Trebell. vbi Ange. & Imola. & in l. si cum emptore ff. de Pac. & l. 3 C. de Noua. ad minus est verbum dicere, quod habet mandatum cum libera, Bar. in l. in prouintiali. §. Si ergo ff. de Noui. ope. nuntia, ex quo mandato potest, ea que requirunt speciale mandatum. c. qui ad agendum. de Procura. li. 6. hæc Bellug. vbi supra & ita Locumt. quotidie cognoscit de reseruatis, & delegat, ei, sicut Rex solet, nam Locumt. potest ea omnia que princeps, Laurè. Silua cons. 74. & hoc ex eo quia eius iurisdictionis suscipit vires & effectum, a viribus & effectu verborum Regij Priuilegij, & regulatur ab eo vtdictum est supra: iurisdictionis verò dicti primogeniti in vim dispositionum foralium, non extenditur ad ista reseruata.

32 Tum ex dispositionibus foralibus de anno. 1528. de nominatio confi. D. Regis est ipsi reseruata, in casu

vacationis perpetuæ, iuxta formam fo. fit nominatio & prouisio, & similiter de consiliarijs super criminali, fit per eundem dominum Regem nominatio, iuxta fo. super criminali, de anno. 1564. sicut & eius Cancell. Vicecan. Regens Cancell. sui per eum creandi iuxta fo. de Offi. Cancell.

Ultimò, est & aliud reseruatum domino Regi, & adeo reseruatum, quod nec per eius Locumt. generalem explicari potest, videlicet conuocatio curiarum, quia solus. d. Rex, & non alius illas potest conuocare, vt refert Moli. versu. de reseruatis. domino Regi in verbo. d. Rex, & in verbo Curia generale versu. fi. & in verbo Locumt. generalis versu. fi. vt elicitur ex præmio fororū Maellæ: vbi sub amplissimis protestationibus ibi contentis, fuerunt per Locumtenentem generalem, conuocata & celebrata.

54 † Subsistente tamen maxima & urgente necessitate, conuocari possent per Primogenitum, vel Locumtenentem generalem, vt refert Petrus de Belluga. in Specu. prin. tit. de habilitatione ad curiam, & Iaco. Callicius in extravagatorio curiarum. 4. quæstio. nam tunc absque metu periurij posset, etiam si id iuratum esset per Aragonenses, vel dominum Regem, fieri dicta conuocatio & celebratio curiarum, de consilio eorum ad quos iuramentum dirigitur, seu in quorum fauorē factum, quia semper habet clausulam sub intellectam, rebus sic stantibus. Bal. in l. cleri. C. de fidei co. & absurdum esset contra publicam utilitatem interpretari, quod in eius fauorem inductum est, Bal.

ad hunc num. et seq. Vide Lusitan Annaliu lib. 14. cap. 29. col. 2. ad fin. et coll. 3. et 4. in princ.

Bal. l. Obseruare. §. Proficisci. ff. de Offi. Proconsu. & Leg. Bellug. vbi supra, & isto casu ponit formam cōuocandi dictam curiam generalem, dictus Iacob. Calicius in dict. 4. quæstione. Et ita videmus factum fuisse, vt refert Iustitia Aragonum in sua littera, in fin. fororum inserta, col. 9. quia mortuo Rege, fuit conuocatum Regnum per Regentem officium Gubernationis, & Iustitiam Aragonum, super successione Regni: nam licet alias sine consensu Regis non possit congregari Regnum, tamen ex vrgēti, & necessaria causa, ipsum regnum tangente, posset congregari: argumento eorum quæ not. Feli. in ca. super literis nu. 21. de Rescrip. vbi notat, quod concilium generale non potest congregari sine licentia, & auctoritate summi Pontificis: fallit tamen ex causa prædicta, vt ibi per eum; facit, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum, vt in regula iuris, & alia regula quod necessitas non habet legem, vel verius non subest legi: de quo plura per Cassan. in consuetu. Burgundi. tit. Des Iustitias. §. 5. fol. 51. Guiller. Bened. in repe. ca. Rainucius. in verbo, & uxorem nomine Adelaia. n. 1033 cum sequen. Plura enim necessitatis causa permittuntur, alias prohibita, ad quod refert plura Tiraquel. de Retractu. lineag. §. 26. glo. 1. n. 20. necessitati Nēdij quidem resistunt, vt idem refert. §. 1. glo. 9. nu. 32. periculum enim instans tribuit iurisdictionem, alias non habēti, Obser. de consuetudine de Cita. vbi nota.

55
X ¶ Sunt quedam reseruata Domino nostro Regi & Primogenito tantum, quæ nec ad Regen. offic. Gubern. Iustitiam Aragonum, nec alios officiales pertinent, nec per eos exerceri possunt.

In primis circa honores, præhemi-
nentiā, & emolumenta, cōpetunt Domino Regi, & Primogenito, ea quæ alijs competere non possunt: & primo ratione nominis, nam vt dictum est supra circa princ. huius. 5. quæstionis vers. 3. propius accedendo, vterq; idem nomen habere videtur, quod alijs non competit, scilicet, quia vterq; Rex appellatur, vterq; præfectus prætorio, vterq; dominus appellatur: & est quia vterq; in dominum iuratur de presenti, vt ibi dixi, licet etiam dictus Primogenitus varijs etiam nominibus decoretur, secundum varietatem fororū, & temporum: quandoq; Gubernator appellatur, vt in dict. for. Quia secundum. quod Reg. offi. Gubern. fit mil. simp. quandoq; Procurator generalis, vt in for. de Secunda confir. mone. quandoq; Infans, vt in declara. priuileg. 4. col. & in dict. for. de Secunda confir. mone. quandoq; Primogenitus tantum, quo tantum nomine vtuntur Fori Aediti Calat. & post eos vsq; nunc: referunt Bages in dict. Obseruan. 2. actus cur. & Obseruan. 4. de appella. & Moli. in verbo Primogenitus: & appellatur Primogenitus, etiam si natus, antequam Pater nactus esset regalē dignitatē, vt vbi Moli. vers. ante penul. vbi allega. Feli. in ca. Inter cetera. de Rescrip. n. 2. Lecirier. de Primog. quæst. 12. Car. Moline. tit. 1 §. 8. numer. 55. & allegat bonam rationem, & etiā si nullus eum sequatur, vt dicit ibi vers. sic. penul. & quis deniq; dici possit Primogenitus, ponit, Corse. in tracta. de potesta. & excellentia Regia, quæstion. 26: de Foro tamen, dictum ius Primogeniture, solum consideratur in Filijs Regum, vt dicit idem Molin. vers. sic. Primogeniture ius, & an per amentiam,

vel alias amittatur, ius Primogenituræ, vel si dabitur ei curator, vide eundem Molin. ibi versicu. fin. allegantem Bald. in cap. 1. de successio. feu.

56 † Secundò decoratur, quia solus Primogenitus sedet à dextris patris, vt dixi supra in princ. huius secundæ quæstionis, versiculo præterea dictus Primogenitus decoratur, vbi latè quod sedet à dextris patris, honoratur præceteris, conregnat patri, ideo Rex appellatur, ideo regimen habere debet, & quidem inuito patre, & sic à lege. Et si opponimus officium, & ius dicti Primogeniti, officio Cæsaris, vt dixi supra in 2. quæstione princ. nullus tali decoratur honore, ex quo Cæsar, Augustæ maiestatis hæres designatur, & ideo dicitur, ex Cæsare fecit Augustum, vt dixi latè in 3. quæstion. princ. allegando Hieronim. Cagnol. in procem. & Hieronym. Curitam, hæc nulli, nisi Primogenito à lege competunt.

57 † Similiter in signum quòd dictus Primogenitus, honoratur vt Rex, habet eosdem officiales in curia sua, quos Dominus Rex in eius curia solet habere, scilicet Vicecancellaria. Regen. Cancellaria. & reliquos: Bages in Obseruan. penul. delit. contesta. Similiter & illos creat, vt dixi supra, circa princ. huius quæst. secundæ versicul. Præterea dictus Primogenitus Gubernator: hæc omnia sunt de reseruatis Domino Regi, & Primogenito, nam solus Dominus Rex, & eius Primogenitus conregnant, habent & creant dictos officiales, secus in Regente, quia non habet eosdem officiales, nec aliquem eorum creat, vt dixi supra. Iurat in super cum eadem solennita

te, qua Dominus Rex, vt dixi supra tractando de eius iuramento, iuxta for. coram quib. Domin. Rex Primogen. & Locumten. ior. te. Habent soli, Procuratores Fiscales, & non alij, for. de Procurat. Fisci, & de Procu. Fiscali, quibus citatis, habentur Domin. Rex, & Primogenitus pro legitimè citat. vide Molinū in verbo Primogenitus Dom. Regis dicitur.

58 † Circa emolumenta, sunt quedam Domin. Regi. & Primogenito reseruata, quæ Regen. nec alijs competunt, vt est exactio cenarum: Rex si quidem, & Primogenitus tantum habent cœnas: intellige de cœnis quæ ratione visitationis, & iurisdictionis debentur, quas nullus præter eos habet, nec Regens officium Gubernationis for. 3. de Regent. officium Gubernationis quòd non poss. alium reg. face. sunt tamen aliæ cenæ, quæ dicuntur alimentacionis, super quibus non potest transigi. l. De alimentis. C. de Trans. neq; priuilegium concedi, cum in præiudicium tertij fieri non valeat, vt latè de dictis cœnis, tam alimentacionis, quæ debentur omnibus filijs Domin. Regis non habentibus aliàs vnde se alant, quàm visitacionis, quæ ratione exercitij iurisdictionis debentur tantum Domino Regi Locumtenent. generali, & Primogenito, per Bages, in Obser. for. Aedi. apud Exeā, vbi plura notanda reperies, & de dictis cœnis visitacionis, ponit etiam Molin. in verbo Primogenitus Domini Regis an recipiat: vbi quòd Primogenito tantum debentur cenæ absentia, & à locis quibus illas recipere consuevit, quia cœnas presentie tantum exigit Dominus Rex, & eius Locumtenens generalis, & vide Molin. in verbo Domi-

v. j. An
tor. q. d.
n. 41.

Domini Locorum qui non sunt. circa fin. & vide For. & ibi not. per Perusam in For. Actus curia super Reddi. Rega. Hæc enim solum ipsis reservata dicuntur, omissio eo, quod de Locumten. gener. dictum est supra, qui pro eadem Regia persona dicitur supponere; & ideo dicitur posse omnia quæ Dominus Rex, excepta conuocatione & celebratione Curiarum.

59 ¶ Præterea circa causarum cognitionem & expeditionem, sunt quædam dictis Domino Regi & 62 Primogenito reservata, quæ alijs non competunt, scilicet Euocatio causarum ex causa suspicionis iudicis & territorij, quæ dicitur Perhorrescentia; de cuius nominis Etimologia & significatione ponit Molin. in Verbo Perhorrescentia. in principio, ubi allegat iura de hac Iudicis & loci suspicionem, & quatuor 60 Foros de ea loquētes. ¶ Et quia hæc Euocationis materia est diffusa, pro introductione possunt proponi plures quæstiones, omissa huius termini seu vocabuli Euocatio, significatione, quam latè ponit Rebuff. l. tom. in tracta. de Euocatio. in prin.

19 ¶ Primo quid sit Euocatio, cuius termini definitionem ponunt, Rebuff. in dict. tracta. de Euoca. in 2. quæstion. & Couarru. In Practi. quæstio. 9. quæstionum. 1. in princip. ubi dicunt quod est litis penden. coram inferiore, ad principem vel superiorem, sine prouocatione facta transitorio: & ibi per eos, quod Euocatio non fit, nisi litis quæ iam pendet, quia quod non est, euocari non potest. l. Decem de Verbo. obligam hoc tamen deuiat consuetudo Regni, quod Euocatio fit quandoquæ generaliter causarum motarum

& mouendarum, de qua consuetudine meminit Ferrerius in sua Methodo de Euocatione Perhorrescē. in fin. verum tamen est, quod hodie se abstinet Regens Cancellariā a tali Euocatione generali, sed solum Euocantur causæ motæ, & durante beneplacito: super qua quæstione, an causæ mouendæ possint Euocari, allegat Molin. in dict. verbo Euocatio versu. Euocata si est aliqua causa, circa medium, ibi, an ante ex dictis.

¶ Secundò potest quæri, quatuorplex sit Euocatio: de iure dicunt Rebuff. ubi supra in 3. quæstion. & Couarru. in dict. 9. quæstion. n. 4. versu. his quidem, quod est duplex: tacita, vt quando Princeps causam coram ordinario captam, scienter alij delegat, ex hoc videtur facere illam ab ordinario auocare: expressè, quando vtitur euocationis verbo, sed hæc distinctio non procedit in Aragonia, cum non habeamus tacitum, vt latè dico super regula standum est cartæ, nisi enim expressè euocetur in casu quo de Foro euocari potest, non intelligitur euocata: datur insuper alia distinctio de iure, quod Euocatio, alia fit ex officio. alia verò instante partè, vt Rebuff. ibi, & Couarru. circa fin. dict. quæstion. 9. hæc autem distinctio, bene habet locum in Regno, nam quandoquæ fit Euocatio ex officio, vt quando Domin. Rex, Locumtenen. Primoge. vel Regens officium Gubernationis, extra ciuitatem Casaraugustæ, intrat in aliqua Ciuitate, seu Villa Regali, statim in ingressu euocant omnes causas motas, & mouendas ex officio: de qua Euocatione ex officio, loquitur For. 2. de Regen. offic. Gubernationis quod non posses. alium reg.

reg. fa. licet in Euocatione generali quæ fieri solet, agatur contra dispositionem illius For. alia est Euocatio quæ fit parte instante, quæ est omnis alia Euocatio, siue sit illa quæ fit iuxta For. de Euoca. in calculo ferendæ sententiæ, siue sit ex causa suspensionis, potest tamen de Foro dari alia Euocationum distinctio, quam in expresse ponit dictus Ferrerius in Methodo, titulo de Euocationibus, scilicet quod alia sit Euocatio simplex, alia quæ fit ex causa, simplex, quæ absque aliqua allegatione, & petitione prouidetur, ut est illa, quæ in calculo ferendæ sententiæ fit, de qua loquitur dictus For. de Euoca. alia quæ fit ex causa suspensionis iudicis & loci, de qua loquuntur illi quatuor Fori allegati per Molin. in verbo, Perhorrescentia. circa princ. & melius obser. pro parte communita. cum ver. seq. tit. actus Curia.

63 † Tertio potest quæri, quis potest causas Euocare, & huic quæstioni, respondent de iure, Rebuff. in dict. tracta. de Euocation. quinta quæstione, & Couarru. in dict. quæstion. numer. 1. ubi quod euocare potest ille superior, qui liberè potest quacumque in parte litis, iurisdictionem iudicis tollere, denique ille qui iudicare iusserit: & sic non omnis ad quem appellari potest, de iure poterit euocare, ex quo sequitur quod Metropolitanus non poterit auocare à Diocesano, sed ille tantum superior qui iudicare iusserit, & sic potissime ad Principem spectat dicta causarum euocatio, hæc latè per eos ibi: de Foro tamen adhibe. distinctionem, quia aut loquimur de Euocatione simplici, ut illa quæ

fit in calculo ferendæ sententiæ, & quæ fit ex officio, & ista fieri potest per quemcumque, qui in Regia Audientia præsideat, iuxta dictum For. de Euocatio. & For. 2. de Regent. offic. Gubernat. quod non poss. alium Reg. face. nisi fiat Euocatio à Curia Iustitiæ Aragonum, quia non potest à dicta Curia Euocari, nisi præsideat, Dominus Rex, Locumtenens, aut Primogenitus. Regens officium Gubernationis extra ciuitatem, Casaraugustæ, etiam si in Regia Audientia non præsideat. euocat ex officio & in calculo ferendæ sententiæ, supra dict. For. de Euocatio. Aut loquimur de Euocatione per Perhorrescentiã, ex suspensione iudicis & loci, & ista non potest fieri nisi per Dominum nostrum Regem, & Locumtenent. seu Primogen. quia est de reseruatis Dominus Regi & Primogen. solus ergo Rex, & Primogen. seu eorum Regen. Cancellariam, faciunt dictas Euocatio. Perhorren. ut Reffert Molin. in dicto verbo Perhorrescen. versic. & debetis notare. idem in verbo Primogenitus Domini Regis potest. & in verbo Euocatio, versiculo Euocata si est aliqua causa. ubi in dicto verbo Perhorrescen. credit, Regentem officium Gubernationis, Primogenito existente in Regno, posse hanc Euocationem Perhorrescen. facere, quod est falsum, ex quo ut infra dicitur, officium Regentis cõquiescit, Primogenito in Regno existẽ. crederet bene Mol. Si loqueretur de Regẽt. Cancellariã Primogeniti, & quod hæc Perhorrescen. sit de reseruatis Dño Regi & Primogenito, ponit latè Bages in dicta Obs. pro parte cõmunitatũ. Act. curia. & dict. Ferrer. ubi supr. sed an
Regens

Regens officium Gubernationis, si in Regia Audientia præsideat, possit euocare per perhorrescentiam; & videtur quòd sic, quia vt alius reputatur, quia licet ab eo possit appellari, non tamen à sententiis latis in Regia Audientia per eum. Item cognoscit de causis appella. à sententia Iustitiæ Aragonum. Item de causis iam euocatis per perhorrescentiam cognoscit, & sic videtur posse euocare, quia cum præsideat in Regia Audientia, quæ Regem representat, vt dicit Rolan. à Valle cons. 70. nimirum, si potest ea quæ alius in ea præsidens: sed his non obstantibus non facit dictas euocationes ex causa perhorrescentiæ.

64 † Quarto, quæri potest, quomodo fieri debet euocatio, & sic quæ solè nitas sit seruanda in prouisione huius euocationis, de iure, ponit Rebuf. dicto tractatu de Euoca. in 4. quæstione, de foro, & consuetudine, videlicet dictum Ferrerium in sua methodo, ponentem formam in euocatione simplici, in dicto titulo de euocationibus, & in euocatione perhorrescentiæ in dicto titulo de Euocatione perhorrescentiæ. Forma verò quæ seruatur in euocatione quæ fit ex officio, quâdo Dominus Rex, Primoge. aut Locumtenens, vel Regens officium Gubernationis intrât Ciuitatem, aut villâ regalem, & volunt causas euocare ab Ordinariis, est, quòd solet dicere Notario, quòd ipse euocat omnes causas, tam motas quàm mouendas, & quòd de ea reconficiat instrumentum, & solet mandare intimari: deinde si vult, dat quoddam cartellum cursori, firmatum per dictum euocantem intrantem villam, seu locum Regalem, & eius Regen. Cancellariam,

seu Assessorum, & Scribam: dicendo.

Cartellum euocationis.

QU D que os hazé a fáber de parte dela S. C. y Real Magestad, y por prouisió y mádamieto hecho porel muy Ilustre señor D. Iuá de Gurrea, señor dela Baronia de Argauiesso &c. Gouvernador de Aragon, y del Consejo de su Magestad. Como por su venida a la presente Villa euoca así todas las causas, así ciuiles, coma criminales, y así mesmo se intima y notifica a todas y qualesquiere personas que quisieren pedir justicia, o pretendieren serles hecho agrauio, o sinrazon, aquella végan a pedir ante su Señoria, o ante el Doctor &c. su general Assessor, que se hara todo cumplimiento de justicia: y así mesmo se manda a los sobredichos, y otros qualesquiere, que ninguno sea osado de llevar, o traer dentro de la presente Ciudad, o Villa, de dia, ni de noche arma alguna, sino solamente espada en la cinta, y para los sumarios, os oy-

ra nuestro Alguazil &c. Y por que ignorancia no sea alega-

da &c. Dat. en N. en vn día del mes de N. 1572.

*Don Iuan de Gurrea
Gouernador de Aragon.*

V. Bardaxi Assessor.

Losilla.

Después se ha de hazer ac-
to de la relacion del Corre-
dor, como se ha intimado vo-
ce præconia el Cartel.

Quo facto restat inhibitus Iudex
ordinarius, nam iudicium soluitur
vetante eo, qui maius imperium ha-
bet l. iudicium. ff. de Iudi. vide Pa-
pon. § 6. fol. 24.

Euocationes perhorrescentiæ, so-
let hodie Iudex illas providere du-
rante beneplacito euocationis, ex
quo est prouiso gratiæ, vt per plu-
ra ostendit Molin. in dicto versic.
Euocata si est aliqua causa à Curia
Calmetinæ, versic. Sed quæro.

65 † Quintò, quæri potest quæ causæ
possint euocari: & de iure attèta dif-
finitione euocationis, non habetur
consideratio ad distinctionem cau-
sarum, cum pendeat hoc à potestate
euocatis an velit auocare iurisdic-
tionem ab inferiore, sed attenditur
ad causam quæ allegatur pro obti-
nenda prouisione euocationis, de
qua Rebus. ibi in 7. quæst. de foro
distingue, aut sumus in euocatio-
ne quæ fit ex officio, vt quando Gu-
bernator, seu Locumtenen. intrat a-
liquam Ciuitatem, seu Villam Re-
galem, & euocat causas, iuxta seriẽ,
& tenorem Cartelli supra proximè

inerti, & tunc indistinctè omnes
causæ tam motæ, quam mouendæ
consentur euocatæ de consuetudi-
ne, adeo quòd nulla iurisdictio re-
manet pænes ordinarium, & omnia
quæ per ipsum exercebantur, exer-
centur per Iudicem auocantem: fa-
cit quod dicit Molin. in verbo Euo-
catio, versic. Euocare licet non pos-
sit; aut sumus in euocatione quæ
fit ad instantiam partis, & in hoc est
etiam distinguendum, quia aut su-
mus in euocatione perhorrescentiæ,
& sic in ea quæ fit ex causa suspitio-
nis Iudicis, & loci, & isto casu, dem-
pta causa criminali vsurarum iuxta
for. i. de vsur. Calat. vt per Molin. in
dict. vers. Euocata si est causa in fi.
omnes causæ possunt, & solent euo-
cari, quantumcunq. sint priuilegia-
tæ, & disponitur, quòd in eis proce-
datur, non obstante euocatione,
nam intelligitur de simplici euoca-
tione, non de ea quæ fit ex causa su-
spitionis Iudicis, & loci, & ita euo-
cantur causæ criminales, & apprehẽ-
siones, & his similes: de quo vide
Molin. in verbo Euocatio. versic.
fallit etiam in casu fori noui, & ibi
vide circa sententiam, & executio-
nem litis pendentis, quòd per dictã
euocationem non impediatur, licet
contrarium seruetur, quòd indistin-
ctè euocantur omnes, dempta causa
vsurarum, tam mota, quam mouenda
Molin.

Molin. in verbo Euocata. si est aliqua causa à Curia Calmetinæ, post medium, licet hodie vix fiat euocatio de causis futuris; Aut sumus in simplici euocatione, & tunc etiam regula est, quod omnes causæ sunt euocabiles, iuxta For. de Euocatio. fallit in omnibus causis relatis per Molin. in dict. i. versi. Euocatio. quos etiam refert Ferrerius in dict. titu. de Euocationibus, nec causa quæ ventilatur in Curia Iustitiæ Aragonum, potest euocari ad Regiam Audientiam si in ea præsideat Regens officium Gubernationis, ex ratione, quam tradit Molin. in verbo Euocatio. versi. Fallit etiam in causis. cum versi. sequen. nec causa à qua non potest appellari, cum facilius denegetur euocatio quam appellatio, vt dicit Molin. in dict. verbo Euocatio. versi. fallit etiã in causis offi. delinquen.

66 * Sextò potest quæri quando possunt euocari causæ: & hæc quæstio potest intelligi respectu causæ, scilicet quando concurrat causa, vel utilitas publica, vel alia magna, & vrgens causa, & de hac quæstione loquitur Rebuff. in dict. tracta. de Euoca. quæst. 6. potest etiam intelligi respectu tēporis, seu status processus, id est in quo statu, seu parte processus potest causa euocari: & de iure ex his quæ dicta sunt supra in prima quæst. cum id pendeat à mera, & libera euocantis voluntate, poterit quocunq. tempore, & statu processus fieri dicta euocatio: de Foro est distinguendū, aut loquimur in euocatione quæ fit ex officio, & tunc euocatur causa in quocunq. statu processus, nam sicut nō habetur distinctio causarum, ita nec status illarum, Molin. in verbo Euocatio. versicul. Euocare licet, aut

sumus in euocatione quæ fit ad partis instantiam, & tunc, aut est euocatio perhorrescentiæ, & sic ex causa suspicionis ludicis, & loci, & ista potest fieri in quocunq. statu processus: Molin. in verbo Euocatio. in princ. idem in verbo Perhorrescentia. Aut sumus in simplici euocatione, & tunc aut causa est summaria, & ista potest quocunq. Euocari, quia semper dicitur esse in calculo ferendæ sententiæ: ita dicit Molin. in verbo Euocatio. versic. Euocare potest. Regens officium Gubernationis. aut est causa plenaria, & ista non potest euocari nisi in calculo ferendæ sententiæ. For. de Euocatio. Calataiub. Mol. in verbo Euocatio. in prin. nisi inchoata fuisset in Regia Audientia, & per eius recessum rediret ad ordinarium, licet Calmetinam, quia tunc, quando Regia Audientia reuertitur reassumit, & euocat causam prædictam in quocunq. statu. ita dicit Molin. practicari in d. verbo Euocatio. versicu. Fallit etiam secundum foristas.

67 * Septimò potest quæri de quibus locis possint causæ euocari: & quidem si sumus in euocatione quæ fit ex officio, est certum non posse euocari causas, nisi de locis in quibus reperiuntur præsentibus Locumtenen. vel Gubernator, & hoc extra ciuitatem Cæsaraugustæ, quia in ea non fit euocatio ex offi. Mol. in dicto versicul. Euocare licet non possit. Item prædicta loca quibus intrat debent esse Regia, in quibus Regij Officiales iurisdictionem exercent, & sic debent esse loca propria domini Regis, nam in locis quæ sua propria non sunt, non potest dominus Rex iurisdictionem exercere, quanto minus poterit, abdicare iuris-

H dictio-

v. j. n. 68. ad fin. et n. 71.

lee

ditionem ab officio. ibi pro dominis locorum iurisdictione exercen. per illa verba magna, & ardua priuilegii generalis §. Item del Mero y Mixto. vbi dominus Rex in locis quæ sua propria non sunt, non metat iusticias nisi faga juzgar. Quæ verba reasumit Molin. in diuersis locis, in verbo Perhorrescencia, an possit prouideri. & in verbo Dominus Rex, salua sua clemencia non potest ponere. & in verbo Adiunctos, an possit dominus Rex. & in verbo Iurisdictione. & in verbo Domini locorum. Si verò sumus in euocatione quæ fit instante parte, siue sit simplex, siue perhorrescentia, an possit prouideri in locis dominorum, Ecclesiæ, seu dominorum temporalium: vide quæ super hac quæstione ponit Molin. in verbo Perhorrescentia. versicul. Perhorrescentia, an possit prouideri. & in verbo Domini locorum ordi. De simplici, scilicet, de ea quæ fit in calculo ferendæ sententiæ, non fit nisi in loco Regio quo reperitur euocans, & ideo quia extra locum in quo, reperitur euocans non potest fieri euocatio, fuit prouisa firma Communitari Calataiubij, contra Regem officio Gubernationis qui euocabat causas Communitatis existens in Ciuitate. Molin. in verbo Regens officium Gubernationis. vers. Regens quidam. idem Molin. in verbo Euocare, licet non possit. De perhorrescentia verò, licet dubitet Molin. ibi & in d. verbo Domini locorum ordinum. veritas est quod indistincte euocatur à locis dominorum, siue temporalium, siue Ecclesiæ. de omnibus causis à quibus potest appellari ad Regiam Audienciã. Hæc ita seruantur de consuetudine, quia odia restringi, fauores conuenit ampliari, euocatio autem

res fauorabilis est, non interest quod maiores Iudices, causas agant. l. non distinguemus. §. 1. ff. de arbi. Inno. c. de causis col. 2. de offi. delega. licet euocatio alio respectu dicatur odiosa: Rebuff. dicto tract. quæst. 10. num. 89. pag. 447. pro qua consuetudine euocandi à quocunq. loco facit Obserua. sequitur. Actus Curia. ponderando verbum vbiq. quod est idem quod omni loco. l. 1. Solu. matri. ibi, semper, & vbiq. idest omni loco.

68 † Octauo potest quæri quis sit effectus huius prouisionis euocationis, & Docto in c. vt nostrum de appella. vbi de materia euocata agitur & in c. Cæterum de rescrip. dicunt hunc oriri effectum, quod prouisa euocatione etiam ante præsentationem dicitur iam ad præ iurisdictionem, & Bal. in l. Mandatū. C. Manda. Communiter tamē in hoc adhibetur distinctio quam refert præpositi. Alex. in d. vt nostrum. colu. fi. quod aut in euocatione apponitur clausula decreti irritan. quæ afficit ignorantes, & tunc etiam ante præsentationem afficiat euocatio, ita quod actus gesti post prouisionem sint nulli, alijs non, nisi euocatio fiat ex officio. Tu tamen, vide Couarru. in d. cap. 9. practi. quæstio. numer. 7. & Paulo ante. Rebuff. verò in d. tracta. de euoca. quæstio. 3. quem sequimur in Aragonia dicit, quod indistincte ante præsentationem literarum euocationis non censeatur abdicata iurisdictione, sicut in Francia seruatur, vt asserit, quia in Aragon non consideratur interesse Iudicis euocantis, sed partis quæ curet esse vigil, & potest non vti prouisione, in sui fauorem introducta, vt per plura comprobatur ibi Couarrubias dicto numero. 7. gesta verò post euoca-

euocationem præsentatam sunt nulla ipso iure, licet antea gestateneant, vide plura super his cumulatim per Rebuff. in d. tractatu de Euocatio. quæst. 9. non enim debet esse tam audax Iudex inferior, ut post euocationem notificatam, in causa procedere debeat, se cundum Cassa. quæ ipse allegat ibi. num. 83. & pondera verbum Iudex inferior. quia e ratione euocatio quæ fit per Regem. officium Gubernationis de causa quæ ventilatur in Curia Iustitiæ Aragonum, non obtemperatur, & proceditur eâ non obstan. quia par imparem non habet Imperium. l. ille à quo. §. Tempestiuum. ff. ad Trebell. refert Mol. in verbo Euocatio. vltima fallen. & verbo die 4. Septembris. & hoc quod dicitur per euocationem præsentatam tolli iurisdictionem Iudicis à quo euocatur, intellige in casu quo à Foro nõ prohibeatur, nam si antequam sit causa in calculo ferendæ sententiæ euocetur contra Forum de Euocatio. poterit Iudex à quo euocatur procedere in causa ea non obstan. Mol. in verbo Euocatio. versicul. die 21. Ianuarij & latius in verbo Euocata si est aliqua causa. intellige de euocatione simplici; item per dictã simplicem euocationem intellige sublatam iurisdictionem cum facultate illam reasumendi si Iudex euocans recedat à loco vbi causa agitur: Molin. in verbo Euocatio. versicul. die 4. Septembris circa si. & versicul. die 8. Februarij, & versicul. penul. & versicul. Euocata. si est aliqua causa à Curia Calmetinæ. licet secus de iure, quia nunquam redit ad Iudicem à quo euocatur. Enric. Boic. in dict. cap. vt nostrum Rebuff. in dict. tracta. de euocatio. quæst. 11. pag. 449. numer. 99. Se-

cus quoad euocationem Perhorrescentiæ, quia is à quo est euocata causa numquam illam reasumit, vt dicit Molin. in dictis versicul. penul. & aliis proxime citatis, nisi euocationis perhorrescent. prouisio reuocaretur, vel tolleretur per reuocationem præcarij, ad bene placitum, vide Menoch. de arbiti. quæst. 70. & 69. qua hodie euocans vititur, nã hodie prouidentur euocationes per Regentem Cancellariam ad bene placitum, propter inconueniens quod oritur ex eo, quia licet prouisio euocationis sit in facultate Iudicis, quia potest illam non prouidere, vt per Molin. in verbo Perhorrescentiam an sint astricti. & in verbo Euocata. si est aliqua causa à Curia Calmetinæ. post medium, tamẽ reuocatio dicte prouisionis videtur quod non potest fieri nisi subsistente legitima causa, de iure, & multo ties interest Reipublicæ, vt prædictæ prouisiones tollantur præsertim factæ de causis motis & mouen. Et ideo est bona cautela, illam prouidere ad bene placitum, quod fieri potest, ex quo potest in totum de negari, & sit prouisio à voluntate prouidentis pendens.

69 * Hoc tamen verum est quod prouisio euocationis præsentata Iudici inferiori magis opperatur in suspendendo iurisdictionem, quam appellatio, quia consistit in facto, quia siue euocatio sit iusta siue iniusta suspendit iurisdictionem inferioris, secus in appellatione quæ consistit in iure, vt per Panor. & alios in cap. vt nostrum, Ioan. Montaigne. in tracta. de aucto. mag. con. parte. 6. fol. 40. Rebuff. d. tracta. de euocatio. quæst. 11. pag. 448. numer. 97. & ista ratione non procedit quod Molin. asserit sub dubio fortè, quod si

Iudex post euocationem profert sententiam, & ab ea fiat electio iurisfirmæ, quod non poterit allegari nullitas ex defectu iurisdictionis, ut ipse dicit in verbo Euocata si est aliqua causa ad Audient: sed quia imo ex defectu iurisdictionis, est nulla sententia, nec propter electionem convalidatur, & sic poterit allegari nullitas de iure: quos effectus operetur, & producat dicta euocatio elicitur ex his quæ Rebuff. dicit in d. tracta. de Euoca. quæst. 11. & 12. vbi tractat. de differentiis inter appellationem, euocationem, & supplicationem. Poterit tamen Iudex euocatus capere in fragantia ad finem remittendi ipsum obtinentem euocationem: vide Pertusã in For. 1. de Adiunct. Item dictus Iudex euocatus, poterit cognoscere non obstant. euocatione de causa modici valoris, quia illa non est tractanda in locis remotis, & sic non erit trahenda ad Regiam Audientiam: Felin. in c. nonnulli. colum. 1. de Rescrip. Rebuff. 1. to. pag. 515. & ideo dicitur quod in euocatione perhorrescentiæ, non comprehenduntur caloniæ, non excedens sexaginta solidos, sicut dicitur de calonijs statutariis non excedens sexaginta solidos, quæ executantur, non obstant firma. Fo. Statuimus. de fir. iur. super quo, fuit facta declaratio, inter homines de la Almunia, & Ricla, super partita de griu.

70 * Nono potest quæri qualiter sit exequenda huiusmodi euocationis prouisio: & in hoc nihil addendo his quæ traduntur à Mol. in verbo Perhorrescen. versicul. Perhorrescen. an sint astricti prouidere. vbi secundum For. Antiquos commitebatur in loco propinquiori, vbi e-

rat copia peritorum, iuxta For. de Adiunct. hodie indistinctè, sine impetratione Iudicis tractatur in Regia Audientia, & iuxta præmissa ponit modum procedendi Ferrerius, titul. de Euoca. & ducitur processus originalis, ut ibi, præterquam à Curia Iustitiæ Aragonũ, à qua mandatur extrahi copia.

71 * Vltimò potest quæri qualiter tollatur euocatio, seu euocationis effectus: de qua quæstio. ponit nonnulla Rebuff. dicto tracta. de Euoca. quæst. 10. pag. 447. ut quia dicta prouisio sit obtenta per obreptionem, aut subreptionem, nam ut dictum est supra, de iure non potest euocatio prouideri sine causa, & ideo si detegitur causa falsa, vel si omititur expressio eorum quæ retardasset ad non concedendum &c. vide eum ibi: de Foro potest adhiberi distinctio, aut loquitur in euocatione generali quæ fit ex officio, & ista cessat, per recessum euocatis à loco, nã omnes causæ quæ corã ordinario tractabantur, & tractaretur, si euocans, illum locũ non intrasset, eo à loco recedente, remanent omnes pœnes ordinarium, & sic isto casu cessat euocatio, & illius effectus. For. 2. de Regen. offi. Gubernationis, quod non poss. alium reg. face. For. Necessaria Cosa. de Iudi. Aut sumus in euocatione quæ fit parte instante, & tunc aut est euocatio simplex, quæ fieri tantum potest in calculo ferendæ sententiæ, iuxta For. de Euoca. & tunc similiter per recessum Iudicis euocatis à loco, reuertitur ad ordinarium à quo fuerat euocata, ut dictum est supra & refer Mol. in verbo Euocatio. vers. die. 4. Septēbris, & die 8. Februarij, & versicul. penul. Aut est euocatio Perhor-

Sed imo quia

perhorrescent. & super hac, vidi fieri magnum dubium in plerisque euocationibus. in processu Iuratorum de Casteion fuit maximè altercatum, & de eo fuit actum in quadam euocatione de Aren. & alia de Gracia, nullam tamen vidi sublatā, seu reuocatam, non tamen video quare non procedere possint decissa in Capella Tolosana. quæst. 236. & notata per DD. in cap. Statutum. §. Quia verò. de Rescrip. in 6. scilicet, quòd possit probari contrariū eius quod pars cum speciali potestate iurauerit, scilicet habere suspectum Iudicem & territoriū; vt probando quòd ibi est domiciliatus & habitat, & alia ex quibus detegatur, quòd non perhorrescit territoriū, vel Iudices, vt quia illi, quos habebat suspectos sunt mortui, vel desierunt aliās esse Iudices, & loco eorum alij positi: & ista ratione fuit reuocata perhorrescentia de gracia in mense, Augusti, vel Septembris, 1572. pro quo facit deter. de qua per Mol. in verbo Adiunctus. vbi adiunctio, obtenta contra Iustitiam, & Locumten. non arctat Locumten. futurum.

72 * Est etiam de reseruatis domino Regi & Primogenito, euocatio causarum à Curia Iustitiæ Aragonum, ex quo Regens offic. Gubernationis, non potest ab ea euocare, quia par in parem non habet imperium, ambo siquidem, & dominus Regens & Iustitia, habent æqualem iurisdictionem, & curias vniuersales. For. 1. de Iudi. Molin. in verbo Regens officium Guber. & in verbo Iustitia Aragonum. & in verbo Euocatio. & dixi supra, imo recedente Rege, vel Primogenito, redit causa euocata, ad Curiam Iustitiæ Aragonum, Mol. in

verbo Euocatio. versiculo die 4. Septembris.

73 * Item de reseruatis domino Regi, & Primogenito, est prouisio ad iunctionis, vt si recusetur vt suspectus Regen. offic. Guber. Iustitia Aragonum, vel alij Iudices ordinarij, potest per recusantem peti adiunctus: ista sunt conformia iuri ciuili, in quo statuitur, quòd per recusatationem non desinat esse iudex ordinarius, sed iudicet cum adiuncto, qui tollit suspicionem: Aucten. si vero contigerit. C. de Iudi. vbi Ias. & alij, idem in .l. Apertissimi num. 4. eo titulo.

74 * Circa hanc materiam pro illius introductione posset de pluribus quæri, primò quis potest dare adiunctum: & huic quæsito respondet Bages, in Obser. in Curias quas illustrissimus Rex Ferdinandus: vbi quòd solus dominus Rex, seu eius Locumtenens, vel Primogenitus, possunt illos dare, idem asserit Ferrerius in methodo, de processu prouisionis adiunctionis: allegat. Bages For. de Com. & res. vbi Pertusa, & in libro deter. vbi alios allegat.

75 * Secundò quibus Iudicibus potest dari: & datur iuxta d. Aucten. si verò contigerit. responsum, Iudicibus ordinarijs, quia ordinarius propter suspicionem non potest remoueri, licet secus de iure Canonico, vt ibi per Ias. & etiam secus in delegato, in primis enim dabatur Regenti offic. Gubern. & Iustitiæ Arago, quia hi sunt ordinarij vniuersales, vt in For. 1. de Iudi. sed hodie per Fo. 1528. cessat dicta adiunctio, nam data suspicione in aliquo ex Locumten. iudicant cæteri, seu fit

extractio alterius. Item Præsiden. 77
 Regen. offic. Gubernationis, simili-
 ter est facta prouisio quando alter
 ex eis est suspectus, & idcirco cum
 exercitium iurisdictionis in iudi-
 cando resideat, non in Iustitia Ara-
 go. neq. Regente offic. Guberna.
 sed in Consiliariis, & Assessore, &
 dictis Locumtenentibus, vix hodie
 practicatur hæc mat. adiunctorum,
 cum sit tradita forma super dictis
 suspicionibus, & quando Regens
 officium Gubernationis est recusa-
 tus, intrat loco illius Regens Can-
 cellariam, ex Foro nouissimo de
 anno 1564. ad vnam est etiam ad-
 uertendum, quòd licet Iudex sit
 suspectus, & propterea sit ei datus
 adiunctus, quòd non ex eo, rema-
 nebit suspectus, illius Iudicis suspe-
 cti Assessor, & sic non censebitur
 datus adiunctus Assessori, quia sus-
 pectio afficit personam, non iurisdic-
 tionem, secundum Bal. in l. i. C.
 Si qua. prædi. potestate, & in Au-
 cten. Clericus. de Episco. & Cleri.
 hæc Pertusa in For. i. de Adiunct.

76 ¶ Tertiò potest quæri de proces-
 su, seu forma, & solennitate quæ
 adhibetur in obtinenda huiusmodi
 prouisione adiunctionis, siue semel,
 siue pluries impetrentur adiuncti: de
 quo vide in methodo Ferrerij de
 processu prouisionis adiunctionis,
 quæ prouisio secundum eum, &
 Molin. in d. verbo adiunctus. ver-
 ficu. adiunctos bene fieri potest per
 dominum Regem extra Regnum,
 quia non est contencioso, sed volun-
 taria iurisdictionis dicta concessio:
 sed de hoc potest dubitari, cum in
 ea adhibeatur causæ cognitio, & ex-
 erceatur iurisdicctio in admittendo
 ad iurandum, & aduerandum suspi-
 cionum causam.

77 ¶ Item potest quæri in quibus
 causis dari nõ possit adiunctus: quos
 vide per Mol. in d. verbo Adiun-
 ctus, & etiam Ferre in Methodo
 vbi supra: similiter de viribus, &
 potestate dicti adiuncti, & eius offi-
 cij, si quærat, ibi videbis per Mol.
 & similiter quando dictus adiunctus
 cesset, & sine eo possit Iudex ordi-
 narius procedere, etiam si fuerit da-
 tus, ibi videre poteris, quia tamen
 est materia quæ vix in palacijs ver-
 satur, ideo non est insistendū, nã vt
 plurimum quando concurrat suspi-
 cio, euocantur causæ per perhorre-
 scen. licet illa non habeat locum
 nisi concurrat suspitio Iudicis, & lo-
 ci, prouisio verò adiunctionis, de-
 buisset habere locum, data tantum
 suspitione Iudicis ordinarij: de qua
 materia adiunctionis, vide etiã per
 Pertus. in Foris de Adiunctis, & in
 eius libro deter. in eo tit. vbi vide-
 bis etiã, si dominus Rex, possit pro-
 hibito voluntatis mutare adiunctos;
 quod verò attinet ad propositã ma-
 teriã, est concluden. quòd dicta pro-
 uisio adiunctionis est de reseruatõ
 domino Regi, & Primogenito, tali-
 ter quòd Regens officium Guber-
 nationis illam non potest dare, nec
 Iustitia Aragonum, sed illis datur,
 & si per eorum aliquem posset da-
 ri, maior ratio foret, quòd daretur
 per Iustitiam Aragonam, qui to-
 tum Regnum pro territorio ha-
 bet, quàm per Regem, qui non ha-
 bet territorium, nisi locū in quo
 intrat, For. Nos. de Empara. hæc Ba-
 ges in dict. Obser. Item in Curias
 quas Illustrissimus Rex Ferdinan-
 dus, & quod dixi, quòd Primogeni-
 tus potest dare adiunctū Gubernato-
 ri, seu Regen. offic. Guber. hoc nõ pro-
 cedit, & dato quòd posset illū dare
 dicto Regem. debet intelligi, dicto
 Primoge-

Primogenito extra Regnum existens, quia eo in Regno existente conquiret officium dicti Regni, ut infra dicitur.

78 † Item est de reseruatīs Domini Regi & Primogenito, commissio, seu delegatio causarum in prima instantia: intellige facta prius per eos euocatione perhorrescentiæ iuxta for. de Commis. & res. & for. de Adiun. Pro introductione tamen materiæ est aduertendum, quod regula est, quod huiusmodi commissiones causarum, in prima instantia fieri non possunt, iuxta d. fo. de Commis. & rescrip. ex quo nemo est extrahendus a suo Iudice; hæc regula intelligitur, quod non valet talis commissio si opponatur a parte, aliàs si tacet, valent gesta per Commissarium, ut per Molin. in verbo Delegatus, & in verbo Commissarius: Bages in obser. Item in Curiis quas Illustrissimus Rex Ferdinandus.

Ista regula fallit primò, in omnibus causis Domini Regi reseruatīs, quia eas delegat Dominus Rex: ut sunt super diu. ter. & aliis supra relatis, quia vel cognoscit de eis, vel illas delegat. ut supra dictum est.

Item fallit præcedente euocatione perhorrescentiæ, quia euocata causa potest committi, iuxta dictum Forum de Adiunctis, & alios foros relatos per Molin. in verb. Perhorrescen. sed ut dictum est supra, licet possit euocata causa committi, non tamen solet fieri commissio, sed de ea cognoscitur in Regia Audiencia: ut dictum est supra: ideo parum est curandum de huiusmodi commissionibus.

Sunt insuper alij casus, in quibus

locum habet de for. Commissio in prima instantia, ut in Fo. de Commiss. itinerũ, & in for. de Commissa. super exe. pœna. & aliis casibus relatis per Molin. in dicto verbo delegatus.

Item in casu quo ordinarius Iudex recusaretur ut suspectus tantũ, sine suspitione territorij deberet dari adiunctus, & fieri sibi commissio, ut de causa cum ordinario cognoscatur: iuxta foro de Adiunctis, ut dictum est supra.

79 † Item consideratur etiam commissio causarum in secunda instantia, scilicet in causa appellationis, nã sicut ad eos tantũ, non ad officium Gubernat. Regni, appellatur, imò etiam olim ad Regentem poterat appellari, & ipse etiam poterat delegare, For. Ut debitus. quẽ declarat Molin. in verbo Regni. offic. Gubern. nõ se intromittit, & versic. fin. & vide quædico infra in eadẽ q. Itẽ commissio Iustitiæ Aragonum, ad quẽ de foro ab ordinariis appellari potest, ut per Molin. in verbo appellatio in prin. non tamen ipse causas committere potest, ita ipsi soli committunt, quas commissiones in causa appellationis solus Dominus Rex, & Primogenitus facere possunt: ut dicit Bages in dicta Obser. Item in Curiis quas Illustrissimus Dominus Rex Ferdinandus. versic. Quæstio quid si appellatur ab ordinariis. Has ergo commissiones solus Dominus Rex, & Primogenitus facere possunt for. i. de Commis. & res. Bages in d. Obser. 4. & in Obser. Domino Rege, de appella. licet Primogenitus non ita indifferẽter illas concedat sicut Dominus Rex, nam Primogenitus, non potest dare commissiones, & Iudices appellationis, in

causis Domino Regi reseruatis, ut dicit Bages in dicta Obseruantia Domino Rege de appell. quia si de principali causa non potest cognoscere, nec de ea se intromittere, similiter, nec de causa appellationis, cum eiusdem conditionis, & priuilegij sit causa appellationis cuius est causa principalis: Mol. in verbo Appellatio. versic. Appellationis causa, vbi allegat Inno. in cap. cum speciali de appellat. Item non committit causam appellationis a delegato Domini Regis interpositae: ut dicit Bages in Obseruantia 4. De appellatio. Molin. in verbo Primogenitus Domini Regis, an possit: & in verbo Reges officium Governat. versic. penult. Item dictus Primogenitus non committit causas appellat. ad Dominum Regem interiectarum, Domino Rege in Regno existente: Obseruan. Domino Rege, de appellat. & est ratio, ut ibi Bages, & etiam ibi Hospitalis, qui allegat l. i. ff. a quib. appellat. non licet, quia appellatio est de maioribus casibus, & est speciale priuilegium Principis, ideo in hoc casu adueniente praeside, cessat Magistratus. l. fi. ff. de offic. Procons. & Leg. ad not. in cap. volentes, de offic. Lega. Sed quia istae commisiones hodie sunt sublatae, parum est super illis insistendum, nam iuxta For. de de anno 1528. en el reparo del Consejo, For. Que las causas de appellacion no puedan ser cometidas, statuitur, quod causae appellationum sunt terminandae in Regia Audientia, licet quoad Primogenitum posset probabiliter dubitari, an per dictum Forum de anno 1528. intelligatur aliquid dispositum, vel immutatum, ex quo in dictis Foris, nec eorum aliquo non est facta mentio de Primogenito, & extensio de

persona ad personam fieri non potest: de quo infra dicitur tamen ex duobus, videtur dicendum, quod sicut respectu Domini Regis sunt sublatae huiusmodi commisiones, similiter, & respectu Primogeniti. Primo quia verba d. For. in dispositiua, loquuntur generaliter. Item quia Forus de anno 1552. declarauit pro maiori cautela dictum Primogenitum, & eius Vicecancellar. & Regent. Cancellar. esse comprehensum in dictis foris de anno 1528.

80 † Item est etiam de reseruatis Domino Regi, & Primogenito, quia a caeteris Iudicibus potest appellari, sed non ab eis, nam a Domino Rege clarum est, quod non potest appellari, quia de maiori ad minus non potest appellari, cum sit contra substantiam appellationis, glos. in cap. non putamus de consuetudi. in 6. Molin. in verbo appellare potest de Foro. circa finem. similiter, nec a sententia lata per Primogenitum, quia ut dictum est supra, dicitur Praefectus Praetorio. l. si quis, C. de preci. Impe. offerent. quid quid dixerit Sanctius Aegidi. de Salanoua Iustitia Aragonum, n. a proximus Petri de Salanoua, non auderet pro toto mundo dicere, quod ab eo possit appellari, ut dixi supra, haec refert Bages in dicta Obseruantia Nota quod tres. d. Foro compet. & ibi Pertusa, & in dicto Foro Finium Regundorum. deniq. a sententia Primogeniti potest haberi tantum ille recursus qui potest haberi a sententia lata per Dominum Regem, scilicet per viam electionis Iurisfirmae in civilibus, & in criminalibus per viam Manifestationis, Firmae grauaminum fiendorum

fiendorum, & alia Fori remedia, Bages in dicta Observantia Item in Curis quas Illustrissimus Rex Ferdinandus. Actus Cur. Idem tamen est dicendum, in sententiis latis per Regentem officium Gubernationis, si in Regia Audientia præsideat, sæcus si non præsideat, quia tunc potest appellari, quod qualiter procedat infra dicetur.

81 † Item est etiam de reseruatibus Domino Regi, & Primogenito, quod in causarum expeditione censeantur legitimè citati, facta citatione suorum Procuratorum Fiscalium iuxta for. i. de in ius vocan. refert Molin. in verbo Primogenitus Domini Regis dicitur. deniq. hæc exceptio, de qua in d. For. de in ius vocan. est de reseruatibus etiam, & nõ cõpetit aliis quã Domino Regi, aut Primogenito, omisso eo, quod dicitur de Locumtenente gener. nam vt sæpè dictum est, quod disponitur in Rege, censeatur dispositum in eius Locumtenen. præter id quod dictum est de celebratione curiarum, nec alij præterquam Dominus Rex, & eius Primogenitus, habent Procura. Fiscalem, vt elicitur, ex Foro de Procura. Fis. & de Procura Fisci.

82 † Item ex supradictis in reseruatibus domino Regi, sunt duo quæ etiam pertinent Domino Primogenito, videlicet creatio Militis in bello iuxta dictum Forum Interes grã de. de creatio. Mili. de quo supra, vbi actum est de creatione Militis. Item creatio Notã. quæ iuxta dispositionem Fo. novi. de anno 1552. in tit. Creacion de Nota. potest dicta creatio fieri per ipsum Regentem Cancellariam Primogeniti, de

quo etiam dictum est supra, vbi actum est de creatio. Nota.

83 † Item tempore Fororum lib. i. i. poterat Primogenitus Gubernator, deficiente aliquo ex Inquisitoribus denuntiationum, patre à Regno absente, eligere vnum ex nominatis in Inquisitorem, iuxta For. Item statuimus. de offic. Iustitiæ Aragonũ. fol. 82. secundum antiquam impres. quæ omnia hodie cessant per Foros sub Rubri. Forus Inquisi.

84 † Quædam sunt reseruata Domino Regi, Primogenito, & Regenti officium gener. Gubernationis, quæ per eos tantum, seu alterum eorum, & non per Iustitiam Aragonum, nec alios Iudices inferiores fieri possunt.

85 † Primò euocatio causarum simplex, quia de euocatione perhorrescen. dictum est, eam non posse nisi per Dominum Regem, aut Primogenitum fieri, hæc siquidem euocatio simplex, vt dictum est supra in materia euocationis, fieri potest dupliciter, vel ex officio, aut instante parte, ex officio fit, intrante Domino Rege, Primogenito, vel Regente officium Gubernationis aliquam Ciuitatem (extra Ciuitatem Cæsar-Augustæ, in qua ex Priuilegio, & cõsuetudine non fit huiusmodi euocatio ex officio) aut villam Regalem, mandant dict. Dominus Rex, eius Locumtenens, Primogenitus, & Regens officium Gubernationis, euocare ad se omnes causas, tam motas, quàm mouendas, & hoc mediante instrumẽto: dicendo Notar. quod ipse euocat omnes causas motas, & mouendas, & de ea re fieri instrumentum, & mandat intimari, deinde solet publicari mediante Cartello, præ-

Io præconizato à Cursore, per loca publica, & facta relatione in actis cuiuslibet processus de præmissis, de quo dictum est supra, & ibi est facta insertio Cartelli, in dicta materia euocationis, & licet quoad dictam euocationem quæ fit ex officio, attendenda Fori dispositione de qua in For. Statuimus. de Regen. offic. Gubernat. quòd non possit alium Reg. fa. dictus Regens offic. Guber. non possit euocare à locis privilegiatis, nec aliis quæ non habent privilegia in causis ceptis, nisi causas criminales, quæ videbuntur ardue, seu graues, tamen ex consuetudine, solet euocare in distinctè, omnes causas, & in omnibus locis Regalibus quibus intrat, abdicando omnem iurisdictionem ab ordinariis, tam in causis ceptis, quàm incipiendis; ita quod Regens Cancell. Domini Regis, Locumtenens gener. aut Primogenitus, vel Assessor Regen. offic. Gubernat. seu consiliarius Regius, qui cum Domino Locumtenen. gener. vel Regen. officium Gubernationis tenebit Curiam in dictis locis Regalibus loco ordinariorum, & exercebit ea omnia quæ ordinarius exercere tenetur. Hæc seruantur de consuetudine, licet quandoq. omittatur hæc euocatio, præsertim, si ita conueniat, vel non intersit fieri huiusmodi euocationem, & ita de meo tempore seruatum est. Et licet non fiat euocatio, nihilominus exercebit iurisdictionem dictus Locumtenens, seu Regens officium Gubernationis, in causis nondum ceptis, & isto casu erit locus præuentioni, ex quo per aduentum Præsidis, non cessat regulariter iurisdictione ordinarij: notatur in c. volentes, de offic. Lega. Et sic quoad causas ceptas non se intromittet dictus Locumtenens, vel Re-

gens officium Gubernationis sine euocatione, & ita caueat Regens officium Gubernationis, ne in captum cum literis, iuxta For. de homicid. in loco, seu terminis vbi fuit condemnatus, exequatur sententiam eius ordinarij, sine euocatione, attento quòd de causis ceptis, non se potest intromittere sine euocatione. Quòd verò ad incipiendas, si non sit euocatio, poterit vterq. cognoscere qui prior iurisdictione præuenerit, facta vero euocatione modo prædicto suspensa est iurisdictione ordinarij, & solum exercetur per dictum locum tenentem generalem, seu Regen. officium Gubernationis: hæc de euocatione quæ fit ex officio.

Euocatio verò simplex, quæ fit instante parte, hæc vt dictum est fit tantum in calculo ferendæ sententiæ: iuxta For. de euocatione. & hæc vt plurimum fieri solet in Ciuitate CæsarAugustæ, vbi Regia Audientia regulariter residet, vel vbi illa resederit, quia extra locum, vbi dicta Regia Audientia residet, solet fieri dicta euocatio ex officio. Hæc euocatio in calculo ferendæ sententiæ fit ab eo qui in Regia Audientia præsidet, & si is est Regens officium Gubernationis non euocat à Curia Iustitiæ Aragonum. In facultate tamen est Locumtenens, vel Regen. intransiens locum aliquem Regalem, non euocare ex officio, & euocare in calculo ferendæ sententiæ, dicta tamen euocatio non fit nisi de causis quæ tractantur in locis quibus reperitur euocans, & recedente Iudice euocante redit causa ad eundem ordinarij à quo fuerat euocata; hæc ita summarie aguntur, ex quo de his omnibus dictum est supra in materia euocationis.

Item

86

† Item Iustitia Aragnum, nec alius inferior Iudex, de Foro potest causas delegare, nec delegatos facere, sicut faciunt Dominus Rex, & Primogenitus, ut dictum est supra in materia commissionis, & dictus Regens, videtur etiam posse delegare, ut elicitur ex Foro ut debitus. de Regent. offic. Gubernationis, quod non poss. alium reg. fa. Molin. in verbo Delegatus. versiculo Delegare, & in verbo Regens officium Gubernationis non se intro-mittit. Iustitia vero Aragonum, clarum est, quod non potest premissam delegationem facere: idem Molin. in verbo Iustitia Aragonum cognoscit. sed quia hec commissiones non procedunt, ut dictum est, ideo de his hactenus.

87

† Præterea Dominus Rex, Locumtenens generalis, Primogenitus, & Regens officium Gubernationis, ponunt treguas guerreantibus, iuxta For. De las treguas. quæ treguæ Latino sermone vocantur induciæ, quasi in diem ducantur, secundum Alciat. in l. cum proponas, penult. colum. in princip. C. de pac. licet Bages in Obseruan. i. De his qui ad Eccles. confu. in princip. ponat differentiam inter inducias, & treguas, nam induciæ sunt, quæ breui tempore durant, treguæ vero longo. & secundum eum poterant etiam per Iustitiam Aragonum poni dictæ treguæ secundum Forum antiquum, licet temporalem, ideo est iam in correctis in For. fin. De guerreant. & eorum valito. fol. 17. vbi Dominus Rex, Gubernator, Regens offic. Gubernat. & Iustitia Aragonum possunt facere desistere guerreant. tamen hodie huiusmodi induciæ ad sex menses apponuntur guer-

reantibus sine forali, & legitimo diffidamento: For. finali de guerreantibus in ciui. per Præsidentem in Regia Audient. mittendo Alguazirium cum suis literis, vel per Deputatos personaliter, vel cum literis, apponendo treguas, & eas præconizando, & faciendo gentes congregatas dispiegare, per captionem personarum, & bonorum, ut ibi, & in dictis Foris de guerreantibus. & in For. de las treguas. apponitur ordo proceden. & pœna contra resistentes, & ibi quod possunt accusari etiam coram Iust. Arag.

Hæc tamen omnia secundum dictos Foros intelliguntur non præcedente legitimo, & Forali diffidamento & quæ sit forma Foralis diffidamenti, vide in Foris De forma diffidamenti, & per Molin. in verbo guerra, & in verbo diffidamentum.

88

† Tamen quia secundum Bal. in l. 3. C. ad legem Fal. diffidare est dānificandi licentiam dare, hæc a iure diuino prohibentur, licet aliquibus casibus habeant locum, & qui censetur diffidatus a populo Christiano; ad not. in c. 1. de homici. in 6. vbi Franc. 2. col. in prin. tamen huiusmodi Duella de quibus in d. For. de guerreant. & de For. Diffida. omni iure diuino prohibentur, ideo non permittuntur, sed castigantur, idq. sanctissime est prouisum per sacrum Concilium Tridentinum, in 25. Sessione, in decreto de refor. cap. 19. incipiente Detestabilis Duellorum vsus. Et sic nulla habita consideratione diffidamenti, vbi ad guerreandum sunt congregatæ gentes mandantur dispiegari per Dominum Regem, Locumtenentem, Primogenitum,

genitum, Regentem officium Gubernationis, vel Deputatos Regni: & contra inobedientes procedetur ad executionem pœnarum contentarum in dictis Foris de Guerreantibus, & aliis quos allegat Molin. in verbo Guerra, & in verbo diffidamentum. vide tamen collecta per Ferrerium in methodo de processu super diffidamento, vbi allegat Laurentium Vallen. artestantem, de huiusmodi Duello, & quare in Regno permittebatur, & de forma, & processu diffidamenti, & quid Dominus Rex facere tenebatur præcedente huiusmodi Forali diffidamento, vide per Molin. in d. verbo Guerra, & For. de Pace, & confir. pacis. Hæc in quâ iam cessare debent, & procederi ad castigationem rigidam huiusmodi debellantium, iuxta dictum Decretum.

89 † Et frangentes treguas positas à Deputatis puniuntur ab ipsis Deputatis, in damnis illatis per ipsos frangentes, summarie in eis procedendo, vt fuit determinatum secundum relationem Ægidij de Luna in sua glos. super Bages, per M. de Lارا, Ramon de Mur, Miguel Molon, Luys de Castellon, Tristan de la Porta, Paulo Lopez, Pedro de Luna. Iaco. de Montesa.

90 † Præterea, de lenonibus, & contra eos iudicatur, & proceditur coram Domino Rege, eius Locumtenente generali, Primogenito, vel Regen, officium Gubernationis, potest etiam procedi coram ordinariis locorum, iuxta For. Statuimus de voluntat. de Leno. & quia dicti Lenones qui dicto officio Lenocinij vacant, sunt tanquam grauitur delinquentes grauitur puniendi, ideo

sunt plures Fori conditi de præmissis, vide Forum nouissimum, De los Rufianes. de anno 1564. Et quare foeminae sicut Lenones, non puniantur, ponit Forus secundus de Lenoni. sed quare ille tolerantur in Republica, cum lex debeat esse sancta &c. c. erit autem lex 4. distinctio. vide Rebus. 1. thom. pag. 6. num. 17. pag. 9. numer. 37. Et de Lenonibus, quare sint exiliandi iuxta dictum Forum De los Rufianes. & quare etiam huiusmodi foeminae, sint à vicinia, & Ciuitate expellende, vide Auenda. de exequen. manda. Reg. lib. 2. c. 6.

91 † Sunt præterea animaduertenda, ea quæ in Regia Audientia, in qua præsidere debet Dominus Rex, Locumtenens, Primogenit. vel Regent. officium Gubernationis iuxta Forum de anno 1528. & alios Foros (vt infra dicitur) tractantur, de his quæ in Ciuitate Cæsaraugustæ tractari debent, quæ in Curia Iustitiæ Aragonum non possunt expediri, quia sunt tractan. coram ordinario, scilicet Calmetina, vel in Regia Audientia, qui est ordinarius ordinariorum, nam in Curia Iustitiæ Aragonum tractantur solummodo ea quæ à Foris disponuntur posse tractari, nisi à consensu tacito, vel expresso partium id tribuatur.

Similiter For. de Procurator. Astrictis disponit solum Dominum Regem, Locumtenent. Primogenitum, & Regen. officium Gubernationis, posse mandare Procurat. Astricto, vt ab accusatione desistat.

Similiter, & nominare Iudicem competent. spectat ad eos, iuxta For.

1. & 4. De la competencia de las iurisdictiones.

Similiter consiliarij nominandi in Regia Audientia, loco suspectorum sunt nominandi per præsidem in ea, iuxt. For. de subroga. loco suspes.

Et etiam præsidem in audientia possunt scribas seu eorum Regentes habiles, compellere ad assistendum in curia: For. de Tabellionibus. 1533 seu audientia Regia: & hodie non est vis, siue præsideat Locumtenens general. siue Regens offic. Gubernationis. quia in quolibet casu assistunt scribe mandati per sententiam arbitralem, de qua infra quando agetur de not. Regent. offic. Gubernationis.

Similiter iuramenta quæ tenentur præstare, Vicecancella. Regent. Cancellar. consiliarij & etiam procura. quæ in Audientia Regia agunt causas, sunt præstanda in posse præsidem in ea, vt de horum singulis in suis foris disponitur: & de Procura. in For. de Procura. 1510.

Et etiam diuisio processuum criminalium qui consultantur cum consiliarijs de criminali, & non actitantur in Regia Audientia, dicti processus diuiduntur, inter consiliarios supra dictos per Præsidentem in Regia Audientia, iuxt. Forum super criminali de anno. 1564.

Item à sententijs latis in causis criminalibus, mortis vel mutilationis membri, potest appellari ad præsidem in Regia Audientia, iuxta formam traditam in dictis Foris super criminali de anno. 1564

Item extra ciuitatē Cæsaraugustæ, in locis regalibus, in quibus in-

trant vt ordinarij illius loci cognoscere, euocando ex officio, vel non, vt dictum est, iuxt. For. nos de empara.

92 † Quædam sunt quæ coram Domino Rege, Locumtenenti generali, Primogenito, Regente offic. Gubernationis, & Iustitia Aragonum, expediri possunt in prima instantia: nam licet regulariter nemo sit extrahendus à suo iudice locali, For. 3. de For. Compe. & in declaratione priuileg. gener. §. Item que como. & in For. cum secundum. de iudi. Molin. in verbo iudex ordinarius, versic. à iudice ordinario & locali. Et in verbo, actor & reus. versic. Reus quilibet. vbi ponitur per eum regula cum limitata. Regula inquam est hæc, quòd quisq; coram iudice sui loci & domicilij est conueniendus, nam vt dicit Felin. in ca. fin. n. 23. de For. Compe. forus domicilij est præcipuus generalis, & ordinarius, & licet quis sortiatur forum ratione contractus, vel quasi delicti, vel quasi, vt dicit ibi text. tamen iste forus domicilij concurrat cum omnibus alijs, ideo destinandi sunt iudices per dominum Regem in singulis locis regalibus: vt late per Couarru. in practi. quæ ca. 4. nu. 3. vt ibi domiciliati non trahantur extra: Adeo, quod si in præmissis esset Domin. Rex negligens, posset ipsa vniuersitas magistratum constituere, pro tempore negligens. vt ibi per eum late: de qua regula iudicis domicilij, ponit plura Specu. in tit. de Cõpe. iudi. vide per Docto. in Rubr. & nigro. C. Si à nõ cõpe. iudi. & in Aucten. vt differen. iudic. Colla. 9. not. in. l. hæres absens de iudi. Marao. de ordin. iudic. in 4. parte in distinctione quòd iudicium aliud compe. aliud in comper.

Socin. in Regula 10. ubi ponuntur pluris limita.

Sunt tamen, de For. plures causæ quæ in dictis curijs Domin. Regis, Locumtenen. Primogen. Regen. vel Iustitiæ Aragonum, sunt tractan. & quæ coram ordinarijs locorum tractari nõ possunt: & alie quæ licet coram ordinarijs possint, possunt etiam coram supra dictis vel altero eorum tractari.

93 † Et Primò nobiles sunt tantum de iurisdictione Domin. Regis Locumte. gener. Primogeniti, Regen. offic. Gubern. & Iustitiæ Aragonum, & hoc in criminalibus, & etiam in civilibus, nisi ratione rei sitæ, recursus, vel reconventionis: de quo late per glo. in Obser. 2. & 3. de For. Compet. Molin. in verbo nobiles. in verbo recursus. & in verbo reconventio.

94 † Et licet pro introductione posset quæri de pluribus, quid sit nobilitas: de quo in l. 1. C. de Digni. lib. 12. ubi Bart. Secundo quod duplex sit: de quo per Cassan. consi. 64. Tertio quibus modis acquiratur: nam in Aragonia, sicut de iure, acquiratur & privilegio, & sanguine, nam licet milites creentur & Infantiones nascantur ut dictum est in mate. Infantionis, nobiles vero creantur & nascuntur, Ripa. lib. 2. respon. ca. 16. Couarru. lib. 1. cap. 16. num. 10. Quartò potest quæri de effectibus nobilitat. Luc. de Pæn. in l. Mulieres de dign. li. 12. C. Et ultimò qualiter procedatur & amittatur nobilitas: Couarru. in ca. quamuis pact. 2. relect. p. in prin. Tiraquel. quæst. 35. & 36. Otalor. in 2. parte 2. partis princ. cap. 9. nu. 7. cum sequen. Hæc a Docto. tractantur in locis allegat. in mat. Infantionis. de quibus etiam vide longum tracta. Tiraquel. de no-

bili. & Otalo. etiam de nobili. Quòd vero attinet ad propositum mat. scilicet de viribus & effectu iurisdictionis officij Gubernationis, solum oportet considerare, aliquos effectus nobilitatis. velle. tamen nobilem in primis illud habere in mente quod asserit Guid. Papæ. quæstion. 386. quòd nobiles ut nobilitate gaudeant debent nobiliter vivere, sicut idem de clericis asserit, quòd debent clericaliter vivere, ut privilegij clericalibus gaudeant, in quæstion. 381. & 196. est igitur hoc de reservatis Domin. Regi Primogeniti. Regenti, & Iustitiæ Aragonum. Quòd non nisi illi seu alter eorum potest cognoscere de causis dictorum nobili. vide Cassane. Rubr. Des Iustities verbo droitz dicelles, num. 110. versicul. Item ex gener. Molin. in verbo domini locorum. Adeo quòd inferiores, nõ poss. eos absoluer. vide in reperto. super verbo nobiles. Adeo etiam quòd nec ipsi nobiles etiã si vellēt, † Possent se submittere iudicibus inferioribus ut dicit Obser. Item nobilium, de Foro Compe. Nec id quòd asserit Molin. in verbo Domin. Rex, de reservatis domin. Regi versicu. domino Regi tantum pertinet capere nobilē. debet intelligi ita quòd Primogenitus nec Regens possent illum capere, sed debet intelligi respectu inferiorum iudicum, vel verius detinere illum captū, ad mercedē. iuxta dictū §. Item statuimus. De cõfir. pa. hoc, est de reserua. dom. Regi. tamen procedere ad captionem, cognoscere de causis criminalibus contra nobiles, hoc est dictorum Domin. Regis Locumt. Primog. Regē. Offi. Gubernationis & Iustitiæ Aragonum & cuiuslibet eorum: ut idē Mol. asserit in verbo Nobiles. qui nimo & capere

capere nobilem ad finem remittendi posset etiā quilibet inferior & non habens iurisdictionem, capere inquam, fragante maleficio, non præceden. appellitu. quia de eis appellitari non potest nisi coram supra nominatis, vel altero eorum, sicut dicitur de clerico, nam clericus fragante maleficio potest per secularem capi, ad finem illum retin. ad suum iudicem, Rationem quare in fragantia, & in actu delicti, singularis etiā potest capere: scribit Bald. in l. fin. C. de exhiben. reis Moli. in verbo fragan. versic. fin. & in verbo capi potest criminofus. ino videtur quod & appellitari possit de eis coram ordinarijs ad finem remittendi. iuxta Obseruan. pro parte militum & infantionum. Actus cur. vbi milites & Infantiones qui non sunt de iurisdictione Dominorum locorum, nec suorum officialium appellitantur coram eis, ad finem remittendi, vide Molin. in verbo Domini vassalorum in Aragonia. facit Forus quodcumq; in fin. de appellit. de iure etiam exemptus capi potest, ad finem remittendi ad suum superiorem: poterit ergo quilibet dictorum quatuor capere nobiles & de eorum causis cognoscere, pro quo sunt For. Con color. & For. con calidades de appellitu. Moli. in dicto verbo nobiles versic. 5. vbi ponitur regula in criminalibus, & etiam in ciuilibus, cum limitationibus de quibus ibi. Hic ergo est primus effectus nobilitatis, quod sint tantum de iurisdictione Domini Regis vel Guber. aut Iustitiæ, vt dictum est: adeo quod summissio facta iudicibus inferioribus per eos non teneat, vt dicit Obser. Item nobiliū. de For. Compe.

96 † Est & alius effectus nobilitatis quia nobiles non possunt puniri poenis corporalibus, ad quod allegatur Obs. 2. de pa. & fo. quia secundū. quod Regens officium Gubernationis sit Mil. Simp. vide Moli. in verbo nobiles. in prin. & ibi posita. An huic priuilegio possit nobilis renuntiare vide Couarru. in c. quamuis pactum 2. relectio. p. in prin. n. 5. vsq; ad fi. & alios quos allego. supra in mat. Infanço. in fin. In hoc tantum puniuntur quod stabunt capti ad mercedē Domini Regis idest æatenus quatenus, Rex voluerit, iuxta. §. Itē statuimus in For. 1. de Confir. pac. & hanc facultatem tenēdi captum nobilem prohibito voluntatis puto esse de reseruat. Domino Regi, & hoc voluit dicere Moli. in verbo Domin. Rex. versic. de reseruat. Dñs Regi ibi, Domino Regi tantum pertinet capere nobilem scilicet & captum detinere prohibito volunt.

97 † Sunt præterea quā plurima alia beneficia resultantia ex nobilitate, quæ cumulat Luc. de Pæn. in d. l. mulieres. C. de digni. vide Ioan. de Mōtayne. in tracta. de aucto. consi. vo. 7. lo. Licerier, in tracta. de Primog. fol. 60. dictos Tiraquel. & Otalora. de nobili. Si tamen ipsi nobiles viuerent nobiliter & in suis locis, non indigerent vti huiusmodi priuilegijs, quinimo & ipsi. de suis bonis minus expenderēt quā expendūt viuēdo in ciuitatib⁹: vt dicit Bal. in l. Executorē col. 8. C. de Execu. rei iudi.

98 † Item Domini vassalorum directi siue vtiles subsunt tantum Domino Regi, Primogen. Regent. officium Gubernat. & Iustitiæ Aragonum. Idem alibi Carol. de Grassal. de regal. li. 1. in 12. iure & fuquer. 29. fol. 46. Rebuff. in concor. in proce.

in verbo summas in 7. privilegio. Cassaneus Rubr. de Iusticiis. verbo & droitz disselles num. 110. versic. Item ex generali, & pro hac regula forali vide Obser. Item nobilium, & Obseruan. Item si agatur 2. de For. Compe. & Obser. sciendum. de sal. Infan. fac. Molin. in verbo Domini locorum. vers. 1. cum sequentib. & ex ibi dictis, & glos. in dictis Obseruantijs, detegitur omnia quæ dicta sunt de nobilit. hic esse repetenda, dempto, quo ad privilegium vt non puniantur corporaliter. Limitationes ad hanc regulam, quæ est vt coram dictis quatuor, vel eorum altero conueniatur Dominus locorum, vide per Molin. ibi: videlicet quòd non procedat in Dominis vassallorum habentibus vassallos extra Regnum, vel si reconueniantur, vel ratione rei sitæ, vel recursus. vide Molin. ibi. faciunt, etiam Fori supra allegati, Con color. & For. Con calidades. de appelli. nec definit esse de eorum iurisdictione si postquam est conuentus Dominus vassallorum vendat locum: Molin. in verbo Iustitia Aragonum, est Iudex competens Dominorum locorum. idè est si antequam conueniretur vèdidisset, & eo còuèto coram altero eorū non allegaret Fori declinatoriam: vide Molin. in verbo exceptio. Fori decli. vers. fin.

99 ¶ Idem quòd dictum est de Dominis vassallorum, est dicendum de Dominis Castrorum: dict. Obseruan. Item si agatur, & dicta Obseruantia sciendum. de Sal. Infan. & Obser. Item nota quòd vbi. de Foro Competen. quæ ampliat regulam etiam si plures sint participes castri, & etiam si castrum sit dirutum: vide Molin. in dicto verbo Domini locorum. vers. domini lo-

rum in Aragonia omnes. & in verbo castrum. Bages in glo. dictarum Obseruan. Quid autem differat castrum à villa, Bar. in l. 1. § siue Autè ff. de no. ope. nun. las. in l. si hæres, §. vicis. ff. de leg. 1. & l. 2. C. de Fund. Limitrof. vbi Bart. Albert. in dictio. verbo castrum.

100 ¶ Item illud idem dicendum est, de vniuersitatibus, quod dictum est de Dominis vassallarum & Castrorum, vt nō possint conueniri etiam si vellint nisi coram Domino Rege, Primogenito, Regent. officium Gubernationis, vel Iustitia Aragonum, per dictam Obseruantiam. Itè nobilium. de For. Competen. sic de iure, magni iudices, sunt iudices vniuersitatum, non autem pedanei seu inferiores: Innoc. ca. dilecti de de excel. præla. in fin. Bart. l. 1. de de colleg. illici. sic in Gallia: Rebuff. in Concorda. vers. summas. in 13. privilegio. & hoc siue in ciuilibus, cum limitationibus supradictis, scilicet ratione rei sitæ, reconuentionis, vel recursus, de quo etiam Molin. in verbo vniuersitas. vers. 4. siue etiā in criminalibus indistincte. ¶ Est tamen aduertendum quòd vniuersitas nō potest accusari criminaliter, de quo vide Iul. Clar. communi opinio. verbo vniuersitas. sed tantum officiales illius: iuxta Obseruant. fin. de iniur. ita quòd si vniuersitas cōmittat delictū, quod dicitur cōmitti per vniuersitatē, quando cōgregato legitimè concilio, deliberat esse perpetrandū delictū, & perpetratur: Bar. l. aut facta. §. si. de Pœ. ff. quæ allegat. Mol. in verbo vniuersitas. versic. 2. vide Albert. Brun. in consilio 28. & decis. consilio 221. numer. 2. Afflict. decis. 376. nam pro huiusmodi, delicto nō potest accusari tota vniuersitas, per dictam Obser.

Obscr. fin. in fi. de iniur. nisi tantum officiales illius, quod videtur absolum, nam si consiliarij votant quod Ticius occidatur, vel aliud maleficium esse perpetrandum, quod de eo delicto sint tantum officiales & non ipsi votantes puniendi, hoc enim est contra iuris dispositionem: quinimo, de iure, non tantum ipsi interuenientes in consilio legitime congregato possunt puniri pro delicto per consilium commissio, sed etiam tota vniuersitas: Bart. in l. Aut. facta. §. delinquent. ff. de Poenis. Alber. Bru. in dict. consi. 28. allegat plura ad propositum notata per Panor. Ange. & alios, vide supra in verbo vniuersitatis. versic. 1. vbi allegatur Afflic. in consti. in rub. & vniuersitas accusata fol. 162. nu. 1. Ruin. consi. 97. n. 4. vol. 5. & quod per dictam Obscr. non solum non puniatur tota vniuersitas pro dicto delicto, sed nec ipsi consiliarij, ex quorum voto resultat delictum, & sic ipsi actualiter delinquentes, videtur amarum. Et ideo pro declaratione Obscr. potest dici quod ipsi consiliarij votantes possunt dici officiales, quia quodammodo officiantur, cum loco de curionum successerint, secundum Bart. in Rubr. de decur. li. 12. C. vide. Roma. consi. 436. & ibi addi. qui curiones, officium habere dicebantur, & quidem honorificum Imol. in l. Municeps. ff. de Condi. & demonstra. vide ad matre. dictum consil. Alber. Bru. 28. & quod vniuersitas debeat mitius puniri, per eum ibi, Bart. in dict. l. Aut. facta §. fin. Molin. in dicto verbo, vniuersitas. versic. 1. & in verbo delictum. versic. 4. hoc tamen est aduertendum quod si appellitetur criminaliter contra vniuersitatem, non potest appellitus prouideri neque executari, nisi contra nomina-

tos in appellitu specialiter, & sic clausula complicum, de qua plures Fori conditi fuerunt, nihil operatur: de quo vide Molin. in verbo appellitus criminalis. versic. appellitus criminalis contra vniuersitatem. secus si pro debito ciuili fuisset oblatu appellitus contra vniuersitatem & singulares illius, quia tenet appellitus contra non nominatos, & potest executari in quemlibet singularem de vniuersitate, etiam si non sit de nominatis in contractu obligatorio: Molin. in verbo appellitus, versic. Pe. & fin. & in verbo vniuersitas. versic. pro vniuersitatis debito. vniuersitas ergo siue ciuilitate, siue criminaliter conueniatur, conueniri debet coram Domino Rege, Primogenito, Regem. officium Gubern. vel Iustitia Aragonum, & hoc etiam si dicta vniuersitas sit, Aljama Iudeorum, vel Sarracenorum, vt dicit dicta Obscr. 3. de Foro Compe. & etiam si sit vniuersitas loci qui non sit Domini Regis, licet Bages in Obseruantia. Item iurati. de For. Compe. videatur tenere contrarium respondendo ad dictam Obseruan. Item iurati. quæ dicit quod vniuersitates quorumcumque locorum Regni, facient ius coram Iustitia Aragonum, & sic videtur excludere Regem, Primogenitum, Regem officium Gubernationis, argumento. l. cum Prætor. ff. de iudic. quod est contra dictam Obseruantiam. Item nobilium, Bages in dict. Obseruan. Item iurati. volendo conciliare dictas Obseruantias, dicit quod dicta Obseruantia. Item mobilium loquatur in vniuersitatibus locorum regalium, & dict. Obseruan. Item iurati. loquatur in vniuersitate locorum dominorum, quia si Dominus

Rex, no meta ni Iusticias, ni faga juzgar en lugares q̄ suyos propios no sean, per verba generalia priuilegij. Item del Mero. ergo nec ipsa loca, a multo magis, ex quo propter quod vnum quodq; tale, & illud magis. Et licet Molin. in verbo Dominus Rex, salua sua clementia, asserat ibi ita fuisse deter. tamen in fine asserit, non esse distinguenda loca vniuersitatum, & seruari in distincte dictam obser. Item nobilium. & dictam expressionem solius Iustitiæ in dicta Obser. Item iurati. non esse ad exclusionem Domini Regis, Primogeniti, nec Regen. offic. Guber. vide Molin. in verbo apprehen. versicu. apprehen. an possint loca Baronum.

102 † Officiales præterea ratione dictæ qualitatis subiiciuntur iurisdictioni Dñi Regis, Primogeniti, Regen. officium Guber. & Iustitiæ Aragon. For. Con color, & For. Con calidades de Appellit. facit For. de Pœna teme. litig. & For. Quod officia. execu. & minist. sed in hoc est aduertendum, quod aut agitur contra eos criminaliter, aut civiliter, si criminaliter, tunc ex quo contra eos potest procedi tripliciter, vt dicit Molin. de accusa. offic. delinquen. per viam Inquisitionis, denuntiationis, vel accusationis. † Si procedatur per viam Inquisitionis, quia prohibita est de foro, vt in priuileg. generali & de eius declara. solùm potest procedi per Dominum Regem, seu eius delegatum, & contra suos officiales, vt dicit ibi Moli. in dicto verbo officiales, de offic. delinq. in suis offic. & quidem sine recuisu ad Iustitiam Aragonum, vt ibi per eum, de qua Inquisitione nō possunt Primogenitus, Regens offic. genera. Guber. nec Iustitia Aragon. se intromit

tere, vt tetigi in reseruatis Domino Regi, fallit in casu For. de sumis. de porte: de qua Inquisitionis materia, vide quæ notantur per Rober. Maran. in tracta. de ordi. iudi. in 6. parte in princ. fol. 132. quæ Inquisitio fieri non potest, nisi de gestis in officio, Bald. in l. 3. ff. Nautæ caupo. stabu. las. in l. 1. C. vt omnes iudi. tam ciuili. quam crim. nu. 10. Bald. l. 1. vbi de ratio. agi oportet. † Si tamen procedatur contra eos per viam denuntiationis, licet per eam non contra omnes officiales agi potest, sed tantum cōtra Iustitiam Aragonum, eius Locumten. Notarios, & Virgarios, & contra Alguazirios, Supraiunctarios, & Portarios Regios, vt in eorum titulis detegitur: super qua denuntiationis materia plura sunt à Foro disposita, de quibus sub titu. Forus Inquisitionis. hæc tamen denuntiationo de Foro, tractatur coram decem & septem iudicantibus, & non coram aliquo alio officiali forali: de qua denuntiationis materia, & in quo differat ab accusatione, vide plura per eundem Rober. Maran. in d. 6. parte fol. 156. † Si verò procedatur per viam accusationis, tunc aut proceditur cōtra eos, pro delictis per eos vt officiales commissis, & sic tãquã officiales delinquentes in suis officijs accusantur, & hæc accusatio est solius Iustitiæ Aragon. & eius Locūte. & priuatiuè ad alios, & sine recursu; adeo, quod de tali accusatione nemo alius se potest intromittere: de his plura per Mol. in dicto verbo officiales. de accusa. offic. & in verbo Dñi Locorū. vers. Dominorū locorū officiales, & vers. Dñi locorum non cognoscunt. & in verbo Iustitia Aragonum. versiculo Iustitia Aragonum declarat. vbi non interest si sint officiales Domini Regis,

v. j. n. 106.

Regis, vel dominorū temporaliū, vel Ecclesiæ, quia si accusantur vt Officiales delinquentes in suis officijs, hæc accusatio fieri non potest nisi in curia Iustitiæ Aragonum, vide Carol. de Grassa. de regal. lib. 2. in 17. iure versi. 4. casus. Capici. de cis. 27. nu. 10. dicentes quòd ibi est idem quod hic; quòd de delictis vt Offi. commissis, sola curia magna cognoscit, secus si vt priuatus, vide allegata supra v, verbo Offi. versi. si. fallit in casu Fori de Accusa. cōtra Offi. delinq. si Deputati accusantur tanquam Officiales delinquentes in suis Officijs in casu illius Fori, puta quia delinquant in omittendo, quia in omittendo delinquere possunt: vide Apostillam ad Moli. in verbo Offi. delinquentes. l. 2. C. de his qui latio. vbi not. nā possūt corā dictis quatuor accusari: fallit etiam in casu Fo. de la submission de Porteros y Notarios.

106 † SI verò dicti Officiales delinquāt, non verò in eorum Officijs, sed vt priuatæ personæ, tunc ratione qualitatis Officij, sicut ratione qualitatis nobilitatis, domini vassallorum &c. subsunt dictis quatuor scilicet d. Regi, Primogenito, Regenti Offi. Gubernationis, & Iustitiæ Aragonum. Fo. Con color. & Fo. con calidades. de appelli. Non obstant: dicta Obser. Item Iurati, & quæ ibi dicuntur per Bages, quia non procedunt vt supradixi, obstat dictis For. Con color. & Fo. con calidades. pro quibus facit Obser. de consuetudine de Fo. compe. nam si singularis, ea ratione quia delinquit vna cum Officiali, efficitur de iurisdictione dictorum quatuor, propter vnum quodq. tale, & illud magis, faciunt insuper dicti

Fori, de Pœna teme. litig. & fo. quòd execu. & minis. sint secul. & non ele. & sic isto casu quia ex officio delinquit, conuenitur coram dictis quatuor, eo quia Officialis, sed non tanquam Officialis, quod videtur contra id quod dicit Moli. in verbo Officialis, versi. finali incip. officiales Aragonum. Pro hac distinctione, quòd ratione officij conueniantur coram vno, & si aliàs delinquat coram alio, faciunt notata de iure per Pau. de Cast. in l. si. C. de Iurisd. om. iudi. & Ias. in l. Qui iurisdictioni ff. eo. nu. 9. versicu. 8. fallit Cassane. in consue. Burgun. titu. des Iustities Ru. la emende simple. recon. §. 7. nu. 35. faciunt etiam nota. per Domini. cū in c. Episcoporū. de priuile. in 6. quem allegat Moli. indicto verbo Officiales. versi. si. qui Domini. & Ioan. Mona. ibi alleg. parum videtur facere pro deter. per eum ibi allega. & videntur contra illam deter. facere de directo dicta iura, scilicet For. con Color. & Fo. con Calidades. & aliā iura supra allegata, & pro hac distinctione, quòd si Officialis delinquit possit & debeat coram vno, & si aliàs vt priuata persona, coram alio conueneri, vide interminis quos allego supra verbo Officiales, versi. si. hic adde, & ibi dicta super deter. Moli.

107 † AVT agitur contra dictos Officiales ciuilitè, & isto casu nō est in consideratione qualitas Officialis dicta, nā Locūt. Iustitiæ Aragonum, quam tuncq. priuilegiati, possent in ciuilibus conueniri coram Calmetina ciuitatis Cæsaragustæ, & ita dicta Obser. Item Iurati. debet intelligi in criminalibus, quādo ipsi delinquūt, & ratione

delicti conueniuntur, pro vt elicitur, ex his que dicit Moli. in dicto, verbo officiales: versi. si. nisi super debito procedatur criminaliter, vt quia esset de persona officialis appellitatum, quia dictus officialis non esset distringendus per captiōnem persone, nisi per dictos quatuor iudices, & ita consultus respondi Iustitiæ ciuitatis Iaccæ, de cons. Aduocatis Fiscalis, quia appellitabatur contra Locumt. Iustitiæ del Palolargo, coram Iustitia ciuitatis, diximus quòd procederet ad executandum & distrahendum bona, & non personam.

108 † I T E M Ratione mixture, singulares sunt de iurisdictione domini Regis, Pri mogeniti, Regen. officium Gubernationis, & Iustitiæ Aragonum, vt quia delinquunt cū vniuersitate vel officiali, quia in eadem Instātia in qua vniuersitas vel officialis accusatur, possunt singulares accusari, vel si vt asociantes, nō æque principaliter, delinqant cum milite vel Infantione habitant. in locis dominorū, quia si in eadem instātia, cum dictis militibus aut Infantionibus conueniātur, sunt de iurisdictione dictorum quatuor: Obs. de consuetudine de Fo. compe. Mol. in verbo iudex ordinarius. & in verbo Iustitia Aragonum, se intromittit. versi. Item Iustitia Arago. cognoscit. de qua mixtura loquitur Forus Con calidades; de Appelli. & circa hanc mixturam de his quæ pertinent ad propositum iurisdictionis Gubernationis, est aduertendum ad regulam de qua supra quòd nemo extrahatur à suo iudice ordinario & locali: fallit ratione mixturæ, distinguendo hoc modo, quòd aut sumus in criminalibus

aut sumus ciuilibus si in criminalibus, aut singularis delinquit vna cū vniuersitate vel officiali, & isto casu aut accusatur vniuersitas vel officialis: & isto casu potest singularis non habita distinctione si delinquit principaliter, vel accessorie, accusari in eadem instantia, coram eisdem iudicibus vniuersitatis, vel offi. & extrahi à suo iudice ordinario & locali, aut non accusatur vniuersitas vel officialis pro delicto in quo deliquit dictus singularis cum vniuersitate, sed singularis tantum, vel ipsa vniuersitas vel officialis accusantur in alio processu, & tunc pro dicto delicto non potest singularis, extrahi à suo iudice, hæc omnia eliciuntur à dicta Obser. de consuetudine. de Fo. compe. & ibi dictis per Bages, nam loquitur Obser. simpliciter non habita distinctione si æquæ principaliter, vel accessorie; ergo est intelligenda, simpliciter: Obser. Item donatio. de dona. quoad reliqua clara est Obser. aut dictus singularis delinquit vna cum, milite vel Infantione habitant. in locis dominorum, & isto casu adhibenda est distinctio, quæ resultat ex dicta Obser. de consuetudine. de Fo. compe. quòd aut delinquit dictus singularis, æquæ principaliter cum milite & Infantione, & pro tali delicto non potest singularis, extrahi ad suo iudice, siue conueniatur in eodē processu cum milite & Infantione, siue in alio: aut non delinquit æquæ principaliter sed accessorie, vt quia, ad committendum delictum associant eos, & tunc etiam est distinguendum quòd aut accusatur in eodem vel alio processu, si in eodem, tunc potest extrahi à suo iudice, & conueniri coram iudicibus dictorum

rum militis & Infan. si in alio pro-
cessu, tunc non potest extrahi. hæc
etiam vt dixi eliciuntur, ex dicta
Obser. & ita intelliguntur narrata,
per Moli. in verbo Iustitia Ara-
gonum, cognoscit. quia stat cor-
rupte.

109

† HÆC tamen mixtura de mi-
lite & Infantione, cum singulari, est
in consideratione quando Miles &
Infantio sunt tantum de iurisdic-
tione. d. Regis Primoge. Regen. vel
Iustitiæ Aragonum, vt puta quādo
sunt habitan. in locis dominorum
& ibi delinquant, secus si sunt habi-
tantes, in locis Regalibus vel ibi de-
linquāt, quia milites & Infantiones
habitantes in locis regalibus, in ni-
hilo sunt priuilegiati respectu iu-
risdictionis, quia coram ordinarijs
conueniuntur in ciuilibus, & crimi-
nalibus, & sic isto casu nihil opera-
tur mixtura, idem si delinquant in
locis regalibus, ex quo ibi for-
tiuntur forum ratione delicti, ad
not. in c. si. de foro compe. simili-
ter si ibi conueniatur Infantio ha-
bitans in locis dominorum, nihil
operabitur mixtura, solū ergo o-
peratur in supra dicto casu quando
accessorie delinquit singularis, cum
milite vel Infantione habitan. in
locis dominorum, & quando neces-
sario est Miles & Infantio conue-
niendus coram altero ex dictis qua-
tuor, quia si in eodem processu cō-
ueniatur singularis non poterit, fo-
rum declinare. pro his etiam vide
Moli. ibi in dicto versicu. Iustitia
Aragonum, cognoscit. vide Pertus.
in fo. 3. de iudic. vbi de mixtura,
& in li. deter.

† QUID tamen de iure ope-
retur mixtura, videtex, & ibi nota.

in l. si communem. ff. quemad serui-
amita. Barba. in Ru. de offi. deleg.
Bar. in l. præcipimus C. de appe-
la. narrantam in repe. c. quamuis pa-
ctum de pac. in 6. Roc. de cur. in
tracta. iuris Patro. fol. 5. feli. in c.
1. de pres. & in c. quam sit. de iudeis
foci. in c. si. de mutu. peti. & in cōs.
12. hipoli. de Marsil. singulari in
80. Barba. in c. 1. de fo. compe. &
tandem fuit deter. anno. 1535. in
mense Iunij per Episcopum, cassa-
nat, in quadam competen. quod lay-
cus non gaudebat ratione mixture
priuilegio clericorum, pro qua de-
cisione vide quæ latissime, cumu-
lat Couarru. in pra. quæsti. c. 34.

III

† SI vero sumus in secundo prin-
cipali membro distinctionis, scili-
cèt, quia sumus in ciuilibus, isto
casu non est in consideratione mix-
tura, nec illius prætextu est quis ex-
trahendus à suo iudice ordinario &
Locali: fo. 3. de iud. vbi Pertusa,
quod ille forus intelligatur in ciui-
libus, vide Moli. in dicto verbo
Iustitia Aragonum, se intromittit.
versi. Item Iustitia Aragonū cog-
noscit. vbi late quod in ciuilibus
non est quis extrahendus à suo iudi-
ce ratione mixture, nec illius prætex-
tu efficitur de iurisdictione domi-
ni Regis, Primogeniti, Regni of-
fi. generalis Gubernæ. nec Iustitiæ
Aragonum.

† PRÆTEREA Milites &
Infantiones habitan. in locis domi-
norum sunt tantum de iurisdic-
tione domini Regis, Primoge. Re-
gen. officium Gubernationis, &
Iustitiæ Aragonum, & hoc in cau-
sis criminalibus, quia in ciuilibus
subsunt iudicibus, ordinarijs Loco-
rum in quibus habitant: Obseru.
Item

Item in omnibus causis. de Sal. Infant. facien. faciunt fori. Con color. & fo. Cō calidades. de appelli. Moli. latè in verbo, Infantiones. vers. de Infant. habitan. in locis dominorum vers. 2. Hæc sunt intelligenda vt dixi supra proxime nisi dicti Infantiones habitan. in locis, dominorum delinquant in locis regalibus, quia si ibi capiantur, vel sit casus procuratoris astricti, possunt ibi accusari, & sortiuntur forū illius iudicis ac si ibi essent domiciliati, quia vt supra dixi Infantiones & milites habitan. in locis regalibus non sunt priuilegiati ratione iurisdictionis, quia ibi sortiuntur forū in ciuilibus & criminalibus ratione domicilij, & pari ratione dicendum est si in dictis locis regalibus sortiatur forum ratione contractus vel quasi, delicti, vel quasi, cum omnibus prædictis modis quis forum sortiatur, vt dictum est: & facit Obs. Item nota quod si aliquis. de fo. compe. quia si ibi capiatur vbi deliquit poterit accusari coram illo iudice, vel si ibi non reperiatur, si accusetur ad instantiam procuratoris astricti, iuxta fo. de Procura. astricti. vbi procura. astrictus loci commissi delicti, vel vbi reperiatur potest accusare, & sic Dominicus castillo de Monroch, Infantio ex quo delinquerat in loco regio, fuit ibi per procura. astrictic. accusatus, & cōdemnatus licet ipse esset habitator in loco domini.

103 † IN ciuilibus verò vt dictum est, subsunt dicti milites & Infantiones iudicibus ordinarijs locorum in quibus degunt, & hoc est verum si talis dominus loci habet iurisdictionem, alias conueniendus est vbi conueniretur in criminalibus.

Moli. ibi. dicto vers. 2. de Infant. habitan. in locis dominorum: per Obser. milites. de fo. compe. & ibi Bages, qui asserit quod licet Obser. loquatur in milite, similiter habet locum in Infantione, pro quo etiam facit, Obser. in causis. eotit. & in dicto casu quo domini nō habent iurisdictionem in Infantiones, puta in criminalibus, si instante parte, vel ex officio, capiantur fragante maleficio ad finem remittendi dictos Infantiones, facienda est remissio incontinenti infra vnum diem, vt dicitur in dicta Obser. pro parte mili. Actus cur. & Obler. Itē nobilium. de fo. compe. Moli. vbi supra. De tempore intra quod faciēda est remissio capti, vide for. quando documq. de appelli. circa si. Molin. in verbo remissio. vers. remittere non potest.

114 † IN super qualitas delictorū solet quandoq. iurisdictionem tribuere. d. Regi Primogenito, Regen. officium Gubern. & Iustitiæ, extrahendo delinquent. à iudicibus ordinarijs, licet corā eis etiā conueniri possint, vt est in fractore apprehen. in fractore empare, & in fractore tregue, siue induciarū. De quibus delictis loquitur for. Con calidades. de appelli. ponit Moli. de fractore apprehen. in verbo fractor apprehē. & de fractore emparamenti, in verbo fractore, emparamenti. & de fractore Tregue, est forus etiam in fo. delas Treguas. vbi pro dic. delicto competit accusatio corā dictis quatuor, de quo dictum est supra in re seruatis. d. Regi Primoge. & Regen. vbi, dictum est de Mat. treguarū siue inducarum. & ponit Moli. in verbo fractor pacis vel tregue, quibus adde causas quare inter homines

mines non seruatur pax siuæ inducie, quas ponit Abba. in c. pissanis 2 col. de Resti. Spolia. quæ sunt sex, vt ibi per eum. & est vnus de casibus astrict. & quâdo dicatur fractor pacis & Tregue, ponit ibi Mol. & vide multa per Pertusam in titu. de pace. Deniq. ratione delicti fractionis apprehen. empare vel pacis aut Tregue, potest quis cõueniri coram dictis quatuor.

115 † Ad vnum tamen est advertendum, quod huiusmodi qualitas tribuens iurisdictione, differt a qualitate quæ facit, partem legitimam ad accusandum vel perendum: nã regula iuris de qua in l. non ignorat. C. qui accus nō poss. scilicet, quod nō admittitur quis vt talis nisi probet se talē, procedit in Arag. parte opponēte, vt refert. Mol. in verbo Qualitas. vers. 2. per fo. de exceptio. & fo. si quis pignoratus. de Fideius. ita quod qualitas que facit, partem legitimam habetur pro probata nisi negetur, nã tunc per negationem efficitur res dubia, Bal. in c. si. de proba. et Mol. in verbo Negatiua. vers. per negationem. secus est in qualitate tribuente iurisdictione, quia illa necessario probanda est. notat areti. in c. ceterum 2. nota de iudi. feli. in quonia contra nu. 8. de proba. pro quo est dictus fo. Con calidades. de appelli. quem allegat Mol. in d. verbo Qualitas. vers. 1. vide ibi posita q. sunt hic addenda & vide eundem Molin. in verbo Appellitus criminalis. vers. appellitus criminalis oblatus contra. vbi allegat ad præmissa etiam forū. Cõ color. eo. tit. licet idem Mol. in verbo Qualitas. vers. si. asserat fuisse deter. præmissa non procedere coram Iustitia Aragonum, ita quod coram eo sufficiat sola alleg. qualitatis ratio

potest esse quia est iudex omnium non declinantiū, & sic sufficiat sola allegatio donec negetur.

116 † Delictū resistentiæ similiter per dictū forū. Con color. & for. Con calidades, est eiusdem naturæ cuius est fractio apprehen. & fractio empa. & pacis, ita quod si quis de ea accusetur nō potest declinare forū per regulam quod nemo est extrahendus a suo iudice. vide Mol. in verbo Resistencia vers. de resistent. si aliquis est accusatus. In hoc tamē est aduertendū, quod si de ea sit accusatio ad instantiam procuratoris Fiscalis, vel agatur iuxta fo. verū. De consul. ad appositione pendonū, non potest agi nisi coram Iustitia Arago. De hoc latē, & quâdo habeat locū appositio pendonū, per d. Mol. in d. verbo Resistē. & similiter in casu fo. de Gurrean. in criminali. Si seruator seu cõmensalis, vel mandatarius alicuius domini temporalis damnificauit comensalem alterius domini, tenetur talis dominus ipsum delinquentem exhibere d. Regi Primogenito, Regem. vel Iustitiæ, & in non exhibendo & resistent. in præmissis, coram eis accusari. possunt iuxta d. fo. pro cuius declara. vide Mol. in verbo domini vassallorum vers. domini locorum & vassallorum.

118 † Præterea quâdo super solutione peyte est questio inter singulare & consilium attenda suspitione quæ cõtra iudicem ordinarium, ex ea causa oritur, cum videatur iudex, in causa propria, poterit, si singularis voluerit, de ea causa agi coram d. Rege, Primogenito, Regente officium Gubernationis, vel Iustitia Aragonum. Obseruan. Item si agatur la 2. de fo. compe. vbi Bages, allegans in simili. Obser. Item adueratio. De salua. Infan. facien.

Mo

119 Moli. in verbo peyta vers. pro pei-
ta si aliquis conuenitur.

* Similiter cum extra casum fori
de exilijs. quis fuerit à Regno ex-
tractus, poterit de eo coram domi-
no Rege, Primogenito, Regente,
officium Gubernationis, & Iustitia
Aragonum accusari. fo. vt nullus
capt. extraha. à Reg. vbi sicut nec
ceteri, ita & maiori ratione perso-
næ Aragonensium non possunt,
extrahi, & officiales extrahentes, in
officijs suis delinquentes accusabun-
tur, in curia Iustitiæ Aragonū per
regulam supra positam in materia
officialium, cæteri vero extrahen-
tes accusabuntur, vel coram domi-
no Rege, vel Primogenito, Regen,
vel Iustitia, per formam in dicto
foro traditam, licet in hoc seruetur
ordo fori noui de anno. 1510.
de modo & for. proceden. in causa
criminali. & accusari poterunt
etiam instante quolibet singulari.
de quo ponit Moli. in verbo cap-
tus. vers. 2. & in verbo extra Reg-

120 num.

* Pari ratione poterunt coram
domino Rege, Primogenito, Re-
gente officium Gubernationis, &
Iustitia Aragonum, accusari officia-
les, & aliæ personæ extraneæ à Reg-
no, quæ causa damnificandi, & ex-
trahendi à Regno personas, & bo-
na sub pretextu de soment, vel a-
lia ratione ingressi fuerint ipsum
regnum, iuxta fo. 2. de gene. priui-
leg. totius Reg. Arago. vbi poni-
tur forma procedendi contra tales
qui vt dixi in fo. præceden. non ser-
uatur, sed modus in criminalibus
iuxta for. de modo & forma. 1510.
& ibi etiam asseritur quæ sunt par-
tes legitimæ ad accusandum, & iu-
dices qui de præmissis cognoscere
possunt, videlicet supra nominati,

& etiam iudex ordinarius loci vbi
fuerit delictum per petratum. vide
Moli. super dicto fo. in verbo extra-
neus. vers. fi. & in verbo Depputati
Regni vna cum Iustitia. vbi si offi-
ciales Regni delinquāt in præmis-
sis, accusatur vt officiales delinquē.
per dictū forum de gene. privileg.

121 * Similiter capientes & ducen-
tes seu detinentes homines, ad sinē
ducendi ad galeras, seu triremes po-
ssunt accusari coram domino Re-
ge, Primogenito, Regēte officium
Gubernationis, & Iustitia Arago.
iuxta Fo. De homini, pro serui-
tio galea. nō capien. licet hodie cer-
tis casibus habeat locum pena trir-
remium seu galeriarum, iuxta fo-
ros de anno. 1564. videlicet quando
committatur pena mortis, & etiam
contra latrones marcatos, quæ accu-
satio locum habet licet ij qui extra-
hantur ad triremes non sint Reg-
nicola, quod secus est in casibus præ-
ceden. vide Moli. in verbo Captus.
versiculo 2.

122

* Præterea desvassallantes seu lu-
uantes vassallos, ad recedendum à
loco domini, ad se constituendum
vassallos alterius, possunt de prædi-
cto crimine accusari, coram domi-
no Rege, Primogenito Regen. offi-
cium Guber. & Iustitia Aragonū,
iuxta fo. de rap. vassal. iuncto fo.
præceden. sub tit. Quod aliquis nō
abstraha. a in quo fo. de raptu. va-
ssallo. ponitur forma procedē. quæ
licet secundum Moli. in verbo va-
ssallus vers. vassallū si aliquis. nō de-
beret seruari, ex quo generales dis-
positiones. nō deberēt particulari-
bus derogare, & in quāpluribus lo-
cis de eo cōqueratur, tamē semper
sunt oppositū Observatū, videlicet,
quod in omnibus causis criminali-
bus, etiam si per foros antiquos sit
parti-

particularis, forma introducta, ser-
uatur Forus de modo & forma pro-
ceden. & ita idem ibi asserit in cau-
sa contra quendam qui desuassallauit
vassallum de Pradilla. vide Moli.
ibi & in versi. sequen. De pœnadii
desuassallan. & receden. ponitur in
dictis Foris & in Obser. 2. de iude.
similiter est pœna confiscationis
bonorum, Paris. de Pute. in
tracta. de iudi. titu. de excessibus
Baronum. & an isti vassalli receden-
tes a locis dominorum possint cõ-
pelli ad redendum vide Not. super
dicta Obseruan. vbi plura in mate-
ria dicti recessus, & quando locum
habeat pœna Fori Nequis extraha.
contra extrahentes, vide Not. super
dicto Fo. vbi dicitur quod fuit su-
per hoc formata competentia.

123 † ITEM contra vassallos, qui
prestiterunt Sacramentum fidelita-
tis & homagij domino suo, & eo
prestito se erexerint in publicam
rebellionem, vel in obedientiam
contra dominum, taliter quod stamẽ-
tum totius loci, vel maioris partis
illius rebellatur contra dominum,
talis dominus potest contra dictos
rebellantes, quantumcumq. sint sin-
gulares, procedere ad eos accusan-
dum coram domino Rege, Primo
genito, Regen. officium Guberna-
tionis, & Iustitia Aragonum. Fo.
de Pœ. vassall. rebell. Moli. in ver-
bo Pœna versi. de penis vassallorũ,
se refert ad verbum vassalli rebel-
les. de quo tamen in dicto verbo va-
ssallus non meminit, nisi tantum in
verbo vassallus si post prestitum. v-
bi allegat dictum Fo. de pœ. vas. reb.
vide de materia dictæ rebellionis,
quia tota vel maior pars vniuersi-
tatis se erexerit iuxta dictum. Fo.
Alber. Bru. conf. 28. quem supra al-

legauit in materia vniuersitatum.

124 † ITEM contra Notarios qui
in testificatione actorum non ser-
uant. formam traditam a Fo. Forma
para testificar potest procedi. Con-
tra tales Notarios non seruantes
formam dicti Fori, coram domino
Rege, Primogenito Regen. officium
Gubernationis & Iustitia Arago-
num vt dicit ibi Forus nisi per quẽ
Fo. potest innui quod in crimine
falsi potest agi coram supra nomi-
natis, licet forus pe. & fi. De crimine
falsi. videantur innuere quod agi
debeat coram Iustitia Aragonum.
sed ex illis Foris. pe. & fi. elicitur
duplex modus procedendi in di-
cto crimine falsi videlicet ordina-
rie, & priuilegiate, Secundo mo-
do non poterat procedi nisi coram
Iustitia Aragonum, sed hodie su-
blata est talis differetia, & indistin-
cte proceditur iuxta Foros de mo-
do & forma. 1510. Et sic ex dicto
Fo. forma. Para testificar. Et dictis
Foris iuxta prædictam declaratio-
nem, attento vsu de dicto crimine
falsi potest coram supra dictis fieri
accusatio, licet sit in manu accu-
santis si velint agere coram ordi-
nario accusati. Aduertentur tamen
pro declaratione dicti fori for. Pa-
ra testificar. statuen. vt falsarios es-
se puniendos Notarios non seruan-
tes formam dicti fori, quod illi ta-
men non propterea sunt puniendi
pœna falsi: vide Rebuff. in tracta.
nominacionum. quæst. 14. nume.
189. & vide notata super dicto fo.
forma. Para testificar & de dicta
falsitatis materia vide Moli. in ver-
bo Falsitas & verbo Exceptio falsi-
tatis. & verbo Exceptio contra in-
strumentum.

K

Item

125 † Item contra obligatos in censualibus in quibus sunt constituti procuratores possunt D. Rex, Primogenitus Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, ferrē sententias, & litteras executorias illarum vigore concedere, Fo. de censu. & alijs debi. statim in prin. Quæ sententia cum procura. contractus lata dicitur sententia lata ad modum ferraniæ, vt dicit Molin. in verbo sententia lata ad modum ferraniæ de qua sententia & procura. contractus loquitur idem Molin. in verbo Procura. contractus. & circa dictum Procuratorem contractus, vide Octavianum in sua practi. fol. 159. Rebuff. i. thom. pagi. 57. nume. 21. cum sequen. ex quibus & ex Pau. de Cast. conf. Elicies quod procurator contractus, est pars contractus, & ita est irreuocabilis, & confitetur Infantionem creditoris omnia contenta in contractu, & ita fit quotidie in contractibus, censualium, & alijs qui sententiantur & circa Mat. eriã dictorū censualium ponit plura. Molin. in verbo censualia.

126 † E T quæ disposita sunt in Fo. de censualibus. locum habent in censualibus aljamarum, Iudæorum, & Sarracenorum quæ debentur & reducuntur a quarenta mil. por mil, ex quo per fo. Actus super censua. vete. iude. & Sara. æquiparatur in omnibus & per omnia dicta censualia reducta, alijs sententiatis quoad eorum privilegia; nam quando casus fictus & casus verus æquiparantur à iure in omnibus & per omnia, dif-

posita in casu vero habent locum in casu ficto. c. ad Audientiam & cap. cum dilectus extra de clerici. non resi. Soci. consi. 160. num. 9.

127 † E T similiter super censualibus formatis ante forum Turolij quæ Debentur regnicolis & fuerunt formata in fauorem Christianorum, posset pro recuperatione pensionum fieri Empara, & prouideri appellitus, & alia necessaria per dominum Regem, Primogenitum, Regem. officium Gubernationis, & Iustitiam Aragonum. iuxta for. Actus in fauo. censua. vete.

128 † M O D U M sententiandi censualia vide in metodo Ferreris & Bald. in l. male agitur. De Pres. trigin. vel quadragin. anno.

129 † I T E M D. Rex, Primogenitus Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum possunt. & tenentur si ab eis petatur concedere litteram executoriam contra mercatores, in vim albaranorum eorum propria manu scriptorum, aut firmatorum, iuxta fo. De los Albalas de los Mercaderes. Pro declaratione cuius for. & sequen. videndus est Rebuff. primo thom. pagina. 182. cum sequen. sufficit ergo, quod dictum Albaranum sit firmatum, quia tantum operatur subscriptio quantum tota scriptura. Rebuff. primo thom. pagina. 188. numer. si. De qua subscriptione, vide etiam Auē da.

dañus De exequendis mandatis Regiis libro secundo, Capite decimo sexto, numer. secundo.

Secus si dictum Albaranum, non fuisset scriptum, nec firmatum manu dicti mercatoris, quia eo casu non procederet dispositio dicti Fori, Roman. & Imol. in l. nuda, versiculo tertio in quantum. ff. de donation. Debet tamen constare per depositionem testium; vel confessionem partis de dicta subscriptione, quod est manu eiusdem Mercatoris confecta, ut dicit ibi For. Quod qualiter intelligatur, vide Rebuff. primo thom. pag. 183. cum sequentibus. à numer. 25. & pagin. 192. à numer. 72. Couarr. in practica. Quaestion. capit. 22. numer. 2. versicul. probatur vero. De qua Albarano- rum materia plura notatur in Foro De los Albalas de los Mercaderes supra fol. 24. pag. 2.

130 † Similiter etiam dicendum est idem in cedula Mercatorum de cambio acceptatis per Mercatores, si dictae cedulae non sint solute in tempore, potest pro eis, per supra dictos concedi executoria, sicut statuitur in dicto Foro vnic. titul. De cedula Mercatorum, ubi habetur, quod cedulae Mercatorum acceptatae, habent executionem paratam in Regno, ad similitudinem instrumenti depositi, quod vulgo dicitur, Carta de encomien-
da. 132

131 † Item contra condemnatos criminaliter in processu absentiae fa-

cto iuxta Foros De process. contra cita. & absent. in casibus contentis in Foro final. de homicid. & For. de raptu mulier. Possunt, & tenentur Dominus Rex, Primogenitus, Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum facta fide de sententia cum instrumento publico, eiusdem, concedere literas ad capiendum dictos condemnatos, ad effectum, ut remittantur Iudici ordinario qui sententiam tulit, ut illam exequatur, ut probatur in dictis Foris de Homicid. & raptu mulier. versiculo E do tal sententia. De processu ad obtinendum dictam literam executoriam, vide per Ferrerium in sua methodo de processu super executione sententiae criminalis circa huiusmodi literas. & Molin. in verbo literae executoriae. (quae frequentius per Regiam Audientiam conceduntur ad capiendum homines condemnatos ad mortem, quam per Curiam Iustitiae Aragonum) sunt plura examinanda, scilicet. Quando, à praedictis possint concedi. Secundo quid debeant continere. Tertio quibus debeant dirigi, & si possunt dirigi aliis quam officialibus, & executoribus constitutis à Foro. Et sic huiusmodi commissiones concessae privatis personis, & quae quotidie conceduntur, si sunt nullae. De his omnibus dicitur in materia executionis sententiae criminalis.

† Item Dominus Rex, Primogenitus, Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum possunt providere Appellitus Apprehensionis omnium, & quorum-
cumq.

cūq. bonorum sedentium existent. intra Regnum, expressa in appellatione qualitate violentiæ, dicendo aui, aui, fuerça, fuerça, quæ qualitas tribuit iurisdictionē dictis Quatuor. ex quo Regum officium est tollere violentias. cap. Regum 80. distinctio. De quo latè Couarr. in quæstio. practi. cap. 35. num. 2. in fin. Nauarr. in cap. cūm contingat primo remed. in 10. fundamento, extra de Iur. iuran. Villalob. in commun. opin. litera C. numer. 8. Quæ prouisio fieri potest per supradictos, iuxta For. 1. De Apprehension. & cum expressione dictæ qualitatis, aliàs prouisio appellitus nulla est, vt per Molin. in verbo appellitus apprehensionis. versicul. 3. Quinimo videtur mirum, vt etiam cū expressione dictæ qualitatis, & ea non probata possit per Dominum Regem, Primogenitum, Regentem, nec Iustitiam, prouideri, nam qualitas tribuens iurisdictionem, differt à qualitate faciente partem legitimam, vt dixi supra in declaratione. For. Con calidades. de Appelli. super delictis fractionis Apprehensionis, Emparæ, Pacis, vel Inuentaria. Secundum tamen vsum sola allegatio qualitatis violentiæ sufficit, vbi necessaria est ad prouisionem appellitus apprehensionis. Quæ violenta turbatio qualis esse debeat, vide Specula. de cau. posses. & proprie. Anton. in c. Conquestus, de Foro compet. quos allegat Pertusa in dicto For. 1. de Apprehension. De qua apprehensionis prouisione (ad quam faciendam facilis esse debeat Iudex, vbi non est contradictor Bald. & Corne. in l. fin. colum. 2. de ædict. Di. Adria. tol.) vide Bal. in l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satis-

dar. cogan. Francis. Cur. in repet. l. vnic. C. de prohi. sequæf. pecun. & in arti. litis pendentia post consil. 5. Paul. de Castro, qui loquitur in terminis For. Ad nostrum. vide Couarr. in pract. quæstion. cap. 17. Carol. Ruyn. consil. 28. 38. & 58. volumin. 4. post Inno. in cap. in præsent. de probatio. Bald. in cap. Clerici, de vita, & honesta. Clerico. Angel. consil. 7. Ias. consil. 6. lib. 1. Anton. Gomez super leg. Taurin. l. 45. nume. 26. Rebuff. 1. tho. pag. 311. cum plura sequet.

133

Item Dominus Rex, Primogenitus, Regen. officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, possunt prouidere emparas, & manifestationes bonorum, licet Dominus Rex, Primogenitus, & Regens. officium Gubernationis, non possunt facere huiusmodi prouisiones extra locum, in quo Reperiuntur: For. Nos Primogenitus. De empara. Quo vero ad Iustiam Aragonum, sufficit alterum, de tribus esse de eius iurisdictione, vel emparantem, vel cuius bona emparantur, vel eum in cuius posse emparantur, vide Molin. in verbo Emparamentum. versicul. 1. & 2. Bald. in l. si fideiussor. §. fin. ff. qui satisda. cogan. ponit tres terminos, videlicet Sequestratio. quod est apprehensio. Descriptio. quod est inuentariatio, seu manifestatio, & inhibitio, quod est testatio, seu emparamentum, & huiusmodi emparamentum non potest de iure prouideri sine informatione, debet enim constare de iure emparantis, vt per Rebuff. 1. thom. pag. 144. vbi latè de materia emparamentorum

torum : de Foro vero regulariter non requiritur talis informatio, nisi in casu For. 1. De empara. & in For. Quando bona, & sequent. vide las. in. l. non solùm. §. morte. 8. colum. de noui oper. nuntia. Angel. & Alexandr. in. l. cum hæres. ff. ad Trebell. Bald. l. 2. ad leg. R. o. di de iact. las. in dicta. l. Si fideiusfor. §. fin. qui satidar. cogantur.

134 † Ratione summisionis possunt etiam Dominus Rex, Primogenitus, Regent. officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, cognoscere: Obseruantia. Si quis se obliget. de Foro compet. ponit in specie Bages in Obseruantia 2. de Foro compet. circa fin. versic. Quæro, sed quid. Et sic debet intelligi For. fin. de executio. rei iudic. vbi asseritur, quod Dominus Rex, Primogenitus, Regent. officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, seu eorum Notarij non concedant literas executorias, seu pignoratiuas, nisi fiat fides de instrumentis obligatorijs, quia debet intelligi si in dictis instrumentis sit apposta clausula summisionis, & renuntiationis suorum iudicum, nisi esse mus in aliquo, ex casibus supra specificatis.

De materia dictæ renuntiationis, & consensus in non suum Iudicem, vide allegat: per dictum Bages in dicta Obseruantia. Si qui se obliget. & Panormitan. & alios in cap. 1. numer. 5. de Iudi. glos. & Doctores in. l. 1. C. de iurisdic. om. Iudicam. Et in. l. 1. ff. eo, & per Doctores in. l. Consulta diualia. C. de testament. Verum est quod licet in

instrumentis sit facta summisio, si tamen debitum non excedit certam quantitatem, scilicet, centum solidorum, quod pro tali executione non potest adiri Dominus Rex, Primogenitus, Regens officium generalis Gubernationis, nec Iustitia Aragonum, sed tantum Iudex ordinarius: For. 2. De offic. Iudi. ordin. nisi si sit debitum censualis, aut tributis. Deniq; si pro instrumento Comandæ est facienda executio, facienda est per Iudicem ordinarium, nisi in eo sit apposta clausula summisionis, & renuntiationis, & etiam ea apposta nihil operatur, quoad minorem quantitatem centum solidorum, per dictum For. 2. de offic. ordi. Hodie vero per For. de anno 1564. sub rubric. Que los Iuezes ordinarios tan solamete pue dan. statuitur quod disposita in d. For. 2. extendantur ad quantitatem ducentorum solidorum ita quod vsq; ad dictam quantitatem solum fiat executio per Iudicem ordinarium, & non per executionem Regiæ Audientiæ, vel Curiæ Iustitiæ Aragonum, etiam si in instrumentis contineatur dicta clausula summisionis.

135 † Item Dominus Rex, Primogenitus, & Regens officium Gubernationis, possunt concedere inhibitiones, in locis quibus reperiuntur (intellige Regalibus) oblata propositione iurisfirmæ coram eis, ne Iudex ordinarius loci in quo reperiuntur, procedat ad captionem personæ alicuius singularis, loci ipsius, eius iurisdictioni summissi, eo modo quo Iustitia Aragonum in sua Curia concedit huiusmodi inhibitiones iurisfirmæ,

ad impediendam captionem, contra quoslibet, ordinarios; differentia tamen est, quia supradicti Dominus Rex, Primogeni. & Regent. non possunt inhibere, nisi ordinarijs loci, in quo reperiuntur, quia vt dicit For. Nos. de compara. solùm habet pro territorio, districtum loci, in quo reperitur exceptis certis casibus, de quibus per Bages in Obser. Item in Curijs, quas Illustrissimus Rex Ferdinandus. Actus Cur. Iustitia vero Arago. quo ad omnia eius iurisdictio est vniuersalis, & habet totum Regnum pro territorio, vt ibi latè per dictum Bages, & quod talis inhibitio fieri possit per Dominum Regem, Primogen. & Regent. officium Gubernationis, contra ordinarium loci, in quo personaliter reperiuntur, est For. i. De Fir. iuratio est quia cum sint superiores ipsis ordinarijs, possunt per eos ordinarij inhiberi, insignum superioritatis, licèt per eorum aduentum non cesser ordinaria iurisdictio; ad not. in cap. volentes, de offic. De leg. Tamen hodie non sunt in usu huiusmodi inhibitiones, sed vt dictum est supra in materia euocatio. fiunt per dict. Dominum Regem, Primogenitum, & Regen. officium Gubernationis, euocationes generales ex officio, cum quibus suspenditur huiusmodi iurisdictio ordinarij ipsius loci, in quo supradicti ingrediuntur. Vide pro declaratione dicti Fori primi de Fir. Iur. Pertusam ibi. vbi ponit differentiam inter Firmas Iustitiæ Aragonum, & alias.

136

* Item Dominus Rex, Primogenitus, Regent. officium Gubernationis; & Iustitia Aragonum, cir-

137

ca Not. & Commissarios recipientes, & examinantes testes, debent in eorum Curijs seruare ordinem traditum in For. penultimo de testibus. & in Foro Por proueer, de Tabellion. debent enim testes personaliter comparere, & iurare in Curia, nisi sint honorabiles, testes enim debent ire ad Iudicem, non Iudex ad testes, si præsertim sint honorabiles. In hoc tamen est aduertendum, quia in causis civilibus solet fieri commissio ad recipiendum testes si præsertim sint honorabiles personæ, in criminalibus vero non potest fieri commissio, sed testis debet ire ad Iudicem, vel Iudex ad testem, & hoc vltimum fieri non debet quantumcunq; testis sit ægregia persona: de qua materia vide Doctores in cap. si qui testium extra de testibus. & in. l. Ad personas ægregias. ff. de iure iurando, vbi Ias. & alij. Item de personis testium debet haberi notitia, & quo ad hoc fieri diligent. de quibus in For. penultim. de Testib. Item commissio ad dictos testes recipiendum, fieri debet Notarijs principalibus, vel eorum substitutis ætatis viginti annorum, licèt hodie per For. fin. de Tabellion. debet esse ætatis 25. annorum, & 4. annor. de platica. Et qualiter dicti testes sint examinandi, vide For. Quo modo debe. testes examina. & plura de his Nota. actitan. processus vide in Foris de Tabellion. Molin. in verbo Not. Processus. & circa dictum Forum penult. de testi. vide Molin. in verbo Testis iurat. vers. 2.

* Item Dominus Rex, Primogenitus, Regent. officium Gubernationis, & Iustitia Aragon. possunt com-

compellere quoscunq. Procuratores, coram eis litigan, ad iurandum quos habent in Aduocatos, & qui 140
ordinarunt cedulas oblatas in processu, iuxta For. 2. de Iudi. per quē For. dicit Mol. esse ortam praxim, de qua in verbo Procurator. versi. Procuratores ad lites, quā iurisdictionem compellendi ad prēmissa habēt etiam omnes Iudices ordinarij contra Procuratores, coram eis causas agentes, vt elicitur ex dicto For. 2.

138 † Similiter dominus Rex, Primogenitus Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonū, iurisdictionem, & facultatem habent, compellēdi Notarios in suis Audiētis, vt relationem faciant de negatiua, vbi allegata, relata ad scripturas in eorum posse existen. iuxta For. si delitti. abreuian. pro cuius Fori. Declaratione. vide Mol. in verbo Negatiua. & de probatione Negatiue. vltra alios vide Couarru. lib. 2. resolu. c. 6. num. 4. vers. ex eis. & vide Mol. in verbo Negatiua. versic. 1. hæc tamen facultas & potestas, de qua in dict. For. Competit etiam quibuscumq. Iudicibus in suis tribunalijs; vt elicitur ex dicto For. Pro quo facit regula, de qua in c. 1. de offi. delega. & in l. 2. ff. de iurisdictione. om. Iudi.

139 † Habent etiam dominus Rex, Primogenitus, Regens offi. Guber. & Iustitia Aragon. potestatem, & iurisdictionem. admittendi diffidamenta, iuxta formam traditam à Fo. si. de For. Diffida. de qua diffidamentorum, seu duellorum materia diximus supra in reserua. domino Regi Primoge. & Regenti, loquendo. De las Treguas quod omnino improbata est à Sacro Cō

cilio Tridentino sessio. 25. in decre. de reform. cap. 19.

† Possunt etiam esse Iudices, do. Rex, Primogenitus, Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, Albaranorum: iuxta dictos Foros Con color, & Con qualidades. De appelli. ponit Molin. in verbo Albaraneus. Declarationem huius termini Albaraneus. ponit For. 2. de For. Compe. & idem est Albaraneus, quod extraneus, seu vagabundus quorum Iudex, est ordinarius loci, in quo reperitur, & etiam dominus Rex, Primogenitus Regens, & Iustitia Aragonum, vt dictum est per dictos For. Con color, & Con qualidades. De iure de cuius iurisdictionem sint dicti vagabundi, vide Corle. in Reperito. in verbo Forensis. versic. 37. & in §. Vagabundus.

141 † Et fractores guidatici, facti per Deputatos Regni, iuxta For. 1. de officio Deputa. Regni accusari possunt, coram domino Rege, Primogenit. Regen. officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, per dictum For. 1. de offic. Deputa. Reg. vide Molin. in verbo Deputati. versic. 4.

142 † Item possunt dominus, Primogenitus, Regens & Iustitia, cognoscere contra Deputatos, accusatos, propterea quod negligunt facere partem, & accusare officiales non seruantes Foros de modo, & forma proceden. iuxta For. de Accusationibus contra officiales, quod videtur mirum, cum dicti Deputati accusentur, vt officiales delinquentes in officijs, cuius accusationis peculiaris est cognitio Iustitiæ Aragonum; Molin. in verbo Iustitia. & in verbo Officiales.

143 † Præterea dominus Rex, Primogenitus

mogenitus, Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, possunt pro eorum arbitrio castigare negligentiam, & tardam commissam per Supraiunctarios, seu eorum Locumtenen. in mandatis, seu provisionibus domini Regis Gubern. seu Iustitiæ Aragonum; For. Supraiunctarij, de Supraiuncta. de quorū Supraiunctariorum materia, vide Moli. in verbo Supraiunctarij. vbi non meminit de isto For. in præmissis, eò quia de dictis Locumtenen. Supraiunctariorum, est conditus For. i. de Alguazirij. vbi de eorum officio, & qualiter eorum negligentia est punienda per Iustitiam Aragonum, accusentur per viam priuilegiatam, tamquam officiales delinquentes in eorum officijs. Nouissime tamen vide Fo. Editum anno. 1528. De la summissiõ de Porteros, vbi dicti Locumtenen. Supraiunctariorum, censentur summissis iurisdictioni Iudicis cuius provisione exequuntur, & quidem priuilegiate, & sine recurso, & vide ibi not. Dicitur tamẽ For. Supraiunctarij, secundum literam loquitur de Guber. solùm, non de Regente officium Gube. & vt dixi supra in prima quæstio. est primus Forus qui loquitur de Gubernatore. Postest tamen etiam intelligi, de Rege te ex quo in eum est translata iurisdictione per For. quia secundum: sæpius allegatum, & eum etiam de Regen. officium Gubernationis, intelligit Pertusa vbi supra in 2. quæst. in prin. & de ea materia, si executor fuerit negligens in exequendis mandatis; vide Moli. in verbo Executor. vers. 2. de iure, vide plura not. per Auenda. De exequen. manda. Reg. lib. 2. cap. 22.

144 * Coram domino Rege, Primo-

genito, Regente officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum possunt etiã conueniri omnes cõtrauenientes dispositis à Foro de Curs. mone. pro executione pœnarum appositarum in dicto Foro Contra eos, qui in vim statutorum, aut alias impediunt fieri contractus cū mone. ta laccẽ. cum dispositum sit, quòd mone. huius Regni, sit mone. ta laccẽ. & impedire cursum illius sit graue damnum Regni, vt ex Foris de Prima, & Secunda confirm. mone. & ex For. Sequentis. rubri. elicitur. Adeo quòd fuerit dubitatum, an alias celebratus contractus cum alia mone. ta sit validus: de quo Molin. in verbo Firma. versiculo die 25. Maij. vide eundem in verbo Moneta. vers. Moneta Arago. tamtùm dicitur. & sic videmus seruari in contractibus, qui celebrantur, quando de mone. ta sit mentio, apponi hæc verba. Dineros laques. & ad ponendum dicta verba tenetur dictus Notarius, vt dicit Moli. De iure tamẽ, licet non apponatur mone. ta cursus, intelligitur de bona mone. ta. glo. in l. lecta, & ibi Bar. in l. col. si cerpe. ff. l. elegantur. §. Qui reprobos. ff. de pigno. actio. & quam mone. tam cõpellatur, quis recipere de iure. vide Rebuff. i. to. pag. 125. & an vnã pro alia possit quis compelli ad recipiendũ, ponit Bar. in l. Paulus. ff. de Solu. de qua mone. tarum materia, vide tracta. Fran. cur. de mone. & nouissime per Couar. in si. pract. quæst. in tracta nummis matum.

145 † Item dominus Rex, Primogenitus, Regens offic. Guber. & Iustitia Aragonum sunt Iudices competentes in causa criminali vsurarum iuxta For. Desseantes de vsu. Regine Mariæ qui For. eo quia temporaria

poraliserat expirauit, ideo est in correctis, cui For. Sunt addita plura. per Fo. Desseantes de vsuris: a ditum Calataiub. licet ibi non fiat mentio, nisi de Iustitia Aragonum, & Iudicibus ordinarijs. Nihilominus tamē videmus, huiusmodi accusationes fieri in Regia Audientia. Ponit modum procedendi in dicta causa predictus forus, et si Ferreri. in metho. de processu criminali, statim in principio. animaduertit in dicto crimine procedi iuxta For. De modo forma proceden. licet à dicta sententia super vsuris lata appellari possit, nec sit priuilegiata quo ad executionem. alia plura notat Molin. in verbo Usura. versicul. Usurarij poena. De qua vsurarum materia post alios multos tractatus vide Carol. Molin. in tract. de Commer. licet in eo sit caute legendum si reprobatus non est à sede Apostolica Couar. lib. 3. resul. c. 1. 2. 3. & 4.

146 De His quæ ad Iustitiam Aragonum tantum pertinent, vt esse Iudicem in Curia generali. Officium delinquentium in officio. Manifesta. per lo. & scriptur. à posse Iudi. Contra fo. factorū. per viam electionis iurisfirmæ. Reuocare prouisiones obtētas cū largitio. pecuniæ. Reducere criminofum aufugien. à locis dominorum. Declarare an litteris Regijs sit parendū. Conuocare Regnum cum Deputatis pro expulsiōe exterorum. Firmas grauando. prouidere, & illas reuocare sine recurſu. Esse commissarium super Infançonijs. Recipere iuramentum Domino Regi, Primogenito, Locumtenent. genera. Alios casus relatos, per Molin. in verbo Iustitia Aragonum. non curo referre, cum tantum de eis quæ ad Gu-

bernationis officium pertinent agamus. Sed facta est, prædicta distinctio, vt ex ea detegantur, ea quæ ad dictum officium pertinent, & spectant.

147 * F X quibus omnibus quæ de vi, potestate, præheminentia, & iurisdictione dicti officij Gubernationis generalis Regni Aragonum dicta sunt, superest vt Primogenitus Gubernator qui dictum officium Gubernationis, seu Procurationis generalis Regni Aragonum regit, de coretur nomine, & officio Regio, quia vterque, & pater, & dictus Primogenitus, Præfecti Prætorij offic. dicantur habere, vterq. Rex appelletur, vterq. insignum regalis dignitatis eosdem officiales creent, & habeant in sua Curia, similiter vterq. coenas visitationis recipiant, Primogenitus Inquam, Absentiæ, à locis quibus recipere consuevit. Quæ tamen locum non habent quando dictum Gubernationis officium regitur per Militem simplicem, nam Miles regens, dicitur habere officium Regis, Prouintia, & non creat Officialem aliquem nisi Alguazirium in casu necessitatis, habet tantum vnum Assessorum, vnum Alguazirium, vnum Notarium, & vnum Portarium.

148 * Nihilominus in sedendo, & in locis quibus consideratur, prælatio, præferuntur Iustitiæ Aragonum: & quidem de iure arguendo ab ordine, literè, nam in Foris Ante Iustitiam, fit mentio de Regente officij Gubernationis. Habent ius etiam dictus Primogenitus suo casu, & Regens Miles simplex suo casu præsidendi in Regia Audientia, iuxta foros de anno 1528. & ibi Præsidentibus competit ius nominandi officiales, & consiliarios durante im-

pedi-

dimento temporali, Præcipiendi Procuratori astricto, vt desistat ab accusatione, Nominandi Iudicem competentiarum, Præcipiendi scribis mandati, seu eorum Regentibus iuxta regulas Regiæ Cancellariæ, vt assistant in Regia Audientia, Recipiendi iuramenta ab officialibus Regiæ Audientiæ, Diuidendi processus criminales qui consultantur extra ciuitatem actitatos, inter Regios Consiliarios, iuxta For. de anno 1564. Et de apellationibus cognoscendi in criminalibus causis in casibus à dicto Foro nouo dispositis, & circa causas ceptas etiam si sint euocatæ per perhorrescentiam omnia facere quæ Locumtenent. generalis facere potuisset.

149 † Item circa causarum cognitionem, & expeditionem in Curia Infantis, id est Primogeniti Regen. dictum Gubernationis generalis officium, expediuntur omnia negotia, & omnes causæ quæ in Curia domini Regis tractantur, demptis reseruatis domini Regi, quæ sunt. Elōga. debitorum, Creatio notariorum, Diuisio terminorum, Cognitio Infantionarū, Creatio, & degradatio militum, Licentia faciendi Boalare, & ea quæ ad indulgentiam, & remissionem pertinent. His exceptis, omnia alia quæ in dicta Regia Curia possunt expediri, poterunt, similiter & in dicta, Primogeniti Curia, & similiter ea omnia quæ in dicta Primogeniti Curia expediuntur, poterunt, similiter expediri in Curia Regentis officium Gubernationis quæ vniuersalis est: Bages in Obser. 4. post medium de Appella. dempta Euocatione causarum ratione suspitionis Iudicis, & loci. Datione ad-

iuncti Delegatione causarū in 1. & 2. instantia in casibus à Foro permisis, & Creatione militum, & Notariorum, vt declaratum est supra.

150 † Possunt siquidem in dicta vniuersali Curia Regentis officium Gubernationis, sicut in Curia Primogeniti, fieri simpliciter, euocationes causarum, tam ex officio, quam instante parte, ex officio in quâ, præter quâ in ciuitate Cæsaraugustæ, & hoc quidem ex priuilegio, vt dictum est supra in materia euocationis. Item in dicta curia Regentis officium Gubernationis, sicut & in Curia Infantis, fieri possunt Tregue siue induciæ, & in qualibet earum castigari Lenones, Cognosci de causis nobilium, Dominorum vassallorum, vniuersitatum, Militum, & Infantionum habitant. in locis dominorum, Officialium, licet nō vt officialium, & singularium ratione mixturæ. Item ratione qualitatis delictorum, scilicet fractionis Apprehensionis, fractionis Emparæ, fractionis Tregue, Resistentiæ. Item pro Peita. Item contra extrahentes à Regno, & extraneos venientes ad damnificandū in Regno, contra ducentes ad Galeras, seu trirremes, contra Desuasallantes, contra vassallos rebelles, & Notarios nō seruantes formam fori. For. Paratificat. Item sententiare censualia, & illa executioni mandare, executiones Albaranorum mercatorum facere, Literas ad capiendum condemnatos concedere, Apprehensiones providere. Emparas, & manifestationes bonorum facere, Ratione summisionis inter partes cognoscere, Inhibitiones contra ordinarios ne ad captionem proce-

nem procedant concedere super examinatione testium in earum curia examinandorum, formam Fori seruari mandare, Procuratores in earum curia agentes causas, ad nominandum aduocatos compellere. Notarios suæ curiæ super probatione negatiuæ relatè, ad eorum scripturas, de præmissis ad relationem faciendam. Diffidamentis foralibus auctoritatem præstare, Albarraneos castigare, frangentes Guidaticæ Dipputatorum punire, & Dipputatos non accusantes castigare, & Negligentiæ Supraiuuctariorum, Dominos non expellentes malefactores punire, Impedientes cursum monetæ foralibus, pœnis multare, vsurarios etiam castigare, Deniq; in locis regalibus quibus Infans, & Regens officium Gubernationis reperiuntur extra ciuitatem Cæsaraugustæ, in signum superioritatis. per euocationes causarum iurisdictionem officialium regalium ordinariorum suspendere, & de omnibus his quæ ad ordinarios locorum pertinent & pertinere possunt vt ordinarij cognoscere in locis quibus personaliter reperiuntur.

151 * Hæc quæ supra dicta sunt de viribus potestate & iurisdictione dicti officij Gubernat. eliciuntur ex Foris supra allegatis, & licet in quàm plurimis ex dict. Foris & Obser. nō fiat mentio de Primogenito, sed tantum de Domin. Rege, Regente officium Gubernat. & Iustitia Aragonum, nihilominus tamen intellecta sunt, & debent intelligi, de ipso Gubernatore, nam illa omnia quæ exercere potest dictus Regens officium Gubernationis, poterit & maiore quidem ratione ea omnia exercere, dictus Primogenitus Gubernator, sicut & illa quæ possunt Primo-

genitus Gubernator & Locumten. general. exercere fortiore ratione poterit illa Dominus Rex exercere. Rationem vero quare ommissa fuerit mentio de dicto Primogenito Gubernatore in dictis Foris & Obseruantijs ponunt Bages in Obs. in causis iu prin. de Foro Comper. Pertusa. in For. de Censua. & alijs debi. & in For. quod Primogenit. Maior. 14. anno. scilicet quod dicti Fori & Obseruantix non facientes mentionem de Primoge. sed tantum de Regente officium Gubernationis, fuerunt æditi & compilati quo tempore, Primogenitus non regebat officium Gubernationis, vel quia non erat in rerum natura, vel erat minor 14. annorum, vel absens, vel erat tunc ex Fori dispositione dictum Gubernationis officium exercere prohibitus. dictus Primogenitus.

Sexta Quæstio.

S V M M A R I V M.

- 1 **P**rimogenitus tripliciter offic. Gubernat. gener. exercere potest.
- 2 Primogenitus, quando & in quibus casibus, in Regia Audien. præsidere possit remissiuè.
- 3 Fori æditi an. 1528. circa consiliarios Regie Audientie & alia ibi disposita, an procedant in Primogenito, in ea præsidente, afferuntur hinc inde rationes.
- 4 Concludit auctor quod Primoge. & eius curia comprehendantur, sub For. an. 1528. Reiecta Michaelis don Lope opinione.
- 5 Primogenitus, curiam vniuersalem habet.

- habet. & ibi quoz sint in curia vniuersales in Regno. cum quatuor. nu. sequen.
- 6 De curia vniuersali quam celebrat Domin. Rex in propria persona.
- 7 De curia vniuersali Dom. Regis que non in propria ipsius persona sed per eius officiales celebratur. & de intellectu For. 2. tit. quod officia. Arago. sint de Arago.
- 8 Primoge. Regens offi. Guber. & Iustic. Arago. curias vniuersales habet. & nu. 9.
- 10 Primogenitus an possit suam vniuersalem iurisdictionem exercere, & suam curiam celebrare, domino Rege in Regno existente & regnante. late examinatur cum sex. num. seq.
- 11 Distinguntur tempora circa premisam quest. & nu. 12.
- 13 Primogenitus curiam suam non celebrat neq; offi. genera. Guber. exercet in loco in quo presentialiter est Regis persona.
- 14 An aliquid circa predicta per For. an. 1528. immutatum sit. & n. 15.
- 16 Primoge. cognoscere potest de causis ad ordina. spectan. in locis in quibus personaliter reperitur.
- 17 De his que Primoge. in propria persona exercere potest & de intellectu For. Nos Primogenitus. tit. Emparamen.
- 18 Que Primoge. in propria persona non exercet, sunt in triplici differentia.
- 19 Quando Primoge. presidet in Regia Audientia quo in loco curiam celebrare debeat & offic. suum exercere. & ibi de For. tit. be. Iustic. adminis.
- 20 De his que Primoge. per suum Vicecancella. vel Regen. Cancel. expedire debet, tam in ciuilibus quam criminalibus. & duobus num. seq. vbi plures Fori, diuersorum temporum enarrantur.
- 23 Quando Primoge. iurisdic. exercet non ut presidens in Regia Audien. sed ut Gubernator curiam suam celebrando, quo in loco iurisdic. exercere debeat & ibi obiter. de For. tit. de iustic. adminis.
- 24 Fori editi vn. 1528. & anno 1564. circa regios consiliarios, non procedunt in curia Primogeniti Gubernatoris. & nu. 25.
- 26 Que de curia continuatione in Foris & deter. curia Iustitie Aragon. reperiuntur an procedant in curia primoge. Gubern.
- 27 Primogenitus, quando ut ordinarius loci, cognoscere de causis possit, & que tunc obseruare debeat.
- 28 De remedijs que a sententijs latis per primoge. haberi possunt.
- 29 Regens offi. Gubern. qualiter suum offi. exercere debeat.
- 30 Enarrantur ea que Regens offi. Guber. sine Assessoris consilio per se exercere potest, circa For. 1. de offic. Regen. offic. Gubern.
- 31 Regens officium Gubernat. tripliciter officium suum exercere potest, ut de primoge. dictum est.
- 32 Regens offic. Guber. cum in Regia Audien. presidet, quo loco consilium tenere & celebrare debeat.
- 33 Regente offic. Gubern. in Regia Audien. presidente circa prolatione senten. tam ciuiliu quam criminalium que sint obseruanda.
- 34 Hodie quocunq; in Regia Audient. presidente, preponitur in sententijs, nomen domini Regis.
- 35 Regens offic. Gubern. cum in regia audien. presidet, dominum Regem representat ut Locumte. gener. & non nulla exempla recensentur.
- 36 Qualiter cause tractentur & formentur processus coram dicto Rege. in Regia Audien. presidente, re-

- te, remissiva.
- 37 Enarrantur multa in quibus Reges
offi. Guber. etiam cum praesidet in
regia Audient. Regem non repre-
sentat, nec Locumte. gene. & equipa-
ratur, cum quinq; nu. seq.
- 41 For. anni 1528. tit. Que las causas
de appellation, declaratur. 55
- 43 Recensentur multa quae ad Regent.
offi. Gubern. spectant eo in regia
Audien. praesidente.
- 44 Regens offic. Gubern. cum extra
regiam Audient. curiam suam
vniuersalem celebrat, qualiter of-
ficiu suu exercere debeat &
num. 69.
- 45 An sit dabilis curia vniuersalis
Regen. offic. Gubern. an vero Re-
gia Audient. eam absorueat, &
in hoc quid per Foros ann. 1528.
immutatum sit, cum num. 46.
& 68.
- 47 De his quae in curia vniuersali Re-
gen. offic. Gubern. tractabantur
tempore quo vigeat in Reg-
no.
- 48 Cum Regia Audientia in Regno
celebratur, pro vt hodie perpe-
tuo sit. post For. anni. 1528.
sub tit. Reparo de la Audien-
tia Real. an Regens officiu
Gubernat. possit suam vniuersa,
curiam celebrare, disputatur
latissime ad ambas partes vsq;
ad nu. 70.
- 49 Subrogatum sapit naturam eius in
cuius locum subrogatur.
- 50 For. quandocumq; circa fin. ibi of-
fic. tamen & c. titu. de Appelli.
declaratur, & nu. 63.
- 51 For. 2. de Regent. offic. Gubernat.
quod non possit & c. Inducitur
& declaratur cum duobus nu.
seq. & nu. 65.
- 53 For. cosa es de Iudi. Ponderatur. 71
- 54 Iurisdictio Regent. offic. Gubern. 71
- est ordinaria. & de regula quod
vbi est maior cessat minor, &
quando per aduentum superioris
cesset inferioris iurisdictio. cum
numer. 57. & duobus sequent.
& num. 66.
- Alternatiua Foro. & Observant.
disponentium de Rege, Primoge.
Regent. offic. Gubern. & Iustit.
Aragon. vt cognoscant de cau-
sis nobilium, & vniuersitatum,
quemadmodum sit accipienda. cum
num. 56.
- 59 For. 1. de iudi. declaratur cum nu-
mer. 60.
- 61 Ioannes de Pilares optimus & anti-
quus causidicus, & qui iam an-
te annum 1528. causas agebat,
pro decisione quaestio. proposita
nu. 48. ab auctore allegatur.
- 62 For. vni. quod Primoge. ma. 14. an
declaratur.
- 64 Valet argumentum de toto ad par-
tem, & supra num. 51.
- 67 Circa quaestio. propositam num. 45.
& numer. 48. concludit auctor
quod etiam ante For. an 1528. Re-
ge in Regno existente, vel cu alias
regia Audientia celebrabatur,
curia Regent. offic. Gubern. ces-
sabat.
- 68 Post For. ann. 1528. minus dubij ha-
bet praecedens resolutio, cum per
eos regia Audient. perpetuo sit
stabilita in Regno, & per conse-
quens absorta dicta vniuersa. cu-
ria Regen. offic. Gubern.
- 69 Tempore quo dabatur in Regno cu-
ria vniuersalis Regent. offic. Gu-
ber. quo loco esset celebranda.
- 70 In curia vniuersali Regent. offic.
Gubernat. respectu cogni. causa.
& prolatio. senten. quae observa-
rentur.
- 71 Quemadmodum esset continuanda
curia Regen. offic. Gubern. & quid
deinde

- deinde in eo correctum fuerit per
for. de continua. cur. & for. ann.
1528.
- 72 Iudex delegatus debet citationes fa-
cere ad certum & determinatum
locum, quod secus est in ordinario
& cur tam variè.
- 73 Cum Regens offic. Guber. erat suspe-
ctus, quemadmodum eius vniuersa
lis curia celebraretur, & ibi quòd
suspicio afficit personam non iu-
risdictionem.
- 74 A senten. latis in dicta vniuersali
curia Regen. offic. Gubern. quis es-
set recursus, circa Obseruan. 4. de
appella.
- 75 Regens offic. Guber. tenebatur con-
sulere Iusti. Aragonum circa du-
bia quæ in dicta vniuersali cu-
ria occurrebant, & aliqua circa
tit. For. quòd in dub. & non Cras.
- 76 Regens offic. Guber. quæ sine Asses-
soris consilio & presentia expedi-
re non possit.
- 77 For. 1. For. quia propter & For. ad
Monen. De Iudi. non sunt in usu.
& resumit actor necessaria vt Re-
gens offic. Gubern. exercere offi-
cium suum possit, suam vniuersalẽ
curiam celebrando.
- 78 Cum Regens offic. Guber. vt ordina-
rius iurisdictionẽ exercet, quæ ob-
seruare debeat. & aliqua circa
For. 2. de Regen. offic. Guber. quòd
non pos. & c.
- 79 Regens offic. Guber. vagando per Re-
gnum. solet mittere legationẽ, &
epistolam. officialibus vniuersita-
tum, ad præparandum hospitia &
alia necessaria.
- 80 Inseritur dictæ Epistolæ formula.
- 81 Declaratur illa Epistolæ verba, quæ
pagarse os ha. & c. Ex For. vt fa-
mi. & domes. circa quem aliqua
remissio.
- 82 De consuetudine Regis offic. Guber.
- euocat, omnes causas tam motas
quam monendas loci quem intrat,
contra For. 2. de Regen. offic. Gu-
ber. quòd non pos.
- 83 Regen. offic. Guber. potest cognoscere
vt ordinarius de causis, etiã citra
euocationem, est tamen maxima
differentia si euocatio fiat.
- 84 Cũ Regens offic. Guber. seu eius Asses-
sor vt ordinarij de causis cognos-
cunt, eadem quæ ordinarij obser-
uare tenentur, & idem recursus
ab illis habetur qui ab ordina-
rijs.
- 85 For. item statuimos de iudi. non pro-
cedit in Regen. offic. Guber. qui si vt
ordinarius iudicauerit, poterit de
inde si in reg. Audien. præsideat
cognoscere de eadẽ de causa, instan-
tia. quòd secus est in eius Assessore.
- 86 For. muy conuenient. de Iudi. non ob-
seruatur in Regen. offic. Guber. qua-
tenus præcipit executiones crimi-
nales fieri debere in locis publicis
sed tantum quatenus exigit vt
fiant in die & non de nocte.
- 87 Regens offic. Gubern. in ciuitate Cæ-
saraugustæ non potest de causis vt
ordinarius cognoscere, & quare.
- 88 Assessor Regen. offic. Gubern. legit
suam senten. cum vt ordinarius de
causa cognoscit, secus si in Regia
Audien. præsideat.
- 89 Licet Regens offic. Gubern. vt ordi-
na. de cau. cognoscat facit nihilo-
minus litteras missiuas per Can-
cellariam, sicut Domin. Rex &
eius Locumte. gene. & iterum su-
pra nu. 79.
- 90 Regens offic. Gubern. licet curiam
vniuersalem habere non possit
propter reg. Audien. prouidet tẽ
appellitus captionarios etiam con-
tra eos qui non subsunt ordina-
rijs. afferiturq; simile in Locumte.
gene.

Irca sextam quæstio-
nem, scilicet quali-
ter prouisus de di-
cto Gubernationis
& procurationis ge-
neral. regni officio,

in his quæ ad suum offic. pertinent,
iurisdictionem exercebit. Et in pri-
mis loquendo de Primogenito, est
sciendum, quod dictus Primogeni-
tus potest dictam iurisdictionem
exercere præsidendo in regia Au-
dientia, vel non præsidendo, sed aliàs
suam vniuersalem curiam celebra-
do, vel etiam tanquam ordinarius
loci in quo personaliter reperitur,

de causis cognoscendo, † Potest enim
præsidere in Regia Audientia, sicut
poterat & potest Regens officium
Gubernationis, nam ante foros,

de anno. 1528. in casibus quibus
Regens officium Gubernationis,
poterat præsidere, quos refert Mo-
lin. in verbo Regens officium Gu-
bernationis non se intromittit. pote-
rit Primogenitus, quia vt dixi dis-
posita in Regente officium Guber-
nationis, multo fortius procedunt
in primogenito, & ita sicut quando
Locumten. & Regens, sunt in ciui-
tate, recedente Locumten. intrat ip-
so foro Regens, vt dicit ibi Molin.
pariformiter existen. domino Rege
& primogenito, in ciuitate, receden-
te Dño Rege, sine continuatione
sue curiæ, intrare debet primogeni-
tus. Post foros vero de anno 1528.

licet fuerit dubitatũ, † si dicti for-
de anno 1528. comprehendant pri-
mogenitũ, quia Michael don Lope,
prætendens non esse comprehensum,
super eo fecit longas allegationes,
nã de dicto Primogenito nulla est
facta mentio in dictis foris, ergo ad
eũ non est facienda extensio, cũ de
persona ad personã prohibeatur ex

tensio: adnot. per Ias. & alios in l. Gal-
lus. §. Idem credendum & §. Et quid
sit tantũ ff. de lib. & post. præsertim
de Foro, quia stadũ est Carte, nec ha-
bemustacitum. Ex quo inferebat ad
propositum huius quæstion. quod
ex quo prædicti fori de anno 1528.
quo ad primogenitũ cessabãt, quod
in dicta regia Audientia, causę erant
tractadæ pro vt antiẽ tractabãtur, &
sic sine cõsiliarijs, quia per aduentũ
primogeniti, cessabat Locũte. genera-
lis, cessabat Cancellarius, Vicecãcel-
larius, & Reges Cancellariã do. Re-
gis, officiũ etiã Regẽ. officiũ Guber-
nationis & eius Assessoris, & in cõse-
quẽs, etiã officiũ consiliariorum, ex
quo cessabant Iudices quibus cõsule-
re tenebantur: & sic secũdũ opinio-
nẽ Michaelis dõ Loppe, maximi ad-
uocati, tenebatur dictus primogeni-
tus cũ suo Vicecãcellario, aut Regẽ
te Cancellariã causas terminare, mo-
dis quib⁹ ante dictos foros termina-
ri debebãt, per Vicecãcellarium, aut
Regentẽ Cancellariã Dñi Regis &
sic cõmittendo causas appellationũ,
& alia faciendo quæ fieri solebant
in regia Audientia, ante dictos foros
de Anno 1528.

† Sed tamẽ dubia videtur hæc Mi-
chaelis don Loppe opinio, nã licet
regulariter prohibita sit extensio, ta-
mẽ ex identitate rationis, quando ra-
tio est expressa, permessa est etiam in
correctorijs, Ias. in l. iuriscõtiũ. §. Sed
cũ nulla n. 30. ff. de pac. ratio ponitur
in for. i. del Reparo. Et ratio mili-
tat quicumquẽ in regia Audientia
præsideat. Item vbi tractatur de fa-
uore publico etiã in correctorijs li-
cita est extensio. not. per Ias. & alios
in l. fratres n. 8. C. de in offi. testamẽ.
hoc enim determinandi causas cũ
consiliarijs de regio Consilio, fauor

publicus est, ideo ad primogenitum præsentem in regia Audientia extendi debent, & ideo Forus de Anno. 1553. que el Vicecancellor Regente la Cancellaria del Primogenito. caute prouidit declarando, ad tollendū dubium esse cōprehen. in dispositis à dictis foris de anno 1528 & de materia quando liceat extendere legē, vide las. in. l. non dubium C. de legi. nu. 39. cum sequen.

† Dixi 2. dictū primogenitū posse iurisdictionem suam exercere curiam suam vniuersalē celebrādo, curiam enim vniuersalē habet primogenitus sicut dominus Rex, vt elicitur ex declaratione priuilegij gener. §. Item que como fuero. Quinimo ex foris elicitur esse plures Curias vniuersales, alia est vniuersalis & generalis, quæ per dominum Regē & stamenta quatuor brachiorū celebratur, de cuius processu ponit plura Petrus de Belluga in specu. prin. & Iacob. Calici. in extrauaga. curia. De dicta generali Curia, loquitur priuilegium generale. §. Item que el señor Rey faga Cort general. Et for. de Gene. cur. celeb. cum sequē. De tempo. quib. deb. cu. cele. & de ea ponit multa Moli. in verbo Curia generales. vide quæ circa huiusmodi curias generales dicta sunt supra, in Reseruatis domi. Regi circa Curias generales.

6 † Alia est curia vniuersalis quam dominus Rex, in propria persona celebrat, dicitur inquam, vniuersalis, quia iudex illam celebrans, iurisdictionem vniuersalem habet. De hac curia domini Regis in propria persona, loquitur For. vt dominus Rex, in Audientia die vene. audiat conueren. qui vtinam hodie seruarietur, vide Moli. in verbo Dominus Rex tenetur secum.

7 † Alia est curia domin. Regis vniuersalis quæ non per eius personam sed per eius officiales celebratur, de qua loquitur for. 2. quod offi. Arag. sint de Aragon. vbi statuitur quod vnus Iudex Aragon. qui sciat foros, continue curiā Regis sequatur per totum eius dominium, vt prouisiones iuxta forū dētur, similiter & for. quod dominus Rex tenea. secum, duce. duos milites & duo iuris peritos, cū quorū consilio expediantur negotia Iustitiæ quæ ad dictā curiā venerint, Hoc non potest intelligi de Regentibus suppremi Cōsiliij, quia ibi non expediuntur negotia Iustitiæ quæ ad dictā curiā venerint: In hoc tamē, scilicet, cū quibus, officialibus debeant & debuerint negotia curiæ domin. Regis expediri, fuit diuersimode dispositum. Tandē in anno. 1528. Reparo de la Audientia real, lib. 3. fuit plenē dispositū iunctis his quæ disposita sunt in anno. 1564. super causis criminalibus, per quos officiales sint terminadæ causæ, quæ in regia curia siue Audientia tractantur tam ciuiles quàm criminales.

8 † Alia est curia vniuersalis primogeniti Gubernatoris, quæ vniuersalis est sicut sunt curiæ Regentis officij Gubernationis, & Iustitiæ Aragonū, & quidē maiori ratione. De qua vniuersali curia loquitur tex. in dict. cap. Item que como segun fuero. in declara. priuileg. general. & For. Quod primoge. & quàm plures fori & Obseruant. de eius iurisdictione loquen. de quibus dictum est supra. In qua curia primogeniti expediuntur omnes causæ, quæ in curia Domini Regis, d. ptis Dño Regi reseruatis, Bages in Obser. 4. de appel. & per eosdē officiales, quia Cancellariū Vicecancellariū, Regētē Cancellariam, Alguazirios habet sicut

sicut Rex, in sua curia, de quo dictum est abunde supra in referuatis Dño Regi & Primogenito.

9 † Sunt insuper aliaë duæ curiaë vniuersales scilicet Regentis officium Gubernationis, & Iustitiæ Aragonum, vt dicit Forus 1. de iudi. De qua curia Regentis postea dicetur.

10 † Dicitus ergo primogenitus potest in sua vniuersali curia, iurisdictionem exercere, cognoscendo de omnibus causis de quibus Dominus Rex, cognoscere potest, scilicet, euocando ex causa suspicionis iudicis & loci, cognoscendo de causis Nobilium, Minorum vassalorum, & vniuersitatum. De quibus & alijs, dictum est supra. Ante tamen quam ad positam quaestionem deueniamus, scilicet qualiter in praemissis iurisdictionem exercebit, est videndum de quadam quaestione, cuius decisio est necessaria, pro declaratione propositæ quaestionis, scilicet, an dictus primogenitus possit hanc vniuersalem iurisdictionem exercere & suam curiam celebrare, Domino Rege in regno existente, & regnante.

11 † Et super hac quaestione dicit Bages, in Obseruantia. Item in causis. De for. Cōpet. quod sunt distinguenda tempora, nā ante For. Quod primoge. ma. 14. annorū. dictus primoge. non poterat hanc iurisdictionem exercere, ex quo in dicto For. disponitur quod illud possit viuente patre & regnante in eodem regno, si iam illud facere poterat, frustratoria & superuaccanea est talis prouisio, quod lex abhorret. l. qui bis idem ff. de verbo. obliga. & sic cum à dicto foro id disponatur quod possit viuente & regnante patre in eodem regno, sequitur quod ante nō poterat. Itē quia in for. quia secundū, Quod

existere

Regēs officium Guber. sit Mil. Simp. dicitur quod Gubernatores qui erant magnates, occasione absentiaë Dñi Regis inferebāt grauamina. Et sic, quod ratione absentiaë dabatur eis iurisdictione & exercitium illius, & sic ante dictum for. Quod primoge. concludit dictus Bages, quod primogenitus non poterat Gubernare, & illam suam iurisdictionem habentem paritatem cum regia curia exercere, Rege in eodem Regno existente. Pro quo facit quod not. per Docto. in ca. volentes de officio lega. quod ne dentur duo capita ratione paritatis, debet cedi maiori, praesertim ei à quo quis iurisdictionem habet, vt est Gubernator, ante dictum for. Quod Primogenitus. de quo dictum est supra in 2. quaestione prin. & sic videtur habere locum text. in. l. fin. ff. de offic. pro con. vbi dicitur quod proconsul. qui erat Dipputatus ad regendam prouintia, statim cū princeps ingreditur urbem, debet Imperium deponere.

12 † Post dictū vero for. Quod primogenitus mai. 14. annorū dicit Bages, esse certū per dictū for. quod dictus primogen. poterat saltē vsq; ad annū 1528. vt infra dicetur, dictā curiā suā vniuersalē tenere, & celebrare, dicto eius patre viuente & regnante in eodē Regno, quia hoc dictus for. inexpresso disponit, dicit tamē hoc ex priuilegio esse concessum ipsi primogenito ex particulari ratione futurae successionis in Regno, qua ratione vocatur Rex iuuenis, & vt discat Gubernare, datur sibi Imperium etiā viuente patre, quemadmodū & Delfino Fratiē, hoc idē dicit cōpetere Io. de Terra Rubea cōtra Rebel. & quidē inuito Patre. vt de eis plura sunt dicta supra, vbi allegatur Terra Rub. in varijs loci 2. artic. primā

tracta. & sic hæc conregnatio generalis cum patre, dicit Bages, solum datur ipsi Primogenito successuro in Regno, non alijs filijs, nec Gubernatoribus. & ad hoc facit quod diximus supra quod hi honores conregnandi, & dicendi. Se Regem &c. potius eidem ratione futuræ successionis & primogenituræ quàm alias obueniebant, & ideo quia primogenitus, iuratur in dominum de præsentem, & Regem de futuro, ut dictum est supra.

13 † Hæc tamen videntur temperanda quod Primogenitus curiam suam vniuersalem celebret extra locum in quo præsentialiter est persona Regis, nam propter reuerentiã quæ Regi patri debetur, debet cessare in eius præsentia ab exercitio iurisdictionis, argumẽto eorũ quæ not. per Docto. in dic. ca. volentes de offi. lega. in ca. per venerabilem extra qui fil. sint legi. Enri. Boic. in c. antiqua De Priuileg. & sic prædicta erunt intelligenda, ut si Rex est Cæsaraugustæ, primogenitus Holsæ, quod vterque in curia sua ea quæ ad eorum iurisdictionem pertinet exercere possit. facit quod dicit Molin. in verbo Locumtenens gener. in prin. qui loquitur de Locumt. & Regente officium Gubernationis.

14 † Et an, prædicta censeatur inmutata per Foros de anno 1528. potest dubitari, ex quo in dicto anno per Foros Del Reparo de la Audiencia Real. Stabilitur Regia Audient. immobilis & semper duratura in ciuitate Cæsaraugustæ demptis certis casibus, vbi constituitur senatus ex Regen. Cancellariam & cõsiliarijs, qui senatus ipsum Regem representat: ut dicit Roland. à Valle consil. 70. Valasco de Iure emphi. ca. 6. nu. 17. in quo senatu fuit statutum ipsam

dñm Regem præsidere debere, aut primogenitum, Locumtenentem generalem, vel Regentem officium Gubernationis, & certis casibus Regentem Cancellariam, vel Assessorum Regentis officium Guber. & etiã actum est quod quicumque in ea præsideat, siue sit Locumtenens generalis, siue Reges officium Gubernationis, quod semper in prouisionibus præponatur nomen dñi nostri Regis, & similiter quod ipsi regie audientie assistant scribæ mandati, ut infra dicetur, & sic hæc omnia in sinuant hunc senatum, ipsum dñm Regem representare & propterea cum dicta regia Audientia ipsum Regem representet, ad effectum ut præfides cõsset videtur habere locum. l. fin. de officio pro consu. supra allega. & notata in dict. c. volentes quod vbi est maior cesset minor. De qua regula ponit ibi plura Andre. Barb.

15 † Sed his non obstantibus videtur concluden. nihil quoad præmissa inmutari, nã dicti fori de anno. 1528. nihil disponunt, circa sublationem iurisdictionis & præheminen. dicti primogeniti. Quinimo nec de eo est facta mentio in dictis foris, ut dictum est, solum inmutatur circa causas appellationum ut omnes terminentur in regia Audientia, & sic dicti fori solum prouident ad causas quæ in regia Audien. tractantur ut illæ cum consilio terminentur, prouidendo ut in dicta regia Audientia præsideant personæ superius nominatæ, scilicet Dominus Rex, primogenitus, Locumtenens, Regens officium Gubernationis, & suo casu Regens Cancellariam, & Assessor. Super quo iam antea prouisum aliquid erat ut infra dicetur, & sic per ista non videtur posse dici aliquid inmutatum de his, quæ supra dicta sunt, ut liceat Primogenito existente

existente in Regno cum patre curiam suam vniuersalem celebrare extra locum in quo dominus Rex, residet & curiã regiam celebrat, facit quòd dicit Moli. in verbo Primogenitus d. Regis dicitur generalis.

16 * Potest in super dictus Primogenitus, vt ordinarius, in locis quibus personaliter reperitur de causis ad ordinarium spectan. cognoscere, argumento Fori nos Primogenitus quæ. de Empara. & quia superior potest cognoscere de eis quæ inferior cognoscere potest, vt per inno. in c. cum ab Ecclesiarum de offi. ordi.

17 * His præmissis super proposita quæstione, qualiter dictus Primogenitus in eis quæ ad dictum suum officium pertinent iurisdictionem exercebit: est dicendum quod sunt quædam quæ in propria persona potest exercere, vt est prouidere Emparas, appellitus, & Recomendationes personarum in causis criminalibus, vt dicit Fo. de offi. Locumten. & primogenit. secus in causis ciuilibus, vt est ibi apostilla, Declarando Fo. de Voluntad. De offi. Cancell. vbi de appellitu prouiso, per Locumtenentem generalem Lanuça, fuit facta declaratio in curia Iustitiæ Aragonum. ex quo infertur declaratio ad Fo. nos primoge. noster. De Empara. quod prouisiones de quibus in dicto foro intelliguntur fieri debere & posse per dictum primogenitum in causis ciuilibus vt ibi, mediante tamen persona eius vice Can. aut Regen. Cancell. nam in propria persona solum potest dictus primogenitus dictas Emparas, appellitus & re-

cõmendationes in causis criminalibus, & cum isti actus sint extra iudiciales non consideratur locus, quia omni loco fieri possunt.

18 * Extra vero dictos actus quos in propria persona exercere potest, si quærat qualiter per suum vice Cancell. aut Regentem Cancellariam, dictam suam iurisdictionem exercebit, est distinguendum, quia vel exercet tanquam præsidens in Regia Audientia, aut aliàs Rege in Regia curia præsidente, ipse primogenitus suam vniuersalem curiam exercet, vel vt ordinarius loci cognoscit.

19 * Primo casu quando vt præsidens in Regia Audientia, aut consideramus illud Qualiter respectu loci, & tunc ante Fo. de Iustitia ad ministran. tenebat suam curiam in loco per eum destinato, quia in loco destinando per iudicem est celebrandum iudicium, nisi esset aliàs iam locus destinatus, quia in loco maiorum dicendum est Ius. l. Pœ. vbi Ias. & alij ff. de iusti. & iur. Vãtius de nul. fol. 209. nu. 110. c. ex de fec. Iurisdic. Post dictum vero fo. de Iustitia ad ministr. Iam in dicto fo. est destinatus locus & tempus celebrationis curiæ dicti Primogeniti cum clausula decreti irritan. De materialoci celebrationis curiæ vide Maran. fol. 220.

20 * Aut consideramus illud Qualiter respectu exercitij iurisdictionis faciendæ per ipsum, vice Cancellarium, aut aut Regentem Cancellariam, in personam Primogeniti, nã vt dixi nulla prouisio valet fieri per Primogenitum præter superius ex prællas, nisi fiant de con-

sensu dicti Vicecancellarij, aut Regen. & ita nulla prouisio in personam Primogeniti valet, nisi sit facta de consensu dicti Vicecancellarij, aut Regentis, de quo consensu debet, constare per relationem Notarij: vel sit firmata ab ipso vice Cancellario vel Regente, scribendo nomen & cognomen & officium illius, vt hæc omnia constant per Fo. de Voluntad, de offi. Cancell. & vice Cancell. Moli. in verbo Primogenitus versi. Primogeniti littere. nam vt dictum est supra in quarta quæst. prin. consilio virorum prudentium debent principes regna guberuare Io. de terrarub. contra rebell. primo tracta. articul. 3. & 3. conclu. argumento not. in l. humanum C. de leg. hester. 1. cap. Interrogauit Rex, sapientes qui ex more regio ei semper aderant, & illorum faciebat cuncta consilio. & sic fuit bona prouisio, quod dictus Primogenitus non posset aliquo modo iurisdictionem exercere sine consilio, & consensu sui Vicecancel. seu Regen. Cancell. scientifici vt ibi est dictum,

21

† **Q V I N I M O** ipse Vicecancellarius aut Regens Cancellaria est qui exercet nomine & in personam Primogeniti, nec ab eo potest impediri, vt dicit ibi Fo. Sed qualiter ipse Vicecan. vel Regens Cancellariam Primogeniti, exercet in regia Audien. est distinguendum si exercet in criminalibus causis, nam in eis ante annum. 1497. poterat ipse solus eas terminare, sine alterius consilio, sicut & illud poterat facere Regens Cancell. Dominis Regis, & alij iudices ordinarij. In dicto anno fuit prouisum de quinque iuris petitis que te-

nebantur sequi curiam Iustitiæ Aragonum, & ibi consulere super omnibus causis criminalibus, quas cum eis tenebantur consultare omnes iudices, Tam maiores quã minores, vt in Fo. super criminali. in correctis. idem fuit statutum anno. 1510. De modo & forma proceden. in criminal. vsq. ad annum. 1519. Quo fuit statutum vt darentur septem consiliarij, Locumtenent. Iustitiæ Aragonum, & ipsi tenebantur eis in omnibus causis consulere, & in criminalibus, omnibus iudicibus Regni tam maioribus quã minoribus. Fo. vnic. Reparo del consejo in Correct. superuenit postea prouisio facta anno. 1528. in qua fuit datum consilium Regie Audien. Fo. 1. Del repa. de la Audien. Real lib. 3. & ibi fuit dispositum quod ipsi consulunt in civilibus & criminalibus Vicecancell. aut Regen. præsiden. & cæteris iudicibus ordinarij. in criminalibus. Fo. Que las causas se hayan de consul. Nouissimè facta est longa prouisio in anno. 1564. vbi consiliarij super criminali, tenentur consulere vice Cancellario, aut Regenti, super criminalibus causis, quæ actantur in Regia Audien. in prima instã. & in 2. instã. dicti. quatuor consiliarij, dati iuxta Fo. 1. Del Repa. Isto ergo modo exercebit iurisdictionem in decidendo causas criminales. Modus vero quem seruare tenetur in faciendo processum communis est omnibus iudicibus, vt seruetur. forma Fori. De modo & forma proceden. quid quid dixerit. Moli. in diuersis locis asserendo, quod in causis criminalibus quibus a Foro est constituta cæta forma procedendi, quod est illa seruanda, ex quo lex particularis, nõ dero-

derogatur per generalem, per regulam iuris In toto iure ff. de reg. iur. & in regula generi per speciē ubi not. extra de reg. iur. in 6.

22

† Q V O vero ad causas civiles, vsq. ad annum. 1528. Nihil potest dici immutatum circa hoc ut causæ, per Vicecancellaria. aut Regem. Cancellaria. Primogeni. possint absq. alterius consilio terminari sicut & per Regentes Cancellariam Domini Regis terminabantur absq. alterius consilio, quia vsq. ad ea tempora, non reperitur prouisum de aliquo consilio cum quo cause civiles terminari deberent, præter illud consilium duorum militum, & duorum iurisperitorum, qui dati fuerunt domino Regi in anno. 1348. ut eius curiā sequerentur, ut cum eorum consilio iudex, qui sequitur Dominum Regem, de quo loquitur For. si. ut offic. Aragon. sint de Reg. qui est Cancellarius, vel Vicecancellaria. Domini Regis: posset negocia Iustitiam concernen. terminare, ut in Fo. quod Dominus Rex, tenet. secun. ducere duos milit. & duos Iurisperit. & sic solus Vicecancellarius, aut Regens Cancellariam Domini Primogeniti, poterat absq. alterius consilio, causas civiles terminare, sicut & illud facere poterat Dominus Regens Cancellariam Domini Regis, ante dictum For. de anno. 1528. in dicto tamen anno dati fuerunt Quatuor consiliarij, ad consulendum præfidenti in Regia Audientia, qui in omnibus quæ per dictum Regentem aut assessorem consuluntur, tenentur illis præstare consilium, ut in d. For. primo Del re-

paro de la Audientia Real. Hæc quoad prolationem sententiæ. Circa modum & formam faciendi processus, hoc commune est omnibus iudicibus foralibus.

23

† Secundo casu, quando iurisdictionem exercet, non ut præfident in Regia Audientia, Sed alias tanquam Gubernator, curiam suam vniuersalem celebrando, Tunc exercebit iurisdictionem in quocumq. loco per eum destinato ad celebrationem suæ curiæ, nam sicut extra Ciuitatem Cæsaraugustæ, regia curia celebratur per præfidentem in ea in loco per eum destinato, similiter dicendum est in Primogenito, ut illa celebraretur in loco destinato, ex quo non est locus destinatus à Fo. quo casu ubi vult potest suam curiam celebrare. Bal. in l. cum sententiâ. C. de senten. & in l. pe. 2. lec. circa si. de iusti. & iur. Maran. de ordi. iudi. fol. 240. num. 72. facit quod ipse asserit ibi de Episcopo. nu. 78. In ciuitate vero Cæsaraugustæ, teneretur celebrare in loco à Fo. disposito, nam si Regia Audientia celebretur Montisoni, vel alibi, & Primogenitus, residet Cæsaraugustæ, Primogenitus per dictum Fo. de iusti administ. tenetur illam celebrare in domibus Disputationis, ex quo forus loquitur in distinctæ.

24

† Respectu vero prolationis sententiarum in causis civilibus, non est dubitandum, quin Regens Cancellaria. Primogeni. possit illas proferre solus, absq. consilio, sicut poterat Regens Cancellariam d. Regis eas proferre ante annum. 1528. nã consilium dictorum quatuor consiliariorum, datum est solum ad causas, quæ actitabuntur & terminabuntur

tur in Regia Audientia. Deniq. extra illam argumento. l. cū pretor. ff. de iud. potest Regens Primogeniti, eas proferre sine consilio.

25 † Idem videtur concludendum quoad causas criminales: nam Fori de anno. 1528. nec Fori de anno. 1564. non comprahēdunt, nisi causas vertētes in Regia Audientia, & causas ordinariorum: & sic causas quæ Primogenitus, non vt ordinarius loci decedit, vt sunt cause Nobilium. &c. quæ in sua vniuersali curia aguntur, illæ non sunt consul tandede Foro: vt ex dictis foris quæ de consultan. causis disponunt detegitur. Qualiter fieri debeāt proces- sus in dicto curia Primogen. in hoc vt dictum est non diferunt inter se, curia Regia, nec Primoge. à curia iudicium ordinariorum, commu- nis est enim modus proceden. om- nibus iudicibus, Tam in ciuilibus causis quàm criminalibus.

26 † A N, dicta curia vniuersalis Pri- mogeniti sit continuanda, & in ea locum habeant, quæ reperiuntur declarata, in curia Iustitiæ Arago- num, Quoad curiam vniuersalem Regentis officium Gubern. in quo- dā facto Ximini de Vrrea, vbi fuit determinatum quod ex quo non fuit continuata curia ad eum locū, in quo dictus Regens officium Gu- bernationis, Audiētiā celebrabat, acta erāt nulla, vt reffert Pertusa in lib. deter. titu, de continua cur. fol. 3. & videtur dicendum quod sic, ex quo etiam hodie in casibus quibus fit continuatio, & non est sublata per Fo. de continua. cur. debet iu- ria Primogeniti cōtinuari de loco ad locum, sicut continuatur curia, seu Audientia Regia, & fuit se-

pius continuata de Ciuitate Casā- raugustæ ad villam Montisoni & locum de Cariniena.

27 † Tertio casu, quando iurisdic- tionem excercet Primogenitus vt ordinarius, vt quia non continuata curia sua vniuersali, quam celebrat in aliqua Ciuitate, si contingit eum recedere ab ea, & reperitur in ali- quo loco ibi euocando causas ex o- fficio, poterit de omnibus quæ ad ordinariū expectant cognoscere: cū dictus Primogenitus in eis, iudi- cetur ad paria cum domino Rege vel Locumt. generali præfiden. in Regia Audientia. Sed ista nō pos- sunt procedere in Primogenito ni- si præfideat in Regia Audientia, nā tunc afferendo secum vnum ex cō- siliarijs, illæ consiliarius obtinet vi- ces Regen. Cancell. & poterit cum eo expedire negotia, quæ cū ipso Regente expedire potest. Et sic cum dictus Primogenitus sine suo Regente Cancell. vel Vicecan- cell. non potest exercere iurisdic- tionem, neq. dictus Regens sine Pri- mogenito, non est, dare curiam vniuersalem Primogeniti, neq. e- xercitium aliquod iurisdictionis, sine eo, & eius Vicecancellar. aut Regente Cancell. & sic semper considerabitur vt Primogenitus, & non vt ordinarius, licet cognos- cat de eis quæ ad ordinarium perti- nent. Nec poterit ab eo appellari ad eundē, sicut appellatur de Lo- cumten. generali præfidente in Re- gia Audientia, si contingat extra il- lā in aliquo loco cognoscere, quia appellabitur ad eundem, scilicet ad Regem Audientiam in qua idem præfidet. Hæc cessant in Primoge- nito nisi is in Regia Audientia præ- fideat. & sic potest dubitari quando cog-

cognoscit vt ordinarius loci Primogenitus, & est dicēdū, quōd quādo is præsudet in Regia Audientia, alias nō cognoscit nisi in sua curia, quia sine suo Vicecancellario aut Regente Cancellariam nihil facere potest. & isto casu quando præsudet in Regia Audientia & cum vno ex consiliarijs, cognoscit, habent in ea locum disposita in Locum tenent. generali. vel Regente officium Gubernat. præsiden. in ea De quo Regente statim dicitur.

† Circa remedia quæ à sententijs latis per Primogenitum possunt haberi, dictum est supra in Reseruat. domino Regi, & Primogenito, Nam in effectu non potest haberi nisi idem recursus, qui potest haberi à sententijs, per d. Regem latis; quia vt retulit Bages, in Obseru. nota quōd tres. de Fo. compe. & ibi Pertusa, & idem Pertusa. in Fo. finium Regūdo, dicūt quōd licet Sācius egidius deliorri Iustitia Aragon. dixerit quōd à sententia Primogeniti, potest appellari, hoc, Eximius Petri de Salanoua, non auderet dicere pro toto mundo, nā iure fundatur, ex quo dictus Primogenitus & pater dicuntur habere & esse aut succedere, in locū Præfecti Prætorio vt latè dictum est supra, & a dicto præfecto prætorio non potest appellari. d. l. si quis C. de præci. impe. offe.

* Circa Regentem officium Gubernat. in proposita quæst. scilicet qualiter iurisdictionem, exercebit; sequendo ordinem supra traditum in persona Primogeniti, est dicendum, Quod sunt quedam, quæ ipse Regens officium Gubernationis in persona propria potest per se solus sine assessore prouidere, alia vero sunt quæ per eū de cōsilio vel assen-

su assessoris expediri debent, imo ipse assessor solus expedire solet.

† Potest enim per se solūm prouidere appellitus, & cum Forus non destingat, nec nos: iuxta Obser. Item donatio. De Dona. & sic debet intelligi de quocumq. appel. tam in causis ciuilibus, quā in causis criminalibus. & ita audiui à Regente officium Gubernationis Don Ioanne de Gurrea, quod ipse prouiderat quendā appellitum apprehensionis, existentib⁹ absentibus omnibus de regio consilio, in visura Defessie de moçota. Item potest per se solūm prouidere Emparas & recomendaciones personarum. Item citationes. Item Emparas bonorum. Item Captiones personarum in fragancia. Item Processus super notorio dempta sententia quæ ferenda est, de consilio sui assessoris, non tamen ipse assessor tenetur eam proferre de consilio consiliarorum Regiæ Audientia, ex quo non est ventilata causa in Regia Audientia Nec iuxta. Fo. de causis minoribus vsq. ad centū solidos & de consensu vsq. ad mille & compellere ad assecurandum vt in dict. For. Hæc omnia disponuntur in For. i. de offi. Regen. offic. Gubernat. Molin. in verbo Regens officium Gubernat. versi. Regentis officium Gubernat. sententia. Cætera omnia expedire debet per suum assessorem seu de illius consensu dicto Fo. de offi. Gubernat. si tamē assessor, esset absēs, & occurreret aliqua prouisio, super cuius dilatione esset & verteretur magnum periculum, videtur quōd isto casu etiam vltra prædictas prouisiones, licerent aliæ in dicto casu periculoso ipsi Regen. offi. Gub. argumēto not. per angel. in auten. vt cleri apud propi Episc. col. 6. & ista que

quę dictus Regens offic. Gubern. per se potest prouidere, debet ea prouidere cum ea solennitate, qua cæteri officiales illa prouidere tenentur, quia dispositiones forales in præmissis, communes sunt omnibus Iudicibus.

31 † Cætera omnia vt dixi tenetur facere & expedire per suū assessorē vt dictū est, per alleg. fo. 1. de offi. Reg. offic. Guber. Mol. in verbo litere seu prouisiones Reg. & isto casu in proposita quæst. qualiter dictus Reg. per suū assessorē exercere tenetur: est dicendū quod aut dictus Reg. exercet iurisdictionē presidēdo in regia Audientia, aut alias suā curiā vniuersalē celebrādo, iuxta fo. 1. De iud. velet iā vt ordinarius locorū cognoscēdo, sicut dictū est de Primogenito.

32 † Primo casu quādo præsides in regia Audiēt. si consideramus dictū Qualiter. respectu loci, est dicendū, quod Reg. offic. Guber. præsides in regia Audien. debet consiliū regię Audient. tenere, & celebrare, horis à for. statutis, in camera cōtigua cameræ cōsiliij, Iustitiæ Arag. iuxta fo. 2. De iusti. adminis. in do. Dippu. & ante dictū fo. 2. poterat vbi volebat. iuxta fo. Del Rep. 1528. Sententiæ vero debēt proferri in loco destinato & statuto à fo. 1. De iusti. adminis. Ext. tñ. casus foro dispositos potest & poterat, præsides in regia Audien. consiliū regię Audiē. & lērentias & curiā seu Audien. celebrare, in locis per dictū præsidiē destinādis, vt dictū est supra. Ad not. per doct. in l. Pen. ff. de Iustitia & iure. Marā. de ordi. iud. fol. 240. Solet destinari locus celebrationis consilij, in domibus ipsius Reg. offic. Guber. & locus celebrationis Audien. Regię, in domibus ipsius assessoris, vel

7 Regentis Cancellariam, & ita factū fuit in loco de Cariniēna, nam continuata dicta regia Audien. à ciuitate Cæsaraugustæ, propter pestem, ad dictum locū de Cariniēna, in anno. 1564. In mense Aprilis, in prædicto loco fuerunt à dicto Regente officij Guber. destinata loca ad celebrationem consilij, & Regię Audiētię & ita fieri solet in villa Mōtisoni, propter celebrationem curiarum. & sic ante foros De Iusti. adminis. poterat curia, celebrari & celebrabatur in loco per præsidem destinato. & ita Iustitia Aragonum, faciebat. vt dicitur, in littera in fi. fororū in ferta. iuxta notata per Maran. vbi supra.

33 † E O igitur præsidente in Regia Audientia, negotia in ea sunt expedienda per ipsum Regentē eo modo quo per dictum Primogenitum, seu Locumtenentem generalem, tam circa prolationes sententiarum civilium, aut criminalium, vt ille proferantur de consilio Cōsiliariorū, distinguēdo tēpora, & vt dictum est supra in persona in Primogeniti, Proferuntur, sententię in personam Gubernatoris, id est Regentis officium Gubernationis præsidentis in dicta Audientia, sicut proferuntur in personam Locumtenentis, quādo ille præsides. Deniq. proferuntur in personam præsidentis in ea.

34 † Verum est quod à paucis, citra temporibus per regulam Cancellariæ fuit stabilitum, quod in litteris emanatis à regia Audientia, quicumq. in ea præsides, siue sit, Locumten. siue Regens offic. Gubernationis, quod in eis præponatur nomē dñi nři Regis & similiter quod in Regia Audien. quicumq. in ea præsides siue sit Locut. siue Reg. offic. Guber.

Gubernationis, quod deseruiant in ea scribere mandati, iuxta tenorē sententię arbitralis, de qua infra dicetur. Quibus ansam donare videntur, eā quę supra diximus de Regente Cancellar. & Consiliariis Regię Audiētię cōstituentibus Senatū, quōd representet dominū nostrū Regē per ea quę not. Rol. à Valle in d. confi. 70. Caravita ritu. 84. fol. 55.

35 † Similiter & olim, & hodie detegitur, ex alio, ipsum Regentē offi. Guber. præsidētē in dicta Regia Audientia, seu succedētē in illo tribunali, representare ipsum Regem: nam olim illę causę Regię Audiētię quę per recessum Locumtenen. recadebant in Audientiā dicti Regē. officiū Gubernationis succedētis in illo tribunali, non poterat ab eis haberi recursus per viā appellatiōnis, nisi tātum ille recursus qui poterat haberi à sententiis Locumtenen. quia tunc Locumtenens reputabatur, vt per Mol. latē, in verbo Regens offi. Guber. non se intromittit. Cognoscit insuper præsidens in Regia Audientia, & olim, & hodie de causis appellatiōnum interpositis à sententiis latis in Curia Iustitię Aragonum, de quibus ipse Regens, nisi Regē representaret subrogandose in locum Locumtenētis non posset cognoscere, quia Regens & Iustitia Aragonū æqualem iurisdictionē habere videntur, vt dictum est: Mol. in verbo Regentis offi. Guber. Curia. & ista ratione, quia præsidendo, vt alius, in dicta Regia Audientia, scilicet, vt representas ipsum dominū Regē, videbatur posse causas euocare, ex causis suspitiōnū Iudicis, & loci, per ea etiā quę supra dixim⁹ in mater. euocatiōnis; In hoc tamē vt in ur temperamento, quōd de quibuscūq. causis ceptis si sint euocate, ex causa perhorrescent. cognoscit Regēs

offi. Guber. & similiter de causis Infantionum ceptis in dicta Regia Audientia. In omnibus causis ceptis quoad prolationem sententiarū, & recursum qui ab eis potest haberi, representat ipsum Regē, nam non potest haberi recursus, nisi per viā electionis firmę, & ille solum qui à sententiis D. Regis potest haberi.

36 † Qualiter, & qua forma ipsę cause tractentur, & formentur processus corā eo Præsiden. in dicta Regia Audientia: In hoc est concludendum, pro vt supra in Primogenito, quod scilicet, cōmunis sit omnibus Iudicibus, modus & forma actitandi processus.

37 † Verū tamē est quōd dict⁹ Regēs offi. Guber. Præsidedo in Regia Audientia, non in omnibus, & per omnia reputatur, vt Alius, scilicet nō in omnibus representat D. Regē, seu Locumtenen. genera. Primo respectu officialiū, nam licet præsideat in Regia Audiētia nō habet Cancellaria, aut Vicecancellaria, nec Regentē Cancellariam, non enim habet, nisi vnū Assessorē, neq. nisi vnū Alguaziriū, nec habebat, nisi vnum Notariū, Modò, per sententiā arbitralē, de qua infra, deseruiunt scribæ mandati.

38 † Item nō euocat causas ex causa perhorren. nec cognoscit de Infantioniis, nisi quę introducte reperiūtur in Audientia.

39 † Item nec creat officialis quāuis in dicta Regia Audientia præsideat.

40 † Item nec cognoscit de reseruat. D. Regi nisi prædictę causę super reseruat. reperiātur introductę in Regia Audientia quando intrat dictus Regens ad præsidendum in ea, & ita facta fuit commissio dicto Regenti don Ioanni de Currea præsidenti in Regia Audientia, super causa diuisionis terminorum de ricla, & la Almunia, & sic conclu-

41 dendo in omnibus causis, iam introductis in Regia Audientia, quando dictus Regens in rat ad praesidendum, respectu illarum representat personam illius in cuius locum subrogatur, scilicet Locumt. genera. aut domini Regis. Item etiam respectu causarum appellationum nouiter introductarum dicto Regente Praesidente in Regia Audientia, etiam representat ipsum D. Regem, † ex quo Fo. de anno 1528. Que las causas de appella. debet intelligi demptis causis reseruatis domino Regi, de quibus delegatus ab eo cognoscebat, quia si contingat appellari a dicto delegato, de dicta appellatione fit commissio, & non tractatur in Regia Audiencia, & ita fuit facta commissio in causa appella. interposita a sententia Ioannis de Luna Commissarij, super diuis. terminor. de Ricla, & la Almunia, dicto don Ioani de Gurrea. Praesidentem in Regia Audientia in anno 1565.

42 † Quo vero ad causas quae de nouo introducuntur in prima instantia, non representat dictus Regens, nec Regia Audiencia ipsum Regem, Praesidente in ea dicto Regente, ut tractari, & inchoari possent in Regia Audientia, ea quae sunt reseruata domino Regi, & Primogenito, de quibus dictum est supra: sed tantum possunt tractari, ea quae sunt iurisdictionis domini Regis, Primogeniti, & Regentis officium Gubernationis, ut dictum est supra in reseruatis domino Regi, Primogenito, Regent Guber. & in reseruatis domino Regi, Primoge, Regenti, & Iustitiae Aragonum.

43 † Pertinent praeterea ad dictum Regentem Praesidentem in Regia Audientia, ea quae disposita sunt in Foris del Reparo de la Audientia. in anno 1528. Et etiam ante Fo. de

anno 1510. quod Procuratores astricti, desistant ab accusatione si concurrat voluntas partis, & mandatum Regentis, vel illius qui Praesidet in Regia Audientia. For. i. De Procura. astric. & scribae mandati qui deseruiunt in dicta Regia Audientia, licet praesideat Regens officium Gubernationis, debent ad longum depositiones recipere. Fo. de Tabell. Item in dicta Regia Audientia, ut admitantur Procuratores causi dici ad agendum causas, debent prius iurare iuxta Fo. de Procura. Item dicto Regente Praesidente si contingat eum extra ciuitatem ire, potest vnum ex consiliariis Regis secum ducere, qui gerat vices Assessoris. Fo. De la facul. Item nominat Consiliarios loco suspectorum, in Fo. De Subroga. i. & 2. Item eo Praesidente in Regia Audientia nominatur, vbi futura est nominatio Cancellarij competent. Fo. de la Compe. de iuris. Item iuxta Foros de anno 1564. spectat ad dictum Regem. diuidere inter Consiliarios causarum criminalium processus consultae, aditanti extra Ciuitatem Caesaraugustae, & ipsi Consiliarij super criminali, similiter sicut, & ceteri iurant in posse praesidentis, & per eum loco suspectorum nominantur alij; Potest in super dare licentiam Procura. Astrict. ad consentiendum, ut poena mortis mutetur ad trirremes, & loco dicti Regentis offi. Guber. suspecti subrogatur Regens Cancellaria, qui nomine ipsius Regentis iurisdictionem exercebit. Haec omnia pertinent ad praedictam quaestionem, scilicet, qualiter dictus Regens offi. Gube. praesides in dicta Audiencia iurisdictionem exercebit. & etiam in recurso qui habetur a sententijs per eum latis in Regia Audientia representat dominum Regem, seu Locumt. cum te;

cūte. quia non potest appellari licet aliās à sentētiis latis per Regentē. in sua Curia, poterat appellari, vt infra dicitur. si tamen per eum fertur sententia præsidendo in Regia Audientia, non habetur recursus, nisi ille qui haberi potest à sententia lata per Regem aut Locumtenen. in Regia Audientia.

45 * Aut dictus Regens officium Gubernæ. exercet iurisdictionem, Curiam suam vniuersalē extra Regiam Audientiam celebrando de qua Curia vniuersali ipsius Regens. loquitur dictus Fo. i. de Iud. & Moli. in verbo Regentis offi. Guber. Curia.

* ET circa hanc quæstionem est Primo videndum, an sit dabilis huiusmodi Curia, vel si ea est absorpta, & consumpta iam in Regia Audientia, taliter, quòd extra dictam Regiam Audientiam, non sit dabilis, Audientia vniuersalis ipsius Regentis officium Gubernationis de qua in d. For. i. de Iudi.

46 * Et in hoc sunt distinguenda tempora: nam ante annum 1528. non est dubiū, nisi quod dabatur, iux. d. Fo. i. de Iudi. Solum versatur difficultas, an post foros de anno 1528. sit absorpta, & consumpta in dicta Regia Audientia, causis & rationibus infra dicendis.

47 * Ante ergo dictos Foros de anno 1528. dabatur dicta Curia, & in hoc non est dubiū non data in Regno Regia Audientia, quia dominus Rex, erat extra Regnum, nec habebat Locumtenentem generalem in Regno, & sic cessabat Regia Audientia, tunc dabantur duæ Audientiæ vniuersales in Regno, scilicet, Curia Regentis officium Guber. & Curia Iustitiæ Aragonū, & dictus dominus Regens in sua Curia, cognoscebat de omnibus eis, de quibus dictum est su

pra, in reserua. d. Regi Primoge. & Regen. & in reserua. D. Regi Primoge. Regenti, & Iustitiæ Aragonū. Scilicet de causis Nobilium, vniuersitatuū, Officialiū, &c. Cognoscebat in super de causis appellationū interiectis à Iudicibus ordinariis, quia sicut poterat, & potest appellari ad Iustitiā Arago. ab eis: similiter ad ipsum Regentē, non tamen à delegatis D. Regis poterat ad eū, sed ad dominū Regem appellari. & de causis, quib⁹ ad ipsum poterat appellari, poterat suā inhibitionem concedere, non tamen sine suo Assessore, licet representatio facienda per appellantē, cum instrumētis appellationis, iux. Forū de Appella. poterat, corā ipso Regente fieri, absente Assessore. Hec omnia eliciuntur, ex eis quæ ponit Mol. in verbo Regens offi. Gube. versi. pe. & fi. Similiter etiam, & omnes causæ quæ tractabatur, in Regia Audientia & ea desinēte esse, propter recelū D. Regis, vel Locūtenentis, recadebant in dicta Audientia, seu Curia vniuersali dicti Regentis offi. Guber. licet quo ad dictas causas iudicetur vt ali⁹, quia ab eis non poterat haberi recursus, nisi per viam electionis firmæ, vt per Mol. in d. verbo Regens offi. Guber. nō se intromittit. Et in verbo Appellatio. versi. Appellatum fuit.

48 * Sed Rege in Regno existen. vel eius Locumte. pro eo, & Regiam Audientiam celebrante, an isto casu dictus Regens poterat suā vniuersalē Curiam celebrare in hoc versatur magna difficultas.

49 * Et Primò videtur, quòd sic, & quod vtraq. Curia potest concurrere, nam in Primogenito est foralis cōclusio, q̄ potest sua Curiam vniuersalē celebrare, patre in Regno viuente, & regnante, Fo. Quòd Primoge. maior. 14. annorū: Sed sic est quòd

exercitium iurisdictionis Primogeniti, & translatum in Regentem officii, Gubernationis: Fo. quod Reg. offic. Gubernationis, sit mil. simpl. & sic quod dictus Regen. offic. Gub. est subrogatus in locum Primogeniti, quoad exercitium Iurisd. consequens, est ut debeat posse ea que Primogenitus, ex quo subrogatus debet sapere naturam eius, in cuius locum subrogatur. l. Si eum §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. c. Ecclesia ut lite pēden. cle. i. de suplen. negli. præla. Tiraql. de retract. leg. pag. 192. nu. 83. §. i. glo. 10.

50 † Secundò ad prædicta videtur Forus expressus, in Fo. Quandoquē circa si. ver. si. Offi. tamen. De Appelli. vbi Iudex providens appellitū ad finem remittendi captum ad dominū Regem, Locum tenen. Primoge. Regentem officium Gubernationis, vel Iustitiam Aragon. quod debet notificare capto, ad quem, ex supradictis vult facere remissionē, & facta electione, non potest variare: Iam clare ex eo detegitur, quod electio seu facultas eligendi supponit plura, nam in vno tantum, non datur electio, nā non est quod eligi potest. Item prohibitio variandi supponit potentiā variandi, nam priuatio supponit habitum. l. decem. ff. de verbo. oblig. Item ad positionem consequentis legitur positio antecedentis. necessarij ad illud consequens. l. Quamuis. C. de fideicom. Si ergo Forus dicit, quod potest captum remittere, vel ad Regem, vel ad Regentē offic. Guber. vel ad Iusti. & quod facta electione non potest variare, ergo præsupponit eos omnes esse, & iurisdictionem exercere, ut de causa capti cognoscere valeant.

51 † Tertiò hoc etiam detegitur ex Fo. 2. de Regen. offic. Guber. quod nō

poss. alium Regentē fa. vbi est Forus quod Regens offic. Guber. euocat causas in certis casibus, & ex consuetudine fit hec euocatio ex officio, de omnibus causis, motis & mouēdis, ut dictū est supra, in materia euocationis, & hæc euocatio cartū, est quod fit, & fieri solebat etiam D. Rege, vel Locumte. Curiam Regiam, celebrante & sic, si dictus Regens offic. Gubern. exercet iurisdictionē ut Gubernator euocādo causas, quia in signum superioritatis fit hec euocatio: ad not. in. c. ut nostrū de appella. vbi Enrric. Boic. ergo si in parte exercet, ut dict⁹ Regens, similiter debet posse in totū, de eis quæ ad suam iurisdictionem spectant, nam idē est dicendū de parte, quod de toto, & è contra. l. quæ de tota ff. de rei vendi. ex quo nō est diuersitatis ratio, quare magis possit euocare, quàm alia facere.

52 † Quartò facit declaratio tradita ad dictum Forum, per Pertusam ibi, in eo quod in dicto Fo. Disponitur, quod dictus Regens, & eius Notarius, tenentur dimittere processus per eum actitatos pœnes ordinariū, & eius Not. verū est dicit ipse, in processibus de quibus ordinarius cognoscere potest, cæterum processus, & causas Officialium, & Alcaydorum, Iuratorum, & Vniuersitatū &c. non dimittet, quia quoad eas in toto Regno est Iudex competens, & sic vltra ea quæ ad ordinarium spectant, supponit dictus Doctor dictū Regentem expedire posse. † Et si dicatur illud procedere quando alias non dabatur Regia Audientia, videtur dicendū, quod debet in distincte intelligi, & hoc per dictū Fo. lūcto. Fo. Necessaria cosa es. de Iudi. qui For⁹ est Cōdit⁹, post For. de anno 1528. sed per dictos Foros iam perpetuo est

est Regia Audientia in dicto Regno, & tamen ille Forus Dicit quod dimittatur ordinariis processus, nisi illi qui Curiam sequantur, quod est iuxta declarationem dicti Pertusa, & sic videtur necessario dicendum ipsum Regentem posse, & potuisse dictam suam Curiam celebrare, etiam Rege, vel Locumtenen. celebrante Curiam Regiam, nam videmus eum dicto casu exercere iurisdictionem, non tantum circa ea quae ad ordinarios pertinent, sed & ea quae ad dictam eius vniuersalem Curiam spectant.

54 ¶ Quinto, certum est quod iurisdictione Regentis offi. Guber. est ordinaria, quia duae sunt ordinariae iurisdictiones vniuersales, & equales, scilicet Regentis offi. Guber. & Iustitiae Aragonum, dicto Fo. 1. de Iudi. Mol. in verbo Regentis officium Guber. Curia; sed iurisdictione ordinaria non suspenditur per aduentum superioris, in c. Volentes, vbi nota. de offic. lega. in c. per venerabile, qui fil. sunt leg. in c. antiqua de Priuileg. vbi Enri. Boic. Sal. in l. in hac. C. de Dona. Imol. in l. 4. §. Si tam vicinum De dam. infect. Itē nō inconuenit, vt sint duae Curiae vniuersales in Regno, vt dicunt Docto. signanter Imol. in d. c. Volentes de offic. lega. & cum hoc non inconueniat, sequitur pro bono Iustitiae esse admitendas dictas duas Curias.

55 ¶ Contra tamen, quod non poterat, nec potest dari concursus duarum Curiarum vniuersalium, scilicet domini Regis, & Regentis officium Gubernationis, videtur constare; & in primis supponendo declarationem traditam, per Bages, in Obseruan. Itē in causis De Fo. compe. circa Foros Loquentes, quod de causis Nobilitatis, vel vniuersitatum possint Cog-

noscere D. Rex, Primogenitus Regens officium Gubernationis, & Iustitia Aragonum, quae talis est quod inter dictos quatuor sit considerata praelatio, ita quod alternatiua est gradatim intelligenda, & non per posterum, videlicet, quod existens domino Rege, & Primogenito in Regno non debeat coram Iustitia, nec Regentis offi. Gubernationis tractari, imo si cepta est causa coram Rege, vel Iustitia,

56 ¶ Adueniente domino Rege, vel Primogenito in Regnum, dictam causam realmit, ordo igitur, secundum eum in tractandis causis erit iste, quod existente domino Rege, & Primogenito, in Regno, cum isti per supra dicta aequalem iurisdictionem habere videantur, causa poterit coram quolibet illorum tractari, pro quo facit dictus Fo. Quod Primogen. maior quatuordecim annorum. ibi, nobiscum in eodem Regno viuentem, & Regnante: similiter, si D. Rex, nec eius Locumten. genera. neq. Primogenitus est in Regno, tunc poterit causa tractari, vel coram Rege officium Gubernationis, vel coram Iustitia Aragonum, ex quo habent etiam aequalem iurisdictionem, vt dictum est supra. Et ita si dominus Rex, est in Regno causa coram eo tractabuntur: similiter si Primogenitus: & hoc duplici ratione, prima, quia maior, & quia per aduentum Primogeniti in Regnum cessat Regis officium Gubernationis. Haec omnia declarat Bages in d. Obser. Item in causis postmediū De Fo. Cōpe. & sic quod ista disiunctiua, seu alternatiua, inter personas maioris, & minoris auctoritatis apponitur, ordinē, & gradum dicat. De cuius natura, ponit plura Felin. in c. inter ceteras de res. Tiraquel. de retract. pag. 318. in prin.

57 † Pro quo facit regula vulgaris, quòd ubi est maior cessat minor gl. in c. Volentes de offi. leg. pro quo allegantur iura per DD. ibi c. deniq. q. 21. distinc. c. antiqua de priui. & propterea etiam dici solet, quòd adueniente præside cessat Magistratus per. l. fi. de offi. Proconsu. & leg. adueniente Principe, cessat omnis Magistratus: Franc. Marci. decis. 677.

58 † Item licet per notata in dicto c. Volen. & in dicta. l. in hac. De dona. & in d. §. sitam vicinum. l. 4. De dam. infec. hoc eliciatur, quòd iurisdictione ordinaria, non cessat pro ut non cessare videmus, quia ordinarij suam iurisdictionem in suis locis exercet, & etiam Regens officium Gubernationis illam, ut ordinarius exercet in singulis locis regalibus in quibus personaliter reperitur facta euocatione, quam ut superior facere potest inferiori, ut in d. c. Volentes notant omnes. Tamen illa Curia vniuersalis habens paritatem cum Regia Curia, ut dictum est, ne duo capita, in eodem corpore dentur, dari non debet, sed isto casu minor cedere debet maiori, & pro hoc videtur casus in d. c. Volentes: nam vterq. legatus iurisdictionem habebat ordinariam, ut dicit Sali. in dict. l. in d. l. in hac, & Immo in dicto. §. Si tam vicinum. contra Bar. ibi quia alter eorum erat maior, scilicet legatus, dentur modo dominus Rex, vel eius Locumtenens generalis dictus Locumtenens est maioris dignitatis, quia legatus delatere, ut dicitur in eius provisione, *à latere nostro dextro sumptus. Regens vero officium Gubernationis non sic, ut ex eius provisione est videre, & sic istis duobus tendentibus ad exercitium iurisdictionis Regens*

offi. Guber. debet cedere Locumtenens. tamquam maiori, non enim contendere debent de hac paritate, scilicet celebrando illorum quilibet vniuersalem Curiam, ne in eodem corpore dentur duo capita monstruose. l. non sunt liberi. ff. de sta. homi. l. Quod certatū C. de postuh. here. insti. in c. quoniam de offi. ordi. faciunt not. per Ias. & alios in. l. in suis. ff. de lib. & postuh. ab ipsa enim natura inest ut nullus in dominio, vel potestate desideret neq. facile toleret confortem. c. quòd autem 23. quæst. 7. & quòd ait Hieronymus, in nauis vnus Gubernator in domo vnus dominus, in quouis gran. exercitu vnum signum spectatur. Luc. de Pen. in l. cū antea C. de agri. & Cens. lib. 11. vide Terra Rub. contra Rebell. articulo 2. primi tracta. in glo. Patre inuito. vbi plura de his.

59 † Sed contra id quod dicit Bages & alia supra dicta videtur obstare Fo. 1. de Iudi. vbi dantur duæ Curie vniuersales, scilicet Regentis, & Iustitiæ Aragonum, & etiam ex praxi detegitur. Quod siue dominus Rex, siue Locumtenens, siue Regens officium Gubernationis exercent, & celebrent Curiam, seu Audiencia Regiam, nihilominus tamen dictus Iustitia Aragonum, in sua vniuersali Curia cognoscit de omnibus, quæ ad dictos quatuor pertinent, de quibus dictū est, videmus enim in dies Nobiles, vniuersitates, dominos Vassallorū, cōueniri indifferenter in Curia Iustitiæ Aragonum, vel in Regia Audiencia. † Sed potest dici quòd respectu Curie Iustitiæ, alia forsitan ratio reformat pactum, nam licet verum, sit quòd ex duobus legatis præfertur maior iuxta dictū c. Volentes, tamen si ipsi legati non ab eodem

dē fonte, sed à diuersis emanarēt, vt quia vnus legatus esset papæ, alter Imperatoris, fatentur omnes in d. c. volentes de offic. Lega. quod vterq. potest exercere, nec vnus potest alterum impedire, sic etiam in Domino Rege, & Iustitia Aragonum videtur dicendum, nam vt ex creatione, & in esse productione dicti officij detegitur, de quo in litera Ximni Cerdan in fin. fororum inserta, dictus Iustitia immediatè dicitur habere iurisdictionē à lege, cæteri vero à Rege, & sic videtur quod neq. Dominus Rex, nec Locumtenens gener. Primogenitus, nec Regens officium Gubernationis, debent posse de Foro impedire iurisdictionem dictæ Iustitiæ, licet verum sit quod causas in quibus dictus Iustitia Aragonum non habet iurisdictionem priuatiuè ad alios, possunt illas Dominus Rex, Locumtenens, & Primogenitus euocare à Curia dicti Iustitiæ Aragonum in calculo ferendæ sententiæ: iuxta For. De euoca. non vero Regens officium Gubernationis, propter æqualitatem iurisdictionum, & etiam concurrere possunt Curia Iustitiæ cū alia vniuersali, quia de alio principaliter agit. Curia enim Iustitiæ duplex munus habet scilicet seruandi Foros, & cōpellendi alios officiales ad obseruationem illorum, & hoc vltimū est principale eius institutum, aliq. vero audientie solū incumbit onus seruandi Foros.

61

† Præterea quod cesset vniuersalis Curia Regentis officium Gubernationis data Curia, seu Audientia Regia fortiter astringit consuetudo quæ secundum Bal. in tit. de feud. sine cul. non amittit. consuetudo est practicus legum intellectus,

& informatus à Ioanne de Pilares optimo & antiquo causidico Procuratore, qui ante annum 1528. iam causas agebat, habui responsum ab eo quod tunc demum Regen. officium Gubernationis extra ciuitatem Cæsaraugustæ, vel in ea Curia vniuersalē celebrabat quādo nō celebrabatur Curia Regia, quia Dominus Rex non erat in Regno, nec in eo Locumtenentem generalem habebat, ita quod detur tantum vna Curia vniuersalis ipsius Locumtenentis, vel Regen. quæ concurrat etiam cum ordinariorum iurisdictione, attentis suprascriptis, & dicta consuetudine, consuetudo enim, & obseruatio declarat dubitationes l. i. ff. de usur. vide Rebuff. l. thom. pag. 20. num. 4. cum sequen.

62

† Ettenendo hanc opinionem, posset responderi fundamentis supra in contrarium adductis, quia primo fundamento, quod disposita in Primogenito debent habere locum in Rege, respondit dictus Bages in Obser. Item in causis, quod disposita in Foro quod Primogeni. maior 14. anno. vt conregnent simul cum patre, procedunt, & fauore primogenituræ, & future successionis, vt dictum est supra taliter quod cū sit speciale in Primogenito, debet esse regula in contrarium.

63

† Ad secundum de For. quando eunq. potest responderi, quod est verum quod datur facultas recurrendi ad quemlibet ex dictis quatuor, supposito quolibet illorum suo casu in exercitio iurisdictionis, nam Dominus Rex, & Locumtenens generalis, non possunt simul exercere per For. Quod Dominus Rex, & Locumtenens generalis possunt actu

M 4 simul

simul in exercitio iurisdictionis concurrere Dominus Rex, & Iustitia Aragonum, Locumtenens gener. & Iustitia, Primoge. & Iustitia, Regen. officiu Gubernationis, & Iustitia, & sic cum dentur duæ Curia vniuersales, potest haberi recursus ad quãlibet earum, & facta electione non potest variari per dictum Forum quandocumq.

64

† Ad tertium. Quod exercens vt Regens officium Gubernationis, in parte, debet posse in totum, potest responderi, quod illud exercitium non est, nisi præparatorium ad exercitium ordinariæ iurisdictionis competentis Iudicibus ordinariis, & Localibus, qui debet posse competere ipsi Regenti, nam de his quæ pertinent ad inferiorem debet posse cognoscere superior, Inno. c. cum ab Ecclesiarum, & qui est Iudex præparati debet esse, etiam Iudex præparatorij. c. i. de offic. de leg. extra. Et sic cum iurisdictione ordinaria, & localis non impediatur per aduentum Principis, non refert per quem illa exercatur, & interest illam exerceri per ipsum Regentem officium Gubernationis, vt infra dicitur.

65

† Ad quartum potest responderi, quod id quod Pertusa dicit facile potest intelligi, quia dictus Regen. officium Gubernationis in dicto loco, suam Curiam vniuersalem celebrauit, nam continuando, illam ad alium locum tenetur dimittere ordinario loci causas ad illum spectantes reliquas quæ per ordinariu non possunt exerceri, vt sunt causæ Alcaydorum, Iuratorum, &c. Ad ducet secum ad locum, ad quem suam conuauerit Curiam, Forus vero Necessaria, De Iudi. debet in-

telligi eodem fere modo, vt si ibi erat continuata Regia Audientia, dimissis causis ad ordinariu spectantibus, secum ducet alias ad locum continuatæ Curia, & si dicta Curia celebretur Cæsaraugustæ iuxta For. de anno 1528. Et contingat extra ciuitatem, in aliqua ciuitate, aut villa Regali ipsum Locumtenen. gener. vel Regen. officiu Guber. cum aliquo ex consiliariis exercere iurisdictionem, poterit, vt ordinarius, ac etiam dictus Locutenens causas euocare ex causa perhorrescentia, & hoc quidem facere solet remittendo eas ad Regiam Audientiam. Id ipsum facere poterit, vt prouiso appellitu contra Nobiles, vel alium qui non sit de iurisdictione Iudicis ordinarij remittat dictam causam, & captum ad Regiam Audientiam, & hoc vltimum dabitur etiam ipsi Regenti offic. Guber. vt infra dicitur, & sic, quod ex dicto For. resultet prouiso quod causæ quæ possunt per ordinarios locorum expediri, ibi remaneant, quæ vero non possunt per eos expediri, vbi se obulerit casus a Foro permissus ducantur per Nota. Locumtenen. vel Regentem offic. Guber. processus qui non possunt per ordinarios expediri, & hi sunt casus qui Curiam sequuntur.

66

† Ad quintum verum esse respondetur, quod iurisdictione Regentis officium Gubernationis est ordinaria, similiter etiam iurisdictione legatorum, de quibus in d. c. volentes, est ordinaria, vt dicunt omnes in d. c. volentes, & in d. §. si tan vicinam. l. 4. de dam. infect. nihilominus tamē habet locum regula, quod vbi est maior cessat minor, maior est Legatus de latere, quam alter Legatus, & licet

et vterq dicatur habere iurisdictionem ordinariam, nihilominus minor cedit maiori, ne dentur duo capita monstruose, & agant de paritate vniuersalis Gubernationis, & regiminis, licet Ioan. de Imol. in d. §. si tam vicinum asserat, quod ideo habet locum, c. volentes, quia duo iudices sub eodem nomine officij de eadem re, & paritate non debent concurrere, quod etiam videtur hic concurrere, nam, & Locumtenens dicitur Procurator generalis, & similiter Gubernator dicitur Procurator generalis, vt dictum est supra in prin. §. quæst.

67 † Et secundum præmissa videtur concludendū, quod pro eo tempore quo Dominus Rex per se, aut suū Locūtenentem, non regabat, nec iurisdictionem exercebat, & sic non celebrabatur Curia, seu Audientia Regia, quod eo calu habebat locū Curia vniuersalis dicti Regen. iuxta For. i. De Iudi. vbi vero in Regno celebratur Regia Audiētia per Dominum Regem, aut eius Locūtenentem, quod tunc cessabat dicta vniuersalis Curia ipsius Regen. officium Gubernationis.

68 † Post Foros, vero de anno 1528. minus dubiū hæc quæst. habere videtur, nam vt dixi, iam stabilita est Audientia Regia perpetuo, vt semper sit in regno, & datus ordo Præsidē. in ea, ita vt quicunq. in ea præsideat semper nominetur Audientia Regia, quia vt dictum est, regitur, & gubernatur ab ipso Senatu formato, ex Regente Cancellariam, seu Assessore dicti Regen. & quatuor Consiliariis, qui Senatus ipsum Regem representat, secundūm Rolan. a Valle dicto consil. 76. Et cū sem-

per ipsa Regia Audiētia ipsum Regē representet, fuit prouisum, quod in literis ab ea emanatis, etiam si præsideat Regens officium Gubernationis in ea, semper præponatur nomē domini nostri Regis; similiter etiā fuit stabilitum, quod Scribæ mandati deseruiant in Audientia Regia, etiam si præsideat Regens officium Gubernationis, & sic cum per ipsam Audientiam modo præmisso stabilitam representetur ipse Rex, & habeatur pro presente, nimirum si propter illius reuerentiam debeat cessare ipse Vicegerens Procuratoris respectu dictæ vniuersalis Gubernationis, & Curia vniuersalis. Ad Nota. in d. c. volentes, vbi omnes, & ibi Barba. nu. 15. Et sic ex præmissis resultare videtur, quod post annum 1528. quo fuit perpetuo stabilita Regia Audiētia, & illa semper debet celebrari, quod in ea sit absorta, & consumpta dicta vniuersalis Curia dicti Regen. nec de cetero detur locus celebrationi illius.

69 † Pro eo, ergo tempore, & casu quo ante For. de anno 1528. contingebat celebrari, si quærat, qualiter in ea Regens officium Gubernationis iurisdictionē exercere poterat, facile ex supradictis detegatur, nā si quærat, illud Qualiter, respectu loci, est dicendū, quod ante Forum De iustitia administranda, poterat destinare locum sibi bene visum, pro celebratione dictæ suæ Curia vniuersalis, post dictū vero Forum, in ciuitate Cæsaraugustæ tenebatur illam celebrare in domibus Deputationis, extra illam vero in locis ab eo destinandis: per Not. in d. l. pen. de iusti. & iur. Marant. fol. 40. vt dictum est.

70 † Respectu verbo cognitionis causarum, & prolationis sententiarum

nil mirum.

rum in dicta sua vniuersali Curia, est idem quod supra, dicendum, scilicet, quod omnia tenebatur, expedire de iuris certis casibus, per suum Assessorem, vel substitutum illius, vel de Assessoris consensu. Forma vero procedendi in processibus communis est omnibus, Sētētię autē, tā in criminalibus, quā in civilibus proferebantur per suū Assessorem sine alterius consilio, præterquam in causis criminalibus post annum 1497. vt dictum est supra in Primo genito. Potebat insuper appellari ad eum ab ordinariis. Et similiter per For. vt debitus. potebat ipse delegare iudices in dicta causa appella. Similiter ab eo appellari potebat ad Dominum Regem, nam vt dictum est supra, Primogenitus, & Regens officium Gubernationis, in hoc etiam differēbant, quia a Primogenito nō potebat appellari, secus a Rege, & Dominus Rex existens etiam extra regnū delegabat iudices super cognitione dictarū causarum appellationis, & cognoscebat Regēs, in sua Curia, de omnibus his, de quibus Primogenitus in eius Curia de iure euocatione causarum, & perhorrescen. & de iuris causis appellationū ad Dominum Regem, a iudicibus delegatis a Domino Rege. vt declarat Molin. in verbo Regens offic. Gubernationis, vers. si. tractabantur siquidem in eius Curia omnia quę pertinent, & pertinebant ad dictum Regem, de quibus dictum est supra in reseruat. Domino Regi, Primogeni. Regenti, & Iustitię.

71 † Præterea dictus Regens officium Gubernationis celebrando dictam Curiam vniuersalem, ex quo ad eius officium spectat ire per regnū, vt eius præsentia gētes a malis coer-

ceantur For. 2. De Regen. officium Guber. vt non poss. vt infra latius dicetur. Id circo erat necessariū quod dictam suam Curiam, & Audiētiā vniuersalem continuasset, vt litigantes scirent, vbi comparere tenerentur. Super quo fuit determinatū in Curia Iustitię Aragonum, in facto Ximini de Vrrca, ex quo non continuata Curia ad illum locum, in eo tenuerit audiētiā, quod actus gesti in dicta Audiētiā erant nulli. & in eo consilio fuit etiam determinatū, quod si ob solennia Paschæ continuat Regens officium Gubernationis Audiētiā, de iuris causis, sibi bene visis, quod durante continuatione, non potebat in aliqua causa procedere. Hęc refert Pertusa in li. deter. titul. de Conti. Cur. fol. 3. & in titul. de in ius vocan. quę continuatio, Hodie cessat per Fo. De continua. Cur. & For. de anno 1528.

72 † Et prædicta ratione, quia indies continuabat suam audiētiā, ad diuersa loca, fuit necessaria provisio, de qua in d. For. 2. de Regen. officium Gubernationis, quod non poss. scilicet, quod citationes fierent ad certū, & determinatum locum, non vero vt fieri vidi, mandando per suas literas, quatenus coram eo compareat in loco quo eum contingerit esse; sicut a simili dicitur in delegato iudice, nā ea ratione quia nō habet certum, & determinatū locum sui Tribunalis, requiritur necessariō, quod fiant citationes per eum ad certum locū, secus esset in ordinario qui iam habet certum, & determinatum locum sui Tribunalis, quia quo ad eū nō est necessaria expressio loci. Not. in c. cum parati, de appella. Rober. Maran. in 6. par. in tracta. de citatio. fol. 166. num. 64. Molin. in verbo regens

Regens officium Gubernationis debet face. & refert Pertusa in titul. de in ius. vocan. quod licet alias nobilibus citatis solebat expectari de gratia, quod hoc non seruabatur in Curia vniuersali dicti Regētis, scilicet quod poterat statim reputari cōtumax.

73 † Item dicto Regenti offic. Gubernationis suam vniuersalem Curiam celebranti, si fortē in aliqua causa erat suspectus dabatur adiunctus, & sic administrabat cum adiuncto, & dictus adiunctus, licet dabatur ipsi Regenti, non tamen censebatur datus eius Assessori, quia suspitio afficit personam, & nō iurisdictionem. l. i. c. si qua. prædi. potest. De qua adiunctionis materia dixi supra. Fit hoc loco mentio de dicta adiunctione, ad ostendendum qualiter dictus Regens administrabat iurisdictionem in sua vniuersali Curia, casu quo contra illum imminebat suspitio aliqua, vt iuxta For. de adiunctis dicto suspicionis casu sibi daretur adiunctus. Hæc omnia hodie cessant, vt ibi dixi, quia data suspitione contra ipsum Regem. officium Gubernationis, & eo recusato pro suspecto, intrat in ipsius, & eius Assessoris locum, Regens Cancellariam Domini Regis: iuxta For. de anno 1564.

74 † Item à sententiis latis in Curia vniuersali dicti Regem. poterat appellari, vt dictum est, quod debet intelligi, quia illæ causæ non erant introductæ in Regia Audientia, & per recessum Locumtenen. recadebant ipso iure in dictam Curiam Regem. quia ab illis tantum poterat fieri electio iurisfirmæ, & haberi ille recursus, qui poterat haberi à senten-

tiis latis in Regia Audientia, vt dixi secundum Molin. in in verbo appellatio. versic. Appellatum fuit. Et in verbo Regens offic. Guber. versic. fin. Ab aliis causis in dicta Curia vniuersali dicti Regentis introductis, poterat appellari ad Dominum Regem, & ab eo Iudices delegati obtineri, & etiam dictus Regens in dicta eius Curia, poterat de causis appellationum interpositarum ad Dominum Regem similiter cognoscere, sicut Primogenitus, si volebat ipse Regens: iuxta Obseruan. 4. De appella. vbi Bages, nisi illa appellatio facta ad Dominum Regem, fuisset facta, de causa alias delegata per Dominum Regem, & sic quod esset appellatum à delegato Domini Regis: quod præsertim militare debet, in causis reseruatis Do. Regi, quia de eis, nec in prima, nec in secunda instantia cognoscere potest dictus Regens officium Gubernationis. Hodie non cognoscit de causis appellationum, nisi præsideat Regia Audientia, & à sententiis latis in ea nō appellatur, sed fit electio iurisfirmæ; & de causis in prima instantia, dictus Regens potest cognoscere, vel præsidendo in Regia Audientia, & similiter à sententiis ibi latis, non appellatur non habita consideratione si in Regia Audientia sint inchoatæ in prima, vel secunda instantia: vel non præsidendo, & tunc potest cognoscere, vt ordinarius, & Iudex localis, & vt infra dicetur tunc reassumit partes ordinarij, & ita tenetur Assessor Regentis celebrare Curiam, vbi solet ordinarius, & à sententiis latis per eum, vt ordinarium habetur, idem recursus qui haberi solet ab ipso ordinario.

75 † Præterea dictus Regens officium Gubernationis exercens iurisdictionem

risdictionem in sua vniuersali Curia, quam ante annum 1528. celebrare solebat in casum deficientiæ dictæ Regiæ Audientiæ, & dubitans de his quæ in dicta eius vniuersali Curia se offerebant, tenebatur consulere Dominum Iustitiam Aragonum iuxta For. 1. & For. 2. Quod in dub. & non cras. & nota. in c. cum in Iure peritus de offic. Delega. per Abba. ibi. De qua consultationis materia ponit plura Molin. in verbo consultatio. Forma consultationis faciendæ ponitur in dictis For. quod in dub. Et in For. De consulta. vide Ferre. in method. in fol. 39. vbi ponit methodum processus consultæ. De qua Consultationis materia, vide titul. de Rela. C. & Maran. de ordin. Iud. tit. de Appella. num. 7. declarando terminum relatio. Et quare huic consultationi sit respōdēdū per Iustitiam Aragonum, vide etiam de iure in argumentū tex. in l. solent. §. Legatos. ff. de offic. Procons. & Leg. Hodie vero vix fieri contingunt huiusmodi consultationes sumpta occasione à For. quod Iustitia Aragonum. respon. Solet enim, vbi Iudices ordinarij aliquid consultant respondere dictus Iustitia, & eius Locumtenen. Non teneri. solū enim respondent executoribus consultantibus. Item alia ratione, quia constitutum est iam, & formatum consiliū in Regia Audiētia, tam in civilibus, quam in criminalibus, cui consilio itare tenetur dictus Regens officiū Gubernationis, & dubia quæ offerre possunt, ipsi Regenti in executione per eum faciendā, elucidantur per ipsos de Regio Consilio.

76 † Præterea dictus Regens demptis casibus, de quibus solus, vt dictum est, potest cognoscere in sua

Curia vniuersali, nullas poterat provisiones facere, nec literas expedire, nisi de, & cum consilio sui Assessoris, vel substituti ab eo. For. 1. De offic. Regen. officium Gubernationis, nec dictus Assessor poterat similiter aliquid expedire, nisi existēs in eodē loco cum Regente, Assessor siquidem, poterat dictam Curiam vniuersalem celebrare, vt dicit For. De iusti. administ. Sed hoc tunc demū locum habebat si Regens erat in eodē loco, vt dicit ibi For. Et antecum est For. cum sæpe. De Regen. offic. Guber. quod non poss. alium, & deniq. vt dictus Regens potuisset suam vniuersalem Curiam celebrare, opus erat, vt vterq. tam ipse, quā eius Assessor, essent in eodem loco præsentēs, quod hodie cessat eo Præsidente in Regia Audientia, quia licet contingat Regen. abesse, eius tamen Assessor Curiam celebrare poterit, iuxta For. de anno 1528. De la ^{et v. for} facultad que el Lugarteniente, y Re ^{antecedem} gente tienen de llevar vno del Cō ^{tem.} sejo. & sic celebrabat ante annum 1528. dictus Regens suam Curiam vniuersalem per suum Assessorem, eis in eodē loco existentibus. Habebat insuper in executorem vnū Alguazirium, quia plures habere non potest, For. Quod Regens offic. Guber. non poss. habere nisi vnū Alguazirium, & vnū tantum Notarium, seu Scribam in dicta sua vniuersali Curia: de quibus Assessore, Notario, Alguazirio, ac Portario, postea dicitur. Hos ministros habebat dictus Regens offic. Guber. in sua vniuersali Curia, nec poterat alios habere, nisi illis deficientibus, vt dicitur. Cum quibus ministris iuxta formam, & modum traditam ab ipsis Foris exercebat dictus Regens in dicta sua vniuersali Curia, ea quæ perti-

77 pertinent, & spectant ad iurisdictionem illius, de quibus dictum est supra in referuatis. In qua dicta eius vniuersali Curia tenebatur assistere, vel dictus Scriba principalis, vel eius Regens iuxta dictum For. de Tabelli. † Ex quibus omnibus detegitur qualiter in his quæ ad officium suum pertinent iurisdictionem exercebit, Curiam suam vniuersalem celebrando, additis his quæ disponuntur in For. 1. De Iudi. quod vna die teneret consilium, alia die Curiam, quod non seruatur secundum Molin. in verbo Regens offi. Guber. & in Fo. Quia propter. eo. tit. Quod Aduocati in eius Curia non assistant personaliter, sed per suas cedulas petant quæ partibus sunt necessaria. Item in For. ad remouendas eo. tit. quod faciant iurare Procuratores, quos habent in Aduocatos; quod non seruatur. Item quod executiones sententiarum in causis criminalibus fiant iuxta formam Fori Muy conuenient. & For. Querientes. de Offic. Cácel. Et For. De prohibi. de carce. De qua executione infra dicetur. Item circa deposita quæ in eius Curia fiebant, erat seruanda forma, de qua in For. 1. iuncto Fo. 2. De de depos. duc. ad poss. Cur. De qua in For. De depos.

78 † Aut dictus Regens officium Gubernationis exercet in iurisdictionem, vt ordinarius, & localis iudex, & isto casu qualiter ipse iurisdictionem exerceat, est in primis aduertendum, quod dictus Regens officium Gubernationis tenetur ire per regnum, vt eius presentia gentes a malis coerceantur, vt dicit For. 2. De Regent. officium Gubernationis, quod non poss. alium reg. face. nam vt dictum est ex sententia Glosa

79 toris Bages, in Obseruan. in Curia quas Illustrissimus Rex Ferdinandus post medi. Actus Curia. de iure dictus Regens, appellatur Rector Prouintia, cuius Rectoris officium est, vagandi per Prouintiam, argumento not. in l. Ciuitas. C. de offic. Recto. Prouin. vbi etiam Ioan. Fab. quod maximè procedit, quando dictus Regens non præsidet in Regia Audientia, quia tunc morari tenetur regulariter in Ciuitate, seu loco, in quo est Regia Audientia, argumento tex. in l. pe. C. eo. tit. de offic. Recto. Prouin. † Vagando igitur per dictum regnum, solet dictus Regens mittere legationem pro præparando hospicio, & aliis necessariis quæ not. per Papon. §. 6. pag. 24. ad officiales Vniuersitatum per suam Epistolam, per Cancellariam expedita quæ in Registro continuari debet. cuius tenor solet esse talis.

El Governador de Aragon.

Yo Mados de su Magestad, por cosas que importan al bien de la justicia, es necessaria nuestra presencia en esta Ciudad, o Villa: y assi seremos ahi mañana Viernes a la tarde (Dios queriendo) de parte de su Magestad, os dezimos y mandamos, que para nuestra persona y del Assessor, Aguazil, Escriuano, Oficiales y ministros, y para

y para los demas, que con nos van, hagays proueer de posada, y de lo demas que fuere necesario, que pagarle os ha por

ello su justo valor y precio. Lo demas entenderays de nos quando a essa Villa llegaremos. Dat. en &c.

Don Juan de Gurrea
Gouernador de Aragon.

de hac subscriptione

v. j. Auctor. h. eod.

tract. cap. 1. de

Offo. Assessorij.

n. 16.

V. Bardaxi Assessor.

A los amados de su Magestad los Iusticia y Jurados de &c.

82

Esto vel simili modo debet scribi litera de aposento. Dicitur in ea, q̄ pagarle osha. istud debet apponi, ex quo familiares, & domestici Domini Regis tenentur soluere posatas, vt dicit For. Vt fa. & domes. quod qualiter procedat, vide Paridem de Puteo in tracta. sindi. §. expressæ. fol. III. Cassan. in consuetud. Burgund. tit. des iustices. §. 5. num. 5. fol. 31. Et de hospitibus, ponit plura Auenda. de exequen. manda. Reg. lib. 2. c. 8. De facto vidi seruari, quod nō soluuntur hospitia, in camas, sino lo q̄ se gasta de casa. † Eo ingresso dictam ciuitatem, seu villam solet fieri euocatio causarum, ex officio, mediante quodam Cartello, cuius tenor est supra insertus in materia euocationis, quo mediāte euocantur omnes cause, tam motæ, quā mouendæ, quæ consuetudo vt dictum est, est contra dictū For. 2. de Regen. offi. Guber. quod non poss. alium Regen. face re. qui prohibet euoca. a locis habitibus priuilegia, & a non habentibus priuilegia, prohibet euocari causas ceptas, nisi criminales graues. Opera

Losilla.

tur tamen multum circa iurisdictionem, dicta consuetudo: Molin. in verbo Consuetudo.

83

† Sed an euocatio sit necessaria quod causas nondum ceptas, crederem quod non: quia Regens officium Gubernationis habet in territorium, dictum ordinarij territorium, in quo personaliter reperitur, & est Iudex vniuersalis, & superior, etiam si alius præsideat in Regia Audientia, saltem habitu, & potentia, & consequenter poterit ibi exercere iurisdictionem, & isto casu esset locus præuentioni. Verum est, quod si simul quis citaretur ab ordinario, & etiam a dicto Regente, quod teneretur coram maiore comparere: argumento tex. in l. contra pupil. lum. §. quia maius Tribunal. ff. d. Re iudi. & quod possit exercere absq̄ euocatione causas nondum ceptas, videtur For. ad hoc, in For. Nos Primogenitus. De empara. vbi, absq̄ aliqua euocatione D. Rex, Primogenitus, & Reges, in locis quibus personaliter reperitur emparant. Et vt dictum est potius videtur dubitandum si per aduentum ipsius Regentis, cesset iurisdictione ipsius ordinarij inferioris. Ad not. in cap. volentes. de offic. Lega. Et per Papon §. 6. fol. 24. quā quod per ipsum ordinarij

ordinarium impediatur superior de his, quæ ad inferiorem pertinent cognoscere, nam superior potest de his quæ ad inferiorem pertinent cognoscere. Inno. in c. cum ad Ecclesiam de offi. ordi. & sic crederem dictum Regentem, seu eius Assesorem posse providere appellitus, & alias primas provisiones facere, & de causis non dum ceptis cognoscere, absq. eo quod euocatio præcedat, nam circa causas non dum ceptas nihil disponit Forus; ergo quoad eas debemus remanere in dispositione iuris communis. l. commodissimè. ff. de lib. & posthu. & de iure ut dictum est, potest superior de his quæ ad inferiorem pertinent cognoscere. dicta ergo euocatio causarum movendarum hoc operabitur, quod per illam tollitur facultas recurrendi ad dictum ordinarium, quod poterat facere, nam ante euocationem erat in partis facultate recurrere ad dictum ordinarium, vel Regentem, vbi personaliter residet. Ad nota. in dicto c. cum ab Ecclesiarum, vbi Barba. num. 4. Quæ facultas tollitur per dictam euocationem, nam per illam tollitur iurisdictio, & potestas ordinario cognoscendi de causis, quæ fortius quam appellatio suspendit iurisditionem. c. ut nostrum vbi Euri. Boic. de appella. & licet siue euocatione possit de causis nondum ceptis cognoscere, nihilominus tamen regulariter sūt huiusmodi euocationes causarum motarum, & movendarum alias non se intromittit Regens in cognitione causarum, quia videtur in conueniens, ut de eodem iudicio ordinario fiant duo tribunalia, & concurrant eodem tempore, ut dicit Papon. dicto. §. 6. fol. 24.

84 † Facta igitur huiusmodi euocatione Assessor ipsius Regentis officium Gubernationis, nomine ipsius re-assumit iurisdictionem ipsius ordinarii, & facit omnia quæ ipse ordinarius facere tenebatur, & subrogatur in locum ipsius ordinarii, & consequenter debet sapere naturam illius. l. eū qui. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio, & sic dictus Assessor celebravit Curiam eodem tempore, & loco quo ipse ordinarius celebrare tenebatur, & eodem modo quo ipse tenebatur, non tamen cum ministris ipsius ordinarii, sed cum ministris ipsius Regentis, scilicet cum Notario, Alguazirio, & Portario dicti Regentis, & sententiæ quæ ab ipso Assessore proferentur erunt eiusdem qualitatis, & naturæ cuius esset si ab ipso ordinario fuissent prolatae, & habebitur ab eisdem recursus, qui haberetur à sententiis ipsius ordinarii, & sic si per dictum Assessorem profertur aliqua sententia interlocutoria, & post recelsum dicti Regentis à dicto loco contingat, quod dicta sententia interlocutoria lata per Assessorem, petatur reuocari coram ordinario, poterit illam si sibi videbitur dictus ordinarius reuocare, licet lata fuerit per Regentem, seu eius Assessorem, ita fuit determinatum, ut refert Pertusa in lib. de ter. in tit. de offi. Regent. Guber. fol. 21. & in tit. de apprehen. §. 1. versic. In quadam consulta. fol. 216. & hoc per regulam supra traditam, quod subrogatus sapit naturam eius in cuius locum subrogatur. similiter si per dictum Assessorem proferatur sententia diffinitiva, habebitur ab eadem recursus, qui solet haberi ab eadem si lata fuisset ab ordinario, & sic poterit ab ea appellari.

85 ad Regiam Audientiam, vel Curiam Iustitiæ Aragonum. † Et poterit idem Regens si præsideat in Regia Audientia cognoscere de causa appellationis, quia ut alius iudicavit, in loco, scilicet, ut ordinarius, & ut alius in Regia Audientia, quia ut præses in ea non tamen dictus Assessor, quia ex quo ipse realiter votavit, & declaravit animum suum in prima instantia, erit suspectus in secunda, & sic non poterit in ea iudicare. For. Item statuimus de Iudi. & isto casu poterit dictus Assessor substituere alium Assessorem loco eiusdem suspecti, vide Molin. in verbo Regens officium Gubernationis, non potest sibi assumere. vbi allegat glo. in l. eos. C. de appella. not. in c. quærellam de elect. cap. Iudices 3. quæst. 7.

86 † Ex quibus clarè detegitur qualiter quando, ut ordinarius, iudicat exercere debet iurisdictionem: quia eodem modo, & forma quibus ordinarius: etsi quoad executiones sententiarum criminalium, vidimus seruari oppositum, nam de Foro dictæ executiones debent fieri de sole ad solem, & in locis publicis, & solitis, For. Querentes. de Offi. Cancel. fo. Muy. conuenient. De Iudi. In For. De la prohibicion de carce. Est isti Fori tenaciter seruantur à Iudicibus ordinariis, quod non fit per Regentem officium Guber. licet ut ordinarius exequatur, quia solet in montibus exequi, & ita fuit factum in quodam qui erat captus Cæsaraugustæ, & aliàs cõdemnatus per Iudicem ordinariũ Fragæ, & mandatus restitui Iudici Fragæ, eũ cepit dictus Regens, & ducens ad Villam Fragæ, statim ingressus terminos Fragæ, euocatis causis (quæ euocatio necessario faciẽda erat, ex quo sine ea, non potest se

intromittere de causis cæptis, & acti- tatis per ordinarium, iuxta dictum For. 2. Neum ibi suffocauit, quod nõ licuisset Iudici ordinario. & an liceat illud Regenti, vel Locumtenen. dicitur in processu criminali, seruando tamen For. quoad tempus, nam semper fit executio de sole ad solem, licet montibus.

87 † Hic modus, & ordo procedendi tanquam Iudex ordinarius loci non potest competere ipsi Regenti in Ciuitate Cæsaraugustæ, vbi est Regia Audientia, quia si in ea, præsidet Locumtenens gener. vbi personaliter est Locumtenens, non exercet iurisdictionem Regens offic. Gubernat. & si ipse Regens præsidet, ex quo per priuilegium non potest, ex officio causas euocare, nec iurisdictionem Zalmetinæ Cæsaraugustæ impedire, semper in ea cognoscet, ut Præses in Regia Audientia, & de causis expectant. ad ordinarium cognoscet vterq. ita quod erit locus præuentioni.

88 † Habet se ergo Dominus Regens officium Gubernationis, tanquam ordinarius, in his quæ ad ordinarium spectant, & sic licet in Regia Audientia proferantur sententiæ in tertia persona, & legantur sententiæ ab ipso Notario, secus erit in locis: quia ibi, idem Assessor, representans ordinarium, leget suam sententiam illam in persona propria dictando, Proferimus, &c.

89 † Nihilominus tamen licet Locumtenens præsideat in Regia Audientia, & dictus Reges in locis quibus reperitur exerceat, ut ordinarius ea quæ ad ordinariũ pertinet, poterit expedire, & solet illud facere, literas misiuas

missivas per Cancellariam, eo modo quo D. Rex, vel eius Locumtenens gener. solet illas expedire.

90 † Poterit etiam providere appellitus captionarios cōtra Nobiles, in eodem loco personaliter existen. & alios qui sunt de iurisdictione dictorum Quatuor. Et hoc ad finem remittendi, argumento Obser. pro parte militum. Actus Curia. Et Fo. quodocunq. circa fi. de Appelli. & quæ refert. Molin. in verbo de Infan. habitan. in loco. Dominorum, col. 2. vidimus etiã observari, quod Locumten. gener. qui non potest tenere duas Curias vniuersales, providere appellitus captionarios Nobiliũ Dominorum vassallorum, &c. Etiã extra locum Regiæ Audientiæ, dũ cum vno ex cōsiliariis Regiis vadit per regnum, & etiam providet perhorrescentias, & remittit causas euocatas ad Regiam Audientiam, & similiter captos eos qui ab ordinariis castigari non possunt remittit ad dictam Regiam Audientiam. dictam ergo captionem debet posse facere Domin. Regens officium Gubernationis, ex eis causis quibus Infantiones, & ceteri, iuxta dictum Forum Quodocunq. Ad instantiã. partis possunt capi ad dictum finem remittendi, & in Obser. Nobiles, vel Dominus vassallorũ de For. cōpet.

Quæstio septima & vltima.

SUMMARIVM.

Primo, quoad Primogenitũ, Primogenitus impeditur, si in eo deficient requisita, de quibus in 4.

quæst. in prin. scilicet, quia sit minor 14. annorum, quod non sit Iuratus, quod non habeat mandatũ, & hoc qualiter procedat, quod nõ iurauerit, quod careat Vicecance. aut Regent. Cancel.

- 2 Impeditur in præsentia patris iurisdictionem exercere.
- 3 Impeditur Primogenitus si est absens à Regno.
- 4 Impeditur quandoq. in particularibus causis, vt est in causis quibus D. Rex partem facit.
- 5 Impeditur literas concedere ad turbandum, & impediendum officiales Iustitiæ Aragonum.
- 6 Impeditur Alcaydum facere qui sit alienigena.
- 7 Impeditur habere cessam actionẽ civilem, aut criminalem.
- 8 Metus reuerentialis non debet impedire, quominus Regi, & Primogenito litera præsententur.
- 9 Impeditur habere Alguazirios, & executores vltra numerum.
- 10 Impeditur captos ponere in fortalitiis, & Aljaseria.
- 11 Impeditur commisiones dare super executione pœnarum.
- 12 Impeditur in carcere manifestatorũ intrare.
- 13 Impeditur dare Commissarios in prima instantia, etiam ad referendũ, & colligendum.
- 14 Impeditur providere manifestationes à posse Iudicum, & dictas manifestationum causas euocare.
- 15 Impeditur noua, & insolita onera imponere.
- 16 Impeditur super vsuris inquirere.
- 17 Impeditur non procedent. appellatione, vel fragant. aliquem capere.
- 18 Impeditur in personis Iustitiæ Aragonum, Locumtenent. Not. & Vir

- ga iurisdict. exercere.
- 19 Impeditur monetam laccen. tollere, vel alterare.
 - 20 Impeditur habere ultra vnum Fiscalem, & duos substitutos.
 - 21 Impeditur ratione rei sitæ aliquem à suo Iudice extrahere.
 - 22 Impeditur contra Iudæos, & Sarra cenes locorum Dominorum, iurisdictionem exercere.
 - 23 Impeditur providere emparamenta extra locum, in quo personaliter reperitur, nisi inporrogantes.
 - 24 Impeditur habilitare eum qui à Foro est inhabilitatus propter allegationem tonsuræ.
 - 25 Impeditur captos à Regno extrahere.
 - 26 Impeditur venire contra Forum de Prælaturis.
 - 27 Impeditur executoribus venientibus contra forū de Alqua, guidaticū dare.
 - 28 Impeditur cum eius sententia lata in processu inquisitionis, parti præ iudicare.
 - 29 Impeditur prolationem sententiæ, ad Curias generales remittere.
 - 30 Impeditur Regiam Audientiam extra ciuitatem Cesaraubustæ alibi continuare.
 - 31 Impeditur de reseruatis Domino Regi cognoscere.
 - 32 Impeditur deniq; contra Foros, & libertates, in aliquo iurisdictione exercere.
 - 33 Regens officium Gubernationis impeditur exercere si in eo deficiant requisita, de quibus in 4. q. quod habeat mandatum, quod sit miles creatus, quod iuret, quod cum mandato & iuramento se representet Iustitiæ Aragonum.
 - 34 Impeditur Regens, si Primogenitus maior 14. annorum iurisdictionem in Regno præsens exercent, quia icto casu cessat For. quia secundum. & vbi est maior debet minor cessare, nec debet esse melioris conditionis, quàm Primogenitus, & gesta per Regem, in sciū de aduentu, & exercitio Primogeniti ualent.
 - 35 Impeditur dictus Regens exercere in præsentia D. Regis, & Locum tenen. & an iurisdict. Locumtene. sit ordinaria, vel delegata, & an saltem capere possit in fragantia, vel appellit. criminalem providere ad finem remittendi.
 - 36 Impeditur dato alio præsidente in Regia Audientia, cognoscere de reseruatis dictis quatuor, quia tunc solum potest cognoscere de eis quæ ad ordinarios spectant.
 - 37 Impeditur exercere propter defectū Assessoris, vel eius substituti demptis certis casibus.
 - 38 Impeditur ferre sententias cum consilio alterius quàm Assessoris, quod qualiter intelligatur.
 - 39 Impeditur alium Regentem facere.
 - 40 Impeditur contrauenire responso Iustitiæ Arag super cōdulta facto.
 - 41 Impeditur cœnas recipere, et super possessione illius firmam sibi provideri.
 - 42 Impeditur causas delegare pro executione salariorum.
 - 43 Impeditur causas euocare, ex officio de Foro, secus de consuetudine.
 - 44 Impeditur de causis appellationum ab eo interpositarum cognoscere, & eas delegare.
 - 45 Impeditur in locis de Iuncta, executoribus auxilium præstare.
 - 46 Impeditur præter vnum Alguazirium habere, nec eum creare, nisi in defectū creati à Rege.
 - 47 Impeditur de causis consanguineorum, vsq; ad certum gradum, & de causis Commensalium, cognoscere.
 - 48 Impeditur citationes generales, non expresso certo loco facere.

- 49 Impeditur Procuratorē in Curia sua in Notarium admittere.
- 50 Impeditur provisionibus Iustitie Aragon. & eius executoribus in executione resistere.
- 51 Impeditur provisiones, sine consensu Assessoris facere exceptis quibusdā.
- 52 Impeditur cōtra officiales inquirere.
- 53 Impeditur in locis dominorum provisiones aliquas facere.
- 54 Impeditur præterea dictus Regens exercere in omnibus quibus Primogenitus impeditus esse censetur, quæ summam recensentur.
- 55 Impeditur insuper dictus Regens salarium, & aliquid aliud à partibus ratione administra. Iustitie recipere, & qualiter intelligatur Fo. De pen. corrumpen. Iudi. & quando sit licitum capere esculenta, & poculenta, & quæ illa dicuntur, & quid de consuetudine solet Regens recipere.
- 56 Potest Regens si in præmissis, & aliis deliquerit, ut offi. delinquens accusari, & via accusandi eum à foris facilitatur, ut etiam Aduoti Regni id facere teneantur.
- 57 Et in præmissis si deliquerit, an & quando excuset eum Consiliū sui Assessoris, ut in his quæ voluntaria, parte non petente petat Consiliū, illum non excuset, & ibi nonnulla de dicto consi. Assessoris, & de intellectu. For. vni. de Assesso.
- 58 Impeditur ultimo exercere, si eius offic. finiatur renuntiatione, priuatione, reuocatione, vel morte. cuius mors debet haberi pro notoria.

etione illius.

Principio, circa Primogenitum, est dicendum, non habita consideratione, illius temporis, quo in totum fuit, ei sublatum exercitium iurisdictionis, quod fuit ab anno 1348. quo tempore fuit conditus Fo. Quia secundum. Quod Regens offi. Guber. sit Mil. simpl. vsq. ad annum 1366. quo tempore fuit æditus For. Quod Primoge. maior quatuordecim annorum. Quod dictus Primogenitus impeditur, uti exercitio, & iurisdictione dicti officij, si in eo deficiat aliquod ex requisitis supra traditis in 4. q. principali, videlicet, si deficiat in eo ætas quatordecim annorum, incapax est ad Regendum, ut ibi diximus. Idem si concurrat aliud impedimentū mentis, quia sit demens, vel alterius, à iure considerati, ad impediendum exercitium iurisdictionis, nam ut ibi diximus, dictum Gubernationis, & Procuracionis generalis officium, solum potest Regi, per dictum Primogenitum, non per eius Tutores, vel Curatores, sed per dictum Regentem officium Guber. & propterea in capacitas ipsius Primogeniti, solū suppletur per ipsum Regentem.

Item impeditur uti officio Gubernationis, donec ab Aragonensibus sit iuratus, vel habitus pro iurato, ut ibi in 2. requisito diximus.

Item impeditur uti, donec habeat commissionem à domino Rege patre, quod etiam qualiter procedat, ibi diximus in 3. requisito.

Item impeditur, uti donec iurauerit, nam per dictum iuramentum & cum eo, confertur exercitium iurisdictionis, ut ibi latè diximus in 4. Requisito. Deniq. defectus Præmissorum, impedit uti dictum Primoge-

IRCA ultimā quæ
tionem, scilicet qui-
bus modis prouissus
de officio Gubernationis,
impeditur, uti
exercitio, & iurisdic-

mogenitum dicto officio, & iurisdictione illius.

Item si ut supra diximus dictus Primogenitus tenetur omnia per suū Vicecancellaria. aut Regentē Cancellariam expedire, demptis Empara. & recomendatione personarum in criminalibus, sequitur, quòd defectus dicti Regentis impedit dictum Primogenitum in exercicio dicti officij, & non tantum defectus personæ, sed & defectus consensus illius, ut per Fo. de offic. Locumtenent. & Primogeni. de quo etiam dixi supra in §. Requisito in dicta 4. quæst. prin.

2 - Item præsentia domini Regis eius genitoris, impedit ipsum Primogenitum uti exercicio iurisdictionis dicti officij propter reuerentiam Paternalem, & Regalem, illius à quo omnis iurisdictione fluit. Ad notata in. c. Volentes de offic. Lega. ut dixi in præcedenti quæst. ubi dixi quod in loco quo uterq. reperitur non exercebit Primogenitus, secus si non sit in eodem loco, cum patre, sed alibi, licet uterq. in Regno, quia tunc uterq. exercere poterit, ut ibi dixi in dicta præcedenti quæst.

3 - Item absentia eiusdem Primogeniti à Regno, impedit eum uti dicto officio, imò eo statim Regnum Egresso, statim intrat dictus Regens ad regendum, & exercendum, dictum officium, & hoc per regulas triuiales, quia eius iurisdictione habet pro territorio Regnum, extra Regnum ergo existens, iam dicitur extra territorium esse, cui impune extra illud non pareatur, l. si. ff. de iurisdic. om. iudic.

4 - Præmissa sunt, quæ in totum

impediunt uti, ipsum Primogenitum, officio Gubernationis. Sunt tamen plures Fori, & Obseruan. quæ in particularibus causis, & negotiis, similiter prohibent dictum Primogenitum uti exercicio illius.

Primo, in casu Fori. Quod inibi. Iustitia Aragonum, & c. ubi prohibetur dictus dominus Primogenitus Gubernator Aragonum officium suum exercere, in causis quibus dominus Rex, partem facit, ex quo de illis est tantum Iudex Iustitia Aragonum, ut per plures Foros est prouisum, scilicet de Procura. Fil. For. 1. & 2. Et For. Item quòd in omnibus de offic. Iustitia Aragon. Obseruan. Item de omnibus causis. De priuileg. mili. & Obseruan. Item in Aragonia. inter. pre. qual. & in qui. & quia de eis dictus Primogenitus, se intromittebat contra dictas forales dispositiones, & inhibitiones Iustitiæ Aragonum inde emanatas, ac etiam consuetudinem de eo introductam, ideo facta fuit dicta prohibitio. Quando dicatur factum contra inhibitionem vide in. c. Cum à nobis olim de elec. & a. qui facit contra inhibitionem videatur turbare Iudicis inhibentis iurisdictionem, & sit puniendus, tamquam turbator, vide Innocen. in c. Pastoralis. §. Præterea de offi. De Lega. & dictus For. qui disponit esse procedendum contra præmissa facientes, an comprehendat dictum Primogenitum Gubernatorem, & sic quòd dictus Primogenitus possit de præmissis accusari infra dicetur.

5 - * Item in casu Fori quòd impetrans lite. prohibetur similiter dictus Primogenitus literas eum effectui concedere, ex quo per dictum Fo. Iudicantur nulle tendentes ad impedi-

pediendum offic. Iustitiæ Aragonū, idem si concedantur ad impediendum officium cæterorum Iudicum, & Officialium foralium: non enim Dominus Rex, nec Primogenitus attentis foralibus dispositionibus talia facere debent, & ne id fiat censetur, & reputatur a Foro nullæ tales literæ, & prouisiones per For. si. de Cōmis. & Res. & Officiales qui talibus literis nullis vsi fuerint, apponitur pœna Fori de qua in Fo. de his, quæ D. Rex. vers. Quod si contra prædicta, & debet puniri per ipsum Iustitiā Aragonum, & eius Locumtenen. vt fuit deter. in eius Curia 1432. vt refert apostilla in dicto Fo. Quod impe. literas.

6 † Item pari ratione, in casu For. 2. de Alcay. censetur impeditus, & prohibetur vti dicto officio, in providendo officium Alcaydiatus, exteris: per regulam foralem disponentem, quod offic. Arago. sint de Aragon. vt in pluri. rub. & For. Situat. in fi. l. lib. Fororum. De quo officio Alcaydiatus, ponit plura Moli. in verbo Alcaydus.

7 † Item pari ratione dictus Primogenitus impeditur casu For. 2. de Dona. vbi prohibetur habere cessam actionem aliquam civilem, aut criminalem. Similiter etiam in casu For. de prohibi. alie. rei. litig. in prin. prohibetur in eum alienatio rei litigiosè, de quibus ponit Moli. in verbo Actio. vers. 4. Et in verbo cessio, vers. 1. & 2. & in verbo alienatio rei litigiosè est prohibita. Ex quo For. 2. de dona. not. ibi Pertusa, quod in Fiscū non potest transferri actio civilis, nec criminalis, sub pœna ibi statuta, nec valet pactum cum eo factum, vel cum alio, ne ab accusatione possit desistere, & quia pœ-

na contra facientis est amissio actionis, & accusationis, vide prouisas Firmas, in vim dicti fori, ne in vim dictarum accusationum procedatur, licet ad id debet multū animaduerti, ne fiat talis prouisio cum quolibet probatione, deberet enim esse instrumentalis, arguendo ab speciali: Infertur ex dictis For. quod in alios quam dictos dominos Regem, & Primogenitum, potest fieri alienatio: vt est apostilla, in dicto for. de Prohi. alie. rei litig. & ponit Molin. in locis supra dictis.

8 † Præterea metus, & reuerentia, quæ Regiæ Maiestati, & Primogeniti dignitate debentur, solet effectualiter quandoq. exercitium iurisdictionis impedire, & consequenter prouidet for. de inhibi. D. Reg. præsen. quod sine dicto metu, prouisiones, eiusdem præsententur: & propterea in For. statuimus de Supraiuncta. statuitur, quod executores, siue sint Supraiunctarij, siue Portarij, aut Virgarij, Curia Iustitiæ, quibus, vt plurimū præmissa Cōmittuntur, quod hi sint astricti ad præmissas prouisiones præsentandum, dicto D. Primogenito, & aliis supremis Iudicibus. super quo vide nonnullas deter. relatas per Pertusam in dicto for. de inhibi. domini Regi præsen. Molin. in verbo Supraiunctarij, vel eorum Locumtenen.

9 † Item circa nominationem Alguaziriorum, & creationem Supraiunctariorum. statutū reperitur, vt Primogenitus intelligatur impeditus creare, seu habere ultra duos Alguazirios, in sua Curia. For. de Offic. Alguazirij, & similiter prohibetur creare Supraiunctarios ultra numerum statutum, præterquam in casu

casu For. 3. de Supraiuñta. videlicet quando se offert necessitas, & facta inuestigatione, in loco, vbi sunt dominus Rex, aut Primogenitus, si ibi non reperiantur, possunt tunc creari pro modo exigentis necessitatis, de qua inuestigatione habet constare per acta, nec sufficit per testes. vide Pertusam in dicto For. 3. vbi refert quandam creationē per Regentem offic. Gubernationis factam, executione cuiusdam apprehen. plures si quidem Fori reperiuntur, æditi ne ultra numerum à For. Statutum, creentur officiales, ideo in prædictis foris disponitur, quòd nisi concurrat necessitas, non fiat creatio præter numerum à For. Statutum, de dictis Alguaziris, & Supraiuñtariis.

10 † Præterea impeditur Primogenitus apponere captos in fortaliciis, sicut prohibentur Dominus Rex, eius Locumtenentis genera. & Regens officium Gubernationis, per For. de Custo. Reo. nam licet dictus Forus non loquatur de Primogenito, ex eadem ratione qua habet locum dispositio in domino Rege, & Regente officium Gubernationis, debet habere locum in Primogenito, nam si omisit Forus loquitur de Primogenito, est ex causis supra traditis, & sic prohibita est in Primogenito carcerario in fortalicio ex quo cum sit malus carcer, sapere torturam intelligitur, quæ prohibita est de Foro. Quòd dictus malus carcer sapiat torturam, vide in l. si hominem. ff. de posthul. not. in clem. 1. de hære. glo. in prac. Sancti. titul. de cis. fol. 112. Quæ torturam prohibita est de Foro: vt in priuileg. geder. §. Item que turment, & cum de Foro, & iure civili carcer

non detur ad pœnam, sed ad custodiam. l. si tamen. §. ei qui. ff. de ædi. ædict. ideo non debet esse talis carcer, qui sapiat potius pœnā quam custodiam, secus de iure Canonico, quia potest dari carcer ad pœnam: Panor. in cap. vt famæ de sentent. excom. & propterea in d. for. de Custo. Reorum in Vassallis Religionū, dicitur seruandam consuetudinem. De hac materia dico in processu criminali, & quod dicitur de fortalicio idem dicendum est de Aljaferia, vt in Fo. de la prohibi. de carcel.

11 † Insuper dictus Primogenitus impeditur in casibus Fororum de Commissio. & res. & de Commiss. itine. & de Commissa. super execu. pœna, scilicet dare commissiones super exactione pœnarum appositarum, contra apponentes giplum, vel sal in vino, &c. De quibus in dicto For. de Cōmis. super execu. pœna. & hoc propter vexationes, quæ a dictis Cōmissariis inferri solebant, & ratione personarū solet dici, quòd Commissio est odiosa, ideo Commissarij sunt dandi quanto minus dari possint. l. Si vacantia, vbi Luc. de Pen. de bonis vacan. lib. 10. C. neq. Notarius cui fuit aliqua Commissio potest illam testificari. Bald. in l. Iudices. C. de fide instru. & sic dictus Notar. non potest fungi vice duorū, quādo hoc fieri possit. Bald. in l. si cōsul. de Adop. ff. Guid. Papæ decis. 127. qui concludit non esse credendum Notario attestanti sibi factam commissionem, de qua Commissariorum materia, vide Molin. in verbo Commissarius, Rebus. 2. tho. in titul. de Rescrip. vbi est longus tractatus Rescriptorum, & Cōmissionū, & pro declaratione dictorum Fororum de Commiss. vide in eis Pertusam.

Item

12 * Item à Foro Incipiente. Razo-
nable cosa es. De offi. Iustitiæ Ara-
gonum. similiter impeditur, dictus
Primogenitus intrare carcerem ma-
nifestatorum, nam eadem ratione,
qua fuit introducta prouisio mani-
festationis, quæ vt dicit Molin. in
verbo Manifestatio. vers. 1. funda-
tur in c. Cum apud 11. quæst. 3. per
quem fuit condita. l. Si vendicari. C.
de per. hoc est vt furor, & rigor iu-
dicis euitetur: & quia si inter alios
captos, & detentos, detineatur mani-
festatus, sicut contra non manifesta-
tos, sic etiam contra eos datur facul-
tas animaduertendi, saltem de facto,
ideo fuit bona prouisio, quòd do-
minus Rex, Primogenitus, & cæte-
ri de quibus in dicto For. Razona-
ble, non possint intrare prædictum
carcerem. vidimus de facto fuisse sus-
focatum in carcere, per Comitem
de Melito, Locumtenentem genera-
lem, quendam Ferrerium de Curia;
& iste casus dedit causam ædicto,
quòd dictus Forus Razonable, man-
daretur executioni, & sic fuit factus
dictus carcer manifestatorum: de
quo vide Molin. in verbo Carcer.
Et in verbo Manifestatio.

13 * Insuper impeditur dictus Pri-
mogenitus in casu Fori de offi. De-
lega, impeditur, siquidem dare cõ-
missiones in prima instantia, præ-
terquã si ex causa suspitionis Iudicis,
& loci euocentur, vt in Declara. pri-
uileg. §. 13. In casibus tamen per-
missis à Foro, fieri potest ad reffe-
rendum, & colligendum, non tamẽ
ad pronuntiandum super casibus ibi
cõtētis. Pro cuius Fori declaratione
est videndus Molin. in verbo De-
legatus. vers. Delegare non potest
dominus Rex. veritas est quòd Pri-
mogenitus, nec in prima, aut secun-

da instantia potest dare commissio-
nes, nec habent locum, in causis re-
seruatis domino Regi de quibus di-
ctum est supra.

14 * Impeditur etiam dictus Primo-
genitus in casu For. 1. de Manifesta-
scrip. nam ibi prouidetur per D.
Regem, Primogenitum, & alios
Officiales Regios, non posse fieri
manifestationem à posse Iudicum,
manifestationem inquam, persona-
rum, nec scripturarum iudicialium,
scilicet processuum, actorum, sen-
tentiarum, vel aliarum scripturarũ
Iudicialium. Deniq. manifestatio à
posse Iudicum fieri non potest, nisi
per Curiam Iustitiæ Aragonum, ra-
tione officij sibi iniuncti, quod est
curare, vt Officiales Regij foros ser-
uent, vt dictum est supra. Alia ma-
nifestatio quæ fit à posse priuatarũ
personatum, ortum habet, à titu. de
libero homine exhiben. & delibe.
exhiben. & in quo differat illi titul.
Dico in verbo Manifestatio. in prin.
hec bene potest fieri per quoslibet
Iudices, ita asserit Moli. fuisse de-
ter. in verbo Manifestatio. vers. 4.
de qua manifesta. ibi Molin. & Per-
tus. in lib. deter. eo titul. Impeditur
etiam dictus Primogenitus causas di-
ctarum manifestationum ad se euo-
care, iuxta dictum for. de Manife-
sta. script. in fi.

15 * Prohibetur insuper Primoge-
nitus à For. Præsents Regni nouas
& insolitas exactiones, & onera in-
solita Regnicolis imponere, hoc sta-
uitur in For. 3. de Conserua. patri-
mo. ponit Molin. plura in verbo
Pedagium. versicul. 1. vbi etiam, po-
nit remedium contra huiusmodi
exactiones insolitas, per viam iuris-
firmæ, modo quo ibi. Pro quibus no-
uis exactionibus, & oneribus, an &
quando

quando de iure possint imponi, videndus est, Auenda de exequen. māda. Regiis lib. 2. c. 2.

16 † Impeditur præterea dictus Primogenitus inquirere super crimine vsurarū, & id quidē nō facere, iurare tenetur, iuxta For. Actus super inquis. vsu. ponit Mol. in verbo vsura. versi. Usurarum Inquisitionem. nam licet vsura, sit mixti Fori, nihilominus, licet Ecclesiasticus possit de eo inquirere, non tamen secularis, nec processus gestus per Ecclesiasticum, conferre debet seculari, secundum notabilem For. Quod in factis vsu. à quo notat plura Molin. in verbo Vsura. Versi. primo. dictaq. prohibitio fundatur ex regula generali, quod in Aragonia sit prohibita Inquisitio, demptis certis casibus relatis, per Mol. in verbo Inquisitio.

17 † Item impeditur dominus Primogenitus, capere aliquem nisi fragante maleficio, vel cum appellitu, sicut de quolibet Iudice de Foro Statutū est. vt in Foris de Appellitu. signanter in For. El Señor Rey. Quinimo dictus Primogenitus iurat nō prouidere appellitum captionariū, quem sciat esse fictum, For. Por appellidos. de Appelli. idq. ex formula eius iuramenti supra inserta detegitur. & licet ex huiusmodi prouisione, non capiendi nisi in fragantia, vel cum appellitu tollatur occasio inferendi, vexationes, quæ ex captura possint inferri, tollitur tamen occasio animaduertendi in facinorosos, qui multoties dantur ad manus Iudicis, & quia non præcedit appellitus, nec fragantia, non possunt capi. Deberet in hoc de decenti remedio prouideri. De qua materia dicitur in processu criminali.

18 † Præterea impeditur dominus

Primogenitus exercere iurisdictionem aliquam criminalem, in personam Iustitiæ Aragonum, eius Locumtenentiū, Notar. prin. Regent. Scriba. dictæ Curia, & duorū Virgariorum, For. Ia sea de offi. Iustiti. Arago. de quo per Molin. in verbo Iustitia Aragonum, & eius Locumtenentes. vbi ponit quæstionē quid de delictis ante officium commissis.

19 † Similiter impeditur dictus Primogenitus tollere, mutare, seu alterare, monetam Iaccen. cuius cursus est in Regno. idq. Rex Iacobus iuravit se seruaturum, & idem facturum charissimum Iacobum, eius filium Primogenitum cum fuerit etatis quatuordecim annorum, vt in For. de 2. confirm. mone.

20 † Præterea sicut dominus Rex, ita etiam Primogenitus, impeditur habere præter vnum Procuratorem Fiscalem, & duos eius substitutos, iuxta Foros de Procura. Fisca. & Procu. Fisci. De cuius Procura. Fiscalis materia viden. Molin. in verbo Procurator Fiscalis. qui si delinquit, potest vt Officialis delinquens accusari, vt dicit Bages in Obser. nota, super quibusdam. De priuileg. & de priuileg. genera. & de priuilegijs Fisci ponit plura Paul. de Cast. in l. fi. C. de priuileg. Fis.

21 † Insuper dictus Primogenitus impeditur aliquē extrahere ad suo Iudice, ratione, rei sitæ, vt dicit For. Cū secundum. de Iud. nam in hoc dictus Gubernator iudicatur ad paria, cum cæteris Officialibus per regulam generalem de qua in priuileg. gene. §. Item quæ como. in decla. priuileg. quod nemo extrahatur à suo Iudice ordinario, & locali, ratione tamen rei sitæ, habet actor duos Iudices & coram quolibet eorum vallet conuenire reū ratione, rei sitæ, vel

22 vel Iudicem domicilij ipsius rei, vel iudicem vbi res est sita, pro vt declarat dictum forum cum sint. Pertusa, ibi: vide Moli. in verbo actor & reus. vers. reus quilibet. Soci. in tractatu fallen. regula. 10.

* Impeditur etiam Primogenitus, iurisdictionem suam exercere contra Iudæos, & Sarracenos locorum dominorum, ex causis contentis in Fo. Pro vt. de iudi. quia tamen iam, dicti Iudæi & Saraceni cessarunt, ideo quia dictus Fo. est in correctis, non est super illius declarandum: videndus est Pertusa, super eodē Fo. Molin. in verbo Saraceni. vers. Sarracenos. vassallos.

23 * Præterea in casu Fori nos Primogenitus noster. Impeditur dictus Primogenitus Emparas bonorum facere, singularium Regni, non prorogantium eius iurisdictionem, præterquā in eodem loco, quo personaliter dictus Primogenitus reperitur: Mol. in verbo. Emparamentū. vers. 2. De qua materia Emparamenti, vide in l. non solum. §. Mor te ff. de no. ope nuntiatio. vide Bar. & Alex. 8. in col. 1. hæres. ff. ad Treb. Ball. 2. ad leg. Ro. de lac. & post alios Rebuff. 1. tho. pag. 143. cum sequē. & plura per Mol. & quæ ibi habeo in verbo Emparamentum.

24 * Impeditur etiā Primogenitus, habilitare eum officialem qui accusatus, allegauerit se clericum esse, vt in Fo. quod offi. execu. & minis. iuris. Regiæ sint lai. & non cleri. de qua materia videndus est Couarru. c. 33. nu. 6. vers. est etenim. in pract. qq. Idem est de iure c. 2. & c. sed nec procuratores. ex ne cleri. vel mona. Rebuff. asserit eandem legem esse in Francia. 3. tho. pag. 92 titu. vt laici. non conue. in fi. Anto Gomez.

3. tho. suarum resolu. c. quando reus gaudeat immunita. nu. 7.

25 * Impeditur insuper dictus Primogenitus extrahere captos à Regno, in casu Fo. quod nullus cap. extraha. qui Fo. licet loquatur de d. Rege, & Regente. offi. Gubern. & uon de Primogenito, debet tamen de eodem intelligi ex idenitate rationis. Pro declaratione cuius Fori videndus est Fo. 2. de gene. priuileg. allegatus per Pertusam ibi, & quæ ponit Moli. in verbo extra Regnum. potest tamen extrahi à Regno in casu exilij, vt in dicto Fo. & casu condemnationis ad galeras. iuxta Fo. de anno. 1564. & foros de Leno.

26 * Item impeditur contra For. de prælaturis. Venire dictus Primogenitus, in illis verbis. A todos y qualquiera Governadores, Iusticias, &c. Intelligimus saltem disposita per illum fo. in D. Rege, locum habere in eius Primogenito. De viribus cuius fori, dico super declaratione illius.

27 * Item impeditur dictus Primogenitus, guidaticum, aut remissionē aliquam cōcedere officialibus, executoribus venientibus cōtra dispositionem Fo. de Alguazi. D. Reg. & non seruantibus in suis executionibus formam illius fori, vt dicitur in fine illius fori.

28 * Impeditur in super dictus Primogenitus in processibus Inquisitionum quas contra officiales facere potest, præiudicare iuribus partium, cum sententia contra Inquisitum per eum lata, vt dicit fo. 1. de gene. priuilegijs.

O

Item

ITEM impeditur dictus D. Primogenitus, remittere prolationem sententiarum, in causis criminalibus ad curias generales, imo habent proferri ad vnam solam requisitionem, iuxta Fo. 1. de lit. abreui. & licet ista de remissione ad curias ab vssu recesserint, & sit seruandus ordo. iuxta Fo. de modo & For. proceden. & licet ibi asseratur quod proferatur sententia infra. 20. dies, intelligitur post requisitionem factam ab ipsa parte. vt late per Deci. cons. 2. De quo infra super processu criminali vbi agitur de sententia.

ITEM impeditur dictus Primogenitus executorias concedere, non facta fide de instrumēto debiti, Fo. fi. de execu. rei. iudi.

30 † **ITEM** ex quo Fori, de anno. 1528. habent locum in Primogenito, & eius offi. sequitur dictū Primogenitum præsidem in regia Audientia, esse impeditum à Fo. 4. Del Reparo dela Audiētia Real. dictam regiam Audientiam continuare extra ciuitatem, Cæsaraugustæ, præterquā in casibus à dicto Fo. dispositis.

31 † **ITEM** impeditur dict. Primogenitus de omnibus domino Regi reseruatis cognoscere, nam de illis per dispositiones supra positas in reseruatis domino Regi constat, solum dominum Regem, vel cui ipse demandauerit, posse cognoscere, vt ibi dictum est. verū est quod si super reseruatis esset iam, cepta causa, in Regia Audientia, præsidente in ea. Dom. Rege vel eius Locumtenente generali, quia vt dictum est potest de reseruatis,

cognoscere in vim, verborum, suæ commissionis vt dictum est, & in ea intraret ad præsidendum. dictus Primogenitus, quod de illis causis, cæptis posset cognoscere sicut dictū est supra de Regente officiū Gubernationis, Quando præsidet in Regia Audientia, & à maiortate rationis vt dictum est supra in multis locis.

32 † **IMPEditVR**. Denique dictus Primogenitus exercere iurisdictionem suam in aliquo, contra Foros, vsus priuilegia & libertates Regni, ex quo medio iuramento, id seruare promittit, iuxta For. de his quæ Dominus Rex, & successio. & Gubernator, ac alij iura. tenē. id quē in formula iuramenti quod per eum præstari solet, de qua supra in 4. quæst. prin. dictum est. clare monstratur.

VISO De his quæ impediunt Primogenitum, vti exercitio & iurisdictione dicti officij Gubernationis Aragonum, restat videre nunc de Regente, quibus modis impediatur dicto exercitio & iurisdictione Gubernationis vti.

33 † **ET** Imprimis impeditur vti, si in eo deficient requisita, vt exercere possit, de quibus dictum est supra in 4. quæst. prin. nam debet habere commissionem à domino, Rege à quo omnis iurisdictione Emanat, & ad quem spectat creandorum magistratum potestas, vt dicit. Auenda. de exequen. manda reg. libro primo Capite primo, in principio.

Item

31 **† I T E M** debet esse miles creatus qui potest & solet creari per Locūten. generalē vt dixi supra in d. 4. quæst. quæ creatio videtur necessaria ponderando verba dicti Fo. Quia secundum, Quod Regens offi. Gubern. sit miles simpli. ibi, cuius vice miles & domiciliatus, ibidem regat, & facit Fo. de iuramento, in prin. Quod miles Regēs &c. Forma creationis dicte militiæ ponitur supra in d. 4. quæst.

32 **† I T E M** præsentata sua provisione Locumt. general. si non iurat in manibus, & posse domini Regis, iuravit in posse dicti Locūtenentis generalis, de seruando Foros, & libertates regni, iuxta formulam dicti iuramenti supra insertā in d. 4. quæst. & de dicto iuramento fiet instrumentum, & extrahetur in publicam formam.

33 **† E T** factis præmissis præsentabitur coram Iustitiæ Aragonum, veleius Locumtenente cum dicta sua provisione, & instrumento: dicti instrumenti, vt innotescat eius provisio & iuramentū iuxta Fo. de Regente officium Gubernat. & offic. suæ cur. Quæ omnia, scilicet provisio, & iuramentum debent continuari in registris curiæ Iustitiæ Aragonum, & de præmissa representatione cōfici instrumentū. Hæc omnia requiruntur vt exercere possit, & ideo defectus præmissorum impedit dictum Regentem vti exercitio & iurisdictione dicti offi. Gubernat. super quibus requisitis non insisto, ex quo de eis dictum est supra, in d. 4. quæst.

34 **† I T E M** impeditur dictus

Regens, vti officio Gubernationis quando est in Regno D. Primogenitus qui regat dictum officium. & sic præsentia Primogeniti, in regno, qui habeat & regat, dictum officium non solum habitu & potentia. Sed etiam actu, quia maior. 14. annorum, iuratus, & qui iuravit, non demens, nec incapax, ad regendum, qui cum suo Cancellario, Vicecancellario aut Regente Cancellariam sit in Regno, & exerceat iurisdictionē & concernentia officium dicte Gubernationis Aragonum, eo casu dictus Regens, impeditur vti dicto officio: nam duo scilicet, maior & minor sub eodem nomine officij non possunt in simul, idem officium exercere, vt secundum verū intellectum dicit, hoc c. volentes de officio lega. vt declarat. Io. de Imol. in l. 4. §. Si tam vicinum. ff. de dam. infec. & ista est casus in dubitabilis d. c. volentes de offi. lega. nam ibi vterq. erat legatus & sic sub eodem nomine officij, exercere dicebatur: ideo isto casu minor cedit maiori, ex quo legatus de latere est maior altero. similiter in casu nostro, vterq. tam Primogenitus quā Regens, regunt idem officium & dicuntur, regere officium Gubernationi. & procurationis, Aragonum: vt de Primogenito, est Fo. statuimus. titulo quod Primogeni. maior. 14. annorum. statuimus in quit, quod Primogenitus quia habet succedere in Regno regat officium, Gubernationis seu procurationis Aragonū, & sic idem, officium non debet a duobus regi, quorum vnus est maior altero, per dictum .c. volentes de offi. lega. & ista ratione debet Cessare officium Locumtenentis, generalis, pro vt cessat, per aduentum

tum. D. Regis. & ita cōculdit Bages, in Obseru. Item in causis. De Fo. compe. & idem in Obser. 2, & in Obser. de consuetudine. eo. titu. de Fo. compe. Idem in Obser. 1. Actus cur. vbi adducit plures rationes ad id, asserēdo quod dictus Primogenitus, non debet esse melioris conditionis, quā. D. Rex, nam sicut D. Rex, non potest habere præsens in Regno Locumt. generalem, sic nec Primoge. dicto Fo. statuimus, quod Primoge. 14. Item à cessante causa: nā ratio quare fuit editus Fo. Quia secundum. Quod Regens offi. Gubern. sit mil. simpl. fuit, quia abdicabatur iurisdictio, & exercitum illius, dicto Primogenito, vt dicitur in d. Fo. cessante igitur dicta causa, debet cessare effectus. c. cum cessante de appella. Tiraquel. super dicta regula. & sic remanemus in dispositione iuris. De iure autem potest quis habere substitutum & vicariū, dato impedimento, faciunt quæ diximus supra circa prin. huius tracta. & sic quod dictus Regens offi. Gubern. dicatur posse exercere, & regere dictū offic. ita demum, si Primogen. illud non regat, impeditus absentia, minoritate, infirmitate, vel alio quolibet impedimento. Impeditur ergo, dictus Regens offic. Gubern. regere dictum officium Gubern. si illud regat, dictus Primogenitus. eandem sententiā vidi in scriptis. D. Petride Almenara olim huius Regens. offic. Gubern. Assessoris, dicētis, id esse verum cōsiderando, dictum Forum. Statuimus. in eo quod corrigat dictum Forum. Quia secundū, & sic dato dicto Primogenito, Regente dictum officium Gubernationis, cessat dictus Forus, quia secundum, si cessat Forus quia secundum. cessante, dispositione dicti Fo-

ri, remanemus dispositione iuris communis. l. commodissime. ff. de lib. & post. Dicit insuper isto casu habere locum. l. si. ff. de offi. pro consul. & lega. faciunt quæ supra dicta sunt, circa c. volentes de offi. lega. ante tamen quod dictus Primogenitus incipiat exercere non cessabit officium dicti Regentis, argumento tex. in l. vni. ff. de offi. præfecti August. & dato dicto Primogenito, cum exercitio dicti officij, cessat ipso iure absq. aliqua declaratione, officium dicti Regentis, sic intelligitur dicta regula cessante causa cessat effectus. Bar. in l. 1. §. Nuntiatio, ff. de no. ope. in l. 1. de offic. eius cuius est iurisdic. vericulo Quæro præles. tñ si inficio Regente, dictus Primogenitus ingressus regnum, exercent, gesta per dictum Regentem tenent & valent. l. si forte. ff. de offi. præsi. Lud. Roma. in singulari. fol. 2. col. 1. eadem sententia, quod Primogenito exercente iurisdictionem in regno cessat Regens. offi. Gubern. affirmat. Egi. de Luna, super glo. Obs. prime, Actus cur. ponderādo dictū Fo. quod Regens offi. Gubern. sit miles. & Fo. quod Primoge. maior. 14. annorum.

35 † I T E M impeditur dictus Regens offi. Gubern. exercere dictum officium in loco quo præsens reperitur. D. Rex, vel eius Locumt. gener. nam vt dictum est & dicitur infra, si in regno est D. Rex, vel eius Locumt. tenens qui præsideat in regia Audientia, licet cessat curia vniuersalis dicti Regentis, non tamē cessat exercitium & iurisdic. illius, saltē vt ordinarius in locis quibus reperitur, tamē in locis quibus est. D. Rex, vel eius Locumt. præsidens in Regia Audientia, dictus regens

Regens nullam iurisdictionem exercebit, & ista ratione quia dictus Locumtenens facit cessare, Regent. dicit Mol. in verbo Locumtenens. vers. 1. Quod iurisdictione Locumte. generalis est odiosa, quia facit cessare iurisdictionem Regen. & hoc per regulas de quibus in d. c. de volentes. Item dicit illam odiosam quia est delegata, & iurisdictione delegata est odiosa, & si iurisdictione dicti Locumtenent. est delegata, videtur mirum quod per illam cesset ordinaria, nam iurisdictione ordinaria non cessat per delegatam, ut per omnes in d. c. volentes & in d. l. 4. §. Si tam vicinum. De dam. in fec. & pro sententia dicti Michaelis del Molino, videtur facere quod dicit Rebuff. i. tho. pag. 509. nu. 36. Tamen si credimus omnibus scriben. communiter, ex quo est iudex ad Vniuersitatem causarum, imo omnium causarum etiam reseruatam & ad iurisdictionem d. Regis pertinent. & spectant. dicitur habere iurisdictionem ordinariam. Sali. in l. in hac C. de dona Docto. in d. c. volentes & in d. c. per venerabilem, qui sit sint leg. & Enri. Bo. in c. antiqua. de Priuileg. Item secundum regulam quam ponit, Maran. de ordi. iud. fol. 55. nu. 9. quando praeses, datur a lege vel superiore, scilicet d. Rege, is talis ordinarius est. Ad nota per Alex. in rub. ff. de offi. eius cui, man. est iurisdic. & sic ego credo quod opinio Molin. asserentis Locumtenentem generalem esse seu habere iurisdictionem delegatam, est dubia; verum tamen est quod in eius praesentia impeditur iurisdictione dicti Regentis, & hoc iure vtimur. Exerceat tamen ut nudus executor capiendo infragantia. pro ut facit eius Alguazirius. Fran

ciscus tamen de Gurrea, Regens officium Gubernat. qui fuit immediatus ante don Ioan. de Gurrea, suis temporibus praetendebat, se posse prouidere appellitus criminales, ad finem remittendi, ex quo cognitio est impedita, nam ut dicit Molin. in d. vers. 1. Quod in praesentia Locumtenent. generalis impeditur exercitium iurisdictionis respectu cognitionis, & sic non quoad captionem, iuxta Forum quoadocumque de Appelli. vbi ad instan. partis prouidetur appellitus ad finem remittent. & in Obser. pro parte mili. Actus cur. ut dixi in superioribus, & licet hoc sit bonum Iustitiae, & videtur posse fundari, non tamen videtur seruatum de meo tempore.

36 **† I T E M** impeditur dictus Regens uti sua iurisdictione, in his quae sunt dictis Quatuor. reseruatam, ut puta de nobilibus, offi. Dominis vassalorum, & alijs de quibus dictum est supra in reseruatam dictis D. Regi Primogenito, Regenti, & Iustitiae, quia ex quo praemissa non possunt tractari nisi in curia vniuersali, dato alio praesidente in regia Audientia, ut puta D. Rege, vel Locumtenent. generali. & sic si sit alius qui praesideat in Regia Audientia, iam impedita, erit iurisdictione Regentis, praeterquam in eis quae ad ordinarios spectant in locis, quibus personaliter, reperitur. & ad praedictum effectum posset ex officio causas euocare. Poterit tamen ut dictum est prouidere appellitus ad finem remittendi, si prouideantur de his quibus ut ordinarius cognosceret. & quia ad his dictum est abunde supra in 6. quael. prin. ideo ad ibi dicta remitto. Ex quibus omnibus resultat, quod per praesidentiam alterius in Regia Audientia cessat iurisdictione

ctio dicti Regen. præterquã in his quæ ad ordinarios spectat, in locis, quibus personaliter Reperitur.

37 **† I T E M** defectus assessoris impedit dictum Regentem vti exercitio & iurisdictione dicti officij, nã vt dictum est supra in 6quæst. prin. dictus Regens solt. m potest expedire per se sine suo assessore, priores prouisiones, scilicet appellitus, Recommendationes, & aliaque ibi dicta sunt, & ea quæ enumerat. Fo. de offic. Regen. offic. Gubernat. Cætera vero tenetur expedire per suum assessorem, vel de ipsius consilio & consensu: vt dicit, ibi fo. si ergo caret assessore erit in consequentias impedita eius iurisdictione, An vero in casu necessitatis potuerit sine assessore prouidere: dictum est in superioribus.

38 **† I T E M** impeditur Regens officium Gubernationis consulere, alium iuris peritum, præter suum assessorem, ad expeditionem causarum quæ ipse sine illius consilio & consensu expedire non potest. Ita debet intelligi forus de assessore Regen. offic. Gubernationis, & quod dicit Molin. in verbo Regens offic. Gubernatio. vers. 5. Quia illa quæ per se potest prouidere sine consilio assessoris, licet assumat, consilium alterius ad id faciendum, illud non debet nocere, quia qualitas non necessaria, ad actum, licet inutiliter apponatur actui, non viciat actum. l. vni in prin. C. de rei vxlo. actio. l. i. §. Quæ situm. ff. ad Trebel. l. diuortio, solu. Matri. Item licet fo. de assessore, Reg. prohibeat dicto Regenti assumere alium iuris peritum pro consilio, debet intelligi, nisi etiã concurreret cum eo, dictus assessor

per dictam regulam quod qualitas non necessaria, &c.

63 **† I T E M** impeditur Regens officium Gubernationis, alium Regentem officium Gubernatio. sub se facere, per Fo. i. d. tit. De regen. officium Gubernationis quod non poss. refert illum. Fo. Molin. in verbo Regens officium Guber. ratio huius decisi. potest esse, quia vnus vicarius, non potest alium vicarium, facere. c. clericus de offi. vica. Maran. de ordi. iudi. 4. p. distinctio 5. nu. 22. quia nec Locutenens potest Locumtenentem facere. l. i. §. Aprefectis ff. de leg. 3. & Bal. ibi, declarat. Bertachi. in reperto in verbo Locumtenens.

40 **† I T E M** impeditur dictus Regens contrauenire responsioni facte per Iustitiam Aragonum, super consulta per eum interposita, imo tenetur ei stare & illam, exequi iuxta Fo. 1. & 2. Quod in dub. nõ Cras. vt etiam asit Molin. in verbo Regens officium Guber. si dubitat, & iterum donec ei responsum fuerit, est suspensa eius iurisdictione super consultatis ab eo, nam ea est natura relationis: vt dicit Maran. de ordi. iudi. in titu. De appella. nu. 7. de qua consultatione vide quæ dixi supra fol. 58.

41 **† I T E M** impeditur cenas recipere nec exigere, nam constitutum est, vel constitui debet ei salarium cum quo debet esse contentus, vt dicit For. 3. incipien. de voluntate. De Regente, officium Gubernatio. quod non poss. alium Regem facere, ponit, Molin. in verbo Regens officium Gubernationis, non exigit. & adeo hoc verum est, vt idem asserit. vers. Reg. offi. Gub. nõ prouidetur

tur firma. q̄ illi nō potest prouideri firma licet, fundetur in possessione exigendi cœnas ne in dicta ex-actio- ne turbetur. & dicit ita deter. Quæ cœnæ sunt in duplici specie, nam aliæ sunt visitationis idest quæ ratione exercendæ iurisdictionis debentur, & competunt, & istæ solùm possunt competere Dom. Regi vel eius Locumte. general. eius personam represen. vel debentur Primogenito, & ei tantùm in locis quibus solitum eas soluere dicit. Primogenito. Aliæ sunt cœnæ alimentationis & istæ debentur omnibus filijs, dōmini Regis, donec habeant vnde se alant, De istis cœnis vide quæ dicta sunt in superioribus. *quæst. 5. n. 58.*

42 *Item impeditur dictus Regens delegare causas principales, vel appellationis vertentes, in eius Curia, eius Assessor, vt eo pretextu salariũ exigere, posset dictus Assessor, vt dicit For. Quia secundũ. de Regen. offi. Gubern. quòd non poss. alium Regen. face. Nam in hoc studuerunt Aragoenses ne partes laboribus, & expensis fatigarentur, vt iudices suis salarijs essent contenti, & neq; via directa vel in directa aliquid à partibus exigant: allegat plures foros ad hoc, Perrusa, in dict. for. Quia secundũ. Ponit Molin. in verbo Regens offic. Guber. non potest, de quo infra dicitur. ac etiam pro litera sua impeditur ipse seu eius Nota. recipere vltra vnum solidum, vel duos, si sit cum interuone alterius: iuxta for. Statutus de Regent. offic. Guber. quòd non poss. alium reg. face. super quo sunt æditi plures fori de Tab. & taxa. scrip. vide Molin. in verbo Salarium.

43 *Item impeditur dictus Regens euocare causas ex officio (vt facere solet intrans loca, à locis habentibus

priuilegia, & à non habentibus solùm potest euocare criminales quæ graues videbuntur. hæc disponit for. 2. de Regent. offic. Gubern. quòd non poss. alium Reg. face. iste tamen For. non seruatur, quia vt dictum est supra generaliter euocat causas ex cōsuetudine, quæ potens est ad tribuendam iurisdictionem, vt idem Mol. asserit, in verbo Consuetudo. quòd qualiter procedat scilicet, quòd per consuetudinẽ tribuatur iurisdictione, vide Couarr. in regula possessor 2. relec. p. 5. 3. Balba. de pres. in 2. parte 5. partis prin. quæsti. 4. Et quos habeo in Repertorio. in dict. verbo Consuetudo. De quæ euocatione vide quæ supra dicta sunt in reseruatibus Domi. Regi Primoge. & Regen.

44 *Item impeditur dictus Primogenitus se introumittere, de causis appellationum, interpositarũ à sententijs per eum latis, delegando illas, vel alias se introumittendo. Hæc dicit for. fin. qui incipit vt debitus. Reg. offi. Gubern. quòd non poss. alium reg. face. Pro cuius For. Declarat. vide quæ ponit Molin. in dict. verbo Regens officium Guber. non se introumitit. Sed quia materia dicti For. iam nō est in vlu per For. de anno. 1528. quia omnes causæ appellationum debent tractari in regia Audientia, non est in hoc insistendum. Sunt videnda quæ supra diximus in pluribus locis.

45 *Item impeditur dictus Regens offic. Guber. dare auxilium & fauorem Supraiuuarijs, & alijs officialib⁹, executorib⁹ pro executionib⁹, faciendis in locis quæ sunt deluncta. & eis personaliter assistere in dictis locis For. de Reg. offic. Guber. in subsi. non inuo. ponit Molin. in verbo Regens offic. Gubern. non potest de For. iam enim sub anno 1381. in

For. ordinarij. de Supra iuncta. statutum erat vt in dictis locis de iuncta, fierent dumtaxat executiones per ipsos Supra iunctarios.

46 ¶ Item impeditur dictus Regens habere in Curia sua præter vnum Alguazirium, qui in dicta sua curia vtatur dicto officio qui est creandus per Dominum Regem, non enim creari potest per dictum Regentem dictus Alguazirius, nec aliquis alius loco ipsius, præterquam in casu necessitatis & impediementi, & pro eo tempore quo dictum impediementum durat: For. quod Regens officium Gubernationis non possit habere nisi vnum Alguazirium. vide Molin. in verbo Regens offi. Guber. non potest de Foro tenere. De cuius Alguazirij officio infra dicetur. Studuerunt si quidem Aragonenses, ne daretur multiplicatio officialium, & ideo voluerunt quod Domin. Rex, non possit facere Locumtenentem generalem nisi certo casu, voluerunt quod ipse nec eius Locumten. non possent habere præter duos Alguazirios, Quod Regens officium Gubernationis non posset alium substitutum facere, Quod idem non posset habere nisi vnum Alguazirium, Quod Portarij reducerentur ad certum numerum & ultra non darentur. Supra iunctarij similiter. Hoc id eo sortè, quia pauci officiales sufficiunt vt gentes Regni in bono statu conseruentur. Dicebat si quidè Rex Martinus quintus, Aragonenses sunt adeo bene morigerati, & bonè indolis. *Que pueca justicia les abalta pera ser bien gobernados.*

47 ¶ Item impeditur dictus Regens cognoscere de causis consanguineorum suorum, scilicet Patris, Matris, Aui, Auiæ, Fratris, Sororis, consanguinei, germani, & consan. Germa-

næ, vxoris, aut fratris vxoris, vel mariti suæ sororis, vel sororis vxoris, & comensalium suorum: vt dicit For. Quod Reges officium Guber. non possit cognoscere in causis paren. Ponit Molin. in verbo Regens officium Guber. non potest cognoscere. vbi allegat. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictioni. iudi. & ibi Bart. qui tex. est a commodatus huic For. Et hoc nisi adsit consensus expressus partis vt iudicet. quo casu posset: aliàs non. & eo casu quis habet de dicta causa cognoscere, statuitur in For. de anno 1564. vbi dato Regente pro suspecto, erit etiam suspectus eius Assessor, quod videtur mirum, ex quo vt dictum est supra, suspitio afficit personam non iurisdictionem: secundum Bald. in l. i. c. si qua prædi. potesta, nihilominus recusato dicto Regente officium Gubern. censetur recusatus Assessor. & loco amborum intrat Reges Cancellariam ad præsidendum, vt dicit dictus For. de anno 1564.

48 ¶ Item impeditur dictus Regens facere citationes generales, scilicet vbiq; ipse Regens erit intra Regnum Aragonum: vt dicit For. 2. de offic. Reg. offi. Gubernationis. Quæ prouisio necessaria fuit olim, ex quo continuando curiam suam vniuersalem de loco ad locum, erat eius officium vagare per Regnum. Hodie vero eo præidente in regia Audientia, vel exercente iurisdictionem vt ordinarius, non foret necessaria expressio loci, ex quo iam est certus. nam ordinarij in citatione non indigent loci expressione, ex quo est certus, similiter & in Regia Audientia quando sit necessaria expressio loci, vide Docto. relatos per Maran. de ordi. iudi. in materia citationis fol. 167. nu. 64. & ibi nu. 63. apponuntur necessa-

49 necessaria pro validitate citationis.
 †Item impeditur dictus Regens
 admittere Procuratorem agentem
 causas incuria sua, ad actitandum
 processus in ea. For. de Nota. hæc
 enim repugnant vt quis partes agat
 iudicis & partis.

50 †Item impeditur dictus Regens
 officiũ Gubernationis resistere pro-
 uisionibus Iustitiæ Aragonum, &
 executionem illarum impedire quo-
 quomodo, quinimò si talibus pro-
 uisionibus fiat resistentia, tenentur
 omnes regnicolæ, tam officiales Re-
 gij quàm cæteri singulares de Reg-
 no, requisiti suis sumptibus iuuare
 dictũ Iustitiam Aragonum, & eius
 Locumten. donec sit perfecta exe-
 cutio. For. muy conuenient. de offi.
 Iustitiæ Aragonum. Et ita lata sen-
 tētia per me, me existēte Locumte.
 Iustitiæ Aragonum, super Castro de
 Buil. 1551. facta resistentia in execu-
 tione literarum decissoriarum, ac-
 celsi personaliter ad dictum Castrũ
 de Buil, pro executione sententiæ,
 vna cum Iurato tertio Cæsarau-
 gustæ, & vno Dipputato, & alia cõ-
 mittiba, & similiter in ciuitate Bar-
 bastri, conuocato concilio, requisiti
 quatenus darent gentes, & dederunt
 in numero copioso, cum quibus ac-
 celsi ad dictum Castrum, & in via
 scilicet loco de Arcusa. fuerũt mihi
 tradite clauēs Castri, & missi in pos-
 sessionem, illum cuius propositio
 fuit recepta.

51 †Item impeditur dictus Regens
 exercere iurisdictionem, & prouis-
 siones facere sine consensu sui Asses-
 soris, vel substituti ab eo, iuxta For.
 de offic. Regen. offic. Gubern. dem-
 ptis casibus ibi expressis, Prouisio-
 nes si quidem dicti Regentis, non te-
 nent nisi sint à dicto Assessore subsi-
 gnatæ, expresso eius nomine, pro-

prio, cognomine, & nomine, of-
 ficij, vel substituti à dicto Asses-
 sore, de cuius culpis teneatur dictus As-
 sessor substituens, De quo Assessore
 suo loco dicetur.

52 †Item dictus Regens officium Gu-
 bernationis impeditur habere & e-
 xequi commissiõnem Regiam ali-
 quam, ad inquirendum contra offi-
 ciales, & Notarios Regni: For. 1. de
 Regen. offic. Gubernationis, & offi.
 suæ cur. Moli, in verbo Regens of-
 ficium Gubernationis non potest.

53 †Item impeditur dictus Regens
 prouisiones facere, in locis domini-
 rum nã Dñs Rex, in locis quæ pro-
 pria sua non sunt, non potest iudica-
 re, nec iustitias ponere, in. §. Item del
 mero. in Priuileg. Gene. vide Moli.
 in verbo Regens officium Guber-
 nationis non potest facere aliquas
 prouisiones. vbi non potest facere
 prouisiones in locis Dominorum, li-
 cèt exequēdas extra dictum locum.
 vide late Moli. in verbo domini lo-
 corum. versic. dominus loci, ponam-
 mus. vbi in effectum, solum potest
 exequi capiendõ malefactorem in
 fragantia, vel cum appellitu, & ex-
 trahere à dicto loco, si ibi dominus
 nullam habet iurisdictionem crimi-
 nalem, nisi concurrat consensus do-
 mini loci, vt dicit Moli.

54 †Impeditur præterea dictus Re-
 gens exercere in omnibus causis qui-
 bus Primogenitus exercere impedi-
 tur, de quibus dictum est supra ea.
 quæst. videlicet, Impeditur dictus
 Regens in eis quibus Dominus Rex
 partem facit, cognoscere. Impedire
 præsentationem literarum sibi fa-
 ciendam. Item ponere captos in for-
 talicijs & Aljaferia. Item in carcere
 manifestatorum intrare, Item com-
 missiõnes etiam ad referendum &
 colligendum dare. Item manifesta-
 tiones

tionem à posse iudicium facere, & prædictas manifestationum causas euocare. Item super vsuris inquirere. Item non præcedente appellitu vel fragantia capere. Item in personas Iustitiæ Aragonum, eius Locumte. Not. & Virgarios, iurisdictionem criminalem exercere. Item ratione rei sitæ aliquem à suo iudice locali vel vbi res est sita extrahere. Item contra Iudeos & Sarracenos locorum dominorum iurisdictionem exercere. Item emparamenta in non Porrogates, vel extra locum in quo personaliter reperitur prouidere. Item eum qui à Foro est priuatus si coronam alleget habitare. Item captos à Regno extrahere. Item contra Forum de prælaturis venire. Item executores venientes contra Forum. De Alguazirijs. Et illius formam non seruantes guidaticum dare. Item regiam Audientiam extra ciuitatem nisi in casibus à Foro permissis continuare. Item de reseruatis domino Regi & Primogenito, nisi pro vt supra dictum est se intromittere. Item in aliquo contra Foros vsus & libertates Regni iurisdictionem exercere. De quibus omnibus & singulis dictum est in superioribus.

55 Item impeditur dictus Regens officium Gubernationis, salarium aliquod à partibus recipere: nam dictus Regens & cæteri officiales debent mundas habere manus, debet si quidem esse contentus salario sibi constituto, vel constituendo, vt dicit For. Quod Regens officium Gubernationis sit Miles simpl. & ideo quia contentus debet esse suo salario, prohibetur cænas recipere, vt dicit For. 3. de Regen. offic. Gubernationis quòd non poss. alium Regentem facere. adeo, vt dictum est, quòd super possessione exigendi cænas

non potest, dicto Regenti firma prouideri. Item eo prætextu, ne directè vel indirectè salarium recipiat, interdicitur sibi vt dictum est, commissiones facere, de causis quibus cognoscere potest, ad finem dictæ exactionis. Moli. in dict. verbo Regens officium Gubernationis non exigit, & adeo in præmissis statuere voluerunt, amputando vias, per quas posset salarium exigere, quòd statuerunt prouisiones eius curiæ, habere certam taxam & plura, de his in For. Statuimus. de Regen. officium Gubernationis quòd non poss. alium Regentem face.

Sunt præterea plures Fori prohibentes iudices, ne à partibus aliquid recipiant, qui cum loquatur generaliter & vniuersaliter, comprehendunt dictum Regentem: vt est For. de Iusti. reddent. & non vedent. & For. quòd Iudi. audi. & relato. Et For. de prohibi. Auerijs. & For. de pœna corrupen. iudic. Pro declaratione quorum Fororum & de materia eorum, est videndus Rebuff. i. tho. pag. 319. cum plur. sequen. & Carreri. in practica criminali pag. 234. in fin.

Pro declaratione tamè dicti Fori De pe. corrup. iudi. in quo disponitur quòd pars corrupens, iudicem aut consiliarium puniatur arbitrarie vsq; ad mortem exclusiue, & iudex recipiens puniatur, in restitutione eius quòd recipit iuxta. l. 2. vers. sed & si dedi. ff. de condi. obtrup. cau. & in quadruplum. eius quòd recipit vt. l. 1. C. ad leg. Iul. repe. nisi illud quòd recipit sit Esculentum, & Poculentum. Et sic supponit For. quòd dictus Iudex, potest recipere Esculenta, & Poculenta breui tempore consumptura. Quæ tamen dicantur Esculenta & Poculenta quæ dictus Iudex potest recipere, vide Purpu. in rub.

in Rub. de offic. assessoris, post nu.
174. vbi dicit quod nisi à For. per-
mitteretur recipere Esculentum &
Poculentum, illud non posset reci-
pere Iudex salariatus. De quo ple-
nius per Bosium tit. de offic. cor-
rup. pag. 417. & dicit ibi Purpu. quod
vt Iudex possit recipere, tria requi-
runtur, Primo quod sit Esculen. &
Poculé. 2. quod detur gratis 3. quod
in breui possit consumi, scilicet in-
tra 5. dies, debet in super in æis con-
siderari qualitas dantis, & qualitas
recipientis, & in effectu debet consi-
derari, si est tale munus. quod dans
credendus sit gratis dare, & quod
propter illud animus iudicis, veri-
similiter nō moueatur nec flectatur
Sed alia Esculēta & Poculenta quæ
animum iudicis deflectere possint,
debent illa iudices de suo emerē, nō
mediantibus causis accipere, quia &
si intentionaliter credendi sint velle
causas rectē iudicare, tamen ex mo-
dico accidenti affectionis, ludifica-
tur & decipitur intellectus noster,
qui est infimus in numero intelligē-
tiæ. vt docet Mirandulus in lib. de
Imagina. ca. 11. & ita putat affectus,
aliquando ius fouere, eum qui non
fouet, & è cōtra. Hæc refert Purpu.
ibi. & de mate. præmissorum est vi-
dendus Auenda. de exequen. manda.
reg. lib. 1. c. 2. Et Bosius dicto titul.
de Officia. corrupt. nu. 3. cū sequent.
pag. 417. Cum sequent. Regens tamē
vadens per Regnum, solet ab vni-
uersitatibus recipere, Esculenta &
Poculenta, & etiam à singularibus,
& id quidem decenter, præsertim
quia ad Assessorem non ad illum
pertinet munus iudicandi.

56 † Hæc supra dicta, sunt quæ facere
prohibetur, & impeditur à For. face-
re, dictus Regens offi. Gubern. si ve-
ro contra aliquid præmissorum fece-

rit, vel facere ommissit, ea ad quæ
tenebatur. in præmissis omnibus, vel
eorum aliquo, contra Foros in offi-
cio suo delinquendo, poterit dictus
Regens vt officialis in suo officio
delinquens, in curia Iustitiæ Arago-
num accusari. exercere si quidem de-
bet dictus Regens, officium suum,
sciens se futurum reddere rationē,
de his quæ gesserit, & accusari posse
de præmissis. Quinimo originalis
& finalis causa quare fuit æditus di-
ctus For. Quia secūdam. Quod Re-
gent. officium Gubernationis sit Mil.
Simp. fuit hæc, scilicet facultas accu-
sandi, ex quo Magnates, qui dictum
officium regebant, & delinquentes,
non poterant bono modo pro eo-
rum culpis castigari, & propterea
fuit statutum, Militem Simplicem,
naturalem & domiciliatum in Re-
gnō, debere regere dictum officium
Gubernationis, vt detur aptitudo
exequendi pœnam Talionis in di-
cto Regente, contra Forum delin-
quēte. Dictam etiam accusationem
posse fieri contra dictum Regētem
supponit, For. 1. in fin. de Regen. of-
ficium Gubernationis & offic. suæ
cur. & For. de Regen. offi. Guberna-
tionis in sub. non inuocan. & ne à di-
cta accusatione dicti Regentis, pro-
pter illius potētiam & officij aucto-
ritatem, partes ab eo damnificaræ de-
trahantur, statuitur in For. de Re-
gens officium Gubern. & alijs offic.
suæ cur. qui sunt in correctis, quod
dicta accusatio fiat ab aduocatis Re-
gni. idem contra Assessorem eius in
dictis For. statuitur. Potest ergo
dictus Regens officium Gubernatio-
nis vt officialis delinquens, in suo
officio, accusari. Moli. in verbo Re-
gens officium Gubern. versic. 4. &
6. & in versic. Regens officium Gu-
ber. vel eius Assessor. vbi asserit ser-
uari

uari hodie For. Querentes de offi. Cancellar. qui Forus particulariter prouidet contra dictum Regentem offi. Gubern. venientē contra dispositionem illius, vt puniatur pœna Talionis.

57 *Sed an & quando dictus Regens excusetur cum consilio sui Assessoris, & sic, an dictum consilium eū excuset: videtur respōdere huicques. Molin. in verbo Assessor. versi. 2. Asserens id quod dicit Forus de Assessoribus. scilicet quod habentes Assessores, à Rege, vel à lege, seu statuto, aut à populo, quod facientes & prouidentes ea quæ prouident de consilio sui Assessoris, si de cōsilio constat in processu vel alias per instrumentum, excusabitur dictus Iudex, cum tali consilio: pro quo facit. l. ædicto. ff: quod quisq; iur. fallit vt dicit Forus, si iudex alias esset expertus in Foris, vel si dolosè procurasset sibi tale consilium ab Assessore. Sed si verba Fori de Assessoribus attendantur, neq; dictus Forus, neq; Forus de tenen. locum iudicum. adaptantur ad Assessorem Guber. nam For. de Assessoribus. loquitur de Assessore dato ciuitati vel loco, Assessor autem Regentis non est circūscriptus loco, datur enim Regēti habenti curiam vniuersalem, & qui vagare tenetur per Regnum. Neq; verba Fori de tenen. locum iudi. adaptari valent, quæ prohibent in causis quæ coram iudice cuius est Assessor tractantur, dictum Assessorem aduocatum esse, permitendo in cæteris: hæc ad Assessorem Regentis applicari non valent, ex quo dictus Assessor vbiq; aduocare prohibetur, idq; iurat & super eo homagium præstat, vt dicit For. de Regen. officium Guber. & offic. suæ curiæ. Et super hoc est Apostilla in dicto For. de Tenen.

loc. iudi. & Asses. & sic pro decisione huius quæstionis videtur, recurrendum ad alias regulas iuris, & Fori, pro vt super dicto Foro de Assessoribus asserit Michael don Loppe, consultus per Franciscum de Garrea Regentem officium Gubernationis, qui accesserat ad villam de Epila, & inde extraxerat vigore literarum iuxta Forum de homi. quendam: dicebatur cōtra eū duo, primò quod non poterat accedere ad dictā villam, super quo se remittit ad nota per cum super dicto for. de Homi. ci. 2. quod nō facta representatione, ceperat captum, & extraxerat à domo sua quendam Infancionem, & dictus Regens excusabat se quod prædicta fecerat de consilio sui Assessoris, iuxta dictum for. de Asses. fo. & fuit responsum, quod dictus for. nō loquitur de eo, sed quod erat recurrendum ad for. de Voluntad de offic. Regen. offi. Gubern. nam in illis casibus quibus Regens est astrictus stare consilio Assessoris, bene excusatur, in isto casu nō, quia non est de illis, sed est casus volūtarius. Item forus ponit formam, qualiter debeat de consilio constare, scilicet per instrumentum, vel processum: & non costabat eo modo de illo. Item quia fuerat creatus per eum isto casu & tenebatur de eius culpis. Hæc ponit Michael don Loppe. super dicto foro de Asses. or. Deniq; in præmissa quæstione, est recurrendum ad regulas artis, vt dicamus quod in his quæ ipse Assessor facit, vel Regens officium Gubernationis, de eius consensu facere tenetur, vt sunt omnes prouisiones de quibus in dicto for. de Voluntad. est clarum in dicto casu excusari dictum Regentem cum cōsilio sui Assessoris, & hic in dictis prouisionibus non tenebitur Regēs
in sui

in Sindicatu. Si vero finus in aliis
 provisionibus in quibus non est ne-
 cessarius Assessor, nec eius Consiliū,
 vt puta in actuali executione ali-
 cuius sententiæ, mortis, quia lata sen-
 tentia, & illa exequi mandata per
 Assessorem, si illam vellent exequi,
 hoc vel illo loco, nec super hoc ali-
 quid peratur a parte, ita quod Reges
 officium Gubernationis voluntarie
 exequi intendit illo, vel alio loco, si
 quod intendit facere, vult in eo con-
 currere consilium sui Assessoris, il-
 lum non excusaret. per ea que a Bar.
 & ceteris notantur in l. Si conuene-
 rit. ff. de re ludi. Præsertim si no-
 torie iniustum appareret, dictum
 consilium: vt ibi per Alexan. in ad-
 di. ad Bar. & de materia, quando di-
 ctum Assessoris Consilium excuset,
 videndus est la. in l. hoc ad cto. nu.
 4. ff. quod quisque iur. Boli. in c. su-
 per questione §. v. rum. l. ex de of-
 fic. Deleg. Deci. consi. 8. Purpu. in d.
 rub. de offic. Assessoris. i. col.

58 * Ultimo impeditur, vti, dictus
 Regens, si eius officium finiatur re-
 nuntiatione, vt quia ex causis sibi
 bene visis intendat renuntiationem
 facere, quæ renuntiatione facienda est

de dicto officio, seu beneficio in
 manibus superioris, scilicet domini
 Regis, vel eius Locumtenen. perse,
 vel Procuratorē ad id speciale māda-
 tum habentem. Ad not. in c. quod
 in dubijs de Renuncia. Itē Priuatio-
 ne: vt si tamquam delinquens in of-
 ficio sit condemnatus, & priuatus of-
 ficio, per sententiam latam a Locū-
 tenente Iustitiæ Aragonum, in pro-
 cessu legitime actitato, nam dicta
 sententia, si nulla non est, est defini-
 tiua, & sine recurso. Item Reuocatio-
 ne: vt quia sit reuocatus ab officio,
 a domino Rege, qui sibi illum cōtu-
 lerat, quæ reuocatio fieri debet cū
 causa legitima, alias superior reuo-
 cans grauaret, etiam si prouisio fa-
 cta fuisset durante beneplacito con-
 cedentis: vt not. Rebuff. . . tho. pag.
 266. quia etiam tunc censetur per-
 petua, ideo solent apponi alia ver-
 ba, scilicet, Ad merā, & liberam vo-
 luntatem nostram. vt reuocatus nō
 intelligatur grauatur. Vel morte: quia
 mors omnia soluit. Cuius Regen-
 tis officium Gubernationis mors, de-
 bet haberi pro notoria, sicut mors
 nobilium, & Iustitiæ Aragonū. Mo-
 lin. in verbo Mors. verli. 3. in prin.

De officio Assessoris Regentis offi- cium Cuber. Arago.

SUMMARIUM.

1		Peris diuisio.	5	<i>Assessor de iure communi, plura alia
habet nomina.</i>
2		Assessoris definitio.	6	<i>Assessor debet esse naturalis, & do-
miciliatus in Regno: secundum ve-
rō ius commune contra.</i>
3		Assessor, datur Iudici, si-
ue sit peritus, siue impe-
ritus.	7	<i>Assessor de Foro an debeat esse do-
ctoratus dignitate decoratus, &
P obtinere</i>
4		Assessor, de Foro, quibus nominibus
appelletur.		

- obiter quid in aduocatis causa-
rum.
- 8 Et quid de iure communi.
- 9 Cuius ætatis Assessor esse debeat.
- 10 Assessorum ædictum, est prohibito-
rium, & ideo habilis est ad Asses-
soratus officium, qui non reperi-
tur prohibitus.
- 11 Qui de iure Assesores esse sunt pro-
hibiti, recensentur.
- 12 Assessor Regentis offi. Guber. à quo
creetur, & quid etiam de eius sub-
stituto.
- 13 Assesores aliorum Iudicum per quos
nominentur.
- 14 Requisita, ut Assessor Regentis of-
ficii Gubernationis, officium suum
exerceat.
- 15 Assessor, de iure iurisdictionem non
habet, de Foro autem, non solum ha-
bet: iurisdictionem, sed & ipse solus
iudicat, & provisiones Iustitiam
concernentes, ab ipso fieri, & sub-
signari debent.
- 16 Provisiones gratia, & litere mis-
sua, & similia, per Locumtenen-
gener. vel Regentem officium Gu-
ber. expediuntur de Foro: Stylus.
tamen est, ut per Regen. Cancel.
vel per Assessorem, subsignentur.
- 17 Assessoris offi. in quo consistat, &
qualiter sit exercendum.
- 18 Assessor nihil potest expedire, cum
Regens offi. Gubernationis non est præ-
sens in loco, nisi in Regia Audien-
tia præsideat.
- 19 Narrantur multa que de iure, com-
muni ad Assessoris officium spe-
ctant, & quod ea multo magis, de
Foro, ei competunt.
- 20 Assessor non potest aduocare, seu
patrocinari in aliqua Curia, &
an aduocare prohibitus, possit con-
siliium in camera præstare.
- 21 De Assessoris Sindicatu.
- 22 De Assessoris Regen. offi. Guber.

substituto, & an semel pro omni
casu quo eum, abesse contigerit sub-
stituere possit.

23 De Assessoris Regen. offi. Guber.
salario.

24 Hodie Iudices, non recipiunt à liti-
gantibus Esculenta, & Pocu-
lenta.

25 Quibus modis officium, seu exerci-
tium Assessoris Regentis officii
Gubernationis impediatur.

OMNIA quæ de As-
sessore Regentis offi-
cium Gubernationis,
in Foris scripta sunt,
possunt in infra scriptis
quæstionibus agitari,
& discuti, videlicet, Quid sit Asses-
sor, & qualiter nominetur de Foro,
& de iure, Secundo. Quis possit esse
Assessor, & sic qualis esse debeat. Ter-
tio. Quis eligat, seu constituat Asses-
sorem Quarto. Quale sit Assessoris
officium. Quinto. Quale sit eius sala-
rium. Sexto & ultimo, Quando, &
qualiter finiatur eius officium, & seu
impediatur in exercitio illius.

2 † Circa primam quæstionem Spe-
cu. & Azo. in Summa huius titu. de
offi. Assessoris. Dicunt quod Assessor
est, quem ille qui habet iudicandi po-
testatem, sibi associat, ut in causæ
cognitione, sibi assideat, & eum ad
rectè causam decidendam instruat.

3 † Hanc definitionem sequitur De-
ci. consi. 8. & Purpu. in rub. de offi.
Assessoris. & ita cum per eum venit Iudex
instruendus, permittitur dictum Iu-
dicem esse iuris ignarum. l. Certi iu-
ris. C. de iudi. vbi Ias. post alios. l.
not. pro ut est Regens officium Gu-
bernationis, quoniam is, ut esse pos-
sit, solum exigitur. & consideratur,
quod sit Miles simplex, naturalis, &
domiciliatus in Regno, iuxta d. Fo.

Quia

Quia secundum bene etiam literato Iudici potest dari Assessor: iuxta. *tex. in c. Statutum. §. Assesorem. de Res. in 6.* pro ut illud etiam supponit Forus de Assessoribus: quia ut ibi dicitur, si Iudex, est peritus, non excusatur consilio Assessoris. & idem de iure: Ut refert Purpu. in d. rub. de offi. Assesor. in prin. nu. 5. de quo tamen no. in l. si cōuenerit. ff. de Re iud.

4 † Hic Assessor de Foro nominatur quandoq. Assessor: ut in For. de Asses. Reg. offi. Guber. & alibi sepius, quandoq. Locutenens ut in For. de Tenen. locum Iud. & quandoq. Aduocatus Regentis offi. Gub. For. por applidos fictos. de appelli. ibi. E que el Aduogado nuestro, è del Regent. iste Aduocatus est Assessor, ex quo non habet alium Aduocatum à Foro. Refert Mol. in verbo Assessor. vers. 1.

5 † De iure verò dictus Assessor appellatur diuersis nominib⁹, aliquando Assessor, aliquando Vicarius, aliquando Comes, aliquando Socius, aliquando Iudex, aliquando Consiliarius, ut refert Paris de pu. in tracta. de fin di. in verbo Assessor, & Purpu. in d. prin. nu. 7.

6 † Circa secundā quæstionē quis potest esse Assessor, & qualis esse debeat. Huic quæstioni respondet Fo. de offi. Guber. nam dicit debere esse naturalem de Regno, quòd ex Foris antiquis iam deducebatur disponentibus quod offic. Arago. sint de Reg. & quod extra. à Reg. & alibi sepe. Secus tamen de iure, quia prohibetur esse de eadem Prouintia in qua præsidet. l. 2. 3. & ff. de Offi. Assesor l. si. C. de crimi. Sacri leg. ponit Purpu. late vbi supra nu. 10. cum sequen. nam si est de eadē ciuitate, vel prouintia in qua ius dicit, habet consanguineos, & amicos, & hoc senserunt iura esse in conue-

niens, & ita statuerunt iura, esse debere exteros, ut dictum est supra in Regen offi. Guber. De Foro tamen requiritur, quod sit naturalis, ex causis supradictis in Regente, ad quas me remitto.

7 † Requiritur insuper quòd sit Iuris peritus, expertus in For. & iure, ut dicit Fo. de Asses. nam talis esse debet, ut eius scientia suppleatur Iudicis ignorantia, iuxta dictum *tex. in l. Certi iuris. C. de Iud. An.* tamen debeat esse Doctor creatus, in vniuersitate approbata, nō est de hoc statutū aliquid per Foros, vsq. ad annum 1564. vbi licet in dictis Foris, de dicto anno 64. Statuitur, quòd Vicecancellarius Regens Cancellariam Assessor, & alij Officiales, & Aduocati, qui de cetero venient, sint Doctores, & similiter est ibi statutum, quòd dictus Assessor habeat sex annos de practica in Regno, sicut in consiliariis Regijs fuerat statutū in anno 1528. De iure similiter statuitur Assessorē debere eligi Doctorē, vel exercitatū in similibus officijs, Sal. in l. si. l. de Pē. Iudi. qui male. Iud. vel saltem de iure debet esse peritus in eis, pro ut à Foro, hoc tantum requirebatur ante annū 1564. ut refert Ias. post alios in d. l. Certi iuris. C. de Iud. verū tamē est quod debet esse omnino perit⁹, in ea facultate qua Iudicare tenetur, Domini. in d. c. Statutū in prin. col. si. refert, Purpu. vbi supra num. 74.

9 † Circa ætatē, cuius ætatis debeat esse Assessor Regentis offi. Guber. nihil à Foro cautum reperitur, potest tamen argui ab ætate Consiliariorū, quia si in eis requiritur, ætas 30. annorū iux. Fo. del Reparo del Consejo. de anno 1528. debet adminus eadē ætas esse in eo qui præest dictis Consiliarijs. Itē sicut parificatur, quoad annos practicae, quia tam

Assessor quam Consiliarius debent per dictum tempus practicasse, ut dictum est, ita debent esse pares in dicta ætate, ut sint omnes non minoris ætatis quam 30. annorum quæ, similiter, requiritur in Francia: Rebuff. 2. tho. pa. 148. in fi. De iure qualis ætas requiratur in dicto Assessore, ponit Purpu. in d. rub. in prin. n. 63. cū sequen. † Deniq. cum istud edictū sit prohibitoriū, ideo qui non reperitur prohibitus, censebitur esse habilis ad obtinendam dictum Assessoris officium. † Prohibentur à iure esse Assessores, Feminae, quæ ratione sexus assidere non possunt. l. Feminae. ff. de reg. iur. c. Mulieres ex de Iudi. Purpu. ibi nu. 62. Itē minor prohibetur. Infamis: de quo per Deci. in c. Scisci tatus ex. de rescrip. & Purpu. ibi n. 66 ex quo inferitur excommunicatū Assessorē esse non posse, cū sit infamis: c. Infames. 6. q. 1. tum etiā propter communicationis periculū, ut refert Specu. tit. de Asses. §. debet. Purpu. ibi n. 67. Item Clericus non potest esse Assessor laici, ut Specu. dicto tit. de Asses. §. debet. tradit Deci. c. si pro debilitate. de offi. Deleg. quod intelligitur si in differēter vellet assidere, tam in criminalibus quam civilibus ut Purpu. ibi n. 69. facit Fo. Quod offi. sint laici, & non cle.

12 † Circa tertiam quæstionem scilicet à quo nominetur, seu creetur Assessor Regentis officium Gubernationis: certum est de For. Dictū Assessorē creari à domino Rege, à quo omnes iurisdictiones fluunt, & refluunt, ut dictū est, supra in materia Regen. offi. Guber. in 2, q. prin. & habetur in Fo. unico. de Asses. Regen. offi. Guber. substitutus, tamē ab eo quē Fo. de offi. Regen. offi. Gubernat. supponit posse substitui, potest & creatur à dicto Assessore, est tamen nominandus eiusdem quali-

tatis cuius est Assessor, nam debet esse naturalis domiciliatus, & peritus sicut dictū est de Assessore: Pro quo facit quod dicit Bal in l. Parabolani de Epis. & cleri. quod sicut Assessor de iure, debet esse alienigena, sic & eius substitutus: Purpu. in d. rub. in prin. nu. 5. licet tamen dictus Assessor possit substituere, debet esse cū causa, ut dicit Mol. in verbo Assessor Regen. offi. Guber.

13 † Alij vero Assessores nominantur, vel à Rege, vel ab vniuersitatibus, iux. For. de Assessores. vel etiā ab eodem Iudice in terminis iuris, iuxta diffinitionem de Assessore, supra traditā, de quo per Purpu. n. 71.

14 † Circa quartam quæstionē, scilicet quale sit dicti Assessoris officium, & in quo consistat: In primis habita prouisione à domino Rege tenetur, cum ea se representare Locūtenenti generali, vel Regenti offi. Gubernationis, & in alterius eorum posse, iurare: iux. Forum, & homagiū de ore, & manib⁹, in eorū posse præstare: iurare in quā tenetur quod seruabit Foros, iux. Forū de Regētis officium Gubernationis. & quod non prouidebit appellitus fictos iuxta for. Por. fictos appellidos, præstabit insuper dictū homagium, quod non erit Aduocatus in aliqua Curia nec accipiet pensionem, aut subornationem: iuxta for. de Offi. Regen. offi. Gubernationis, ut hæc latē per Mol. in verbo Assessor Regentis. versi. 1. & 2.

15 † Hoc præmisso, dictum Assessoris officium consistit in cognitionibus causarū, tam civilium, quā criminalium, iux. tex. in l. 1. de Offi. Asses. iuncta glo. 1. & licet ista cognitio, de iure non sit auctoritatiuē, sed informatiuē, quia de iure Assessor non habet iurisdictionē, ut per Deci. in d. confi. 8. & Purpu. vbi supra. numer.

mer. 92. cum sequentibus. tamen de Foro, dictus Regentis Assessor habet iurisdictionem & cognoscit de causis, non tantum informatiue eo respectu quia nomine Regentis iudicat, sed & cognoscit auctoritatiue, quia solus cognoscit & iudicat, tenet audientiam, & prouidet, & a Foro, vtrique permittitur audientiam tenere: For. de Iusti. Administ. Item prouisiones licet illas possit facere Regens, debet tamen subsignari ab Assessore aut de illius expresso consensu emanare, iuxta For. Querientes. de offic. Cancell. & For. de offic. Regen. officium Gubernationis: vel possunt ab eo tantum fieri prouisiones, ut dicit idem Forum. In premissis omnibus utimur quod audientia ab ipso Assessore celebratur, causae ab eo vorantur, denique in his quae sunt de Iusticia, dictus Regens non se intromittit in aliquo, nec praestat aliquid nisi nudum tantum nomen, ex quo Regentis nomine expediuntur omnia, nec ab eo firmantur dictae prouisiones Iustitiae, sed tantum ab Assessore, apponendo nomen proprium, cognomen & officium, ut dicit dictus For. de Offi. Regen. officium Guber. denique circa iurisdictionalia quae Iustitiam concernunt, spectant ad officium Assessoris omnia quae dicta sunt de Regente officium Gubernationis, supra in 5. quaestione principali, circa causarum cognitionem.

16 *Prouisiones vero gratiae, sicut expediuntur a Locum. gene. eo praesidente in Regia Audiencia, pari modo expediuntur a Regente officium Gubernationis eo in dicta Audientia praesidente, & dictae prouisiones gratiae solent a dicto Assessore vel Regente Cancellaria subsignari in hunc modum. vidit Marfilla Reg. vel Assessor. & licet huiusmodi signatura non requiratur a For. stylus tamen est quod subfig-

17 nentur. & similiter literae missive signantur modo praedicto vidit T. Assessor. *Consistit igitur dictum Assessoris, Regentis officium, in cognitionibus causarum, de quibus causis & qualiter de eis cognoscat, dicenda sunt omnia quae circa ea dicta sunt de Regente. offi. Guber. quia intelligenda sunt de ipso Assessore: nam omnes causae quae dicuntur pertinere ad cognitionem dicti Regente. offi. Gubernationis, sunt expedienda & expediuntur per eius Assessorum. Similiter in modo cognoscendi dicendum est, pro ut de dicto Regente dictum est. & sic sunt attendenda ea quae dicta sunt de ipso Regente in 6. quaestione. prin. & quando ipse Regens officium Gubernationis praesidet in Regia Audiencia, tunc Assessor non potest se intromittere nec cognoscere nisi de causis vertentibus in ea, ex quo non potest egredi locum dictae Audiencie: si vero Regens non praesideat, cognoscit extra locum Audienciae, de causis ordinariorum, praecedere euocatione causarum generali, facta per ipsum Regentem ex officio, modo quo dictum est supra in dict. 6. quaestione.

18 †Est tamen aduertendum ut etiam dictum est supra, quod in praedictis locis & vbiq; ante Foros de anno 1528. nihil poterat expedire Assessor nisi Regens esset praesens in loco: For. cum saepe. de Regente. offi. Guber. & For. de Iusti. administ. in D. Dipput. ideo in memorialibus processuum crimi. solebat dici, Residete &c. idem est de iure ut refert Purpurat. ibi n. 146. cum sequentibus. Hodie etiam habet locum dicti Fori, quando dicitur Regens praesidet in Audiencia. quia per For. de ann. 1528. est dispositum quod extra ciuitatem Cesar. non potest continuari regia Audiencia. & eo casu si contingat Regentem abesse a ciuitate, debet in ea manere Assessor & praesidere in dicta Regia Audientia, etiam

absente Regente, quia cum eo solū potest ire vnus ex cōsiliarijs Regijs.

19 † Præterea si dictus Assessor de iure nōn habens iurisdictionem admittitur & eius officium consistit, in Postulationibus, Libellis, ædictis, Decretis, & Epistolis, multo fortius de Foro in Præmissis eius officium versabitur, ex quo iurisdictionē exercet. Poterit igitur animaduertere, an aduocatus sit admitendus ad patrocinandum, poterit cum eo disputare ad veritatem eruendam, potest eum compellere vt silcat, potest ordinem in postulationibus apponere vt vnus post alium alleget: & quis debet prius allegare ponit Maran. in. 6. parte tit. de allega. vide de his omnibus Purpu. vbi supra à num. 94. vsq; ad numerum 107. Similiter circa libellos potest animaduertere qui sint admittendi, & qui respuendi vel lacerandi: si libellus est nimis calumniosus aut infamiam irrogans: licet in hac materia de Foro non permittantur ea omnia quæ de iure, ex quo cessat officium iudicis. Purpu. vbi supra à nu. 107. vsq; ad numerum 129. Similiter in ædictis, & Proclamatis, in casibus quibus à Foro, permittuntur vt ibi etiā Purpur. vsq; ad numerum 133. Similiter in decretis, in in casibus dignitatū Ecclesiasticarū, & cōmandarū habentiū vassallos, dantur dicta decreta per Assessorē præsidente Regēte offi. Gubern. in dicta Regia Audientia: & habet pro qualibet ex dictis executorialibus 10. florennos auri, de quib; decretis, ponit Purpu. à nu. 133. vsq; ad numerum 139. Et ita in Epistolis si intelligas de literis missiuis, firmantur per Regentē offi. Gubernationis, & signantur per D. Assessorē vt dictum est: si intelligas de literis Iustitiæ requisitorijs in iuris sub;

fidiū, vel aliās, tunc vt dictū est expediuntur per dictū Assessorē eas firmādo sine eo, q̄ firmēt per ipsū Regentē.

20 † Pertinet in super ad officium dicti Assessoris, esse prohibitum aduocare in aliqua curia, & hoc seruare tenetur mediante iuramento & homagio, vt dictū est supra. Super eo tamen potest dubitari si saltem poterit cōsulere in sua camera. Hæc quæstionē mouet Molin. in verbo aduocatus; versi. aduocare. & remittit se ad For. secundum de offi. Cancell. qui nihil facit, & ad not. per Doct. in cap. 1. extra de postul. vide Deci. in reg. faminæ de regul. iur. num. 11. Purpu. in dict. Rub. de offi. Asses. num. 153. cum sequen. ex cuius dictis videtur inferri, quod cum non prohibeatur nisi simplex, aduocatio, quod si per hoc non distrahitur à suo officio, quod poterit gratis dare cōsiliū in sua camera: de quo tamen vide Auenda. de sequen. manda. reg. lib. 1. ca. 2. nu. 23. qui allegat Felin. in Rubr. de fide instru. nu. 2. Quo ad alios Assessores aliorum iudicum vide, For. de Assessoribus, iuncta declaratione tradita per Pertus. ibi.

21 † Tenetur præterea dictus Assessor reddere rationem villicationis quia potest vt officialis delinquēs in suo officio accusari in curia Iustitiæ Aragonū: For. 1. de Regē. officio Gubern. & offi. suæ cur. & per omnes Foros supra allegatos cōtra Regentē offi. Gubern. & insuper cū sit officialis D. Regis potest de gestis in officio inquiri per dñm Regē aut eius cōmissariū: Dico de gestis in officio: quia de gestis extra officium non potest fieri Inquisitio: Bald. l. 1. C. vbi de ratio. agi. oport. & in. l. 3. ff. nau. Caupo. stabul. Ias. in. l. 1. C. vt omnes iudi. Hipoli. in. l. fin. de iurisd. omnium

omnium iudicum & in repet. Rub.
de Fideiul. col. 40.

22 † Potest præterea dictus Assessor, substitutorum loco sui, dare ipsi Regenti alteram iurisp. ritum, naturalem & domiciliatum in Regno, ut dictum est: de cuius culpis tenetur dictus Assessor: ut in dicto For. de offi. Regen. officium Gubernationis. ponit Molin. in verbo Assessor. ubi dicit cū causa esse faciendū: vide Auenda. de exequend. manda. Reg. lib. 1. cap. 3. Sed an dictus Assessor possit semel facere substitutum pro omnibus vicibus, quibus dictum Assessorem ab esse contigerit: & videtur quòd sic: per ea quæ notat glo. in pragma. Sancio. in verbo absentia. titu. de Colla. fol. 97. col. ubi dicitur, posse fieri vnam substitutionem generalem de aliquo, quotiens ab esse contigerit: & ita intelligo factam fuisse per Regentem Cancel. de persona. Andreæ de Aniñon, Regij consiliarij quotiens dictum Regentem ab esse contingeret. Hæc autem planè procedunt dicto Assessore non præsidente in Audien. eo tamen præsidente, non facile ad nitterem substitutum nisi maxima subsistente causa, propter multa inconuenientia quæ possent oriri, & tunc quòd fiat substitutio de persona alterius ex consiliarijs de Regio consilio.

23 † Circa Quintam Quæstionē, de Assessoris salario, constat per dictum Forum de Assesso. Regentē officium Gubern. habere constitutum salarium cum quo contentari debet, & ut elicitur ex illo For. erat soluendum per dictum Regentē offic. Gubern. & ideo, posito graamine per dictum Assessorem, super solutione dicti salarij, fuit responsum, quòd debebat solui de iuribus

scribania dicti Regen. Hæc Pertusa super dicto For. Hodie vero præmissa cessant, nam salarium constituitur & soluitur à Domino Rege, & consignatur ab eo pro ut vult. Est hodie à tempore curiarum de anno 1564. salarium dicti Assessoris 1200. Solidorum, consignatum hoc modo. 4500. Solidi super Baialia generali. 2550. Solidi, super Cauallerijs de Calat. & Daraoca. 2000. Super reeditibus regalibus Fragæ. 2950. Solidi super Morabetino soluendo de septennio in septennium: quæ quantitates summam faciunt in vniuerso 1200. Solidorum: cum quo salario debet esse contentus, ut dicit dictus For. de Assessor. Regen. & iurat & præstat homagium, quòd non recipiet Caualleriam, pensionem, aut subornationem aliquam. An tamen possit recipere Esculenta & Poculenta à litigantibus, vide quæ super eis dicta sunt in Regente officium Gubern. supra. & licet antiquitus iudices solebant recipere Esculenta & Poculenta, à dictis litigan. hodie tamen ista cessant, & benè: quia nihil hodie recipitur à partibus, & est optima consuetudo, quæ seruetur, non solum in hoc Regno, sed & alibi: ut in Castella refert Auenda. de exequendis mandat. reg. lib. 1. cap. 2. post prin. Quando vero regens offic. Gubern. præsidet in Regia Audien. recipit ea quæ recipere solet Regens Cancellar. de Decretis 10. Solidos de Executorialibus, 10. Florenos. Et in super recipit depositum de qualibet sententia criminali, scilicet 50. Solidos, quod depositum non exigit Regens Cancellariam, sed Assessor tantum.

24 † Circa vltimam quæstionem, scilicet qualiter impediatur officium dicti

dicti Assessoris, imprimis cessat, & extinguitur eius renuntiatione, priuatione, vel mortè. Suspenditur præterea eius iurisdicção, quædiu vacat offic. Regentis officium Gubernationis, & in omnibus in quibus suspenditur iurisdicção Regentis, & eius scilicet, Assessoris iurisdicção suspensa esse censetur. Vbi denique cessat iurisdicção ipsius Regentis, & iurisdicção Assessoris suspensa, & cessare intelligitur, quia correlatiua sunt Regens & Assessor: nam licet olim suspecto Regente non censebatur esse suspectus Assessor: hodie tamen recusato ipso Regente & ipse Assessor recusatus esse censetur, per Foros de anno 1564. pro quibus licet videre ea quæ de ipso Regente dicta sunt in vltima quæstione.

De offi. Alguazirij, Regentis officium Gubernator Regni Aragonum.

SUMMARIUM.

- 1 **R**EGENS offic. Gubernationis vnum duntaxat Alguazirium habet, Primogenitum autem, & Locumtenentem gener. duos.
- 2 Quis Alguazirius esse possit, & qui ad hoc officium sint inhabiles.
- 3 Alguazirius Regent. offic. Gubernationis quo detur seu nominetur.
- 4 Quale sit hoc officium, & eius potestas & iurisdicção, & de eius territorio, cum duobus nu. sequent.
- 7 De Alguazirij salario.
- 8 De Alguazirij sindicatu, seu coram quibus villicationis rationem reddere debeat.
- 9 For. de la summission de Porteros. An comprehendat Alguazirium Regent. offic. Gubernationis.

dictum est quod supra Reges officium Gubernationis potest tenere vnum Alguazirium, licet Dominus Rex Locumtenentis generalis, & Primogenitus possit duos

tenere, iuxta For. de offi. Alguazirij. Regens tamen non potest nisi vnum tenere, vt in For. Quod Regens offic. Gubernationis non potest tenere nisi vnum Alguazirium.

- 2 + Circa dictum officium potest quæri. Primò quis potest esse Alguazirius, & dictum officium exercere, & in primis per regulam generale requiritur, quod sit naturalis, pro vt omnes Officiales iurisdictione exercetes debent esse de Regno iuxta For. quod offic. Aragon. & For. Quod extra à Reg. & sicut dictum est de Assessore, cum hoc ad dictum sit prohibitorium, omnis ille qui à For. non prohibetur censetur esse permixtus. Minor, certum est, quod propter lubricum ætatis esse non potest Alguazirius. l. Impuberes. ff. ad leg. fal. & Bart. in dict. l. de Pupillo de No. ope. nuncia. Item fæmina, In famis, Excommunicatus, vt dictum est supra de Assessore. Cæteri qui à For. & iure non prohibentur censentur idonei ad obtinendum, dictum Alguazirij officium.

Secundò

† Secundò potest queri à quo dictus Alguazirius, Regentis officium Cubernationis possit dari & creari: & huic Quæstioni respondet Fo. quòd Regens offi. Gubernat. non poss. habere nisi vnū, Alguaziriū, vbi disponit Forus, quod dictus Alguazirius Regētis, officium Guber. debet dari, & creari per dominum Regem, vel eius Locumtenentem generalē, & non per dictum Regētes officium Cubernationis, nisi in casu infirmitatis vel alterius impedimenti, quo Alguazirius creatus per dominū Regem, vel Locumtenentem generalē, esset impeditus, officium suum exercere: quoniam eo casu potest dictus Regens creare Alguaziriū ad tempus, & pro eo tantum tempore quo prædictum impedimentum duret, vt dicit prædictus Forus Quod Regens officium Cubernationis non poss. habere nisi vnū Alguaziriū. Quæ dispositio quòd in casu necessitatis possit Regēs de Alguazirio, & executore sibi providere, iuri cōsona est. vt dicit Ange. in Authen. vt cleri. apud proprio. Epil. column. 6. vbi asserit dicto necessitatis casu plura licere.

4 † Tertio potest Quæri quale sit, dicti Alguazirij, officium & quid illius virtute facere potest Alguazirius: & Imprimis, est certū, quòd extra territorium in quo residet Regēs offi. Gub. nō potest exercere suū offic. vt dicit Fo. de Officio Alguazirij. in fin. verbis Ex hoc inferitur. Quod si Regēs præsidet in Regia Aud. quod dict. Alguazirius, poterit exercere intoto Reg. in his in quibus dict. Reg. habet totū Reg. pro territorio, & ita isto casu poterit iuxta For. De las Treguas. ire pro vt solet ad ponendum

treguas: si vero non præsidet dictus Regens tunc quia solū habet pro territorio locū, & terminos seu territorium iudicis ordinarij in quo personaliter reperitur nō poterit extra illud territorium officium suū exercere dictus Alguazirius.

5 † Intra vero territorium iudicis in quo Regēs personaliter reperitur exercere potest offic. suū iudicando, & exequendo prouisiones factas per Regem seu eius assessorē, præsidete inquā dicto Regēte in Regia Audient. dictus eius Alguazirius, exercet iurisdictionem in non declinantes illam. Locum, & horā celebrationis suæ Curia, ponit For. de Iusti. adminis. in domi. Dippu. ta. scilicet. in Dipputatione in sala Baxa, post meridiem Solet illā tenere, extra illos Corredores baxos. Causæ vero de quibus cognoscit, sunt illæ quæ possunt sine scriptura leuari, & quæ per memorialia ducuntur, de quibus loquuntur Fo. quòd in causis non exedē. 20. & For. De las causas Meno. & Fo. Por fuero. cū sequen. de Iudi. & de his causis cognoscit Alguazirius.

6 † Eius tamen officium vt ex Foris de officio Alguaz. & ex Foris de Alguazirij, de ducitur Præcipue consistit in exequendis prouisionibus tam in causis, ciuilibus, quam criminalibus: in criminalibus possunt procedere, ad captiōnem præcedete prouisione, & seu mādamento iudicis, & etiam quando delinquētes sunt in actu delicti Fo. non nulli de Alguaz. Mol. in verbo. Alguazirij Domini Regis, Deniq. consistit offic. Alguazirij in cognoscendo de causis minoribus partium non declinantium suā iurisdictionem, & in exequendo prouisiones dicti Regem. Alguazirij,

domini Regis ultra prædicta habet curare de his quæ disponit Forus final. qui incipit, sequitur ordinatio. de Alguazi. scilicet assistedi, ad Ianuas Regis cum certis hominibus & tenendi captos in carcere vinctos pro modo delicti vt dicit. For. Sequitur ordinatio de Alguaziris. Quod iuxta mādatum iudicis, reguladum vt dicit ibi Forus. Item representandi se ante officiales loci in quo intendit executionē facere, vt dicit For. i. de Alguazi. vbi etiam disponitur. Quod facta captione tenetur parti tradere copiam prouisionis de capiendo, & etiam exequi tenetur prouisiones quæ eis præsentabuntur, & ceptas, continuare sub pœnis offi. delinquen. vt ibi disponitur.

7 † Quarto potest quæri de eius salario. De quo plene in dicto Fo. Sequitur ordinatio. de Alguazi. vbi etiam disponitur quando ad eum, pertineat arma & vestes capti & condemnati, & in d. Fo. i. de offic. Alguazi. vbi statuitur quod Alguazirius Regens officium Gubernationis, ex capsueldos quos per acta executione capiunt, Alguazirij domini Regis, Primogeniti, & Locumtenen. general. non potest habere nisi dimidium dicti salarii, quod ex dietis & dietis executionibus percipiunt dicti Alguazirij, qui omnes non possunt aliquid percipere, nisi confessio albarano per eius notarium, de omni, eo quod receperint, etiam si voluntariē à partibus daretur, quod debet in actis processus continuari, in quo albarano debet scribi & contineri, quantitas que recipitur & causa ex qua recipitur & locus vnde fuit egressus ad faciendū dictos actus propter quos dictam re-

cipit quantitatem. Hæc omnia sunt disposita per Fo. de Alguazi. dom. Regis, in quo etiam disponitur quod in vno die licet plures, egerit executiones, non potest recipere nisi vnam diem neq. etiā potest exigere, ab appellitatis salariū suæ dietæ dictus Alguazirius, sed ab appellitantibus tantum cum afflictio non sit danda afflictio vt dicit Fo. cum afflictio de Appelli.

8 † Quinto quæri potest corā quibus teneatur reddere rationē villi cationis, & sic corā quo tenetur & debeat conueniri de delictis per eū commissis in officio: & constat per dictum fo. i. de Alguazi. quod de delictis ibi specificatis debet conueniri in curia Iustitiæ Aragonū, & ad instan. partis vel procuratoris Regni vel vniuersitatis vbi facta est executio: & idē credere de quo cūq. delicto commissio per eū vt officialē, delinquentē in officio sit tūm iudex cōpetens dictus Iustitia Aragonum, seu eius Locumten. & poterit à supra dictis accusari. Potest in super denuntiari dictus Alguazirius Regentis sicut & ceteri officiales meri executores, possint denuntiari in mense Aprilis, & sicut Locumt. Iustitiæ Aragonū, vt disponit: Fo. statuimus. de Supra iuncta. Potest in super inquiri dictus Alguazir. Regentis, per dominum Regē, seu commissarium ab eo Dipputatū, sicut & ceteri officiale, qui iurisd. ctionem aut aliquid pro domino Rege exercent, nam in hos permessa est inquisitio, vt in Priuileg. gene. & illius Declara. & ita quidam portarius fuit Inquisitus per Michaelē de Losilla, iudicem Enquestrarum. Antamē Fo. De la summision de Porteros. Comprendat dictū Alguazirium in

in eo quòd dicit, quod Portarij, Virgarij, Locumten. Supra iunctarij, & alij Officialcs, meri executores; & videtur dicendū quòd nō: primò quia illa verba generalia & alij meri executores. non debent comprehendere maiora expræsis. c. se des de rescrip. & ideo Supra iunctarij & Alguazirij, quia maiores, eos in ordine præcedunt, non debent esse comprehensi. Item quia dictus Forus loquitur de alijs officialibus qui sint meri executores, Alguazi-

rij vero vt dictum est supra, non sunt meri executores, quia cognitionem causarum habent in non declinantes, ex quibus infertur quòd dictus Alguazirius delinquens in executione, prouisionis, emanatæ à dicto Regente officium Gubernat. seu eius Assessore, de quòd non poterit puniri per eos iuxta dictum Fo. De la summision de Porteros, sed quod debet tanqua officiales delinquens castigari in curia Iustitiæ Aragonum.

De Notario Regen. offi. Guber. seu eius officio.

SUMMARIUM

- 1 **E** Ori qui de hoc Notario, loquuntur recitantur. 7
- 2 **N**otarij processus actiuitates, ante Fo. de protho no. & For. Quod extraneus à Reg. exteri esse poterant seu alienigene. 8
- 3 **S**cribania Regen. offic. Gubernat olim per Domin. Regem prouidebatur, hodie patrimonialis, est effecta.
- 4 **O**fficium Notarij Regen. offic. Gubernat. in quo consistat 2
- 5 **I**nsertitur tenor, sententiæ Arbitralis late per regios consiliarios, inter dictum Notarium, seu Scribam. Regen. offic. Gubernatio. & Scribas mandati domini Regis circa eorum officij exercitium.
- 6 **D**ispositio loquens de Scribis mandati habebit hodie locum in Notario seu Scriba Regen. offic. Gubernat.

De salario prædicti Notarij. Coram quibus reddat rationem vel accusetur si in officio deliquerit.

1 **D**E Notario dicti Regen. loquitur Fo. de iusti. Adminis. in do Dippu. & Fo. de Regen. offi. Guber. & offi. suæ curiæ & Fo. necessaria de iudi & plures alij. 2

† Circa prædictū offic. potest Primo quæri à quo possit obtineri: & licet olim pro vt reffert. Moli. in verbo Notarius actinans processus. vers. Notarij actinantes processus. poterat esse alienigena, ponderado For. si. de Tabellio. in antiquis iuncto Fo. vni. quòd cōmissa porta. tamē hodie debet esse naturalis de Regno, per Fo. de prothon. & Fo. quod extrane. à Regno, nō pos. vbi Not. iudicaturæ debent esse de Regno, hæc

hæc ergo qualitas est requisita à fo 5
ro. Regulariter ergo quilibet po-
terit esse Notarius Regen. nisi qui
prohibitus reperiatur, cum edictū,
sit prohibitorium vt dictum est su-
pra de Assessore, & Alguazirio Re-
gen.

3 ¶ Secundo potest quæri à quo de-
tur seu creetur Notarius Regen. &
credo originaliter dari de dicto of-
ficio prouisionem à domino Re-
ge, licet regulariter, iudices sibi no-
minent de iure, scriptores & No-
tar. in c. quoniam contra de pro-
ba. tamen vt perpenditur ex. sen-
tentia arbitrari de qua infra hæc
scribantia Regentis obtinetur ex suc-
cessione parentum, & disponitur,
de illa vt de reliquo Patrimonio,
nam Michael de Losilla, Pater il-
lius qui hodie illam obtinet emit-
tam à quodā Notario & de ea ob-
tinuit regale Priuilegium. Item con-
cessa in iufiteosim & alijs ex eis in
perpetuum concessa ad disponen-
dum de ea vt de Patrimonio, & po-
stea dictus Losilla, in eius testamē-
to reliquit eam Hieronymo de Lo-
silla, eius filio cum vinculo. Quod
si sine filijs decederet, perueniret;
in Ioannem eius alterum filiū, qui
hodie illam ex dicto titulo fideicō-
missi obtinet.

4 * Tertio potest quæri quale sit e-
ius officium & in quo consistat: &
potissimū in actitandis processibus
& expediendis prouisionibus quæ-
aguntur expediuntur & conceduntur
per dictum Regentem seu eius
Assessorem vel de eius consilio, scri-
bendo qualiter fiunt de consiliodi-
cti Assessoris vt dicit, Fo. 1. de Re-
gen. offic. Guber. & offi. suæ Curia,
& Fo. de adm. iust. in domi Dip-

puta. Regni. ¶ Circa tamen e-
xercitium dicti officij, lata fuit sen-
tentia arbitrari inter scribam dicti
Regentis & scribas mandati Domi-
ni Regis, per Doctores de suprà-
mo consilio Regio, in mens. Ianua-
rij de anno. 1562. & per eā declaratū
extitit, quod scribæ mandati Re-
gente officium Gubernationis in
Regia Audientia præsidente, ha-
beant exercitium suorum officio-
rum sicut si in ea præsidisset Lo-
cumtenente generalis, & similiter
præsidente in dicta Regia Audien-
tia, Locumtenente generali & seu
Domino Rege, quod similiter ha-
beat exercitium sui officij dictus
scriba Regen. sicut cæteri scribæ
mandati. Deniq. in Regia Au-
dientia, quicumquē in ea præside-
at, ad paria iudicantur per dictam
sententiam arbitram, scriba Re-
gentis & scribæ mandati, habetq;
exercitium officij mandati dictus
scriba Regentis, & assimilatur in
omnibus & per omnia perpetuō
per dictam sententiam, dictus scri-
bis mandati, in his vero quæ extra
Regiam Audientiam prouidentur,
per dictum Regentem seu eius As-
sessorem, omnia expediuntur per
solum eius scribam, nec in eo sepe-
sunt, intromittere scribæ manda-
ti, vt in sententia asseritur, cuius ca-
plata ad effectum præmissorum
sunt hæc in effectum, videlicet.

PRIMO que Escriuanos de
madamiēto presidiendo el Regēte,
el officio de la Gouernacion, pue-
dan exercir sus officios como lo
hazen presidiendo el Virrey.

Item que Geronymo de Losilla,
y sus successores en la Escriuania de
dicho

dicho Regente perpetuamente, así presidiendo el Virrey, como el Gobernador. aunque aquellos, ni el otro dellos no sea Escriuano de Mandamiento: y así en Çaragoça, como en otro lugar donde estuviere continuada la Audiencia Real, puedan actirar qualesquiera procesos, actos, prouisiones, priuilegios, cartas, escripturas, y otros qualesquiera instrumentos pendientes, y que se hizieren en dicha Audiencia ante los sobredichos, y qualquiera dellos, y exercir sus officios respectiue enteramente. Lo qual dicho Geronymo, y sus successores en ella, puedan tener y tengan exercicio de Escriuanos de Mandamiento, puedan hazer qualesquiera escripturas validè, & perpetuò, con todos los derechos, y pertinencias como si fuessen Escriuanos de Mandamiento: y perpetuamente sean auidos por tales, así & segunt que lo puede hazer qualquiera Escriuano de Mandamiento, así ante el Rey, Primogenito, Virrey, como Gobernador, y su Assessor: y en sus audiencias, y de qualquiera dellos, intra Regnum, con todas las otras gracias, preheminiencias, y emolumentos, por razon de las escripturas, actos, y proccios que recibieren, actiraren, y despacharen: y a qualquiera Escriuano de mandamiento, y Escriuania perteneciente, y pertenecer podiente, y deviente en qualquiera manera perpetuamente.

Item, por quanto Geronymo de Losilla, y los suyos han de tener la dicha Escriuania del Regente, perpetuamente con exercicio y facultad de Escriuano de Mandamiento, con todas las preheminiencias, prerrogatiuas y priuilegios per-

teneçientes, y pertenecer podientes, y devientes en qualquiera manera a los Escriuanos de Mandamiento, y vsar todas y qualesquiera cosas que los Escriuanos de Mandamiento fueren, acostumbran, y pueden vsar. Y por quãto a esto podria obstar pragmáticas, y ordinaciones Reales, que su Magestad interponga su decreto con derogacion dellas.

Item adjudica, el sello de la Governacion al Rey.

Item atendido que Losilla, y los suyos por la presente declaramos aya de tener y tenga exercicio y facultad de Escriuano de Mandamiento, en la audiencia Real, presidiendo qualquiera, así, & segunt q qualquiera Escriuano de Mandamiento lo puede hazer como está dicho, y declarado, Y que en caso de enfermedad, o ausencia los otros Escriuanos le ayan de leer sus sentencias, y los procesos, y tomar los votos en Consejo, y referendar los despachos, y sentencias, Y dicho Losilla y los suyos ayan de hazer lo mesmo con los otros Escriuanos que residieren en Aragon. Y quando el Gobernador presidira, Losilla tenga facultad de substituir, como oy la tiene, con que el substituto no entre en Consejo, ni haga mas que los Regentes de los Escriuanos de Mandamiento, y que los Escriuanos lo ayan de hazer.

Item se da facultad a Geronymo de Losilla, de renunciar la Escriuania de Mandamiento que oy tiene.

Item que los que sucederán en la Escriuania de la Governacion con

exerc-

exercitio de Eſcriuano de Mandamiento, tengan las precedencias conforme a las Prematicas.

Item quando ſale el Governador de Caragoça, y fuera del lugar do eſtã la Audiencia. Que en lo que toca a ſu officio, ſea ſolo ſu notario, ſecus, ſi ſale como Comiſſario, quia tunc puede llevar el que querra.

- 6 † Deniq. per iſta, videtur ſcribam Regentis offi. Guber. in omnibus, & per omnia æquiparatus Scribis Mandati, nam vult quod licet non ſit talis, habeatur in omnibus, & per omnia pro tali. Ex his videtur inferri, quod cum iſti duo caſus, ſcilicet verus, & fictus, ſint in omnibus per hanc ſententiã æquiparati, quod diſpoſitum in caſu vero habeat locũ, in caſu ficto, c. ad audientiam, & c. cum dilectus de cleri. non residen. l. Cum ex oratione. ff. de excuſa. tuto. l. cum in adoptiuis. C. de adopti. Socin. conſil. 260. num. 9. Quod facit ad quæſtionem ſi data eſt commiſſio Regenti, cum hoc quod ſecum deferat pro expeditione actus, vnũ Scribam Mandati, quod diſpoſitum in caſu vero, poterit verificari in eo, qui in omnibus, & per omnia habetur pro Scriba mandati.

- 7 † Quarto, poteſt quæri de ſalario dicti Notarij Regent. & circa hoc ſunt plures Fori qui de ſalario ſcripturarum iudicialium, & extra iudicialium loquuntur, in quibus diſponitur quantum poſſunt exigere pro ſcripturis per eum actitatis, vt ſunt For. de Sigil. & ſala. ſcriptu. For. Cupientes. de Tabelli. & For. Satuimus. eo. titulo. & For. Item ſtatuiſmos eo. titulo. For. De taxa. ſcriptu. & Fo. De taxa ſcriptur. Iud.

& extra. iudi. & For. De taxa proceſ. & ſcriptu. & For. de ſalar. Notar. Molin. in verbo Notarius actitans proceſſum, & in verbo Notarij ſalarium. & in verbo Salarium.

- 8 † Quinto, quæri poteſt coram quibus teneatur dictus Notarius redere rationem villicationis, & ſeu poſſit conueniri: & in hoc ſi loquimur in ciuilibus, vt quia petatur reſtitutio malè ablati, & contra Fori diſpoſitionem: & iſto caſu cognoscit dictus Regens, ſeu eius Aſſeſſor, à quo prouiſio emanauit: argumento For. de ſigil. & ſala. ſcriptu. & For. 2. De taxa. proceſ. & ſcrip. ſi vero criminaliter, vt Officialis delinquens cõtra Forũ accuſetur, vt quia fuerit falſarius, accuſabitur in Curia Iuſtitie Aragonum, vbi priuatiuè ſit accuſatio officialiũ: Quia Fo. 2. De taxa. proceſſus aſſerit, vt officialem in officio delinquentem poſſe accuſari, & conſequenter in Curia Iuſtitie Aragonum. Molin. in verbo Notarius actitans proceſſus: verſic. 1. & verſic. Notarij actitantes proceſſus criminales. & in verbo Notarius accuſatus de falſo. vbi de falſitate agitur coram Iuſtitia Aragonum. Poteſt inſuper agi contra dictum Notarium Regentis, vt puniatur propterea, quod non vult parere mandato Regentis, vel Aſſeſſoris, de quo loquitur obſer. Nota. de conſuetudine. verſic. Et vbi aliquis notarius. De fide inſtru. vbi per Iudicem mandantem, cui dictus Notarius non pareret, poteſt ſuſpendi, & capi, & creſcente malitia, poteſt facere priuari Notaria. Sed per quem debeat priuari, ponit plura ſuper his Bages in dicta Obſeruant. vbi concludit eſſe priuandum per eum qui creauerat illum.

De Portario Regentis officium Cubernationis

DE Portariorum numero,
& eorum officio remis-
sua.

SOLET insuper in
peragendis negotiis,
vti Portario dictus
Regens, non tamen
ex Fori dispositione
habet certum consti-
tutum in eius Portarium, sed tan-
tum destinatione quadam: nam de
Foro certus est, numerus Portario-
rum qui possunt Portarij officio,
vti in Regno. For. 1. De Porta. vbi
duodecim tantum possunt eo offi-
cio, vti, & isti dantur, & creantur à
Domino Rege, seu eius Locumte-
nente, vt dicit ibi Forus, & quando

dictus Regens præsidet in Regia Au-
dientia, omnes deseruiunt indifferē-
ter, in exequendis prouisionibus
à dicta Regia Audientia emanatis,
si vero dictus Regens non præsidet,
solet secum ducere vnum ex dictis
Portariis, is tamen solet esse, de di-
ctis duodecim, cum vltra illos ne-
mo potest officium Portarij in di-
cto Regno, exercere, vt dictum est.
De dicto officio Portariorū, quod
sint Aragonenses, & non Clerici, &
de eorum officio ponitur per Mo-
lin. in verbo Portarij, & in Foris de
Portariis, de la reduction de Por-
teros. De la submission de Porte.
vbi, coram quibus, & qualiter sint
conueniendi, & contra eos proce-
dendum.

FINIS.

De Portario Regis officium
Cubermationis

dicitur Reges praesider in Regibus
 dicitur, omnes de eorum iudicibus
 erit, in expeditis provisionibus
 a dicta Regia Audientia tunc
 si vero dicitur Reges non praesider
 solent cum dicitur vnum ex dictis
 Portariis, is tamen solent esse de di-
 ctis duobus, cum vltis illis ne-
 mo potest officium Portarii in di-
 cto Regno exercere, ut dictum est.
 De dicto officio Portarii, quod
 in Aragonibus non dicitur, &
 de eorum officio ponitur per Mo-
 lin. in verbo Portarii, & in fine de
 Portariis de la redencion de Por-
 tares De la summission de Portes.
 ubi coram quibus, & qualiter sint
 conueniendi, & contra eos proce-
 dendum.

E Portarium numero
 Et coram officio tenet
 sine.

OLET insuper in
 praesentibus regibus
 vii Portarii dicitur
 Reges, non tamen
 ex tunc dispositione
 habet eorum consti-
 tutum in eis Portarium, sed tan-
 tum de destinatione quorundam: nam de
 Portariis est numerus Portario-
 rum qui possunt Portarii officio,
 ut in Regno For. i. De Port. ubi
 quodcumque eorum possunt eo offi-
 cio, & isti dantur, & creantur a
 Domino Regis, cuius locum
 creantur Portarii, & quando

FINIS.